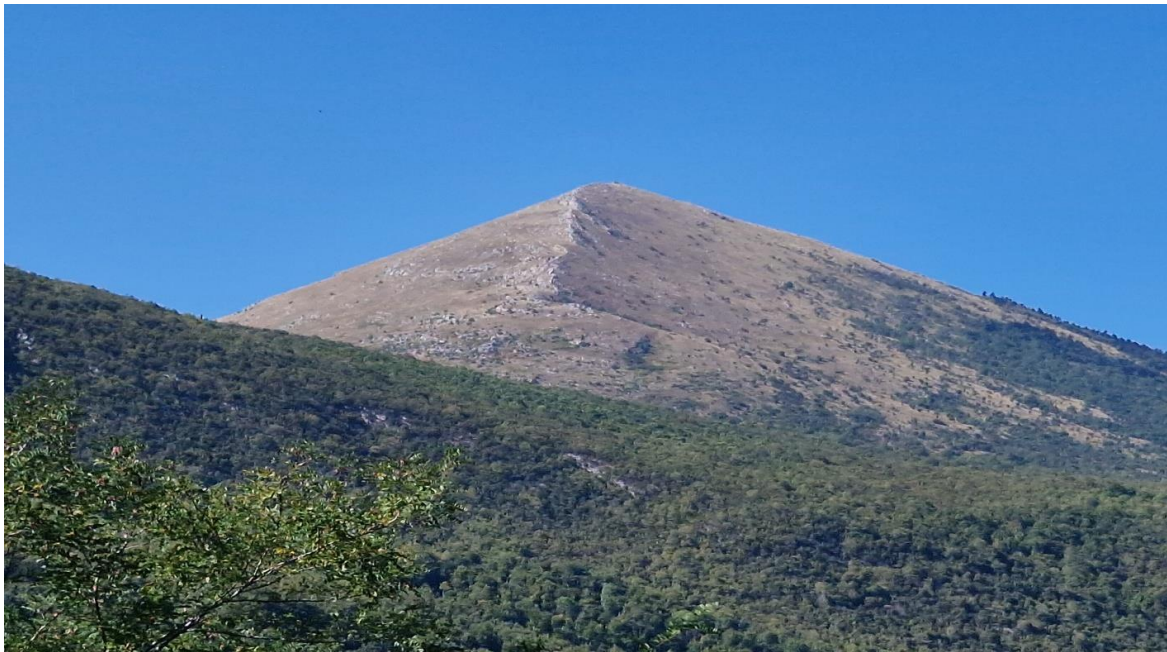

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СПЕЦИЈАЛНОГ РЕЗЕРВАТА ПРИРОДЕ „РТАЊ”

НАЦРТ

ЈП Урбанизам-Крагујевац

Београд, јул 2024. године

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СПЕЦИЈАЛНОГ РЕЗЕРВАТА ПРИРОДЕ „РТАЊ”

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије

Привремени директор:

Мр Ђорђе Милић, дипл.простор.план.

Обрађивачи:

Декан Географског факултета, Београд:

проф. др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.

Директор Југинус доо, Београд:

Др Горан Јововић, дипл.инж.ел.

ВД директора ЈП Урбанизам-Крагујевац:

Иван Станковић, дипл.инж.грађ.

Директор ЦЕП доо Београд:

Љубина Сефановић Тасић, дипл.инж.арх.

ЈП Урбанизам-Крагујевац

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
СПЕЦИЈАЛНОГ РЕЗЕРВАТА ПРИРОДЕ „РТАЊ”**

РУКОВОДИОЦИ ИЗРАДЕ (одговорни планери):

<p>др Велимир Шећеров дипл. просторни планер бр.лиценце 100 0112 07 и 201 1615 18</p> 	<p>Дубравка Павловић дипл. просторни. планер бр.лиценце 100 0662 04 и 201 0662 04</p> 	<p>Мирјана Маринковић-Габарић дипл. простор. план бр.лиценце 100 0145 10 и 201 0536 03</p>
---	---	---

**КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД АГЕНЦИЈЕ ЗА
ПРОСТОРНО ПАНИРАЊЕ И УРБАНИЗМ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ:**

др Милица Добричић, дипл.простор.план.

**КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД РАДНОГ
ТИМА**

др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.
Милан Радовић, дипл. простор.план.

**МЕТОДОЛОГИЈА, КОНЦЕПЦИЈА,
СИНТЕЗА:**

др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.
Дубравка Павловић, дипл.простор.план.
Мирјана Маринковић Габарић, дипл.простор.план.

РАДНИ ТИМ:

Уводне напомене

Синтезни тим

Обухват и опис граница

Дубравка Павловић, дипл.простор.план.

**Обавезе, услови и смернице из Просторног
плана Републике Србије и других развојних
докумената**

др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.
Синтезни тим

Скраћени приказ и оцена постојећег стања

Синтезни тим на основу материјал припремљених
од стране чланова тима

**Принципи, циљеви и општа концепција
просторног развоја подручја посебне намене**

др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.
Дубравка Павловић, дипл.простор.план.

**Заштита, уређење и коришћење
природних вредности и ресурса**

Дубравка Павловић, дипл.простор.план.

**Заштита животне средине, природних и
предеоних вредности и културног наслеђа и
одбрана земље**

др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.
МА Љубица Душков, дипл.простор.план.
Тијана Марковић, Ма инж.зашт.жив.сред.
Милана Анђелковић,, дипл.простор.план.
Дубравка Павловић, дипл.простор.план.
Гордана Илић, дипл.инж.шум. са пејсаж.арх

**Утицај посебне намене на демографске и
социјалне процесе и системе и мрежа насеља
и јавне службе**

др Марија Јефтић, дипл.простор.план.
др Даница Шантић, дипл. географ
др Марија Антић, дипл. географ
МА Владимир Поповић, дипл.простор.план.
Наташа Мујезиновић, дипл.инг.арх.

**Утицај посебне намене на економију и
привредне системе**

Мр Радмила Милетић, дипл. простор.план.
Дубравка Павловић, дипл.простор.план.
Сања Вранић, дипл.инг.арх.

Туризам

др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.
МА Бранко Протић, дипл.простор.план.
др Никола Јоцић, дипл. туризмолог

Саобраћај

Милун Милићевић, дипл.инж.саоб.
Владимир Раковић, дипл.инж.саоб.
Ивана Гвозденовић, дипл.инж.грађ.

	Горан Зимоњић, дипл.инж.саоб.
<i>Воде и водна инфраструктура</i>	Владислав Миловановић, дипл.инж.грађ. Иван Пудар, дипл.инж.грађ. Мирјана Маринковић Габарић, дипл.простор.план.
<i>Енергетика и енергетска инфраструктура</i>	Никола Тимотијевић, дипл.инж.ел. Марко Николић, дипл.инж.маш. Владимир Заљевски, дипл.инж.маш.
<i>Електронске комуникације</i>	Никола Тимотијевић, дипл.инж.ел.
<i>Третман отпада, комуналне зоне и објекти</i>	Тијана Марковић, Ма инж.зашт.жив.сред. Весна Јовановић, дипл.хемичар
<i>Правила уређења и грађења</i>	Дубравка Павловић, дипл.простор.план. Мирјана Маринковић Габарић, дипл.простор.план. Весна Јовановић Милошевић, дипл.инж.арх. Весна Савић, дипл.инж.арх. др Велимир Шећеров, дипл.простор.план. и секторски тимови за инфраструктуре
<i>Намена простора и биланс површина посебне намене</i>	Синтезни тим
<i>Имплементација</i>	Синтезни тим
СТРАТЕШКА ПРОЦЕНА УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	Тијана Марковић, Ма инж.зашт.жив.сред. Весна Јовановић, дипл.хемичар
<i>Картографска обрада (САД) – рефералне карте</i>	Мартина Манчев, инж.арх. – Ма инж.урбанизма Извори – секторски графички прилози, услови ИЈО и планска документација Милана Анђелковић, дипл.простор.план. Мирјана Маринковић Габарић, дипл.простор.план.
<i>Детаљна разрада – текст и графика</i>	Наташа Матовић, дипл.инж.арх. Весна Савић, дипл.инж.арх. Бојан Рајић, Ма инж.геод Милун Милићевић, дипл.инж.саоб. Никола Тимотијевић, дипл.инж.ел. Марко Николић, дипл.инж.маш. Мирјана Маринковић Габарић, дипл.простор.план. Томислав Спасенић, дипл.простор.план. Тијана Марковић, Ма инж.зашт.жив.сред.
<i>База просторних података (ГИС)</i>	Милана Анђелковић, дипл.простор.план. мр Драган Јевтовић, дипл.инж.маш.
<i>Геодетско документациона и аналитичко информациона основа</i>	Бојан Рајић, Ма инж.геод. Ивица Јовановић, инж.геод.
<i>Информатичка и техничка подршка</i>	Милан Радовић, дипл.простор.план. Ненад Аксентијевић, дипл.инф. Светлана Драгојловић, грађ.техн.

Садржај

УВОД.....	1
I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	3
1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА, СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ	3
1.1. Обухват и опис границе подручја Просторног плана и посебне намене у оквиру граница Просторног плана.....	3
1.2. Граница подручја Просторног плана.....	3
1.3. Границе целина и потцелина посебне намене	4
1.3.1. Опис граница Специјалног резервата природе „Ртањ”	4
1.3.2. Границе површина са режимом заштите I, II и III степена	7
2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА.....	8
2.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године	8
2.2. Регионални просторни план Тимочке крајине	10
2.3. Просторни планови подручја посебне намене	12
2.3.1. Просторни план подручја слива водоакумулације „Боговина”	12
2.3.2. Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован”	15
2.4. Остала релевантна документа	18
3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	20
3.1. Посебне намене подручја Просторног плана.....	20
3.2. Главне природне одлике	20
3.3. Природне вредности и предеоне одлике	23
3.3.1. Културно наслеђе	29
3.3.2. Воде и водно земљиште	30
3.3.3. Инфраструктурни системи	33
3.3.3.1. Саобраћај.....	33
3.3.3.2. Хидротехничка инфраструктура	33
3.3.3.3. Електроенергетска инфраструктура	35
3.3.3.4. Електротронско-комуникациона инфраструктура	36
3.3.3.5. Термоенергетска инфраструктура	36
3.3.4. Туризам.....	36
3.4. Остало на подручју Просторног плана.....	38
3.4.1. Природни ресурси	38
3.4.2. Становништво, насеља, јавне службе и верски објекти	41
3.4.2.1. Становништво и насеља.....	41
3.4.2.2. Јавне службе и верски објекти	46
3.4.3. Привредни развој	49
3.4.4. Инфраструктурни системи	51
3.4.4.1. Саобраћајна инфраструктура	51
3.4.4.2. Хидротехничка инфраструктура	51
3.4.4.3. Електроенергетска инфраструктура	52
3.4.4.4. Термоенергетска инфраструктура	52
3.4.4.5. Електронске комуникације и поштански саобраћај	53
3.4.4.6. Комуналне зоне и објекти.....	53
3.4.5. Заштита животне средине	53
3.4.5.1. Анализа и оцена стања животне средине	53
3.4.6. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и аспект одбране	56
3.5. Синтезни приказ потенцијала и ограничења просторног развоја подручја посебне намене	58
3.5.1. SWOT анализа	59
II ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	62
1. ЦИЉЕВИ И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА.....	62
2. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА	69
3. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И МЕЂУОДНОСИ СА ОКРУЖЕЊЕМ	72
4. ПОЛАЗИШТА И ПРИНЦИПИ ЗА РЕЛАТИВИЗАЦИЈУ КОНФЛИКТНИХ ИНТЕРЕСА	74
III ПЛАНСКА КОНЦЕПЦИЈА И РЕШЕЊА.....	78

1. ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	78
1.1. Природне и предеоне вредности.....	78
1.1.1. Режији заштите природних вредности у СРП „Ртањ”	78
1.1.2. Концепција заштите, уређења и управљања у СРП „Ртањ” и развоја руралних простора.....	79
1.2. Културно наслеђе	83
1.3. Воде и водно земљиште.....	88
1.4. Инфраструктурни системи	93
1.5. Туризам	94
2. УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ	96
2.1. Природни ресурси	96
2.2. Становништво, насеља и јавне службе	107
2.3. Привредни развој	111
2.4. Инфраструктурни системи	112
2.4.1. Саобраћајна инфраструктура	112
2.4.2. Хидротехничка инфраструктура.....	114
2.4.2.1. Водопривредни системи и инфраструктура	114
2.4.3. Електроенергетска инфраструктура	117
2.4.4. Електронско- комуникациона инфраструктура.....	117
2.4.5. Енергетска инфраструктура	118
2.5. Заштита животне средине.....	119
2.5.1. Категоризација квалитета животне средине	120
2.5.2. Услови и мере заштите животне средине	120
2.5.3. Управљање отпадом	125
2.6. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље.....	126
2.6.1. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа	126
2.6.2. Обезбеђење интереса за одбрану земље	129
3. КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ.....	131
IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА.....	134
1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА.....	134
1.1. Правила уређења и употребе земљишта за подручја са посебним режимом заштите простора....	134
1.1.1. Подручја са режимом заштите природних вредности	134
1.1.1.1. Специјални резерват природе „Ртањ”	134
1.1.2. Подручја са режимом заштите културног наслеђа	140
1.1.3. Подручја са режимом санитарне заштите изворишта водоснабдевања	140
1.1.4. Подручја са режимом заштите инфраструктурног коридора.....	141
1.2. Правила уређења и употребе земљишта основне намене обухваћеног посебним наменама подручја Просторног плана.....	143
1.2.1. Пољопривредно земљиште	143
1.2.2. Шумско земљиште	143
1.2.3. Водно земљиште	145
1.2.4. Остале намене	147
1.2.5. Грађевинско земљиште	148
1.3. Општи услови за прикључење на саобраћајну и другу инфраструктуру	149
1.4. Правила уређења предела.....	150
2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА	154
2.1. Правила грађења на грађевинском земљишту.....	154
2.1.1. Општа правила уређења и грађења (односе се на све зоне и намене).....	162
2.1.2. Посебна правила уређења и грађења за површине и објекте јавне намене	167
2.1.2.1. Јавне функције и службе.....	168
2.1.3. Посебна правила грађења за површине и објекте остале намене	170
2.1.3.1. Становање.....	170
2.1.3.2. Туристичка супраструктура и инфраструктура	172
2.1.3.3. Привредне делатности и пословање	180
2.1.3.4. Верски објекти	182
2.2. Правила грађења на пољопривредном земљишту.....	183
2.3. Правила грађења на шумском земљишту	195
2.4. Правила грађења на водном земљишту.....	200
2.4.1. Посебна правила грађења према утврђеном режиму заштите природних вредности и санитарне заштите изворишта	203

2.5. Правила грађења инфраструктурних система	203
2.5.1. Саобраћајна инфраструктура	203
2.5.2. Водна инфраструктура	211
2.5.3. Електроенергетска инфраструктура	214
2.5.4. Термоенергетска инфраструктура	219
2.5.5. Електронско-комуникациона инфраструктура.....	236
3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈЕ ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ „ЦЕНТРА ЗА ИНТЕРПРЕТАЦИЈУ ПЛАНИНЕ РТАЊ – ВИЗИТОРСКИ ЦЕНТАР”	238
V ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....	245
1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ	245
1.1. Институционални оквир имплементације	245
1.2. Учесници у имплементацији	245
2. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....	248
3. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	246
4. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ	250
5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	255

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Рефералне карте:

Реферална карта 1.	Посебна намена простора	P 1:50.000
Реферална карта 2.	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	P 1:50.000
Реферална карта 3.	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара и туризам	P 1:50.000
Реферална карта 4	Карта спровођења	P 1:50.000

Детаљна разрада

Детаљна карта бр.1.	Центар за интерпретацију планине Ртањ - Визиторски центар „Ртањ” -	P 1:2.500
	1.1. План намене површина	

Табеле:

Табела бр. 1:	Површински удео јединице локалне самоуправе/катастарске општине на територији ППППН СРП „Ртањ”
Табела бр. 2:	Обухват простора зонама санитарне заштите (из ППППН слива водоакумулације Боговина)
Табела бр. 3:	Обухват простора зонама заштите (из ППППН слива акумулације Бован)
Табела бр. 4:	Обухват простора зонама заштите (из ППППН слива акумулације Бован)
Табела бр. 5:	Туристи и ноћења туриста у општинама Бољевац и Сокобања, и Сокобањи (бањско место) и планинском центру Ртањ у периоду 2015-2022. год.
Табела бр. 6:	Упоредни приказ броја становника, 1948-2022.
Табела бр. 7:	Величинска структура насеља
Табела бр. 8:	Типови кретања становништва ртањских насеља, 2011-2022.
Табела бр. 9:	Функцијски типови ртањских насеља, 2011.
Табела бр. 10:	Функцијски типови ртањских насеља, 2011. – сумарни приказ
Табела бр. 11:	Опремљеност јавним и социјалним садржајима
Табела бр. 12:	Изабрани индикатори развијености општина Бољевац и Сокобања, 2022.
Табела бр. 13:	Општи подаци о пољопривредним газдинствима -Анкета о пољопривредним газдинствима 2018.
Табела бр. 14:	Биланси заштићених површина природних вредности у Специјалном резервазу природе „Ртањ” и Планском подручју (ПП) - (према Уредби о проглашењу СРП „Ртањ” – „Службени гласник РС”, број 18/19)
Табела бр. 15:	Утврђена непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту
Табела бр. 16:	Добра која уживају претходну заштиту
Табела бр. 17:	Полазишта за утврђивање противероззионих захвата
Табела бр. 18:	Планиране акумулације
Табела бр. 19:	Приказ биланса основне намене на подручју Просторног плана
Табела бр. 20:	Приказ биланса основне намене по режимима заштите СРП „Ртањ” у Планском подручју
Табела бр. 21:	Површина СРП „Ртањ” по режимима заштите
Табела бр. 22:	Грађевинско земљиште у оквиру посебне намене

Табела бр. 23: Планиране врсте туристичког смештаја
Табела бр. 24: Намена површина
Табела бр. 25: Урбанистичка регулација
Табела бр. 26: Урбанистичка параметри

Слике:

Слика бр. 1: Правила за организацију сеоског дворишта

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

УВОД

Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” (у даљем тексту: Просторни план или ППППН СРП „Ртањ”) урађен је на основу Одлуке о изради ППППН Специјалног резервата природе „Ртањ” („Службени гласник РС”, број 84/22) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја ППППН СРП „Ртањ” на животну средину („Службени гласник РС” број 66/22).

Израда Просторног плана је свему рађена у складу са *Законом о планирању и изградњи* („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/2019 - др. закон, 9/20, 52/21 и 62/23), *Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања* („Службени гласник РС”, број 32/19), *Законом о заштити природе* („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 - исправка, 14/16, 95/18 - др. закон и 71/21), *Законом о шумама* („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 89/15 и 95/18 - др. закон), *Законом о водама* („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16 и 95/18 - др. закон); *Законом о туризму* („Службени гласник РС”, број 17/19); *Законом о културним добрима* („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 - др. закон, 99/11 - др. закон, 6/20 - др. закон, 35/21 - др. закон и 129/21 - др. закон); *Законом о културном наслеђу* („Службени гласник РС”, број 129/21); *Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину* („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10); *Уредбом о режимима заштите* („Службени гласник РС”, број 31/12); *Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара* („Службени гласник РС”, број 33/12); *Програмом заштите природе* („Службени гласник РС”, број 52/21), и другим законским и подзаконским актима и документима Републике Србије (документи развојног планирања, јавних политика и остали плански документи) који се непосредно или посредно односе на природне и предеоне вредности, природна и културна добра, туризам и одрживи развој подручја Просторног плана. Такође, Просторни план је усклађен са одредбама члана 40 ст. 2-3. *Закона о родној равноправности* („Службени гласник РС”, број 52/21).

Планирање, коришћење, уређење и заштита простора заснива се на принципима уређења и коришћења простора утврђеним чланом 3. *Закона о планирању и изградњи* и чланом 5. *Закона о заштити природе*.

Предмет Просторног плана представљају природне, створене, ресурсне и туристичке вредности планског подручја, а нарочито заштићеног подручја усклађене са другим релевантним политикама.

Дугорочни циљ развоја и доношења Просторног плана је обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја.

Концептуални оквир планирања, коришћења, уређења и заштите планског подручја заснива се на обезбеђењу услова за: планско коришћење Специјалног резервата природе (СРП) „Ртањ”; рационално коришћење и очување природних ресурса; заштиту и унапређење животне средине; валоризацију комплементарних потенцијала подручја за развој; просторну, саобраћајну и привредну интеграцију подручја са окружењем и др.

Просторни план се спроводи директно и индиректно. Директно спровођење у складу са чланом 35 ст. 9 *Закона о планирању и изградњи* применом правилима уређења и грађења и детаљном разрадом овог Просторног плана, у границама заштићеног подручја у смислу одредби закона којим се уређује заштита природе, као и у границама заштићених непокретних културних добара од изузетног значаја и културних добара уписаних у листу Светске културне и природне баштине. Директно спровођење Просторног плана обухвата и детаљну разраду планских решења за „Центар за интерпретацију планине Ртањ - Визиторски центар” која садржи посебна правила уређења, грађења и употребе земљишта. Индиректно

спровођење подразумева примену и разраду планских решења у другим просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и урбанистичко-техничким документима ван граница СРП и заштићених културних добара и представља плански основ за заштиту, уређење и одрживи просторни развој подручја изван граница СРП и културних добара утреници обухвата овог планског документа.

Просторни план је заснован на планској, студијској, техничкој и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији, као и на *Извештају о спроведеном раном јавном увиду у плански документ* (број 350-01-00275/2022-11 од 11.09.2023. године).

Текстуални део Просторног плана садржи:

- 1) Полазне основе (обухват и опис граница подручја Просторног плана, целина и подцелина посебне намене; идентификација посебних намена планског подручја; обавезе, услови и смернице из Просторног плана Републике Србије и других развојних докумената; скраћени приказ и оцена постојећег стања, са потенцијалима и ограничењима просторног развоја);
- 2) Принципе, циљеве и концепцију просторног развоја (принципи, општи и оперативни циљеви и општа концепција просторног развоја; регионални аспект развоја, функционалне везе и међуодноси са окружењем; полазишта и принципи за релативизацију конфликтних интереса);
- 3) Планска решења просторног развоја (планска решења везана за посебне намене планског подручја и утицај посебне намене на развој појединих области; коришћење простора са билансом површина посебне намене);
- 4) Правила уређења, грађења и употребе земљишта (за основне намене замљишта обухваћене посебним наменама планског подручја, за подручја са посебним режимом заштите простора; за инфраструктурне системе; за пределе; за подручје детаљне разраде);
- 5) Имплементацију Просторног плана (институционални оквир и учесници у имплементацији; начин спровођења Просторног плана; смернице за израду урбанистичких планова и друге развојне документације; приоритетна планска решења и пројекти; мере и инструменти за имплементацију).

Графички прилози Просторног плана су:

1. Реферална карта 1. „Посебна намена простора”, у размери 1:50.000;
2. Реферална карта 2. „Мрежа насеља и инфраструктурни системи”, у размери 1: 50.000;
3. Реферална карта 3. „Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара и туризам”, у размери 1: 50.000;
4. Реферална карта 4. „Карта спровођења” у размери 1: 50.000;
5. Карта детаљне разраде 1. „Центар за интерпретацију планине Ртањ - Визиторски центар” 1.1. Намена површина, у размери 1:2.500.

Саставни део документационе основе Просторног плана је *Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Ртањ” на животну средину* (у даљем тексту: Стратешка процена).

Временски хоризонт планирања је 2035. година, што обухвата планска решења која представљају стратешку оријентацију у оквиру дате временске компоненте (па чак и изван ње, у случају сложености реализације појединих планских решења). Приоритетна планска решења, за која постоје аргументи о неопходности реализације и која је могуће остварити тренутним економским и институционалним капацитетима, предвиђају се за реализацију до 2029. године

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА, СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

1.1. Обухват и опис границе подручја Просторног плана и посебне намене у оквиру граница Просторног плана

Подручје просторног плана налази се на истоку Србије и захвата подручје планине Ртањ и њене падине ка Бољевцу и Сокобањи. Простире се између 290 mnn (периферни део ка Бољевцу) и 1570 mnn (врх Шиљак на Ртњу). Граница Просторног плана обухвата површину од 213 km², на територијама општина: Бољевац – целе КО Луково, Мирово, Илино и Рујиште, и Сокобања – целе КО Врмца, Мужинац и Шарбановац.

Граница Просторног плана приказана је на рефералним картама Просторног плана и описана према ситуацији на топографским картама (1:25.000), дигиталном катастарском плану и дигиталном ортофото снимку (40 cm). У случају неслагања са текстом, меродавна је ситуација на рефералним картама.

Просторни план обухвата подручје посебне намене СРП „Ртањ”, које представља простор на коме се налазе вредности од значаја за Републику, регион и др. (посебне природне вредности – СРП „Ртањ” у границама утврђеним Уредбом о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”; туристички кластер „Источна Србија”, секундарном туристичком простору „Околина Сокобање” и Књажевачко-Сокобањском и Зајечарско-Бољевачком туристичком рејону, утврђене Просторним планом Републике Србије; и сливна подручја акумулација за водоснабдевање „Боговина” и „Бован” намењена снабдевању насеља и општина у Региону).

1.2. Граница подручја Просторног плана

Граница Просторног плана обухвата:

- делове територије општине Бољевац, и то целе катастарске општине: Луково, Мирово, Илино и Рујиште;
- делове територије општине Сокобања, и то целе катастарске општине: Врмца, Мужинац и Шарбановац.

Граница Просторног плана је приказана графички на свим рефералним картама, а пружа се идући од крајње западне тачке ка северу границом КО Луково, на чијој крајњој северној тачки скреће ка југоистоку и води северним границама катастарских општина Луково, Мирово и Илино коју обухвата даље видечи њеном источном границом ка југу и КО Рујиште, коју обухвата водећи њеном северном, источном и јужном границом (која је истовремено и граница између општина Бољевац и Сокобања) све до КО Шарбановац чијом источном границом води ка југу обухватајући КО Шарбановац, Мужонац и Врмца, водећи њиховим јужним границама, у и даље ка северу води западном границом КО Врмца све до границе општине Сокобања и Бољевац и почетне тачке – крајње западне тачке на граници КО Луково.

Табела бр. 1: Површински удео јединице локалне самоуправе/катастарске општине на територији ППППН СРП „Ртањ”

Општина	Процентуални удео у подручју ППППН СРП „Ртањ”		Број насеља у КО
	(km ²)	у %	
Бољевац (део у обухвату ППППН СРП „Ртањ”)	117	54,9	5
- Луково	42	19,7	1
- Мирово (са насељем Ртањ)	27	12,7	2
- Илино	19	8,9	1
- Рујуште	29	13,6	1
Сокобања (део у обухвату ППППН СРП „Ртањ”)	96	45,1	3
- Врмца	38	17,8	1
- Мужинац	22	10,3	1
- Шарбановац	36	16,9	1
УКУПНО	213	100,0	8

Оквирна површина Просторног плана је 213 km².

1.3. Границе целина и потцелина посебне намене

1.3.1. Опис граница Специјалног резервата природе „Ртањ”

(на основу Уредбе о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”, „Службени гласник РС”, број 18/19)

Подручје СРП „Ртањ” простире се на територији општина Бољевац и Сокобања. Површина СРП „Ртањ” износи 4.997,17 ха.

Опис границе почиње у најсевернијој тачки природног добра, у најсевернијој тачки кат. парц. број 3637 у КО Мирово, општина Бољевац, одакле у правцу истока прати северну границу кат. парц. број 3637 до тремеђе кат. парц. бр. 3637, 3638/1 и 3639 из које сече кат. парц. бр. 3639, 3641, 3642 и 3657 у правцу тремеђе кат. парц. бр. 3657, 3656 и 3655 из које скреће на југ и пратећи источну границу кат. парц. број 3657 стиже до тачке са координатама Y=7572322,10 X=4850813,91 из које сече кат. парц. број 3683 у правцу тремеђе кат. парц. бр. 3683, 6058 и 6108/1. Од те тремеђе граница у правцу југа прати источну границу кат. парц. број 6108/1 до тремеђе кат. парц. бр. 6108/1, 6069 и 6609, одакле сече кат. парц. број 6609 у правцу тачке са координатама: Y=7572410,47 X=4850566,45 из које у правцу истока прати северну границу кат. парц. број 6108/1 до тачке са координатама: Y=7573705,43 X=4849929,97. Од те тачке граница сече кат. парц. број 6108/1 по тачкама са координатама: Y=7573705,74 X=4849920,56; Y=7573705,92 X=4849915,30; Y=7573703,50 X=4849911,02; Y=7573695,64 X=4849897,18; Y=7573639,32 X=4849824,21; Y=7573574,19 X=4849729,20; Y=7573545,29 X=4849681,21; Y=7573525,22 X=4849656,72; Y=7573464,98 X=4849585,72; Y=7573446,37 X=4849553,40; Y=7573437,07 X=4849537,23; Y=7573411,11 X=4849515,69; Y=7573397,40 X=4849502,46; Y=7573380,26 X=4849482,88; Y=7573358,71 X=4849454,96; Y=7573333,25 X=4849428,52; Y=7573306,80 X=4849402,07; Y=7573283,78 X=4849375,63; Y=7573267,14 X=4849351,14; Y=7573241,18 X=4849318,82; Y=7573221,59 X=4849302,66; Y=7573215,22 X=4849300,70; Y=7573217,18 X=4849271,32; Y=7573234,32 X=4849256,63; Y=7573239,20 X=4849252,76; Y=7573246,08 X=4849247,32; Y=7573273,50 X=4849235,57; Y=7573315,62 X=4849223,82; Y=7573355,77 X=4849189,54; Y=7573419,44 X=4849137,63; Y=7573471,35 X=4849095,51; Y=7573482,61 X=4849080,82; Y=7573503,67 X=4849052,42; Y=7573530,60 X=4849026,95; Y=7573551,66 X=4849009,81; Y=7573563,90 X=4848997,08; Y=7573573,21 X=4848980,92; Y=7573581,04 X=4848964,27; Y=7573584,47 X=4848943,70; Y=7573589,86 X=4848923,13; Y=7573592,80 X=4848912,36; Y=7573617,28 X=4848902,07; Y=7573633,44 X=4848899,14; Y=7573682,90 X=4848895,22; Y=7573727,96 X=4848884,44; Y=7573824,92 X=4848881,02; Y=7573861,65 X=4848876,61; Y=7573915,52 X=4848859,96;

Y=7573955,18 X=4848842,33; Y=7574005,14 X=4848830,58; Y=7574051,17 X=4848806,58; Y=7574084,96 X=4848788,46; Y=7574107,98 X=4848777,20; Y=7574135,40 X=4848759,08; Y=7574153,52 X=4848745,36; Y=7574180,46 X=4848721,37; Y=7574207,88 X=4848697,86; Y=7574249,02 X=4848666,52; Y=7574330,80 X=4848668,97; Y=7574288,68 X=4848624,89; Y=7574245,10 X=4848576,90; Y=7574218,16 X=4848542,62; Y=7574206,90 X=4848526,46; Y=7574183,39 X=4848487,77; Y=7574204,94 X=4848453,49 до тромеђе кат. парц. бр. 6108/1, 6109 и 6110 одакле у правцу југоистока прати североисточну границу кат. парц. број 6110 до међе КО Мирово и КО Илино коју надаље прати до тромеђе кат. парц. број 6108/1 у КО Мирово и кат. парц. бр. 4113 и 4112/1 у КО Илино. Од те тромеђе кроз КО Илино граница у правцу југоистока прати североисточну границу кат. парц. број 4113 до тромеђе кат. парц. бр. 4113 и 4112/1 у КО Илино и кат. парц. број 1 у КО Рујиште где скреће ка истоку до тромеђе кат. парц. број 4112/1 у КО Илино и кат. парц. бр. 1 и 3 у КО Рујиште. Кроз КО Рујиште у правцу југа граница прати источне границе кат. парц. бр. 1 и 4871 до четворомеђе кат. парц. бр. 4871 и 9307 у КО Рујиште и кат. парц. бр. 730 и 731 у КО Шарбановац, односно до међе општина Болевац и Сокобања. Кроз општину Сокобања, тј. КО Шарбановац, граница у правцу југа прати западну границу кат. парц. број 731 до тромеђе кат. парц. бр. 731, 722/2 и 12519, одакле скреће ка западу северном границом кат. парц. број 12519 до тромеђе кат. парц. бр. 12519, 707 и 706, из које сече кат. парц. број 12519 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 12519, 897 и 893, наставља источним границама кат. парц. бр. 897 и 894, а затим скреће на запад јужним границама кат. парц. бр. 894, 890, 899 и 946 до тромеђе кат. парц. бр. 946, 948 и 12519. Из те тромеђе граница сече кат. парц. број 12519 најкраћим растојањем у правцу тачке са координатама: Y=7575418,32 X=4842363,68 скреће на југозапад јужним границама кат. парц. бр. 999 и 1000, а затим у правцу севера прати западну границу кат. парц. број 1000 до тромеђе кат. парц. бр. 1000, 1028 и 1029, одакле у правцу запада прати северне границе кат. парц. бр. 1029, 12517 и 12520 до тромеђе кат. парц. бр. 12520, 1418 и 1401. Од те тромеђе граница у правцу северозапада прати југозападне границе кат. парц. бр. 1401, 1402, 1417/2, 1417/1, 1515, 1523, 1525, 1528, 1529, 1530, 1558, 1559, 1562 и 1563, а затим сече кат. парц. број 12521 у правцу тачке са координатама: Y=7573593,96 X=4843075,13, из које у правцу запада прати јужне границе кат. парц. бр. 213 и 1649/2 до тромеђе кат. парц. бр. 1649/2, 1637/1 и 12522, одакле истим правцем наставља северном границом кат. парц. број 12522 до тромеђе кат. парц. бр. 12522, 1717 и 213. Од те тромеђе граница у правцу севера прати западне границе кат. парц. бр. 213, 254, 260, 252, 250, 251, поново 213, 247, поново 213 и 190 до тромеђе кат. парц. број 190 у КО Шарбановац и 722 и 630 у КО Мужинац. Од те тромеђе у КО Мужинац граница у правцу запада прати јужне границе кат. парц. бр. 630, 862/1, 862/2, 876, 851, 850 и 849 до тромеђе кат. парц. бр. 849, 1121 и 7799 из које сече кат. парц. број 7799 (заједничка са кат. парц. број 11828 у КО Врмца) у правцу тромеђе кат. парц. бр. 11828, 2247 и 2249 у КО Врмца. Кроз КО Врмца у правцу југозапада и запада граница прати северне и северозападне границе кат. парц. бр. 11828, 2299 и 1974, а затим јужним границама кат. парц. бр. 11781, 1480 и 11776 стиже до најјужније тачке парцеле 3195 из које сече парцелу 11779/2 у правцу тачке на међи кат. парц. бр. 11779/2 и 3196 са координатама: Y=7567734,69 X=4844551,57, наставља у правцу југа источном границом кат. парц. број 3196, а затим продужава северозападном границом кат. парц. број 3282 до тромеђе кат. парц. бр. 3282, 3356 и 11775, одакле скреће на север и прати источну границу кат. парц. број 11775 до тачке на граници кат. парц. број 3328 са координатама: Y=7567032,66 X=4844379,64 из које граница најкраћим растојањем сече кат. парц. број 11775 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 11775, 1293 и 3518. Од те тромеђе граница у правцу запада прати северну границу парцеле 3518 до тромеђе кат. парц. бр. 3518, 1230/4 и 11780 одакле скреће на север источном границом парцеле 11780 до тромеђе кат. парц. бр. 11780, 11775 и 1293, где скреће на југоисток до тачке на међи кат. парц. бр. 11775 и 1293 са координатама: Y=7566929,30 X=4845010,55 из које сече кат. парц. број 11775 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 11775, 1301 и 11778, наставља у правцу севера источном границом кат. парц. број 11778 до тачке на међи кат. парц. бр. 11778 и 208 са координатама: Y=7566996,61

X=4846324,99 одакле најкраћим растојањем сече кат. парц. број 11778 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 11778, 213 и 207/1. Из те тромеђе граница у правцу запада прати јужну границу кат. парц. број 207/1 до тромеђе кат. парц. бр. 207/1, 213 и 11766, сече кат. парц. број 11766 у правцу тачке са координатама: Y=7566705,19 X=4846171,11 из које у правцу севера прати западну границу кат. парц. број 11766 до тромеђе кат. парц. бр. 11766, 280 и 278. Даље у правцу запада граница прати јужне границе кат. парц. бр. 278 и 279, сече кат. парц. број 11774 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 11774, 512/5 и 512/6, наставља западном границом кат. парц. број 11774 у правцу југа до тромеђе кат. парц. бр. 11774, 512/7 и 518, одакле у правцу севера западним границама кат. парц. бр. 512/7, 512/6, 512/1, 512/2 и поново 512/1 стиже до границе општина Сокобања и Бољевац, односно до четворомеђе кат. парц. бр. 512/1 и 11822 у КО Врмца и кат. парц. бр. 6847/1 и 6966 у КО Луково. У општини Бољевац кроз КО Луково граница у правцу севера прати западну границу кат. парц. бр. 6966 (лева обала реке Луковице), 6406, поново 6966 и 6293 до тромеђе кат. парц. бр. 6291, 6293 и 6966 из које сече кат. парц. број 6966 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 6966, 6295 и 6297, где скреће на исток пратећи јужне границе кат. парц. бр. 6297, 6299, 6301 и 6300 до тромеђе кат. парц. бр. 6300, 6036/1 и 6972/1, одакле сече парцелу 6972/1 у правцу тачке са координатама: Y=7566043,14 X=4848531,51. Из те тачке граница у правцу истока прати северне границе кат. парц. бр. 6350/1, 6972/1 и 6036/1, скреће на север западним граница кат. парц. бр. 6036/11, 6036/12, 6036/13 и 6036/14, а затим на исток и југ северним и источним границама кат. парц. бр. 6036/15, 6036/13, 6036/12, 6036/11, 6036/1, 6036/9, поново 6036/1 и 6036/8 до четворомеђе кат. парц. бр. 6036/8, 6040, 6042 и 7033. Из те четворомеђе граница сече кат. парц. број 7033 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 7033, 6056 и 4920/1 из које у правцу севера прати западну границу кат. парц. број 4920/1 до четворомеђе кат. парц. бр. 4920/1, 4899, 4893 и 6967, затим сече кат. парц. број 6967 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 6967, 4937 и 4938, наставља да прати у правцу истока северне границе кат. парц. бр. 6967, 4920/1 и 4920/17, а затим скреће ка југу источним границама кат. парц. бр. 4920/17, 4920/16 и 4920/1 до тачке на међи кат. парц. бр. 4920/1 и 7034 са координатама: Y=7567299,17 X=4849233,81 из које најкраћим растојањем сече кат. парц. број 7034 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 7034, 4920/1 и 5186. Од те тромеђе у правцу истока граница прати северну границу кат. парц. број 4920/1 до кат. парц. број 6970 (Водени поток) коју у правцу севера прати до тачке са координатама: Y=7568195,40 X=4850007,00 из које граница сече кат. парц. број 6970, прати јужну границу кат. парц. број 5688 и сече кат. парц. број 7036 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 7036, 5690/2 и 4920/1, наставља у правцу истока северном границом кат. парц. број 4920/1 до тромеђе кат. парц. бр. 4920/1, 5746 и 4920/4. Од те тромеђе у правцу севера граница прати западне границе кат. парц. бр. 4920/4, 7038, 5763 и 5764 до тромеђе кат. парц. бр. 5764, 5778 и 7038, а затим сече кат. парц. број 7038 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 7038, 5779 и 5782, наставља јужном границом кат. парц. број 5779, скреће на север источном границом кат. парц. број 5787 до тромеђе кат. парц. бр. 5787, 5788 и 6971 из које сече кат. парц. број 6971 у правцу тромеђе кат. парц. бр. 6971, 7003 и 5789, одакле ка југоистоку прати западну границу кат. парц. број 5789 до тромеђе кат. парц. бр. 5789, 6971 и 4920/1. Од те тромеђе у правцу истока граница прати северну границу кат. парц. бр. 4920/1, 4920/6, 4920/14 и поново 4920/1 до тромеђе кат. парц. бр. 4920/1, 5944 и 6999 где сече кат. парц. број 6999 у правцу тачке са координатама: Y=7570121,20 X=4850648,58 (полигона тачка бр. 1532) и наставља северном границом кат. парц. број 5947 до тромеђе кат. парц. бр. 5947, 5950 и 7040 из које најкраћим растојањем сече кат. парц. број 7040 у правцу тачке са координатама: Y=7570265,16 X=4850677,12 и источним границама кат. парц. бр. 4920/1, 5972, 5973, 5974 и поново 4920/1 стиже до границе КО Луково и КО Мирово. У КО Мирово граница прати северне границе кат. парц. бр. 6108/1, 6118 и поново 6108/1 до тромеђе кат. парц. бр. 6108/1, 6086 и 3639, одакле у правцу севера прати западне границе кат. парц. бр. 3639, 6072/1, поново 3639 и 3637 до почетне тачке описа граница.

1.3.2. Границе површина са режимом заштите I, II и III степена

(на основу Уредбе о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ”)

1. Граница површина и локалитета у режиму заштите I степена

Опис границе режима I степена заштите почиње у КО Мирово на тромеђи кат. парц. бр. 6108/1, 6116/2 и 6165, што је најсевернија тачка локалитета. Од те тачке граница у правцу југоистока прати југозападну границу кат. парц. број 6116/2 до тромеђе кат. парц. бр. 6116/2, 6165 и 6166, одакле скреће на југ западном границом кат. парц. број 6166 до њене најзападније тачке са координатама: $Y=7572376,47$ $X=4849229,33$ из које сече кат. парц. број 6165 у правцу тачке са координатама: $Y=7572364,83$ $X=4849140,43$ што је најсевернија тачка кат. парц. број 6167, чијом источном границом наставља до тачке са координатама: $Y=7572394,70$ $X=4848 915,97$. Из те тачке граница у правцу југа сече кат. парц. бр. 6165 и 6168 у КО Мирово по тачкама са координатама: $Y=7572396,58$ $X=4848871,61$; $Y=7572 374,35$ $X=4848 797,53$; $Y=7572 376,47$ $X=4848 690,63$; $Y=7572 372,24$ $X=4848 649,36$; $Y=7572 377,53$ $X=4848 536,12$; $Y=7572 363,77$ $X=4848 472,62$; $Y=7572 351,07$ $X=4848 374,19$ до капеле на врху Шилјак, односно до међе кат. парц. број 6168 у КО Мирово и кат. парц. број 9 у КО Мужинац, што је међа наведених катастарских општина, али и општина Бољевац и Сокобања. Одатле граница локалитета у правцу запада прати границу општина, односно границу катастарских општина Мирово и Мужинац, Мирово и Врмца и Врмца и Луково до тачке са координатама: $Y=7568710,74$ $X=4847 596,50$. Од те тачке граница сече кат. парц. број 5990 у КО Луково у правцу северозапада по тачкама са координатама: $Y=7568669,92$ $X=4847665,77$; $Y=7568634,99$ $X=4847730,46$; $Y=7568530,21$ $X=4847947,95$; $Y=7568515,13$ $X=4847991,60$ и $Y=7568468,30$ $X=4848124,16$ из које скреће на исток и пратећи тачке са координатама: $Y=7568519,90$ $X=4848150,35$; $Y=7568698,89$ $X=4848219,81$; $Y=7568897,32$ $X=4848222,19$; $Y=7568970,35$ $X=4848232,51$; $Y=7568990,99$ $X=4848240,84$; $Y=7569037,03$ $X=4848263,07$ стиже до тачке на међи кат. парц. бр. 5990 и 4920/1 у КО Луково са координатама: $Y=7569042,98$ $X=4848301,56$ из које у правцу североистока прати међу тих парцела до тромеђе кат. парц. бр. 5990 и 4920/1 у КО Луково и 6108/1 у КО Мирово. Од те тромеђе граница кроз КО Мирово истим правцем прати северну границу парцеле 6165 до почетне тачке описа граница локалитета.

2. Граница површина и локалитета у режиму заштите II степена

Простор заштићен режимом заштите II степена састоји се од два дела: локалитет „Кусак – Ледничка страна” и локалитет „Гола планина – Костадиновица”.

1) Локалитет „Кусак – Ледничка страна”

Граница локалитета дефинисана је катастарским поделама и преломним тачкама.

Опис границе почиње у најсевернијој тачки описа локалитета на међи кат. парц. бр. 6165 и 6168 у КО Мирово са координатама: $Y=7572374,81$ $X=4848774,33$ која се налази на међи режима I и II степена заштите. Из те тачке граница у правцу истока прати међу кат. парц. бр. 6165 и 6168 до тачке са координатама $Y=7572625,61$ $X=4848698,33$ из које сече кат. парц. број 6168 у правцу најзападније тачке кат. парц. број 6169 чијом јужном границом наставља до њене најјужније тачке, одакле сече кат. парц. број 6168 у правцу тачке на међи кат. парц. бр. 6168 и 6170 са координатама: $Y=7572925,91$ $X=4848596,47$. Од те тачке граница прати јужну границу кат. парц. број 6170 до њене најисточније тачке из које сече кат. парц. број 6168 у правцу тачке на међи кат. парц. бр. 6168 и 6171 са координатама: $Y=7573157,42$ $X=4848620,28$, а затим наставља северном и источном границом кат. парц. број 6168 до границе КО Мирово и КО Мужинац, односно до границе општина Бољевац и Сокобања. Од те тачке граница у правцу запада прати јужне границе кат. парц. бр. 8 и 1 у КО Мужинац, а затим истим правцем кроз КО Врмца прати јужне границе кат. парц. бр. 1, 141,

1480, 195, 198, 199, 200, 202, поново 1480, 203 и 204 до њене најзападније тачке из које сече кат. парц. број 1480 у правцу полигона тачке 490, односно до тачке на међи кат. парц. бр. 1480 и 207/1 са координатама: $Y=7568699,98$ и $X=4846840,00$. Од те тачке граница у правцу североистока прати северозападну границу кат. парц. број 1480 до међе КО Врмца и КО Луково, што је и граница подручја режима I и II степена заштите коју даље у правцу истока прати до почетне тачке описа локалитета.

2) Локалитет „Гола планина – Костадиновица”

Граница локалитета дефинисана је катастарским поделама и преломним тачкама.

Опис границе почиње из најсеверније тачке, са тромеђе катастарских општина Мужинац, Мирово и Шарбановац, одакле у правцу истока и југоистока прати границе КО Шарбановац и КО Мирово, КО Шарбановац и КО Илино и КО Шарбановац и КО Рујиште до тромеђе кат. парц. бр. 20 и 35 у КО Шарбановац и кат. парц. број 1 у КО Рујиште из које сече кат. парц. број 1 у КО Рујиште преко тачке са координатама: $Y=7576164,69$ и $X=4845584,56$ до најзападније тачке кат. парц. број 29 у КО Рујиште. Од те тачке граница прати спољну границу природног добра до тромеђе кат. парц. бр. 12522, 1649/2 и 213 у КО Шарбановац, где скреће ка северу пратећи западне границе кат. парц. бр. 213, 341, 345, 346, поново 213 до тромеђе кат. парц. бр. 213, 497 и 498. Из те тромеђе граница у правцу југозапада прати југоисточне границе кат. парц. бр. 498, 493, 492, 484, 483, 482 и 481, а затим скреће на север западним границама кат. парц. бр. 481, 474, 472, 471, 470, 469, 468, 467, 466, 465, 464 и 463 до тромеђе кат. парц. бр. 213, 463 и 462. Од те тромеђе граница сече парцелу 213 по тачкама са координатама: $Y=7572632,10$ $X=4843880,31$; $Y=7572668,62$ $X=4844012,46$; $Y=7572703,14$ $X=4844133,51$; $Y=7572737,67$ $X=4844261,70$; $Y=7572777,36$ $X=4844406,56$; $Y=7572820,22$ $X=4844560,55$ која се налази на међи кат. парц. бр. 213 и 160. Из те тачке граница у правцу севера прати западне границе кат. парц. бр. 160, 219, 217, 216, поново 160, 158, 157, 156, 78, 205, 204 и поново 78 до међе КО Шарбановац и КО Мужинац коју у правцу севера прати до почетне тачке описа локалитета.

3. Граница површина и локалитета у режиму заштите III степена

Граница режима III степена заштите се поклапа са границом СРП „Ртањ”.

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

2.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10)

Просторни план Републике Србије (у даљем тексту: Просторни план РС или ППРС) је основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици којим се одређује дугорочни стратешки оквир за усмеравање и управљање просторним развојем. Примена и разрада дугорочне стратегије, концепција и планских решења ППРС у документима развојног планирања, јавним политикама, просторним и урбанистичким плановима омогућиће остваривање националних циљева и стратешких опредељења просторног развоја.

Просторни план РС утврђује општи тренд и концепт даљег просторног развоја Србије. Сврха ППРС је да пружи државну платформу за просторну организацију различитих структура и активности која утврђује како се територија Републике Србије користи ради

обезбеђења друштвено прихватљиве, рационалне/оптималне и одрживе употребе земљишта. ППРС је платформа за глобалну организацију, коришћење, заштиту, уређење и управљање простором, заснована на националним циљевима, концепцијама и мерама просторног развоја усклађеним са социо-економским, културним и другим развојем Србије, као и имплементационим средствима.

Просторно-функцијско структурирање туристичких простора. Туристички простори, односно они простори који поседују значајније груписане природне и створене туристичке услове и ресурсе, зависно од свог квантитета, квалитета и просторног распореда/положаја, представљају основу просторно-функцијског структурирања Србије у области туризма. Према расположивим условима и ресурсима за туризам, ови простори су подељени на примарне туристичке просторе и секундарне туристичке просторе националног и регионалног значаја, у виду мањих целина ван туристичких дестинација (претежно значајније околине градских центара и целине око природних и културних вредности).

Издавање и рангирање планинских туристичких центара и места. Планински туристички центри и места Србије диференцирани су на планинске туристичке центре перспективно међународног значаја, планинска места националног значаја и планинска места регионалног значаја. Издавање планинских туристичких центара и места извршено је по критеријумима афирмисаности (остварен промет, валоризовани природни услови, ресурси и вредности, као и створени услови и структуре) и критеријумима перспективности/потенцијала у односу на издвојене туристичке дестинације, транзитне правце и градске центре (саобраћајни положај, додатна/специфична валоризација природних фактора). Планинска места **регионалног и перспективно националног значаја је Ртањ** у околини Сокобање.

Подела територије Србије на **зоне туристичких кластера** извршена је као синтезно функцијско туристичко структурирање територије Србије, на основу распореда главних туристичких ресурса погодних за функцијску интеграцију понуде, у складу са традиционалним физичко-географским и антропо-географским структурирањем на познате области/крајеве. Територија Србије **подељена је на шест зона туристичких кластера** при чему **Ртањ** припада **зони Источна Србија – секундарна целина околина Сокобање**.

У циљу успостављања функционално и просторно интегралног система станишта од посебног интереса за заштиту, како би се омогућило очување, унапређење и обнављање услова од значаја за опстанак дивљих врста флоре и фауне, Законом о заштити природе предвиђено је успостављање **еколошких мрежа** на територији Републике Србије.

У складу са директивама Европске уније, а на основу критеријума за проглашење међународно значајних подручја за биљке (*IPA – Important Plant Areas*) на простору Републике Србије су **идентификована 62 значајна подручја од којих се и Ртањ налази на листи**.

На основу међународно стандардизованих критеријума за фауну дневних лептира (*PBA - Prime Butterfly Areas*) са територије Србије је **одређено 40 значајних подручја међу којима се налази и Ртањ**.

Посебан значај има еколошка **EMERALD мрежа**, јер функционално и просторно повезује заштићена станишта са територија држава које нису чланице ЕУ. Главни циљ мреже је одговарајућа заштита и очување најважнијих европских станишта и врста, односно Подручја од посебне важности за заштиту природе (*Areas of Special Conservation Importance - ASCI*). До сада је на територији Србије **идентификовано 61 подручје као саставни део EMERALD мреже међу којима се налази и Ртањ**.

Мере заштите еколошке мреже, у циљу очувања типова станишта и станишта врста, обухватају изузетно широк сет забрана, ограничења и препорука заснованих на закону и прописаних Уредбом о еколошкој мрежи.

Посебна напомена: У току је израда/усвајање новог Просторног плана Републике Србије са планским периодом до 2035. године. Јавни увид у Нацрт овог планског документа

је завршен и предстоји фаза усвајања истог. Током израде ППППН СРП „Ртањ” користиће су планска решења наведена у материјалима новог ПП РС у мери у којој су могла имати утицаја на просторни развој подручја ППППН СРП „Ртањ”, те ће тиме Просторни план максимално бити усклађене са актуелним плановима Републике Србије у погледу просторног развоја, са којима предстоји и усклађивање остале планске документације регионалних просторних планова и просторних планова подручја посебне намене који су донешени у ранијем периоду и за које ће се по потреби радити усклађивање са новим републичким просторним планом.

2.2. Регионални просторни план Тимочке крајине („Службени гласник РС”, број 51/11)

Просторним планом утврђују се дугорочна концепција развоја, организације, уређења, заштите и коришћења подручја Просторног плана на територији која обухвата подручја Зајечарског и Борског управног округа, и то: на територији Зајечарског управног округа, целе општине Зајечар, Књажевац, Бољевац и Сокобања; на територији Борског управног округа, целе општина Бор, Мајданпек, Неготин и Кладово.

Основни задатак Регионални просторни план Тимочке Крајине, (у даљем тексту: РПП ТК), јесте допринос заустављању негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварању предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса на подручју Тимочке крајине. РПП ТК успоставља концепцију развоја и даје просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију потенцијала овог подручја за дугорочни и уравнотежени економски развој. РПП ТК представља плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине и побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености насеља и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); као и смернице за институционално-организациону, управно-контролну и информатичку подршку примене плана.

Заштита и коришћење природних ресурса. Заштиту и коришћење пољопривредног земљишта на подручју Просторног плана заснивати на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја, који подразумева очување земљишта, воде, биљних и животињских ресурса, тј. развој који не угрожава животну средину, технички је применљив, економски исплатив и друштвено прихватљив. Тај концепт се остварује међусобним усклађивањем мера подршке усмерених на: повећање конкурентности, подршком реструктурирању пољопривредног сектора; побољшање стања животне средине и природних предела, подршком управљању пољопривредним и шумским земљиштем; и диверсификацију руралне економије и унапређење квалитета живљења у руралним областима. Неопходност очувања природних ресурса резрвата и одржив развој, спроводиће се режимима заштите заштићеног подручја, очувањем разноврсности и слике предела и унапређењем уређености. Развој ловства и управљање ловиштима спроводити: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Мрежа центара и насеља. План даје препоруке да функције микроразвојних центара имају општински/градски субцентри и центри заједница насеља, а на планском подручју то су центри заједнице насеља Мужинац (општина Сокобања), Луково и Ртањ (општина Бољевац).

Развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора.

Према концепцији развоја туризма туризам ће бити основа развоја оних простора, који располажу атрактивним мотивима за туристичку и рекреативну тражњу првенствено клијентеле из Ниша, Београда и градова Војводине (те других већих и ближих градова из регионалног окружења) и иностранства; туризам ће бити алтернативна делатност на просторима под режимима заштите, сеоским подручјима и сл., као и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју. Туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (села, пољопривреде, мале привреде, јавних служби и објеката, инфраструктуре и др.), подржати и унапредити заштиту и културолошку презентацију природе, природних и културних вредности, као темељних ресурса и услова укупног, здравственог, еко, етно и других видова туризма, производње еко-хране и сл. Развој сеоског туризма одвијаће се у оквиру туристичких рејона, односно у ближем контакту са Дунавом и Старом планином, осталим планинама међу којима је и **Ртањ**, те туристичким местима, бањама и садржајима понуде у простору и засниваће се на физичком и функционалном повезивању материјалне основе туристичке понуде рејона са селом. Постојећа туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо унапређена и функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања и коришћења садржаја понуде у простору; развијаће се атрактивни и профитабилни програми постојеће и нове туристичке понуде за привлачење домаћег и иностраног капитала.

Према природним и створеним туристичким ресурсима и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, на подручју плана понуду туристичког подручја заснивати на следећим доминантним видовима туризма: планинском туризму и рекреацији – секундарни планинским сектори међу којима је и **Ртањ**, са богатом и разноврсном туристичком понудом првенствено у летњој и делом и зимској сезони, уз културни, сеоски, ловни, еколошки и друге специјализоване видове туризма; сеоски туризам - са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране и етно-занатских производа.

Подручје просторног плана према подели туристичког простора и рејонизацији припада **Књажевачко-Сокобањском** (представљен планинама, бањама и језером) и **Зајечарско-Бољевачком рејону** (са археолошким налазиштима, бањама и планинама). Комплекс туристичких активности за развој од значаја за планско подручје јесу: планина Ртањ, Врцманско језеро, археолошки локалитет Врцмански град, те спортско-рекреативна инфраструктура представљена полигоном за екстремне спортове - параглајдинг са Ртња. Туристичка понуда биће комплетирана изградњом, малог алпског скијалишта (на северо-источној падини Ртња јужно од истоименог насеља), реновирањем и изградњом смештајних капацитета (у постојећим насељима - Мали Извор, Јабланица, Луково, Криви Вир и Ртањ; мотел „Ртањ” у коридору пута Е-761 и др.).

Инфраструктурни системи. На подручју плана РПП ТК планирано је осавремењавање општинског пута Трговиште - Мужинац - Шарбановац - Сокобања

Заштита животне средине, природних вредности и непокретних културних добара. Према категоризацији животне средине у РПП ТК планско подручје припада категорији **незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине).**

У тренутку усвајања Просторног плана евидентирано је заштићено природно добро „**Ртањ**”, као строги резерват природе (трећа категорија - значајно природно добро), површине 15,0 хектара површине у I степену заштите. Од непокретних културних добара у РПП ТК евидентирани су, од значаја за планско подручје, културно добро од изузетног значаја – споменик културе **Манастир Лапушња**, као и културно добро – споменик културе **Средњовековно утврђење у селу Врмца.**

2.3. Просторни планови подручја посебне намене

2.3.1. Просторни план подручја слива водоакумулације „Боговина” („Службени гласник РС”, бр. 43/99)

Просторним планом подручја слива водоакумулације „Боговина” се утврђују основе организације, коришћења и уређења подручја посебне намене за Тимочки регионални систем за снабдевање становништва водом – подсистем „Црни Тимок” са акумулацијом „Боговина” на територији општине Бољевац. Просторним планом обезбеђује се усклађивање развоја, коришћења и уређења обухваћеног подручја са техничко-технолошким решењем подсистема „Црни Тимок” и условима који се успостављају ради санитарно-техничке заштите изворишта водоснабдевања.

Просторним планом обухваћена је у целости катастарска општина Луково и делови катастарских општина Илино и Мирово (са насељем Ртањ).

Сливно подручје водоакумулације „Боговина” просторним планом подељено је по степенима санитарне заштите изворишта на три зоне, и то: зона непосредне заштите изворишта, ужа зона заштите изворишта и шира зона заштите изворишта.

Табела бр. 2: Обухват простора зонама санитарне заштите

Катастарска општина	Површина катастарске општине (km ²)		Ужа зона заштите	Шира зона заштите	Изван зона заштите	Укупно
	Укупно	У Плану	(km ²)	(km ²)	(km ²)	(km ²)
Луково	42,05	42,05	–	42,05	–	42,05
Мирово (део)	26,77	19,00	–	19,00	–	19,00
Илино (део)	19,07	3,10	–	2,87	0,23	3,10

Насеља у обухвату планине Ртањ припадају подручју шире зоне заштите изворишта где се успоставља режим селективног санитарног надзора. То подразумева:

- коришћење и уређење *пољопривредног и шумског земљишта и шума* биће засновано на решењима и пропозицијама основе заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта и општих и посебних основа газдовања шумама;
- развојем и уређењем *саобраћајне инфраструктуре* обезбедиће се услови за несметано одвијање транзитног путног и робног промета, уз забрану превоза опасних и штетних материја, као и других материја у количинама које могу трајно и у значајном обиму угрозити извориште водоснабдевања. Дуж путева и планиране железничке пруге изградиће се инфраструктура (водонепропусне риголе, и сл.) и уређаји за прикупљање, одвођење и санитарно прихватљив третман атмосферских вода и за пријем отпадних материја у случају акцидената у редовном саобраћају;
- развој и уређење *локалне саобраћајне и остале инфраструктуре* реализоваће се без посебних захтева у погледу санитарно-техничке заштите изворишта;
- успостављањем режима и *спровођењем мера санитарне заштите и уређења ове зоне* истовремено се обезбеђује унапређење животне средине и заштита посебних природних вредности и непокретних културних добара.

У широј зони заштите изворишта налази се око 40% укупних пољопривредних и шумских површина. На овом земљишту спроводиће се антиерозивно уређење и мелиорација пашњака, ради побољшања производних својстава земљишта. Пошумљавање ће се извршити на око 1.310 ha деградираног шумског земљишта, а мелиорисати око 302 ha пашњака. Нису предвиђена посебна агротехничка ограничења, изузев примене принципа рационалног коришћења пољопривредног и шумског земљишта.

У планском периоду није предвиђено постизање потпуне оптимизације односа шумског и пољопривредног земљишта према природним условима. Просторним планом обезбеђује се заштита и сукцесивно привођење земљишта оптималној намени, које ће се

наставити и у постпланском периоду. Развој сточарства обезбедиће се успостављањем оптималног односа између сточног фонда и биљне производње на расположивим пољопривредним површинама, у складу са условима санитарне заштите изворишта и структурним обележјима пољопривредних газдинстава.

Развој **насеља Луково**, укључујући и проширење грађевинског подручја, лимитира се у погледу даље изградње и развоја јавних служби очекиваним бројем корисника из самог насеља. Развој осталих функција и садржаја усмерава се на интензивнију валоризацију транзитног (магистралног) саобраћаја (сервиси и сл). **Насеље Ртањ** развијаће постојеће и нове специфичне функције у складу са планираним туристичко-рекреативним развојем, уз одговарајуће инфраструктурно опремање и уређење насеља. Планирани развој мреже насеља подстицаће се суфинансирањем основне комуналне инфраструктуре, стимулативном фискалном политиком, интензивирањем јавног превоза ка општинском центру и развојем непољопривредних делатности.

За потребе развоја и уређења **рекреативно-туристичких простора**, планом се установљава следећи концепт:

- **Целина А** – средишњи долински туристички комплекс интензивнијег коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички, стационарни и транзитни туризам, викенд и камп смештај), састоји се из две подцеле при чему је **А2** западна подцелина са магистралним путем Е-761, Црним Тимоком и насељем Луково.
- **Целина Б** – јужни планински туристички комплекс умереног коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички стационарни и делом транзитни туризам) састоји се, такође, из две подцеле при чему је **Б1** источна подцелина са путем према Сокобањи, насељем Ртањ, малим алпским скијалиштем, планином Ртањ и строгим природним резерватом „Ртањ”.

Рекреативно-туристичку понуду у простору представљаће следећи садржаји изван туристичких насеља и пунктова: *риболовне стазе* за спортске риболовце, *излетничко – планинарске стазе* (панорамско-планинарска стаза на Ртњу), *простори природних вредности* од изузетног значаја (на високом Ртњу предвиђени су за врло ограничено/екстензивно рекреативно-туристичко и остале видове коришћења до дефинисања њиховог статуса), и *мала алпска скијалишта* (предвиђена на северо-источној падини Ртња јужно од истоименог насеља и у ували стенских одсека испод врха Шиљак и Облог брда на северној страни Ртња).

Када је у питању **снабдевање водом**, из постојећег изворишта водоснабдевања врела „Мировштица” снабдеваће се и потрошачи из **насеља Ртањ**. За прикључење потрошача у насељу Ртањ планирана је изградња црпне станице над каптажом „Мировштице” и потисни цевовод до насеља Ртањ. Остала насеља, апартманска-викенд насеља, ауто-кампови, мотел „Ртањ” и излетничка места снабдеваће се из водовода са захватом на реци Велика Суваја.

Прикупљање и **одвођење отпадних вода** насеља (становништва и сточарских фарми), апартманских-викенд насеља, ауто-кампова, мотела, млекаре, спортско-рекреативних и паркинг површина изводиће се јединственим канализационим системом. Отпадне воде ће се дистрибуирати до локације будућег постројења за пречишћавање отпадних вода Бољевца, ради пречишћавања до нивоа потребног за очување прописане II (IIa) класе квалитета воде пре упуштања у реку Арнауту. До реализације јединственог канализационог система отпадне воде прикупљаће се у санитарно обезбеђеним септичким јамама, са периодичним пражњењем и одвођењем садржаја изван слива или са пречишћавањем до класе IIa квалитета воде пре испуштања у локалне реципијенте. Атмосферске отпадне воде, које неће бити обухваћене јединственим канализационим системом, уводиће се отвореним каналима у локалне реципијенте.

Уређење и регулација водотокова обухватиће следеће радове:

- 1) регулацију водотокова у грађевинским подручјима, ради заштите од великих вода и ерозије приобаља; као и очување амбијента насеља обезбеђењем приступа водотоку (шетне стазе, одморишта и сл.) и хортикултурног уређења приобаља;

- 2) уређење водотока Црног Тимока у зони цркве у Лукову, у складу са мерама техничке заштите културног добра;
- 3) регулацију (продубљивање корита и учвршћивање обале биолошким радовима) водотока Црног Тимока на потезу од Кривога Вира до Лукова, ради заштите пољопривредног земљишта од плављења и спречавања ерозионих процеса;
- 4) санацију локалних појава ерозије приобаља и чишћење речног корита од наноса, отпада и сл.;
- 5) уклањање постојећих објеката на водотоцима (ваљавнице, јазови и сл.) који не испуњавају водопривредне услове;

На основу података из плана, на простору Ртња заштићена су следећа **културна добра**:

- **црква Лопушња** из прве половине 16. века, у близини насеља **Луково**, око 1,5 km јужно од магистралног пута, и
- **комплекс зграда из 19. века у Лукову**: кафана Милије Петровића, кафана „Хајдук Вељко” Љубисава Милетића, црква Св. Богородице, грађена 1895. године, стара школа из 1870. године и спомен чесма погинулима од 1912 - 1918. године.

У категорији евидентираних културних добара која уживају претходну заштиту су следећи објекти и локалитети у катастарској општини Луково:

- Прешановац, са налазима из периода старијег гвозденог доба,
- Врело, са налазима из периода Константина I,
- брдо Лазина, са остацима кастела из римског периода,
- турско гробље са остацим средњовековног насеља,
- воденица Јордана Грујића,
- воденица Раденка Станкића,
- воденица ортака Раденка и Грује,
- кућа са вајатом Данице Милојевић,
- кућа Милисав Јанковића,
- кућа Владимира Младеновића,
- кућа Жике Траиловића,
- кућа Бисерке Стевић,
- Шонтин бунар са тремом, и
- зграда електричне централе.

У тренутку усвајања Просторног плана евидентирано је **заштићено природно добро „Ртањ”**, као строги природни резерват, површине 15,0 ha, са мешовитом састојином јеле и букве. У циљу обogaћивања туристичких и спортско-рекреативних садржаја и усаглашавања са концепцијом заштите природних добара у окружењу предложиће се за стицање одговарајућег статуса и режима заштите следећи објекти и простори: **Леденица - јама на Ртњу** (са интересантним морфолошким и вероватно флористичким одликама); и **високопланински део Ртња** - изнад 1000 mnn (због јединственог склопа флористичких, фитоценолошких, геолошких и геоморфолошких одлика).

Просторним планом су утврђене основне мере **заштите животне средине у току изградње** подсистема „Црни Тимок”.

Посебним програмима управљања подсистемом „Црни Тимок” надлежно водопривредно предузеће оперативно ће дефинисати смернице за праћење квалитета воде и праћење промена стања животне средине.

Просторни план се остварује урбанистичким плановима, плановима и програмима развоја и прописима и општим актима донетим за њихово спровођење.

2.3.2. Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, број 14/09)

Просторним планом утврђују се основе организације, коришћења, уређења и заштите подручја слива акумулације „Бован” за период од 2009 - 2030. године, на деловима територије општине Сокобања, Бољевац, Алексинац и Књажевац. Територија обухваћена Просторним планом по свом макроположају се највећим делом налази у склопу Карпатско - балканског планинског система. Обухвата сокобањску котлину и падине Ртња, Буковика, Озрена и Девице, које је окружују.

Стратешки правци просторног развоја подручја усмерени су првенствено ка томе да заштита животне средине (пре свега заштита вода) мора да буде оквир просторног развоја, а водоснабдевање, развој туризма, пољопривреде и агрокомплекса, треба да буду основни правци развоја. У том контексту, промене основних намена простора служе санирању деградираног земљишта и заштити од деградације и припрему земљишта за планиране намене и правце развоја. Код пољопривредног земљишта се предвиђа обнављање запуштених и необрађиваних површина и унапређење пољопривредног ресурса кроз развојне програме (оријентација ка производњи здраве хране). Концепција коришћења простора подразумева рационалност: грађевинско подручје повећаће се само ради функционалног заокружења простора (код насеља Шарбанавац и Николинац); знатније треба да се повећа једино код Јошанице (које ће се и даље развијати као центар заједница насеља), код Мужинца (које план усмерава да се развија као центар заједница насеља).

Табела бр. 3: Обухват простора зонама заштите

Општина	КО	Акумулација*	Ужа (са непосредном зона заштите (ha))	Шира зона заштите акумулације Бован (сливно подручје Бовна) (ha)	Ван зона заштите (ha)	Укупно (4+5+6) (ha)
1	2	3	4	5	6	7
Сокобања	Врмца	Врмца	99,6166	3.229,3645	480,8934	3.809,8745
	Жучковац		0,1868	882,1743		
	Жошаница	Жучковац	17,1916	4.103,4149	1.683,3101	5.920,3101
	Мужинац		133,5851			
	Николинац	Николинац	94,1535	1.962,9283		2.057,0818
	Шарбанавац		7,3263	3.573,0705		

* Стратешко опредељење: Јавну површину чине површине свих акумулација са зоном непосредне заштите.

Напомена: Бројчане вредности су срачунате на основу приказа на топографским картама, па су могућа одступања.

Просторним планом су дефинисани услови вишенаменског коришћења водних акумулација, и то:

1. Акумулација „Врмца” на Врмцанској реци

- основна намена акумулације: наводњавање низводних пољопривредних површина. Могуће намене: рекреација, спорт и риболов;
- кота максималног успора: 379,40 mnv;
- површина акумулационог језера на коти максималног успора: 36,0 ha;
- бруто запремина акумулације: $4,40 \times 10^6 \text{ m}^3$.

2. Акумулација „Рујиште 1” на Сесалској (Мађарској) реци

- основна намена акумулације: водоснабдевање насеља у општини Сокобања;
- кота максималног успора: 521,50 mnv;

- површина акумулационог језера на коти максималног успора: 77,0 ha;
- бруто запремина акумулације: $8,00 \times 10^6 \text{ m}^3$.

3. Акумулација „Рујиште 2” на реци Трсци

- основна намена акумулације: наводњавање пољопривредног земљишта према селу Влашко поље;
- кота максималног успора: 592,20 mnv;
- површина акумулационог језера на коти максималног успора: 51,0 ha;
- бруто запремина акумулације: $3,50 \times 10^6 \text{ m}^3$.

Изградња система акумулација је социјално и економски оправдана и са становишта отварања могућности за диверзификацију туристичке понуде (рекреација, спорт, риболов) која је комплементарна са постојећом понудом бањског карактера.

Генерална **концепција заштите, уређења и коришћења подручја** заснована је на намени постојеће акумулације као изворишта површинских вода, за водоснабдевање ширег подручја. Акумулација треба да омогући ублажавање поплавног таласа, задржавање протока наноса, воду за оплемењивање малих вода и одржавање биолошког минимума низводно од бране, воду за наводњавање потенцијалних површина низводно од бране и воду за потенцијалне потребе електроенергетике.

Основни правци развоја подручја, уз водоснабдевање, су туризам и пољопривреда, а сви у условима одрживог развоја система акумулација. Заштита животне средине, пре свега водног ресурса, оквир је и за развој и просторни размештај осталих функција (станована, производње, јавних служби, услужних делатности, спорско-рекреативних активности и друго).

Са гледишта економско-социјалне оправданости, активности предвиђене око акумулације „Бован” и укупно уређење сливног подручја имају вишеструки значај. Поред ефеката примарне заштите од последица бујица у сливу Моравице, најважнији економски ефекти се очекују у домену снабдевања становништва и индустрије водом, наводњавања пољопривредног земљишта, развоја туризма и изградње капацитета за производњу електричне енергије.

Концепт **развоја туризма** на подручју Просторног плана заснован је на оцени идентификованих туристичких потенцијала и коришћењу простора према режимима који се Просторним планом утврђују по зонама заштите, а подразумева оријентацију на неколико основних праваца развоја:

- лечилишни и здравствено-рекреативни туризам - развој балнеолошких функција **Бање Јошанице** и коришћење здравог, чистог ваздуха, као природног лековитог фактора. За развој функција предвиђено је повећање смештајних капацитета;
- коришћење будућих **акумулационих језера** „Николинац”, „Врмца” и „Жучковац” која немају примарну улогу водоснабдевања, а код свих су могуће намене: рекреација, спорт и риболов;
- сеоски туризам - као допунска активност сеоског становништва. Имајући у виду природне погодности, положај у односу на већ формиране туристичке центре и у мрежи насеља, расположив грађевински фонд и досадашње наговештаје туристичких активности, села **Николинац, Врмца и Мужинац** имају предност. Спортско рекреативни центри предвиђени су у **Јошаници**;
- етно - туризам - унапређење постојећих форми туризма и развој нових, пре свега у селу **Врмца**.

Територија просторног плана, као подручје укупне туристичке понуде, обухвата подручја формиране туристичке понуде и подручја на којима се понуда тек формира.

1. Као **подручје формиране туристичке понуде** издваја се **Јошаничко - Ртањско туристичко подручје**, са потенцијалном Бањом Јошаницом (секундарни балнеолошки центар), и селом Врмца (центар етно туризма) поред лечилишне и здравствено-рекреативне понуде и едукативне понуде, пружаће и купалишне, излетничке, спорско-

рекреативне и друге туристичке погодности. Бања Јошаница има приватне смештајне туристичке капацитете а предвиђају се и нови, као и површине за пратећу туристичку понуду: medico, welnes, базени, забавни и угоститељски садржаји. Капацитет будућег бањског комплекса дефинисан је на 2.000 једновремених корисника, а развој у тренду модерних Spa&Wellnes бања („Сокобања – Мастер план туристичке денистације”). Понуду Јошанице допуниће спортско-рекреативни центар а у подбранском делу акумулације „Врмца” формираће се аква-парк. Ртањ је повољан за формирање голф игралишта.

2. Као подручја **туристичке понуде у формирању** (са мањим обимом понуде) издваја се **подручје Николинац - Блендија**, у коме ће се формирати два акумулациона језера, намењена, између осталог, рекреацији, спорту и риболову, обухвата и пунктове предвиђене за излетнички туризам. Николинац ће се развијати као туристичко насеље, а јужно од Николинца формираће се викенд насеље. Уз постојећу ергелу коња код Николинца предвиђен је центар за коњичке спортове.

На подручју Просторног плана предвиђају се смештајни капацитети који ће се обезбеђивати у оквиру Сокобање, Бање Јошанице, сеоских насеља (пре свега Николинац и Врмца) и викенд насеља.

На основу утврђеног стања (природно-географски и саобраћајни услови, становништво, привреда, мрежа објеката услуга и снабдевања) и усвојених циљева **развоја мреже насеља**, утврђено је, са становишта функционалне категоризације, планско опредељење, за два нивоа центара. На првом нивоу је седиште општине Сокобања опремљено инфраструктурним системима градског типа. Други ниво су **центри заједнице села** у које спадају **Јошаница и Мужинац**, опремљени насељском инфраструктуром и мрежом објеката јавних служби и снабдевања, димензионисаним према демографској величини насеља, односно улози и значају у конкретној заједници села. У оквиру ове категорије насеље Јошаница ће имати наглашену оријентацију на развој туризма. **Остала насеља (Врмца, Николинац и Шарбановац)** са уређеном насељском инфраструктуром и редукованом мрежом објеката услуга и снабдевања, према демографској величини и потребама самих насеља, немају елементе централитета.

Развојни правци и приоритети **привреде** подручја темеље се на постојећим природним и створеним потенцијалима, са пољопривредом и прехранбеном индустријом (агрокомплекс) и туризмом као водећим гранама. Наведени правци привредног развоја омогућавају успешну привредну валоризацију компаративних предности овог подручја и последичну диверзификацију привредне структуре на основу које се могу очекивати позитивни дугорочни ефекти у погледу запошљавања и демографске ревитализације.

Табела бр. 4: Обухват простора зонама заштите

Насеља	Индустрија		Трговина и друге услуге		Угоститељство		Занатство		Пољопривред. задруга	
	Постојеће	Планирано	Постојеће	Планирано	Постојеће	Планирано	Постојеће	Планирано	Постојеће	Планирано
Николинац	-	-	О	О	-	О	-	-	-	-
Врмца	-	-	О	О	-	О	-	-	-	-
Јошаница	-	-	О	О	О	О	-	О	-	-
Мужинац	-	О	О	О	-	О	-	О	-	-
Шарбановац	-	-	О	О	-	-	-	-	О	О

О има; - нема

Развој секундарних делатности (индустрија, рударство, грађевинарство, производно занатство) такође има реалну основу у изграђеним капацитетима и пословним резултатима оствареним у претходном периоду, док ће развој осталих терцијарних делатности (трговина, саобраћај, услуге) бити снажно генерисан експанзијом туризма и порастом животног стандарда локалног становништва.

Систем за **водоснабдевање** потрошача заснован је на следећој концепцији. Из водоводног система „Бован” препумпавањем ће се вода допремати до насеља: Јошаница, Врмца, Мужинац и Шарбановац. Из акумулација „Левовик” и „Рујиште 1” препумпавањем ће се вода допремати до насеља Николинац.

Еколошке претензије планског подручја захтевају висок степен прикупљања, пречишћавања и одвођења **отпадних вода**, чиме се подразумевају следеће активности:

- реконструкција, доградња и довођење у оптималне радне услове, постојећих уређаја за пречишћавање отпадних вода, чија је ефикасност сада незадовољавајућа;
- изградња постројења за пречишћавање отпадних вода (у даљем тексту: ППОВ) у свим насељима која имају више од 5.000 еквивалентних становника. На подручју тзв. „осетљивих зона” (случај заштићених изворишта), третман комуналних отпадних вода треба извести по принципу примарног пречишћавања, а њихово одвођење и испуштање обавити низводно од акумулације;
- увођење зоне заштите изворишта површинских и подземних вода које обухватају сва изворишта вода, посебно она чије су воде намењене водоснабдевању становништва. Режим заштите се своди на спречавање уношења у тај простор садржаја и објеката чије отпадне материје могу да угрозе квалитет површинских и подземних вода;
- потпуна санитација насеља и изградња канализације ради ефикасне заштите вода и развој канализационих система у свим насељима по принципу сепаратних система са посебним колекторима за употребљене и атмосферске воде.

Заштита од поплава остварује се оптималном комбинацијом и применом инвестиционих мера (хидрограђевински радови и објекти којима се штите угрожена подручја) и неинвестиционих мера (којима се смањује штета од поплава без инвестирања у грађевинске радове). Од већих бујичних притока изнад коте успора акумулације „Бован”, на ширем подручју слива, уређајне и регулационе радове треба извести на Јошаничкој реци у дужини од око 2,0 km на проласку кроз Јошаницу и на Врмцанској реци на проласку кроз насеље Врмца. **Антиерозионо уређење** подручја слива ће се обавити кроз санацију свих ерозионих и бујичних жаришта и конзервацију и рекултивацију сливова ради спречавања губитка земљишта, спречавања механичког засипања водних акумулација, механичког и хемијског загађивања водотокова.

2.4. Остала релевантна документа

Остала стратешка, планска и друга документа од значаја за Планско подручје Просторног плана:

- Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014 – 2024. године, „Службени гласник РС”, број 85/14;
- Стратегија развоја урбаног подручја града Зајечара и општина Књажевац, **Сокобања** и Бољевац („Службени лист општине Сокобања”, број 8/24);
- Локална стратегија руралног развоја 2020 - 2023.године, Локална акциона група „Ртањ” (2020. година);
- План управљања Специјалним резерватом природе „Ртањ” за период 2020 – 2029. године, новембар 2019, ЈП „Србијашуме”;
- на територији општине Бољевац:
 - Локални еколошки акциони план општине Бољевац;
 - Локални план управљања отпадом општине Бољевац за период 2010 – 2019;

- Просторни план општине Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 10/10 (донета је Одлука о изради новог ППО Бољевац „Службени лист општине Бољевац”, број 11/23 и израда плана је у току);
 - План детаљне регулације за насеље Ртањ – општина Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 14/14);
 - План детаљне регулације индустријске зоне „Мирово” – општина Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 13/10);
 - План генералне регулације Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 15/2 из 2011. године;
 - План детаљне регулације за туристичко-пословну зону „Мирово” (Службени лист општине Бољевац”, број 43/23);
 - План детаљне регулације за измештање дела пута на кп. бр. 6608 КО Мирово и дела пута на кп. бр. 5619 КО Мирово (Службени лист општине Бољевац”, број 33/16)
 - План детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица”, „Службени лист општине Бољевац”, број 22/21, у изради);
 - План развоја општине Бољевац за период 2023 – 2031 (2023. година);
 - Урбанистички пројекат за изградњу хотелског комплекса на кп. бр. 6542/4 у насељу Ртањ, КО Мирово (2016. година);
 - Урбанистички пројекат за изградњу Научно-истраживачког насеља „Никола Тесла” (2017. година)
 - Одлука о забрани изградње малих хидроелектрана на територији општине Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, бр. 22/21);
 - Одлука о критеријумима за категоризацију и категоризацији општинских путева и улица („Службени лист општине Бољевац”, бр. 4/15);
 - Пројектно-техничка документација за колекторе;
 - Пројектно-техничка документација за постројење за пречишћавање отпадних вода (ПШОВ).
- на територији општине Сокобања:
- Стратегија одрживог развоја општине Сокобања 2015-2025 (децембар 2015. године);
 - Стратегија руралног развоја општине Сокобања за период 2019 - 2023. године (новембар 2018. године);
 - План развоја општине Сокобања 2022 – 2030 (новембар 2022. године);
 - Локални план управљања отпадом општине Сокобања у периоду 2022 - 2032. године (2022. године);
 - Програм развоја туризма општине Сокобања од 2023. до 2027. године (2022. године);
 - Просторни план општине Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 13/12 и 49/21);
 - План генералне регулације подручја Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 22/18 и 31/21);
 - План детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања „Службени лист општине Сокобања”, број 30/22, у изради);
- друга релевантна документација за Планско подручје.

3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1. Посебне намене подручја Просторног плана

У оквиру граница подручја просторног плана налазе се посебне намене и вредности од републичког, регионалног и другог значаја:

1) **посебне природне вредности:**

– Специјални резерват природе „Ртањ“ (границе утврђене Уредбом о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ“)

2) планско подручје припада туристичком кластеру „Источна Србија“, секундарном туристичком простору „Околина Сокобање“ и Књажевачко-Сокобањском и Зајечарско-Бољевачком туристичком рејону, утврђене Просторним планом Републике Србије;

3) сливна подручја акумулација за водоснабдевање „Боговина“ и „Бован“ намењених снабдевању насеља и општина у Региону;

4) подлучја локалних изворишта за водоснабдевање.

3.2. Главне природне одлике¹

Геолошке одлике

Геолошке одлике СРП „Ртањ“ у ширем смислу односе се на планину Ртањ и околне унутрашње котлинске басене (кривовирски, боговинско-сумраковачки и сокобањски басен), док непосредни простор заштите обухвата тектонски хорст Ртња, као најмаркантнију морфолошку целину, са делом Голе планине и површи јужне падине Ртња према Констадиновици. Издвојени простор планине Ртањ и котлинских басена у целини припада геотектонској јединици Карпато-балканида источне Србије. Одликује се врло сложеном геолошком грађом, са стенама различите старости из појединих периода палеозоика, мезозоика и кенозоика.

Ртањ, као планинска морфолошка целина хорстове грађе, издваја се у оквиру Кучајско-сврљишке навлаке, односно Карпатског шаријажа или *Karpatikuma*, као геотектонска јединица нижег реда у оквиру Карпато-балканида источне Србије.

Хорст Ртња је основна и маркантна морфолошка целина, која даје основни печат целом заштићеном простору.

Геоморфолошке одлике

Морфоструктурни рељеф СРП „Ртањ“ одликује се посебном импозантношћу, у оквиру кога се издваја високи планински гребен Кусак - Големи врх (1.405 m), са кречњачком пирамидом Шиљком (1.570 m), која је највиши врх планине Ртањ. У односу на околне котлине и ниске планине, ова морфоструктура се издваја својом индивидуалношћу и оштрином облика, тако да се Ртањ може видети из већег дела Србије. С друге стране, са врха Шиљка, током ведрих дана, види се део Србије на северу све до Саве и Дунава, на југозападу до Копаоника, на југу до Суве планине и на истоку до Старе планине.

Између високих планинских целина Кусак - Големи врх и Шиљка је планински превој Пресло. Западно од Кусака (1.309 m), преко преседлине Луковица, висина ове планине нагло опада и наставља се огранком Скока (791 m) и Вучје главе (839 m), до скрашћене површи Рагудине, која се морфолошки везује за Честобродицу.

На југоистоку, од врха Шиљка и одсека на површи Баба (1.083 m), раније је издвојен систем узвишења топонима Правац (Ј. Цвијић, 1913), кога осим кречњачког одсека Бабе,

¹ Према *Плану управљања специјалним резерватом природе „Ртањ“ за период 2020 - 2029. године* – ЈП „Србијашуме“

чини и Рујишки камен (904 m), Костадиновица (853 m) и Тумба, односно Јалов дел (842 m). Овако издвојен систем планинских целина има дужину преко 30 km..

Јужна падина Ртња је сложена, са изолованим морфолошким целинама Лисац (1.061m) и Гола планина (1.113 m), између којих је извесна ерозивна удолина Вртаче или Паклеш. Посебном импозантношћу и стрмином издваја се северна падина Ртња, у пределу Кусака, Големог врха, Пресла и Шиљка. Овде се Ртањ, у виду импозантног зида, издиже из долине Црног Тимока, односно Црноречког басена.

Најимпресивнији структурно-ерозивни елемент рељефа је врх Шиљак, који је морфолошки симбол ове планине. У целини, овај пирамидални, односно конусни планински врх, изграђен је од једног масивног кречњака, од кога су изграђени и малчи назубљени гребени према Правцу и седлу Пресло. Сам врх Шиљка је заравњен, пречника око 20 m, са остацима срушене камене капелице.

На Ртњу је, у досадашњим истраживањима, рекогносцирано или делимично истражено 14 спелеолошких објеката: 10 објеката су јаме, 2 објекта одговарају јамско-пећинском типу и само 2 објекта су пећине. Највећи број спелеолошких објеката је концентрисан на положитијој јужној падини планине Ртањ.

Спелеолошки објекти, систематизовани према дубини и другим морфогенетским обележјима, су:

- **Јама у Јалов делу**, налази се у скрашћеној удолини јужно од Костадиновице (853 m), са дужином истражених канала 283 m и дужином од 166 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Звечани пропаст**, налази се јужно од површи Баба (1.083 m), ближе источном кречњачком одсеку правца, између Поречког врха и Рујишког камена (904 m). Јама има два улаза, састоји се од једног вертикалног јамског канала, дубине 108 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; КО Рујиште, општина Бољевац; II степен заштите);
- **Томина пропаст**, налази се на југоисточној падини Големе планине (1.113 m), у врху једне суве долине-падине, дубине је 64 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Ртањска (Муженичка) леденица**, налази се подно удолине између Лисца и Големе планине, у њеном северном делу, у оквиру обода удолине Паклеш (Вртаче), дужине канала су 60 m, а дубина јаме је 40 m. То је статичка леденица, што подразумева перманентно задржавање хладног ваздуха у овом објекту. Ртањска леденица је најпознатији спелеолошки објекат на планини Ртањ (КО Мужинац, општина Сокобања; III степен заштите);
- **Јама Мала Порица**, налази се у пределу Поречког врха (923 m), дубине око 30 m и недовољно је истражена (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Јама на Баби**, налази се на површи Баба, непосредно у подножју јужне падине Шиљка, дубине 27 m (КО Мужинац, општина Сокобања; КО Мириво, општина Бољевац; II степен заштите);
- **Голема Порица**, сложени објекат јамско пећинског система, налази се у пределу Поречког врха, дубине око 20 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Јелењи пропаст**, јама која се налази северно од Костадиновице, дубине 17 m (КО Шарбановац, општина Сокобања; II степен заштите);
- **Јама Маснице**, налази се у пределу Јаловог дела, недовољно истражена и дубине 12 m (КО Шарбановац, општина Сокобања);
- **Јама код Шиљка**, налази се источно, непосредно код врха Шиљка и то је крашка ерозиона шупљина, дубине око 5 m (КО Мужинац, општина Сокобања; КО Мириво, општина Бољевац; II степен заштите);
- **Јама у долини Сланог потока**, налази се у северном подножју Ртња, неколико метара од регионалног пута Параћин-Зајечар. Јама представља крашку каверну отворену по вертикалном правцу, висине 5 m (КО Луково, општина Бољевац);

- **Пећина у Голему ливаду**, неистражена, дужина улазног вертикалног канала око 6 m и пећинског канала од 35 m;
- **Пећина Суво врело**, налази се у нивоу алувијалне равни Паклешког потока, северно од села Врмце, представља активну врелску пећину (КО Врмца, општина Сокобања; III степен заштите);
- **Ртањска минијатура (Девојачка пећина)**, налази се на десној долинској страни потока Рашинац подно Девојачког брда, око 1,5 km удаљена од некадашњег рударског насеља Ртањ (КО Илино, општина Бољевац).

Хидрогеолошке одлике

Према хидрогеолошким карактеристикама, односно по хидрогеолошкој рејонизацији, СРП „Ртањ” налази се на подручју Карпато-балканида, а на основу литолошког састава, структурног склопа и структурног типа порозности, издваја се неколико комплекса стенских маса: комплекс палеозојских стена, комплекс карбонатних мезозојских седимената и седимената неогена.

У површинским деловима комплекса палеозојских стена јављају се извори мале издашности, односно извор на Широкој падини, Водени поток и Мартинов поток.

Највећи део СРП „Ртањ” лежи на подлози од мезозојских карбонатних седимената, са развијеним крашким типом издани који се прихрањује на рачун падавина. Издан се празни преко бројних гравитационих извора и врела, од којих се посебно издвајају: Врмцанско врело у селу Врмца, Мирско врело у селу Мирово, Луковско врело у селу Лукову, врело Мрљиш и Илинско врело.

Јужни делови Ртња захватају мале партије северних делова сокобањског неогеног басена. Такође на ширем подручју јужног обода Ртња постоје појаве минералних и термоминералних вода. У Сокобањи и у селу Јошаница постоји неколико таквих извора. Такође, поред природних извора, на обе локације изведени су и вештачки захватани објекти-бушотине и бунари. На оба локалитета се ове воде користе у балнеотерапеутске сврхе и формирана су бањска лечилишта, где Сокобања спада у ред најпознатијих и најпосећенијих бања у Србији.

Климатске одлике

Шире подручје у којем је смештена планина Ртањ одликује типична умерено-континентална клима. Међутим, она је на већем делу простора представљена ариднијим умереноконтиненталним подтипом. Планина Ртањ и сокобањска котлина, спадају у најконтиненталнија подручја у Србији. Клима овог подручја има прелазни карактер између, пре свега степске и знатно мање осетне медитеранске климе. У вишим пределима клима Ртња има карактер модификоване планинске (због веће надморске висине). Хладан период године на Ртњу је ипак блажи (пре свега у погледу температуре), што омогућава опстанак и развој субмедитеранских врста поред веома заступљених понтских (степских) врста.

Анализа температуре ваздуха је извршена на основу података са метеоролошких станица које се налазе у ширем окружењу Ртња (у Зајечару, Књажевци и Ћуприји). С обзиром да се наведене станице налазе у низијском делу, а да на самом Ртњу не постоји климатолошка станица, за израчунавање температуре ваздуха на већим висинама је искоришћен термички градијент. Према прихваћеној средњој вредности термичког градијента (на висинама изнад 1000 m_nv) од 0,55°C/100 m, на Ртњу, на висинама изнад 1000 m_nv, средња годишња температура ваздуха је испод 7,0°C, на теренима до 1200 m_nv испод 6,0°C, док је на висинама изнад овог појаса температура ваздуха између 4,1°C - 6,0°C.

За анализу падавина коришћени су подаци са десет станица у околини СРП „Ртањ” (Бољевац, Читлук, Ћуприја, Криви Вир, Мозгово, Параћин, Ражањ, Рујиште, Сокобања и Витошевац). Виши делови Ртња примају између 801 mm - 900 mm падавина. Плувиометријски режим припада подунавској варијанти континенталног режима, у чијем се

годишњем ходу падавина издвајају два максимума и два минимума. Примарни максимум падавина је у мају, односно јуну, а секундарни у новембру, односно децембру. Примарни минимум падавина је или крајем лета или почетком јесени, а секундарни у децембру.

Најзаступљенији ветрови на подручју Ртња су кошава и етезија. У непосредној околини Ртња (у његовом подножју), тј. у долинама река Моравице и Црног Тимока, доминантно струјање ветра предиспонирано је правцем пружања долина поменутих река.

Биљни и животињски свет

Богатство и специфичности биљног и животињског света последица су сложене геолошке грађе и различитих геоморфолошких облика Ртња, уз климатске особености подручја. Овакви специфични услови одразили су се на формирање тла и развој флоре и вегетације изразите оригиналности, а посебно на шумску вегетацију (буково-јелове шуме на неприступачним падинама, термофилне шуме и шибљаци храстовог појаса на највјерм дрлу планине на осунчаним падинама, као и мезофилније букове шуме на заклоњеним влажнијим падинама, а и буково-јелове шуме, на већим надморским висинама) и пашњачке фитоценозе велике флористичке разноврсности, са присуством ендемичних и реликтних врста, које представљају један од најкарактеристичнијих центара диверзитета источне Србије.

Ове различите флористичке зоне и појасеве такође прати и богата и разноврсна фауна (птица, риба, водоземаца, гмизаваца и сисара).

Детаљнији приказ врста и њиховог простирања дате је у поглављу 3.4.5. Заштита животне средине, 3.4.5.1. Анализа и оцена стања животне средине, у оквиру поднаслови Биодиверзитет – флора и фауна.

3.3. Природне вредности и преоне одлике

Природне вредности

Према Просторном плану Републике Србије, планина Ртањ се третира као природни екосистем, односно подручје са значајним природним вредностима и предвиђен је за заштиту. Као примарни циљ се поставља очување природе подручја од негативних утицаја и промена. Ртањ, као заштићено подручје, треба да буде простор који ће пружати адекватно уточиште и заштиту животињским врстама и место где опстаје специфична флора и вегетација. Лепота и атрактивност планине Ртањ представља један од императива у заштити и развоју овог подручја. Све активности које се буду одвијале на заштићеном простору морају бити изведене на начин и у размерама које не доводе у питање очување примарних вредности и аутентичност заштићеног подручја.

Специјални резерват природе „Ртањ”

Специјални резерват природе „Ртањ” поверен је на управљање ЈП „Србијашуме” а остварује се преко Шумских газдинства „Ниш” из Ниша и „Тимочке шуме” из Бољевца.

Према Уредби о проглашењу, Специјални резерват природе „Ртањ” стављен је под заштиту како би се: очували унутрашњи котлински басени, као и тектонски хорст Ртња са делом Голе планине и површи јужне падине Ртња према Констадиновици; очувао морфоструктурни рељеф (планински гребен Кусак-Големи врх – 1.405 m) са кречњачком пирамидом Шилком (1.570 m); очувале најстарије стене у оквиру старијег палеозоика, седименти силура и девона, серија доломита и доломитичних кречњака; очувало 14 спелеолошких објеката и значајније хидрогеолошке појаве; очувале шумске заједнице реликтног карактера, термофилне шуме и шибљаци храстовог појаса, мезофилне букове и буково-јелове шуме, сладуново-церове шуме и развијене вегетације шибљака; очувала фитоценоза *Ceterachi-Ramondetum serbicae*, ендемична врста љубичице, као и ксерофилни типови зељасте вегетације; очувало 644 таксона из групе васкуларних биљака, таксони

сврстани у 72 фамилије виших биљака. На подручју Ртања идентификовано је 11 строго заштићених врста међу којима је најпознатива српска рамонда (*Ramonda serbica*).

На подручју Специјалног резервата природе „Ртањ”, укупне површине 4.997,17 ha, установљен је тростепени режим заштите према којем се издвајају подручја у режимима заштите I, II и III степена заштите.

1) Режимом I степена заштите, укупне површине 303.76 ha, односно 6,08%, површине СРП „Ртањ”, обухваћен је шири простор раније заштићеног природног добра Резервата „Ртањ”. Обухваћене су високе букове шуме, које представљају станишта ретких, угрожених и строго заштићених и заштићених врста птица. На овом простору се налазе камењари са врло специфичном високопланинском флором. Највиши регион планине, испод самих врхова, обрастао је буково-јеловом шумом *Abieto-Fagetum calcicolum*. Ова специфична заједница описана је под називом *Abieto-Fagetum serbicum calcicolum*, а њене најбоље састојине срећу се на неприступачним планинским странама Пресла, Кусака и Шиљка. Заједница се одликује веома богатим саставом дендрофлоре, где се, поред јеле (*Abies alba*), сусрећу и многе друге врсте дрвећа, као што су: *Fagus moesiaca*, *Sorbus aria*, *Sorbus aucuparia*, *Sorbus austriaca*. Приземни спратови богато обрастају простор између кречњачких блокова у шуми, где се најчешће срећу: *Rosa pimpinellifolia*, *Lonicera nigra*, *Daphne mezereum*, *Doronicum columnae*, *Prenanthes purpurea*, *Polygonatum verticillatum* и друге врсте.

Северне и делимично североисточне падине, обрасле поменутом шумском заједницом, представљају једино подручје планине Ртањ које већ готово пола века има статус заштићеног природног добра.

На простору под режимом I степена заштите гнезде се бројне врсте птица које се, према Бернској и Бонској конвенцији, налазе на листи строго заштићених врста и врста које имају статус угрожених врста, као што су: сиви соко, лештарка, јаребица камењарка, црна жуна, балканска ушата шева и друге. Према националном законодавству, ове врсте су строго заштићене врсте.

У режиму заштите I степена забрањује се коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности изузев оних које би спречиле деградацију и нестанак развијених екосистема, као и научних истраживања, контролисане едукације и ограниченог коришћења постојећих службених путева.

2) Режимом заштите II степена обухваћено је 1.780,34 ha, односно 35,52% површине СРП „Ртањ”. У овом режиму налази се простор са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа. Режимом II степена заштите обухваћена су два локалитета:

- **Кусак - Ледничка страна** (површине 483,47 ha, делови КО Врмца, КО Мужинац и КО Мирово). На кречњачкој подлози, која гради благо нагнуте падине са претежно источним експозицијама, најраспрострањенија је пашњачка фитоценоза, *Galiето-Festucetum valesiacaе*. Заједница заузима готово све пропланке и чистине у шумском појасу планине, почев од грабићевих шума, па до појаса букових шума са мечјом леском. Најчешће се среће у дијапазону од 800 m до 1000 m надморске виисне. У висинском распореду, на поменутоу фитоценозу се надовезује заједница ковиља, *Stipetum tirsae*.

У физиогномском смислу, веома је интересантна и једна од најдекоративнијих пашњачких фитоценоза на планини. Заузима заравњене или благо нагнуте (до 5°) јужне падине, на надморским висинама од 900 m до 1000 m. Едификаторску врсту у овој асоцијацији представља ковиље - *Stipa tirsae*, а сама заједница је по флористичком саставу прилично хомогена.

- **Гола планина - Костадиновица** (површине 1.296,87 ha, делови КО Мужинац и КО Шарбановац). Простор између Рујишког камена и Костадиновице представља станиште изузетно интересантне фитоценозе *Festucion valesiacaе*, којој припада јединствена заједница *Nepeto-Festucetum valesiacaе*. Поред власуље (*Festuca valesiaca*), едификаторску врсту ове заједнице представља стеноендемична ртањска

метвица (*Nepeta rtanjensis*). Највеће површине под овом асоцијацијом до данас су констатоване на узвишењу Греда (изнад села Шарбановац), на локалитету Костадиновица и на заравни Големи дел, изнад села Мужинац. Станишта на којима се развија ова ендемична асоцијација су најчешће нагнуте, кршевите кречњачке падине, са мањим сипарима, вртачама и шкрапама. Заједница се развија у висинском дијапазону 650 m до 850 m надморске висине, у појасу климатогене шуме *Quercetum frainetto-cerris*, на западно до северозападно експонираним падинама. У заједници се, као карактеристичне, појављују и следеће врсте и подврсте: *Minuartia verna* subsp. *coillina*, *Euphorbia cyparissias*, *Crataegus monogyna*, *Bromus squarrosus*, *Carthamus lanatus*, *Verbascum phlomoides*, *Ptilostemon afer*, *Teucrium montanum* итд. Површине на којима се развија фитоценоза *Nepeto-Festucetum valesiacaе*, као и сама врста *Nepeta rtanjensis* (врста чије је ово једино познато станиште), заслужују посебну пажњу у оквиру заштићеног природног добра. На овом простору је сконцентрисан највећи број спелеолошких објеката, са врло специфичном пећинском фауном.

У режиму заштите II степена утврђује се ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава, док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности.

3) Режимом III степена заштите (2.913,06 ha, односно 58,30% површине Специјалног резервата природе „Ртањ“) обухваћена су остала подручја у оквиру СРП „Ртањ“: шуме, пашњаци, ливаде, као и спелеолошки и други морфолошки објекти и хидролошки феномени (баре, потоци и крашко језеро – Врмџанско језеро). На овом простору заступљене су бројне врсте биљака и животиња, од којих се многе налазе на националним и међународним листама ретких и угрожених врста.

У режиму заштите III степена заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

Еколошка мрежа Републике Србије - еколошки значајно подручје „Ртањ“

Према Уредби о еколошкој мрежи предметно подручје се налази у обухвату еколошки значајног подручја „Ртањ“ еколошке мреже Републике Србије. У границама предметног Плана издваја се Емералд подручје - Ртањ RS0000027, међународно и национално значајног подручје за птице - ТВА Ртањ, међународно значајно подручје за биљке IPA „Ртањ“, као и одабрано подручје за дневне лептире РВА Ртањ 028.

Предметно подручје се налази у границама предложеног/потенцијалног Подручја од значаја за Заједницу (*proposed Site of Community Importance, pSCI*) „Ртањ“ и потенцијалног Подручја посебне заштите (*proposed Special Protection Area, pSPA*) „Ртањ“ еколошке мреже NATURA 2000 у складу са прописима Европске уније — Директивом о стаништима (Директива о очувању природних станишта и дивљих биљних и животињских врста/*Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*) и — Директивом о птицама (Директива о очувању дивљих птица/*Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council on the conservation of wild birds*). Ова подручја су идентификована у складу са обавезама Републике Србије у процесу приступања Европској унији и она значајно доприносе одржавању или обнављању у повољном статусу заштите природних станишних типова и врста, и доприносе кохерентности европске еколошке мреже NATURA 2000.

Према Генерализованој карти станишта, на подручју СРП „Ртањ” налази се укупно 14 типова станишта следећих површина изражених у хекатрима (ha): алпијске² и субалпијске травне формације (15,81 ha), централнобалканске травне заједнице на камењарима (2733,81 ha), фригорибилне четинарске шуме (1,12 ha), копнене површинске текуће воде (80,90 ha), ксерофилне шуме белобрабића и црног граба (614 ha), ксерофилне шуме храстова (6358,70 ha), мешовите шуме лишћара са смрчама и јелама (230,72 ha), мезофилне шуме букве (4025,68 ha), пољопривредна станишта (2.618,36 ha), широколисни жбуњаци (406,72 ha), стене и сипари (129,22 ha), термофилне четинарске шуме (28,06 ha), умерено влажне и влажне травне формације (3.568,48 ha), урбана, индустријска и друга вештачка станишта (497,51 ha). Према *Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетливим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите* („Службени гласник РС”, број 35/10), у обухвату Плана налазе се 12 „за заштиту приоритетна типа станишта”:

- A2.11 - Шумс сладуна (*Quercus frainetto*) и цера (*Quercus cerris*) - код 91 МО, Frag(B)/Rep,
- A2.52 - Шуме цера (*Quercus cerris*) — код 91 МО, Frag(B),
- A8.11 - Шуме лишћара и јеле (*Abies alba*) — код 91ВА, Frag(B),
- B2.11 - Шибљаци јоргована (*Syringa vulgaris*), - код *40А0, End/Rep,
- B2.1В - Шибљаци ружа (*Rosa spp.*) - код *40А0,
- B2.1С - Шибљаци степског бадема (*Amygdalus* папа) — код *40А0, Ret/Frag(A) Лер,
- С.32 - Суве карбонатне ливаде и камењари — код 6210,
- С 1.313 - Суви жбунасто-травнати карбонатни камењар ртањске метвице (*Nepeta rtanjensis*) - код 6210, End/Ret/Frag(A)
- С2.21 - Умерено влажне брдске ливаде — код 6510,
- С4.22 - Карбонатне рудине — код 6170, End/Ret/Frag(A)/Rep,
- D3.11 - Брдско-планинске карбонатне суве стене и клифови, код 8210, End/Ret,
- D3.21 - Субалпијско-алпијске карбонатне суве стене и клифови, код 8210, End/Ret.

Сви наведени типови станишта су према Директиви о стаништима (*Директиви о очувању природних станишта и дивљих биљних и животињских врста/The Habitats Directive - Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*), потенцијална NATURA станишта и потребно их је очувати у постојећем стању,

Према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива* („Службени гласник РС”, број 5/10 и 47/11) , у обухвату Плана регистрована су станишта следећих од значаја за заштиту врста:

- 24 строго заштићених и 51 заштићених врста биљака од којих је 4 таксона од значаја за успостављање NATURA 2000 еколошке мреже (*Pulsatilla grandis*, *Ranunculus serbicus*, *Galanthus nivalis*, *Himmantoglossum calcaratum subsp. rumelicum*), док 11 биљних таксона припада некој од категорија угрожених (CR-крајње угрожени: *Nepeta rtanjensis*, *Pulsatilla grandis*; EN-угрожени: *Verbascum eriophorum*, *Linum tauricum subsp. serbicum*, *Daphne cneorum subsp. cneozum*, *Clematis alpina subsp. alpina*; VU — рањиви таксони: *Heliospermum pusillum subsp. moerhingifolia*, *Hieracium marmoreum subsp. marmoreum*, *Lathyrus pannonicus subsp. pannonicus*, *Linaria angustissima subsp. strictissima*, *Viola grisebachiana*);
- 42 строго заштићене и 15 заштићених врста бескичмењака од којих је 14 врста глобално угрожено (*Morimus funereus*, *Rosalia alpina*, *Lucanus cervus*, *Phengaris arion*, *Cordulegaster heros*, *Cerambyx семо*, *Ropalopus ungaricus*, *Parnassius apollo*, *Leptophyes discoidalis*, *Saga pedo*, *Paracaloptenus caloptenoides*, *Hipparchia fagi*, *Lycaena dispar*, *Pedostrangalia revestita*), а 11 врста од значаја за успостављање Натура 2000 мреже (*Morimus funereus*, *Rosalia alpina*, *Lucanus cervus*, *Polyommatus eroides*,

² Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године, 2.1.2. Екосистемска разноврсност

- Austropotamobius torrentium, Cordulegaster heros, Pilemia tigrina, Cerambyx cerdo, Paracaloptenus caloptenoides, Euplagia quadripunctaria, Lycaena dispar*);
- једна строго заштићена и 5 заштићених врста рибе, међу којима нема угрожених врста, а само једна (*Cottus gubio*) од значаја за успостављање NATURA 2000 мреже;
 - 21 врста водоземаца и гмизаваца од којих је 14 строго заштићенио и 3 заштићено, међу којима је и 3 национално угрожених врста (*Triturus ivambureschi, Triturus cristatus, Testudo hermanni*) а 3 врсте од значаја за успостављање NATURA 2000 мреже (*Triturus ivambureschi, Triturus cristatus, Testudo hermanni*);
 - 58 строго заштићених и 8 заштићених врста птица од којих 11 национално угрожено (*Accipiter brevipes, Aquila chrysaetos, Streptopelia turtur, Tichodroma muraria, Circus aeruginosus, Perdix perdix, Falco vespertinus, Neophron percnopterus* (исчезла), *Clanga pomarina, Oenanthe oenanthe, Hieraetus pennatus*), а 20 значаја за успостављање NATURA 2000 мреже (*Sylvia nisoria, Accipiter brevipes, Aquila chrysaetos, Picus canus, Lanius collurio, Dryocopus martius, Ciconia ciconia, Circus aeruginosus, Lullula arborea, Emberiza hortulana, Dendrocopos syriacus, Ficedula albicollis, Leiopicus medius, Falco vespertinus, Neophron percnopterus* (исчезла), *Clanga pomarina, Hieraetus pennatus, Circus cyaneus, Lanius minor, Eudromias morinellus*);
 - 12 строго строго заштићених и 5 заштићених врста сисара од којих хе 3 глобално угрожено (*Rhinolophus euryale, Lutra lutra, Vormela peregusna*), а 11 од значаја за успостављање NATURA 2000 мреже (*Canis lupus, Ursus arctos, Lynx lynx, Myotis myotis, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Rupicapra rupicapra, Lutra lutra, Vormela peregusna, Myotis blythii*).

Објекти геонаслеђа Србије

У објекте геонаслеђа Србије на Планском подручју спадају:

1. Објекти стратиграфског наслеђа
 - Профилплитководног равнића горње креде – планина Ртањ;
2. Објекти геоморфолошког наслеђа
 - Врх Шиљак и падине Ртња;
 - Јама у Јалов дел;
 - Звечани пропаст;
3. Хидролошко наслеђе
 - Црни Тимок;
 - Слапови на реци Луковици, Ртањ;
 - Врмџанско језеро (крашко језеро);
 - Луковско врело;
 - Мировско врело;
4. Објекти неотектонске активности
 - Долине Врмџанске и Јошаничке реке;
5. Спелеолошки објекти
 - Велика и Мала Порица;
 - Ртањска леденица.

Предеоне одлике

Ртањ је део Карпатско–балканског планинског система, док административно припада општинама Сокобања и Бољевац. На северној и источној страни простире се у атарима пет сеоских насеља општине Бољевац: Луково, Илино, Мирово, Рујиште и Ртањ, а јужне падине му се протежу и на села општине Сокобања: Јошаница, Врмџа, Мужинац и Шарбановац.

Ртањ спада у ред високих планина источне Србије, а уздиже се између Сокобањске и Црноречке котлине које представљају вододелнице Моравског и Црноречког слива.

Географски положај, геолошке, геоморфолошке, климатске и друге природне карактеристике, учиниле су ову планину једним од биолошки, а посебно флористички и фитогеографски, најинтересантнијих подручја Србије.

Планина се одликује доминантном кречњачком геолошком подлогом и изразито истакнутим рељефом, са изузетним геоморфолошким, биолошким, историјским и естетским вредностима. Ртањ се одликује врло сложенем грађом, са стенама различите старости из периода палеозоика, мезозоика и кенозоика, које остварује знатан утицај на састав биљног и животињског света и њихов распоред. Нарочито су интересантни крашки облици рељефа са бројним дубоким јамама и различитим облицима есхумираног субкутаног краса. Језгро планине изграђено је од творевина девонске старости, измењених магматском активношћу. Преко њих у воденој – морској средини стварани су карбонатни седименти мезозоика који данас највећим делом изграђују планину. Почетком најмлађе геолошке ере, кенозоика, Ртањ се издигао и прешао трајно у копнену фазу. Тада започињу процеси распадања стена и ерозије којима се обликује Ртањ, а чији продукти су се у току неогена таложили у слатководним басенима (моравском и сокобањском) који су окруживали планину. Посебну вредност представља специфичан рељеф са купастим врхом Шиљак и врло стрмим падинама, крашким рељефом са дубоким јамама.

Северне падине планине одликује релативно добро развијена шумска вегетација. Шумске заједнице које су развијене у стеновитим амфитеатрима северно експонираних падина, између осталог, испољавају и изванредан реликтни карактер. Развијају се на заклоњеним стаништима, а карактеришу се присуством реликтних врста које у појединим заједницама имају улогу едификатора. Испод највећег врха планине (Шиљак), у правцу врха Пресло (1.405 m) развијена је интересантна, мешовита шумска заједница јеле (*Abies alba*) и букве (*Fagus toesiaca*). Падине окренуте југу су обрасле заједницама камењара, пашњака и жбуња. Ове су заједнице флористички веома богате и разноврсне.

Основни **типови предела** који се могу наћи на подручју посебне намене у оквиру Просторног плана су:

1) Планински предели:

- врхови и гребени: највиши врх Шиљак, са својом карактеристичном пирамидалном формом који доминира пејзажом,
- стрми обронци: камени обронци који су прекривени вегетацијом, често са наглим променама висине.

2) Шумски предели:

- листопадне шуме: на нижим надморским висинама доминирају шуме букве, храста и граба,
- четинарске шуме: на вишим надморским висинама могу се наћи шуме смрче и јеле.

3) Ливаде и пашњаци:

- планинске ливаде: на вишим деловима планине налазе се простране ливаде које су богате дивљим цвећем током пролећа и лета,
- пашњаци: доњи обронци и подножје планине користе се за испашу стоке, са богатим травнатим површинама.

4) Кршки и кречњачки предели:

- пећине: планина је део кршког региона, са бројним пећинама које су доступне за истраживање,
- понори и подземне реке: типични за кршки пејзаж, са интересантним геоморфолошким облицима.

5) Водени предели:

- планински потоци: бистри, хладни потоци који извиру на планини и теку кроз долине и шуме,
- водопади: мали водопади који се могу наћи дуж токова потока, нарочито тамо где воде прелазе преко камених литица.

- 6) Биодиверзитетни предели:
- станишта заштићених врста: подручја у којима се налазе ендемичне и заштићене биљне и животињске врсте.
- 7) Флора и фауна:
- разнолика вегетација и богат животињски свет који укључује и ретке врсте.
- 8) Културни и рекреативни предели:
- планинарске стазе: мрежа стаза које воде до врха и кроз шумске пределе, популарне међу планинарима и љубитељима природе,
 - туристичка насеља: насеља у подножју планине која пружају смештај и туристичке услуге.
- 9) Пољопривредни предели:
- обрадиве површине: подручја око планине која се користе за узгој разних пољопривредних култура,
 - воћњаци и виногради: парцеле са засађеним воћем и виновом лозом, често у нижим деловима планине.

3.3.1. Културно наслеђе

У складу са Обавештењем Министарства културе број 350-01-00026/2023-02 од 11.08.2023. године прибављени су *Услови чувања, одржавања и коришћења културних добара и добара која уживају претходну заштиту и мере заштите* Републичког завода за заштиту споменика културе и Завода за заштиту споменика културе Ниш.

На основу Обавештења бр. 20-71/2023-2 од 18.08.2023. године Републичког завода за заштиту споменика културе у обухвату Просторног плана нема категорисаних културних добара од изузетног значаја за Републику Србију.

На основу *Акта о условима чувања, одржавања и коришћења непокретних културних добара, добара под претходном заштитом и добара који уживају претходну заштиту и утврђеним мерама заштите културних добара за потребе израде Просторног плана посручја посебне намене Специјалног резервата природр „Ртањ”*, који је издао Завод за заштиту споменика културе Ниш заведених под бр. 1302/2-03 од 25.08.2023. године, на подручју које је обухваћено Просторним планом се налазе:

1. *Утврђена непокретна културна добра:*
 - Средњевековно утврђење (Врмца-општина Сокобања) СК 89, Решење Завода за заштиту споменика културе Ниш број 1765/и од 13.12.1976. године;
 - Комплекс објеката из 19. века (Луково-општина Бољевац) ПКИЦ 1, Службени лист општина Бољевац, Бор, Зајечар, Кладово, Књажевац, Мајданпек, Неготин и Сокобања број 10 од 05.06.1980. год.;
 - Манастир Лапушња (Луково-општина Бољевац) СК 12, Решење Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 408/48 од 19.03.1948. године, а на основу одлуке о категоризацији за нкд од великог значаја Службени гласник Социјалистичке Републике Србије” број 28/83.
2. *Културна добра под претходном заштитом:*
 - У фази израде је Предлог одлуке о утврђивању „Рударске колоније Минхових на Ртњу” за просторно културно-историјску целину, а у оквиру које ће се наћи следећи објекти: Вила Грете Минх, Соколски дом, Објекти рудника каменог угља „Ртањ” (поткопи, управна зграда, радионице, стругаре, сепарација итд.), Брикетарница у селу Мирову, раднички станови, Капела Св. Ђорђа на врху Шиљак и др.;
3. *Добра која уживају претходну заштиту:* тачан број се не зна, јер није вршено систематско рекогностирање и валоризација терена.

На планском подручју се налазе и различита спомен обележја посвећена историјским догађајима и знаменитим личностима, као и други објекти који за сада нису евидентирани као потенцијална културна добра.

3.3.2. *Воде и водно земљиште*

Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике терена

Према хидрогеолошким карактеристикама, односно по хидрогеолошкој рејонизацији, СРП „Ртањ” налази се на подручју Карпато-балканида, а на основу литолошког састава, структурног склопа и структурног типа порозности, издваја се неколико комплекса стенских маса: комплекс палеозојских стена, комплекс карбонатних мезозојских седимената и седимената неогена.

У површинским деловима комплекса палеозојских стена јављају се извори мале издашности, односно извор на Широкој падини, Водени поток и Мартинов поток.

Највећи део СРП „Ртањ” лежи на подлози од мезозојских карбонатних седимената, са развијеним крашким типом издани који се прихрањује на рачун падавина. Издан се празни преко бројних гравитационих извора и врела, од којих се посебно издвајају: Врмцанско врело у селу Врмца, Мирско врело у селу Мирово, Луковско врело у селу Лукову, врело Мрљиш и Илинско врело, као и изворе термалних вода, Врмцанско језеро и реку Врмцу, односно реку Рашинац.

Јужни делови Ртња захватају мале партије северних делова сокобањског неогеног басена. Такође на ширем подручју јужног обода Ртња постоје појаве минералних и термоминералних вода. У Сокобањи и у селу Јошаница постоји неколико таквих извора. Такође, поред природних извора, на обе локације изведени су и вештачки захватани објекти-бушотине и бунари. На оба локалитета се ове воде користе у балнеотерапеутске сврхе и формирана су бањска лечилишта, где Сокобања спада у ред најпознатијих и најпосећенијих бања у Србији.

Подручје Просторног плана припада водним подручјима Дунав и Морава у складу са чл. 27 Закона о водама, чл. 4 и 5 Правилника о одређивању граница подсливова („Службени гласник РС”, број 54/11) и Одлуке о одређивању граница водних подручја („Службени гласник РС”, број 92/17).

Предметни простор се налази на подручју водних јединица број 13 „Тимок – Зајечар” и број 37 „Јужна Морава – Алексинац”, према Правилнику о одређивању водних јединица и њихових граница („Службени гласник Републике Србије”, број 8/18).

Најзначајније воде на планском подручју налазе се реке Арнаута, која се улива у Црни Тимок ван планског подручја, и Моравица, као водотоци I реда, које према Одлуци о утврђивању пописа вода I реда („Службени гласник Републике Србије”, број 83/10) припадају осталим водоточима – природни водотоци.

Ван планског подручја, од значаја за општине Бољевац и Сокобања, налазе се акумулације „Боговина” и „Бован”.

У општини Бољевац од друге половине прошлог века извођена су појединачна хидрогеолошка истраживања најчешће за потребе водоснабдевања. Након тога почета су теренска истраживања за израду листова Основних хидрогеолошких карата Србије које ни до данас нису завршене. Сумирајући прикупљене информације, досадашња истраживања су имала регионални карактер, а с обзиром да нису извођена детаљна хидрогеолошка истраживања целокупног простора, те да је евидентна неравномерност у покривености подацима, може се констатовати да је степен истражености недовољан.

Као база за хидрогеолошку регионализацију Србије усвојена је геотектонска подела. Издвојене хидрогеолошке целине маркиране су одређеним типом или типовима водоносних средина. Тако су у морфолошки рашчлањеним регионима, као што је Карпатско-балкански

лук, главне водоносне средине представљене масама красификованих кречњака. То је случај на Кучајској висоравни и већем делу општине Бољевац, тј. водоносним хоризонтима са пукотинско-крашком порозношћу.

Цела територија општине Бољевац припада подручју Карпато-балканидима. Њихово хидрогеолошко својство је одређено масама јурских и кредних кречњака. Кречњаци су веома испуцани и красификовани па представљају изузетно пропусну средину. У њима се налазе формиране разбијене издани које се празне преко бројних извора. Издани подземних вода у овом делу су везани за контакте одређене кречњачке масе са блиском баријером. Кретање подземних вода одвија се кроз системе крашких канала и пукотина а пражњење, преко снажних крашких врела. Тако да су централни, југоисточни, јужни и источни делови општине Бољевац изграђени од кречњака, лапораца, конгломерата и доломита са присутном пукотинско-крашком порозношћу. Североистични делови општине заступљени су пакетима терцијара и то: доњи, представљен стенама миоцена и старијег плиоцена, унутар којих издашну водоносну средину представљају кречњаци и горњи, са значајним садржајем пропусних плиоценских пескова и шљункова у којима је формирано више артеских хоризоната. Терцијарне језерске наслаге поседују интеррегуларну и пукотинску порозност.

Подручје општине Бољевац је веома богато воденим токовима који припадају сливу Црног Тимока, током кроз читаво подручје општине.

Црни Тимок настаје од три крашка врела, од којих су два више стална а ниже је периодско.

Највише врело избија из пећине на 375 mnnv. Друго врело је нешто ниже и вода у њему избија сифонски из пукотина, док је периодско врело у пећини Пићури на 375 mnnv. Врела дају просечно 1,60 m³/sec али никад мање од 150 l/sec. Вероватни максимум износи око 14 m³/sec.

Црни Тимок тече кроз кривовирски басен по широкој алувијалној равни, рачва се на рукавце а после јачих киша излива плави приобалне ливаде и њиве. Он улази код Лукова у Јабланичку клисуру и тече кроз њу 20 km. Са леве стране у клисури, прима **Радовинску реку** (дужина тока 22 km, слив 101 km²) која извире на Кучају кроз долину дубоку до 360 m и Црном Тимоку даје просечно 1,40 m³/sec воде. Низводније, пред излазом из клисуре, Црни Тимок са десне стране прима реку **Арнауту** (дужина 19 km, слив 108 km²) чији изворишни крак – **Добропољска река** – извире из три врела слабије издашности у ливадама на Баба-Станином врху (654 m). Арнаута даје Црном Тимоку просечно 0,93 m³/sec воде.

Црни Тимок излази из Јабланичке клисуре код села Валакоње и одатле тече кроз Сумраковачко–Шарбановачки басен на дужини од 20,5 km образујући многе меандре због чега му је коефицијент развитка речног тока 1,50. Вода се из реке узима за наводњавање. Алувијална раван око реке широка је до 1000 m док је само речно корито широко 15 m – 20 m, усечено у њој 2 m - 3 m. Низводно, ток Црног Тимока припада општини Зајечар.

Сем поменутих притока, Црни Тимок има још две значајније леве притоке. Прва је **Злотска река** (дужина 32 km, слив 314 km²) која извире на Кучају и даје му просечно 3,40 m³/sec воде. Друга је **Бањска река** (дужина 24 km, слив 150 km²) и просечно Црном Тимоку даје 1,21 m³/sec воде.

Режим Црног Тимока је у директној вези са знатним распрострањењем скрашћених кречњачких масива на Кучају, Ртњу и другим мањим планинама. Кроз простране системе пећинских канала, јама и пукотина вода брзо доспева у речна корита. Отуда су протицаји марта и априла врло велики, после чега настаје исцрпљивање подземних резерви крашких вода, као и у изданима. Стога је Црни Тимок у јулу два пута сиромашнији од Белог Тимока код Зајечара. Минимум падавина у сливу Црног Тимока је у септембру, па је то разлог што су најмањи протицаји како у том месецу тако и у октобру – 1,35 m³/sec док је месец са максимумом падавина новембар те отуда увећање протицаја према октобру скоро за 2 l/sec/km², или за 2,51 m³/sec.

У погледу површинских вода, територија општине Бољевац може се сматрати врло хидрографски развијеном. Хидрографска мрежа је изузетно разграната, пре свега због

равномерне распоређености падавина (киша, снег). Богата хидрографска мрежа настаје у извориштима на Ртњу и Кучају.

На територији општине Бољевац постоји и већи број изворишта од којих је познат број извора питке воде као и подземне воде у загађеном стању. За испитивање режима подземних вода меродавни су подаци са хидрометеролошких станица подземних вода.

Сокобањска **Моравица**³ је равничарска река у источној Србији која извире у селу Врело на локалитету Истоци у подножју планине Девица, на источном делу сокобањске котлине, 12 km од Сокобање. Долина Моравице је композитног карактера са проширењима у источном и западном делу котлине и епигенетском Сокоградском клисуром између њих. Терцијарне наслаге су широко распрострањене у Сокобањској котлини и представљене су шљунком, песком и глином плиоценске старости, док су дубљи делови изграђени од лапораца и ситнозрног песка и различите су моћности. У горњем току Моравице ове серије су плиће и њихове дебљине су десетак метара (*Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Бован”*). Њен извор представља природни феномен јер се јавља у виду разливеденог речног тока који настаје од бројних извора који су видљиви као мали вирови. Када је водостај висок, у извор се улива неколико планинских потока, а један извире из пећине удаљене 200 m узводно од извора. Притоке са десне стране су *Сеселачка, Блендијска, Николиначка, Трговишка и Јошаничка река*, а са леве *река Градашница*. Дужине је 60,4 km и површине слива 627 km². Од извора до ушћа Николиначке реке ток је дужине 11,87 km, од ушћа Николиначке реке до акумулације Бован 18,75 km, а од бране акумулације Бован до ушћа у Јужну Мораву 18,42 km. На западном ободу Сокобањске котлине, код последњег сокобањског села Трубаревца, улази у Бованску клисуру и формира вештачко Бованско језеро, чија је сада најважнија функција водоснабдевање Алексинца и околине. На излазу из бране, код села Бован, река поново формира слободни ток и на излазу из Алексинца се улива у Јужну Мораву као њена десна притока. На појединим деловима свог тока Моравица прима отпадне различитог порекла, квалитета и количине, што знатно утиче на њен еколошки статус. Река Моравица је једним делом регулисана. Неки од осталих сталних водотокова, повремено остају без воде, а бујични водотокови се повремено изливају.

У горњем току Сокобањска Моравица је драгоцен резерват чисте воде, међутим, код Алексинца је веома загађена и при изузетно малим летњим протицајима представља водоток IV класе.

Постоји је латентна угроженост квалитета вода за пиће (неконтролисаним упуштањем отпадних вода), и угрожавање других особина вода и корисне запремине језера (количином депонованог наноса који се сукцесивно увећава), као и да је изразита потреба за заштитом подручја од ерозије и бујица. Воде слива су неискоришћене, а намене приобаља акумулације „Бован” (насеља за повремени боравак, регионална саобраћајница) су неадекватне и носе ризик за квалитет вода у њој.

Врмцанско језеро је језеро кречњачког и вулканског порекла, настало тектонским поремећајем, овалног облика настало на месту левкастог удубљења. Представља атрактивно излетиште и риболовачки пункт. Смештено је у непосредној близини истоименог села и у јужном подножју планине Ртањ на кречњачком рту и захвата површину од око 2 ha пречника око 50 m. Од села Врмца удаљено је 3 km. Године 1892. вртача пречника 80 m је испуњена водом, после јаког плуска услед зачепљења понора. Услед отчепљивања нових понора, пре педестак година, језеро дубине 10 m је привремено нестало. Данас се вода у језеру обнавља са малог извора, подземних извора, кише и снегова. У језеру има шаранске рибе: караша, бабушке, жутооке и шарана, али су примерци мали и искључиво резервисани за дечије пецање.

³ 49. Конференција о актуелним темама коришћења и заштите вода ВОДА 2020, Требиње 19-20 новембар 2020. године)

3.3.3. *Инфраструктурни системи*

3.3.3.1. *Саобраћај*

У граници плана, на територији општине Бољевац, планира се реконструкција Државног пута IB реда број 36 разрадом кроз израду *Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IB реда Параћин-Зајечар-Неготин*, на основу *Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IB реда Параћин-Зајечар-Неготин* („Службени гласник РС”, број 109/20) и *Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IB реда Параћин-Зајечар-Неготин на животну средину* („Службени гласник РС”, број 105/20).

Основни разлог за израду и доношење Просторног плана је стварање услова за реализацију националних интереса у области саобраћајне инфраструктуре на принципима одрживог развоја.

Планска решења Просторног плана за коридор државног пута IB реда биће утврђена са већим степеном детаљности у односу на коридоре других магистралних инфраструктурних система. За потребе израде Просторног плана користиће се идејна решења и елементи идејног пројекта за изградњу дела предметне деонице државног пута IB реда.

Просторним планом биће сагледана, по потреби, и зона утицаја коридора државног пута IB реда на окружење (најближа насеља, инфраструктурни коридори, туристички простори, заштићена подручја природних вредности, изворишта водоснабдевања и сл.).

Регионалним просторним планом Тимочке крајине, као једно од планских решења развоја друмског саобраћаја, предвиђене су активности на развоју саобраћајне инфраструктуре на правцима: Параћин – Бољевац – Зајечар (са обилазницом) – Вршка чука (граница са Бугарском) (Е-761, пут I реда бр. 5); као и Ђердап II – Зајечар – Ниш (потенцијални коридора аутопута – тимочке магистрале); и др. Планским решењима је пре свега предвиђена модернизација, осавремењавање, реконструкција коловоза и исправљање елемената путева на деоницама на којима не задовољавају стандарде за магистралну категорију путева у циљу остваривања краће и квалитетније везе Тимочка крајина са Паневропским коридором X.

3.3.3.2. *Хидротехничка инфраструктура*

У границама Плана налазе се територија општине Бољевац и Сокобања, и ван планског подручја од значаја за ове две општине су акумулације „Боговина” и „Бован”

Водоснабдевање

На простору **општине Бољевац** за водоснабдевање није рађена нова пројектна документација, односно документација која се односи на водоснабдевање је стара, нема пројекта развоја система за снабдевање водом, као ни пројекта за смањење губитака.

Од насеља у обухвату Плана на територији општине Бољевац свој водовод имају насеља: Луково и Илино. Градски водовод општине Бољевац покрива насеље Мирово, а насеље Рујиште је делимично покривено водоводном мрежом. Насеље Ртањ нема свој водовод.

Подаци о систему за водоснабдевање у форми која је потребна за коректно одржавање и инвестирање у систем не постоје. Мерења производње и потрошње воде у зонама нема. Водозахватна грађевина на Мироштици не каптира количину воде коју би требало. Пропусност цевовода од извора Мироштица до ПК „Бољевац” није задовољавајућа а пуњење резервоара „Бољевац-велики” за вишу зону се не пуни. Неки потрошачи нису прикључени на одговарајући резервоар, односно зону потрошње, поједини делови мреже су стари, а затварачи истрошени, хидраната нема довољно. Не постоји радна јединица за смањење губитака и континуиране активности које се односе на смањење административних и

техничких губитака. На РВ „Боговина” нису прикључена сва села која би могла да се прикључе. Трећина домаћинстава нема водомере.

Северно од границе Плана, на територији општине Бољевац, је планирана **акумулација „Боговина”** на Црном Тимоку (*Просторни план подручја слива водоакумулације „Боговина”*) део Тимочког регионалног система, подсистем Бор – Зајечар, за потребе водоснабдевања насеља у општинама/градовима Бољевац, Зајечар, Бор и Неготин. Просторним планом подручја слива водоакумулације „Боговина” третирано је као простор изворишта површинских вода на ком су утврђене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта водоснабдевања. Утврђена је функција туризма као компатибилна основној намени која ће се развијати на овом простору у оквиру следећих туристичких целина: средишњег долиноског комплекса интензивнијег коришћења, јужног планинског комплекса умереног коришћења и северног планинског комплекса екстензивног коришћења са низом садржаја рекреативно-туристичке понуде у простору (за планинарење, лов, спортски риболов, различите видове еколошког туризма, излетничку рекреацију, стационарни и транзитни туризам и др.).

У оквиру регионалног система, вода се из водоакумулације „Боговина” транспортује цевоводима сирове воде до постројења за пречишћавање воде (у даљем тексту: ППВ) на локацији око 3,5 km низводно од бране. Из ППВ вода се упућује магистралним цевоводима који су положени дуж Црног Тимока. Код места Селиште одваја се леви крак према Бору, док крак који води према Зајечару наставља долином Црног Тимока, снабдевајући уснут насеља Гамзиградска бања и Звездан. Подручје Неготина у разматраном периоду се снабдева из изворишта подземних вода, а касније ће се ради повећања поузданости повезати са подсистемом Бор - Зајечар.

Од насеља у обухвату Плана на територији Бољевца свој водвод имају насеља: Луково и Илино; градски водовод у Бољевцу покрива: Мирово; насеље Рујиште је делимично покривено водоводном мрежом. Насеље Ртањ нема свој водовод.

У границама Плана на простору **општине Сокобања**, Сокобања добија воду захватањем подземних вода преко бушених бунара на десној обали Моравице, на улазу у Сокобању, каптирањем воде три крашка врела и захватањем воде из тока Моравице. Извориште Моравице је каптирано и користи се за водоснабдевање рудника угља „Соко”. Остала насеља (викенд, сеоска и бања Јошаница) имају локално и индивидуално организован и уређен начин водоснабдевања.

Јужно од границе Плана, на територији општине Сокобања налази се **акумулација „Бован”** (*Просторни плани подручја посебне намене акумулације „Бован”*) која представља окосницу Моравичког подсистема у оквиру Доњејужноморавског регионалног система, којом се обезбеђује водоснабдевање насеља у општинама Сокобања, Алксинац и Ражањ.

Првобитна улога акумулационог простора била је намењена смањењу поплавног таласа, спречавању проноса и продукције наноса, наводњавању поља низводно од бране и енергетици. Акумулација је накнадно проглашена извориштем другог ранга, намењеним за водоснабдевање Алексинца, насеља у општини Алксинац, Ражња и насеља у општини Ражањ, Сокобање и насеља у општини Сокобања. Водни систем је димензионисан да обезбеди потребне количине воде и за још седам насеља у општини Алксинац, четири у Општини Ражањ, два у општини Параћин и једно насеље у општини Крушевац. Осим водоснабдевања, акумулација „Бован” се тренутно користи и за ублажавње поплавног таласа, оплемењивање малих вода, задржавање наноса, наводњавање и енергетику. Риболов се одвија неплански, без контроле и организације стручних служби.

Оцена стања акумулације је: латентна угроженост квалитета вода за пиће неконтролисаним упуштањем отпадних вода, и угрожавање других особина вода и корисне запремине језера знатном количином депонованог наноса, који се сукцесивно увећава. Водоакумулација „Бован”, са аспекта водоснабдевања захтева ургентну санитарну заштиту.

Сокобања се снабдева из локалних изворишта, али се дугорочно поуздано решење може остварити само повезивањем за Моравички регионални подсистем. Поред акумулације

Бован, са аспекта водоснабдевања и наводњавања од значаја су и 8 мањих акумулација (Трубаревац, Жучковац, Врмца, Николинац, Рујиште 1 и 2, Блендија и Леповик).

Одвођење отпадних вода

На територији **општине Бољевац** ППОВ није завршено и пуштено у погон. Отпадна вода из колектора се излива у реку без претходног третмана, не постоји систем кишне канализације. Не постоји водопривредна дозвола за испуштање отпадних вода порозне септичке јаме а такође се јавља загађење подземних вода. Системи за хлорисање воде на црпним станицама су дотрајали. Не постоји систем за континуално праћење и контролу дозирања хлора. Такође, не постоји систем за детекцију и мерење хлора у ваздуху као ни систем за неутрализацију акцидентно исцурелог хлора. Просторије у којима се врши дозирање хлора нису опремљене тушевима и вентилаторима у случају да дође до проциривања хлора из система.

На територији **општине Сокобања** прикупљање и транспорт отпадних вода са територије Сокобање одвија се општим типом канализације. Целокупни канализациони садржај се одводи на постројење за пречишћавање отпадних вода, а пречишћене воде се испуштају у Моравицу. Постројење је унутар насеља а капацитет му је превазиђен. За прикупљање употребљених вода са подручја викенд и сеоских насеља, користе се технички и санитарно неусловне септичке јаме, што је посебно ризично у ужој зони заштите акумулације „Бован”.

3.3.3.3. Електроенергетска инфраструктура

У обухвату плана налазе се водови и објекти дистрибутивне мреже, који припадају оператору дистрибутивног система, односно предузећу „Електродистрибуција Србије” д.о.о. Од водова су присутни надземни водови 35 kV, 10 kV и 1 kV, као и подземни водови 35 kV.

Потрошачи у захвату плана снабдевају се електричном енергијом из постојећих трансформаторских станица 35/10 kV Мирово, Бољевац и Сокобања, од којих је само прва у захвату плана.

У захвату плана присутно је 15 трансформаторских станица 10/0,4 kV, као и мрежа надземних водова 10 kV која их снабдева и повезује.

Електроенергетска инфраструктура на планском подручју мора се развијати сразмерно потребама за електричном енергијом и снагом, потребама за повећање поузданости и квалитета напајања као и повећања економичности пословања.

У том циљу планирање електродистрибутивне мреже се мора вршити сагласно одредбама *Техничке препоруке бр. 14а*, „Електродистрибуције Србије”, Планови развоја, основна концепцијска решења за планирање електродистрибутивне мреже.

Да би се задовољиле потребе за електричном енергијом за наредни плански период потребно је обезбедити недостајуће електроенергетске капацитете, реконструкцијом дотрајалих и изградњом нових, на свим напонским нивоима – 110 kV, 35 kV, 10 kV и 1 kV.

Од водова 110 kV планира се изградња далековода Бољевац - Сокобања, који ће се градити након стављања у функцију трансформаторске станице 110/35/10 kV Сокобања и изградње трансформаторске станице 110/35 kV Бољевац у циљу обезбеђења двостраног напајања истих. Траса планираног далековода приказана је на графичком прилогу само шематски, док ће се тачна утврдити техничком документацијом за изградњу.

Постојећа трансформаторска станица 35/10 kV Мирово, смештена је у згради предузећа „Унимер” д.о.о. Крушевац, па се планира њено измештање у нови објект који би се изградио у близини тренутне локације како би се трошкови прилагођења приључних далековода 35 kV и 10 kV свели на минимум.

3.3.3.4. Електронско-комуникациона инфраструктура

Територија у захвату плана покривена је телекомуникационом мрежом, као и мрежама мобилне телефоније и телевизијског и радио преноса. Различит је степен просторне и функционалне развијености поменутих мрежа, тако да је неопходна њихова модернизација, комплетирање и проширење.

3.3.3.5. Термоенергетска инфраструктура

У планском обухату нема изграђених *гасовода и гасоводних објеката*, али је планиран развој дистрибутивног гасоводног система, који ће омогућити гасификацију планског подручја.

Тренутно загревање стамбених, пословних, привредних и других објеката обавља се индивидуалним грејањем корисника, а као гориво се користи огревно дрво, а затим угаљ и течна горива. Примена мера енергетске ефикасности објеката (новоизграђених, али и постојећих) и обновљивих извора енергије за загревање и хлађење просторија (топлотне пумпе, пасивни и активни системи за примену соларне енергије и др.) тек је у повоју.

3.3.4. Туризам

Планско подручје припада туристичком кластеру „Источна Србија”, секундарном туристичком простору „Околина Сокобање” и Књажевачко-Сокобањском и Зајечарско-Бољевачком туристичком рејону.

Туризам је на овом подручју још увек у почетном стадијуму развоја. Основу за даљи развој и унапређење сектора представља планина Ртањ, као планинска целина изузетних геолошких, геоморфолошких (специфичан крашки рељеф стрмих падина, са дубоким јамама и доминантним купастим врхом Шиљак), биолошких (ендемична и реликтна флора и фауна - ртањски чај (*Satureja kitaibelii*), ртањска метвица (*Nepeta rtanjensis*) стриктни локални ендемит, кратконоги гуштер (*Ablepharus kitaibelii*) строго заштићена врста, и др.) и естетских вредности. Ово су уједно и разлози за стављен под заштиту и формирање специјалног резервата природе. На планском подручју налази се већи број афирмисаних излетишта од којих су најзначајнија Ртањ (на самом врху планине), излетиште Мировиштица (Мирово), Илино – етно-кућа и врело, излетиште Видовдан у Рујишту, те Врмџанско језеро и Врмџански град у близини истоименог села. Ту су и локалитети „Светилиште” - Врело енергије - Пирамида и „Шиљак” – апсорбер енергије и др.

Историјски значај ово подручје има захваљујући многобројним археолошким и сакралним објектима, објектима народног градитељства, старих рударских копова, те објектима споменичког карактера, као и другим вредним објектима. Само неки од значајнијих су Врмџански град, манастири Лапушња, Крепичевац и Лозица, Капела Св. Ђорђа на Ртњу (врх Шиљак) и др. Поред овога потенцијал представља и све популарније и посећеније етно-село Врмџа (Етно музеј, „Врмџа фест” и Врмџанско језеро).

Потенцијал планског подручја је и близина туристичког комплекса општински центар Сокобања - бањско место Сокобања са непосредном околином) - водоакумулација Бован, са већ афирмисаним капацитетима за развој бањског, здравственог, одморишно-рекреативног, градског (манифестационог, пословног и конгресног), културолошког, еколошког, викенд-излетничког и других видова туризма. Сокобања има формиран бањски туристички идентитет (развијене су здравствено-лечилишне функције, а у успону и други видови туризма) и проглашена је за бању (термалну и ваздушну). Бања Јошаница, такође у непосредној близини и од значаја за планско подручје, има допунске здравствено-лечилишне и смештајне капацитете и у току су активности за проглашење за бању.

Табела бр. 5: Туристи и ноћења туриста у општинама Бољевац и Сокобања, и Сокобањи (бањско место) и планинском центру Ртањ у периоду 2015-2022. год.

Општина	Год.	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
		свега	домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
Бољевац	2015	5160	4081	1079	9490	7900	1590	1.9	1.5
	2016	5997	4222	1775	11114	8135	2979	1.9	1.7
	2017	6036	4433	1603	11030	8464	2566	1.9	1.6
	2018	6638	5386	1252	14115	11074	3041	2.1	2.4
	2019	8905	7141	1764	25865	14071	11794	2.0	6.7
	2020	13060	11826	1234	42300	28968	13332	2.4	10.8
	2021	14899	13700	1199	33738	31249	2489	2.3	2.1
	2022	15755	13778	1977	51937	47313	4624	3.4	2.3
Сокобања	2015	41676	37154	4522	194896	184022	10874	5.0	2.4
	2016	45918	42725	3193	219224	212213	7011	5.0	2.2
	2017	53915	51268	2647	261930	255150	6780	5.0	2.6
	2018	101167	87974	13193	498463	461310	37153	5.2	2.8
	2019	124877	108151	16726	588422	540928	47494	5.0	2.8
	2020	124998	122584	2414	648820	642568	6252	5.2	2.6
	2021	159131	154815	4316	756089	743017	13072	4.8	3.0
	2022	160713	154238	6475	769007	750745	18262	4.9	2.8
Сокобања (бањско место)	2015	41676	37154	4522	194896	184022	10874	5.0	2.4
	2016	45918	42725	3193	219224	212213	7011	5.0	2.2
	2017	53915	51268	2647	261930	255150	6780	5.0	2.6
	2018	101167	87974	13193	498463	461310	37153	5.2	2.8
	2019	124877	108151	16726	588422	540928	47494	5.0	2.8
	2020	124998	122584	2414	648820	642568	6252	5.2	2.6
	2021	159131	154815	4316	756089	743017	13072	4.8	3.0
	2022	160509	154020	6489	767725	749430	18295	4.9	2.8
Ртањ (планински центар)	2015	176	132	44	397	338	59	2.6	1.3
	2016	-	-	-	-	-	-	-	-
	2017	-	-	-	-	-	-	-	-
	2018	-	-	-	-	-	-	-	-
	2019	2886	2671	215	5609	5176	433	1.9	2.0
	2020	6349	6114	235	15476	14941	535	2.4	2.3
	2021	8138	7462	676	17890	16303	1587	2.2	2.3
	2022	15151	13421	1730	42033	38597	3436	2.9	2.0

Извор: РЗС, Општине и региони у Републици Србији 2016-2023. год.

У обе општине, као и у местима Сокобања и Ртањ укупан број туриста и ноћења показује стабилан пораст последњих година. Посебно је значајан период после 2019. године где се, посебно у планинском центру Ртањ, бележи већи пораст броја туриста (у периоду 2019-2022. овај броје се повећао чак пет пута). Ово указује интензивнији развој сектора туризма у овој области.

У општини Бољевац, евидентан је значајан пораст броја домаћих у односу на стране туристе (2015. год. 79%, а 2022. године чинили су 87.45%), док у Сокобањи, број домаћих туриста остаје доминантан (2022. год. - 96%). Ово указује на значај Сокобање за домаће туристе. Треба имати у виду да укупан број туриста и ноћења, када је у питању општина Сокобања, до 2022. године одлази само на бањско место односно на насеље Сокобању. Од 2022. године један део укупног броја туриста одлази и на друга сеоска насеља која нуде другачији тип услуге и смештај, а ту је најважније село Врмца.

Просечан број ноћења туриста је у благом порасту или остаје стабилан код свих анализираних територија. Ово указује на то да туристи проводе више времена у овим областима, што је делимично резултат боље туристичке супраструктуре и инфраструктуре

(Сокобања – бањско место са околином) и разноврснијих активности (планински центар Ртањ).

Када је у питању само планински центар Ртањ, као локација, иако у периоду од 2016. до 2018. године није било евидентираних туриста, показује значајан пораст у броју туриста и ноћења од 2019. године. Ово указује на чињеницу да је Ртањ постала популарна дестинација у претходних пар година и да тај потенцијал треба још више искористити. Ови трендови указују на одређени степен развоја сектора туризма на Планском подручју, што је свакако позитиван знак за додатно активирање и развој овог дела Републике Србије, а посебно за локалне економије и привреду.

Смештајни капацитети на подручју СРП Ртањ и непосредном окружењу представљени су са свега неколико објеката. Најзначајнији за ово подручје јесте Хотел „Рамонда” (4 звездице) који се налазе у планинском центру Ртањ и који располаже 21 смештајном јединицом односно 90 лежајева. Затим Туристички комплекс „Балашевић” односно Етно хотел „Ртањ Балашевић” у Мирову, на путу Параћин – Зајечар, који у понуди има 13 комплетно опремљених соба и 10 двокреветних бунгалова (50 лежајева). Присутан је и већи број домаћинстава који пружају услуге смештаја и остале угоститељске услуге а посебно су сконцентрисани у насељима Врмца, Ртањ и Мирово. Поред смештајних капацитета, у пружању туристичких услуга важну улогу имају и бројни угоститељски објекти од који је важно поменути етно комплекс „Ртањски двори” у селу Илино, затим Конак „Љубица” (Мирово), „Филотин Поглед”, „Врмцанска Оаза” и „Воденица код деда Мије” код Врмцанског језера и др.

Развој туризма на подручју плана прате и **ограничења** као што су; недовољан обим туристичког промета; недовољна заступљеност квалитетних смештајних категорија комерцијалног карактера; мали проценат учешћа страних туриста; неуређеност и неопремљеност јавних површина и објеката за боравак и рекреацију посетилаца, непостојање визиторских центара; недовољно развијена друмска, комунална и туристичка инфраструктура као основа за активирање нових туристичких комплекса и пунктова у простору; недостатак регионалне сарадње - локално сагледавање развоја; неадекватан туристички производ и слаб маркетинг; недовољна искоришћеност капацитета током године и др.

3.4.Остало на подручју Просторног плана

3.4.1. Природни ресурси

Пољопривредно земљиште.

С обзиром на основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде - очување и унапређење услова за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа, разноврсност и обимност пољопривредног земљишта, општи климатски услови, еколошки чиста средина, као и дугогодишња традиција становништва да се бави пољопривредном производњом, уз изграђене капацитете, представљају изванредну подлогу за развој пољопривредне производње.

Пољопривредно земљиште као ресурс је од прворазредног значаја за Планско подручје а његов развојни значај зависиће, пре свега, од развоја сточарске производње, изградње објеката за прераду пољопривредних производа, промене структуре производње (повећање површина под воћарским и повртарским културама, лековитим биљем и др.), примене агротехничких мера и повећање површина под системима за наводњавање.

Пољопривредним земљиштем се сматрају: њиве, вртови, воћњаци, виногради, пашњаци, ливаде, рибњаци, трстици, мочваре као и друго земљиште које по својим природним и економским условима може да се користи за пољопривредну производњу.

Основна карактеристика коришћења постојећег пољопривредног земљишта је уситњеност парцела, неадекватна примена агротехничких мера, нерационално коришћење минералних ђубрива, неправилна примена хемијских средстава и др.

За правилно коришћење пољопривредног земљишта и постизање високих приноса неопходна је редовна контрола плодности земљишта (микро и макро елементе, рН вредност и хумус).

На Планском подручју преовлађују смоница, алувијално земљиште, сироземи и смеђа кисела земљишта на растреситим подлогама.

Шуме и шумско земљиште, ловни и риболовни фонд.

На Планском подручју шуме и шумско земљиште представљају изузетно вредан ресурс чија заштита има приоритет. Углавном су то лишћарске шуме, с тим што је северна страна Ртња далеко шумовитија од јужне.

И државне и приватне шуме на подручју општине део су Тимочког шумског подручја, којим се шумама и шумским земљиштем газдује плански, у складу са посебном (за газдинске јединице) и општом основном газдовања шумама (за шумско подручје).

Лов се организовано обавља у ловиштима, а чисти водотоци

Минералне сировине, геотермална енергија, обновљиви извори енергије.

Минералне сировине на Планском подручју представљају сировине за производњу грађевинског материјала – камен (доломит и кречњак).

Извори питке воде су посебно вредан ресурс и односе се, како на подземне воде (поготово изворишта у Мировштици, у Шарбановцу и Ртњу, али и остала која су каптирана за потребе снабдевања водом становника насеља у подножју Ртња).

Према условима Министарства рударства и енергетике број. 350-01-29/2022-06 од 08.11.2023. године, на Планском подручју Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство, одобрило је:

1. Истражна поља:

- Southwest minerals doo, Београд - активно истражно поље (Решење број 310-02-01804/2021-02, редни број 2480, локалитет. Грамада, сировина: Су, Ау, општина: Бољевац, Зајечар, Књажевац);

2. Експлоатациона поља:

- Унимер доо Крушевац – неметаличне сировине: доломит као карбонатна сировина (Решење број 310-02-01804/2021-02 из 2021. године, лежиште: Голеш, редни број у ГИС бази: 34851);

3. Оверене резерве

- Унимер доо Крушевац – неметаличне сировине: доломит (Решење број 310-02-00823/2019-02 од 26.06.2020. године, лежиште: Голеш, редни број у ГИС бази: 17563);
- ДП Тимок – Неметали, Бољевац - кречњак (Решење број 310-02-00609/2002-09 од 06.06.2003. године, лежиште: Сливовац, Ртањ, редни број у ГИС бази: 104);

Према условима Министарства рударства и енергетике број. 350-01-29/2022-06 од 08.11.2023. године, на Планском подручју Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство, одобрило је:

Истражна поља							
број поља	назив предузећа	општина	локалитет	тип воде	период трајања	Y координата	X координата
V-1568	Општина Сокобања	Сокобања	Извориште МЗ Шарбановац	питка вода	13.06.2023-13.06.2025.	7.570.340,00	4.842.960,00
						7.573.830,00	4.842.960,00
						7.573.830,00	4.840.160,00
						7.570.340,00	4.840.160,00

Експлоатациони простор							
број поља	назив предузећа	општина	локалитет	тип воде	период трајања	Y координата	X координата
EPR-61/23	Рамонда Ртањ	Бољевац	Извориште хотела Рамонда на Ртњу	питка вода	16.06.2023-16.06.2028.	7.575.308,00	4.847.972,00
						7.575.243,00	4.847.931,00
						7.575.206,00	4.847.998,00
						7.575.203,00	4.848.034,00
						7.575.191,00	4.848.085,00
						7.575.176,00	4.848.130,00
						7.575.174,00	4.848.178,00
						7.575.180,00	4.848.238,00
						7.575.213,00	4.848.221,00
						7.575.218,00	4.848.208,00
						7.575.237,00	4.848.190,00
						7.575.275,00	4.848.189,00
						7.575.281,00	4.848.071,00
						7.575.285,00	4.848.068,00
						7.575.267,00	4.848.045,00
7.575.263,00	4.848.020,00						
7.575.297,00	4.847.990,00						

Оверене резерве					
назив објекта	назив предузећа	локалитет	извориште	Y координата	X координата
МИРОВШТИЦА	ЈКП Услуга Бољевац	Бољевац	Мировштица	7.573.120	4.850.525
IEVXR-1/17	Рамонда Ртањ доо Бољевац	Ртањ, Бољевац	Рамонда	7.575.268	4.847.978

Међу обновљивим изворима енергије нарочито су значајни сунце и ветар, али и биомаса.

За тачну оцену оправданости реализације соларних електрана на Планском подручју неопходно је спровести детаљна мерења расположивог потенцијала сунчеве енергије. Расположив потенцијал сунчеве енергије мора да је висок и погодан за коришћење како активних тако и пасивних соларних система.

Према резултатима истраживања⁴ процене расположивог енергетског ресурса сунчевог зрачења су:

- средња годишња енергија по јединици површине (глобална сунчева ирадијација на хоризонталну површину) износи 1.387 kWh/m², према томе, укупна годишња енергија (на хоризонталну површину) износи око 1,22 x 10⁵ TWh;
- годишњи просек дневне енергије глобалног зрачења на хоризонталну површину креће се у распону од 4,0 до 4,2 kWh/m²;
- просек дневне енергије глобалног зрачења на хоризонталну површину (у вегетационом периоду) креће се у распону од 5,4 до 5,6 kWh/m²;
- просек дневне енергије глобалног зрачења (јул) - нагнута површина 30° према југу креће се у распону од 6,4 до 6,6 kWh/m² и
- најповољнији простор за коришћење соларне енергије показале се детаљним мерењима и резултатима истих, кроз формирање Катастра локација соларних електрана.

Просечан годишњи број сати са инсолацијом („сунчани сати“) треба да износи око 2.000, са просечном облачношћу 5 – 6, што представља добре услове за искоришћавање

⁴ Елаборат о реализацији пројекта (Финансијски извештај трогодишњег пројекта) „Атлас енергетског потенцијала сунца и ветра Србије“, евиденциони број пројекта у Министарству науке Србије: ТД-7042Б, Институт за мултидисциплинарна истраживања, Београд, Интерни Извештај за ИМСИ, Припремила: Верица Гбурчик, јул 2008.

соларне енергије. Највећа количина соларне енергије је на располагању у периоду од априла до септембра, што се подудара са вегетационим периодом. Може се констатовати да ово подручје спада у повољне зоне за коришћење соларне енергије применом пасивних и активних соларних система, пре свега, за производњу топлотне енергије, као и примену принципа пасивне соларне архитектуре.

Степен искоришћења сунчеве енергије зависи и од квалитета пријемника.

У Европском атласу ветра дате су карте просечне снаге ветра у јединицама густине снаге (W/m^2). Просечна снага ветра на висини од 100 m од подлоге у Србији за грејну сезону, на подручју Ртања је 300-500 W/m^2 , што представља добар потенцијал.

Према документацији ППРС (Тематске карте) територија општине Бољевац се налази у зони већих просечних енергија ветра у Србији, са интензитетом (на 100 m висине) преко 225 kWh/m^2 у јануару и до 150 kWh/m^2 у јулу. У складу са принципом да се ветроелектране граде само на местима за које се након истражних радова заинтересују конкретни инвеститори, још пре постављања стубова за истраживање брзина ветра треба прибавити сагласност Завода за заштиту природе Србије, јер се за више подручја у тој зони предвиђају у будућности одређени видови заштите, а ветрогенератори су неспојиви са заштићеним амбијенталним целинама. То је у складу са ставом међународне заједнице да се „на заштићеним и за заштиту планираним и еколошки значајним подручјима, која ће бити део мреже NATURA 2000 не граде ветроелектране”. Ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине. Приликом одређивања локације за ветроелектране раде се анализе утицаја на окружење, са посебним освртом на ризике по животну средину (бука, утицај на птице, животиње и пејзаж) и са проценом прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине и европских стандарда, као и искустава у изградњи ветроелектрана. При свим активностима на реализацији ветропаркова морају бити поштовани следећи услови:

- ветроелектранама не могу бити запоседана подручја која према оцени Завода за заштиту природе Србије (чија се сагласност мора добити за истраживање и грађење ветрогенератора) имају посебне еколошке и амбијенталне вредности и која се планирају за неки вид заштите;
- групе ветроелектрана не треба смештати у зони планираних туристичких центара и насеља.

У току је израда Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” (Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица”, и Одлука о изради Плана детаљне регулације за изградњу ветропарка „Честобродица” на територији општине Сокобања), који обухвата простор две општине Бољевац (КО Криви Вир и КО Луково) и Сокобања (КО Јошаница, КО Рујевица и КО Врбовац). За потребе прикључења ветроелектране „Честобродица” на преносни електроенергетски систем Републике Србије планира се израда посебног планског документа - План детаљне регулације за два једносистемска прикључна далековода за потребе прикључења ветроелектране „Честобродица”. Далековод ће се градити на територији општина Бољевац и Ражањ.

3.4.2. Становништво, насеља, јавне службе и верски објекти

3.4.2.1. Становништво и насеља

Планско подручје Ртањ је део Карпатско – балканског планинског система у физичко географском смислу, у демографском представља депопулативно подручје, док у административно – територијалном овом простору припадају делови општина Сокобања и Бољевац у оквиру Зајечарске области. Простор Ртања плански захвата атаре пет сеоских насеља општине Бољевац: Луково, Илино, Мирново, Рујиште и Ртањ, као и три села општине

Сокобања: Врмца, Мужинац и Шарбановац. Просечна величина насељског атара износи око 27 km² док је густина насељености око 9 st/km². Планско подручје заузима површину од 213 km², са 1.971 становником (Попис 2022 год.).

У ужем контексту посматрано, општински центри Сокобања и Бољевац су у прошлости привлачили становништво свог окружења у већој мери. Ова усмереност се одржала и до данас али у знатно слабијем интензитету те њима гравитира наведених 8 сеоских насеља са територије својих општина. Шире посматрано, планско подручје остварује одређене саобраћајне али не и значајније функционалне везе са ближним или даљим окружењем. Иако ван развојних осовина, овај простор у саобраћајном смислу кореспондира преко Бољевца са Параћином и Поморавском облашћу, односно Зајечаром у оквиру Зајечарске области, док на југу и истоку преко Сокобање има везу са Нишком облашћу и центром регионалне урбанизације јужног Поморавља - Нишем, односно секундарном - тимочком развојном осовином на потезу Књажевац – Зајечар - Неготин – Кладово. Планини Ртањ може да се приђе са магистралног пута Параћин – Зајечар, или из Сокобање путем ка Бољевцу. Од Ниша је Ртањ удаљен 77 km, од Београда 167 km, а од Параћина и Зајечара по 48 km. Положај планског простора је недовољно саобраћајно валоризован и једино кроз планско усмеравање развоја могуће је унапредити положај и доступност региона, инфра и супраструктурну опремљеност, демографски и привредни развој.

Према подацима пописа становништва 2022. године број становника у Србији је смањен за готово пола милиона становника, док је опадање броја становника у Региону Источна и Јужна Србија, којем припадају анализирана насеља износило 142.739 становника. Исти демографски трендови су карактерисали и општине Бољевац (смањење са 12.994 лица 2011. године на 10.373 становника 2022) и Сокобања (са 16.021 лица 2011 на 13.325 лица 2022). Број становника се на посматраном простору у периоду од 1948. до 2022. године константно смањивао и то са 7,133 становник на свега 1,765 становника на крају периода, односно. У селима на јужним падинама Ртња која припадају општини Сокобања 1948. године је живело 3.645 становника, а на северним, која припадају општини Бољевац 3.385 становника. Према најновијем попису становништва 2022. године 969 становника је живео у селима која припадају сокобањској општини, а свега 796 становника у селима која припадају бољевачкој општини.

Табела бр. 6: Упоредни приказ броја становника, 1948-2022.

Име насеља	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011	2022
Мирово	615	615	714	512	404	287	183	141	119
Илино	499	482	921	335	216	178	121	105	95
Луково	1617	1468	1343	1421	1488	1386	704	584	471
Ртањ	654	650	658	244	168	200	182	120	111
Рујиште	945	949	942	868	743	601	470	335	206
Укупно на територији општине Бољевац	4330	4164	4578	3380	3019	2652	1660	1285	1002
Шарбановац	1,130	1,158	1,123	994	861	708	514	402	294
Мужинац	922	922	895	835	762	643	459	348	288
Врмца	1,593	1,568	1,479	1,302	1,124	901	606	497	387
Укупно на територији општине Сокобања	3645	3648	3497	2681	2747	2252	1579	1247	969
УКУПНО ППППН СРП „РТАЊ”	7975	7812	8075	6061	5766	4904	3239	2532	1971

Извор: РЗС, 2011, 2022.

Демографско пражњење сеоских подручја изазвано емиграцијом или смањењем природног прираштаја, а најчешће њиховом комбинацијом, довели су до промена у демографској величини насеља. Као резултат тога, у периоду 1991 - 2022., је број свих, по обиму мањих, величинских категорија насеља, порастао у односу на почетни период (1991.

год.) када су доминирала насеља средње демографске величине (табела б). Сва насеља, изузев Илино, према попису 2022. године припадају категорији малих села.

Табела бр. 7: Величинска структура насеља

Групе насеља према броју становника	1991.			2022.		
	Број насеља					
Без становника	Угашена села	-	-	-	-	-
0-10	Села пред гашењем	-	-	-	-	-
11-100	Патуљаста	-	1	-	1	-
101-500	Мала	3	7	3	7	-
501-1000	Средња	4	-	4	-	-
Преко 1000	Велика	1	-	1	-	-
УКУПНО		8	8	8	8	8

насеља	1991.	2022.
Илино	178	95
Луково	1386	471
Мирово	287	119
Рујиште	601	206
Ртањ	200	111
Врмца	901	387
Мужинац	643	288
Шарбановац	708	294
	4904	1971

Извор: Попис становништва, РЗС, Београд, 2022.

Плански регион прати општи негативан демографски тренд у Србији, односно карактерише га изразита *депопулација* која се манифестује на два начина. Први је присутан на територији општине Бољевац где четири села (Луково, Мирово, Илино и Ртањ) припадају типу И4 (врло слаба регенерација имиграцијом), који уз позитиван миграциони салдо карактерише негативно укупно кретање становништва. Ова насеља су просторно груписана у околини јачих центара, где се надовезују на насеља која припадају типовима И2 и И3. Други вид депопулације је изразит на територији општине Бољевац где села Врмца, Мужинац и Шарбановац припадају типу Е4 тј. (изумирање). У овим насељима је депопулација резултат доминације негативних над позитивним компонентама како природног, тако и механичког кретања становништва.

Табела бр. 8: Типови кретања становништва ртањских насеља, 2011-2022.

Насеље	Број ст.	Просечне годишње стопе			Типови кретања ст.
		Промене бр. ст.	Природне промене	Миграционог салда	
Бољевац	2894	-12.8	-9.3	-3.5	Е4
Илино	95	-9.1	-18.2	9.1	И4
Луково	471	-19.5	-22.1	2.6	И4
Мирово	119	-15.4	-23.8	8.4	И4
Рујиште	206	-43.4	-36.0	-7.4	Е4
Ртањ	111	-7.1	-19.7	12.6	И4
Сокобања	7188	-9.5	-9.3	-0.2	Е4
Врмца	387	-22.6	-21.2	-1.4	Е4
Мужинац	288	-17.2	-16.9	-0.3	Е4
Шарбановац	294	-28.2	-27.2	-1.0	Е4

Извор: Попис становништва, РЗС, Београд, 2022

С обзиром на мали број насеља у оквиру планског подручја, мрежу насеља, демографске прилике и привредни развој на подручју Плана одликује релативна хомогеност у погледу величине, генезе, морфологије и њихових функције. Групу битних чинилаца развоја подртањских села чине *функционалне детерминанте*. У време индустријске урбанизације и концентрације становништва и функција у општинским центрима (Бољевцу и Сокобањи), дошло је до процеса функционалне трансформације насеља појединачно и

њихове мреже у целини. До седамдесетих година прошлог века углавном су само општински центри имали полифункционални карактер (производно-занатске функције, резиденцијалне, трговинске, административне, управне, културне, здравствене и образовне функције), док су остала насеља била монофункционална, са доминацијом запослености активног становништва у примарним делатностима, најчешће у оквиру сопствених газдинстава или у земљорадничким задругама и пољопривредним комбинатима. Из домена јавно-социјалне инфраструктуре развијано је основно образовање са релативно дисперзним размештајем школских објеката у складу са размештајем школообавезног контингента становништва. Од тада, до данас, села се функционално трансформишу под директним или индиректним утицајима развоја и диверзификације функција општинских и регионалних центара.

Табела бр. 9: Функцијски типови ртањских насеља, 2011.

насеље	активно ст. које обавља занимање	I	II	III	непознато	I (%)	II (%)	III (%)	функцијски тип насеља
Бољевац	63	39	14	10	0	61.9	22.2	15.9	аграрна
Илино	23	12	6	5	0	52.2	26.1	21.7	аграрно-индустријска
Луково	181	116	29	31	5	64.1	16.0	17.1	аграрна
Мирово	63	36	13	14	0	57.1	20.6	22.2	аграрно-услужна
Рујиште	175	135	18	22	0	77.1	10.3	12.6	аграрна
Ртањ	29	4	6	19	0	13.8	20.7	65.5	услужна
Сокобања	2460	119	458	1868	15	4.8	18.6	75.9	услужна
Врмца	210	165	8	34	3	78.6	3.8	16.2	аграрна
Мужинац	153	127	7	18	1	83.0	4.6	11.8	аграрна
Шарбановац	174	143	5	26	0	82.2	2.9	14.9	аграрна
	979	734	86	150					
Укупно*		73.2	9.1	14.9					

Извор: Економске карактеристике становништва, Попис ст. 2011., РЗС, Београд, 2022;

*Укупан број ртањских села, без општинских центара

Структура активног становништва насеља је према подацима Пописа из 2011 год. релативно хомогена (табеле 9 и 10). Удео насеља аграрног типа износи 73,2%, индустријског 9%, услужног 15%. Просечно насеље је аграрног типа (табела 9). У последњем међупописном периоду 2011 - 2022. године смањено се обим радне снаге као последица рецесије укупне привреде у држави. То је условило смањен број запослених у центрима рада са једне стране, а са друге, смањен је број радног контингента из села који је прешао у неактивно становништво или лица са својим приходима. Старење популације у сеоским подручјима и укупно смањење радног контингента из села утицало је да се из ових насеља, махом удаљених од центара рада, смањи и дневна миграција. Са удаљавањем од општинских центара, смањују се и функцијске промене у насељима, опада урбаност те су насеља аграрног типа и његових модалитета углавном позиционирана на периферији општина.

Табела бр. 10: Функцијски типови ртањских насеља, 2011. – сумарни приказ

функцијски тип насеља	број	%	назив
аграрна	5	62.5	Луково, Рујиште, Врмца, Мужинац, Шарбановац
аграрно-индустријска	1	12.5	Илино
аграрно-услужна	1	12.5	Мирово
услужна	1	12.5	Ртањ
укупно	7	100,0	

Континуитет развојка насеља у околини планине Ртањ сеже у далеку прошлост. Насељеност овог простора у највећој мери је била условљена и везана његовим географским положајем. Овде се укрштало више путних праваца који су повезивали данашњу источну и западну, те северну и јужну Европу. Таква географска, културна и цивилизацијска раскрсница одређивала је, током векова, судбину простора планине Ртањ и њене околине. Писани подаци бележе да се на овом подручју, током дугог периода, смењивало више различитих народа, о чему говоре локалитети са траговима људских станишта, као и предмети, камене алатке, који се са сигурношћу могу сместити чак у период неолита. Један од њих је локалитет Трапови на Ртњу, где је пронађено праисторијско насеље са бронзаним и гвозденим инвентаром (фибуле, гривне, привесци и др.). Такође, у атару села Рујиште, локалитет Баре, пронађена је богата остава, која је садржавала 49 бронзаних и гвоздених предмета. У њој су, махом, нађени украсни предмети - наочарасте копче (фибуле), наруквице, огрлице, као и делови коњске опреме и секире. Многи истраживачи сматрају да је за богатство овог простора наведеним налазима најзаслужније рударење. Томе у прилог, за сада, говоре само гомиле шљаке и јаловине крај старих јама, рударске алатке нађене у близини рудних жица и бројне друге алатке и предмети од метала. Писани подаци бележе да је прво племе, чије је име остало забележено у историји овог простора, било Трибали, ратоборно, трачко племе, највеће и најмоћније племе у средњем делу Балканског полуострва. После Трибала, овде стижу Келти, за којима овај простор запоседају Мези. После Меза, 72. године пре нове ере, на простор данашњег западног Балкана продиру Римљани, чиме је отпочео период писане историје. Међутим, тек после 29. године п.н.е. овај простор је у целини окупиран римским легијама и од тада је његова судбина везана за историју римске провинције Горње Мезије, која се протирала од данашњег Скопља до Дунава и од Пештера до Тимока. Највероватније да је у време Римског царства овај простор доживео и свој највећи и најбржи развој. Римљани граде густу мрежу путева, поред којих су, ради боље организације и безбедности путовања, градили читав низ утврђења и путних постаја, док су у запосетим домородачким насељима и у њиховој близини, нарочито у онима на стратешким местима и уз путеве, оснивали своје војне логоре – каструме. Вероватно да су, са отварањем бројних рудника и раду на преради руда у овом крају, Римљани започели изградњу више одбрамбених објеката - кастела и већих утврђења, као и путева. Остаци „латинских градова” и римских путева утврђени су на скоро читавој територији око планине Ртањ. Долином Црног Тимока, која са северне стране тангира планину Ртањ, у то време је водила значајна саобраћајница, која је повезивала друга два важна пута: моравски, на правцу *Singidunum* (данашњи Београд) - *Viminacium* (данашњи Костолац) - *Naissus* (данашњи Ниш), са огранцима према *Serdici* (данашња Софија), односно према Егејском и Јадранском мору, и тимочки, који је водио од *Naissus*-а и *Romuliane* (код данашњег Зајечара) и даље до *Dorticuma* (код данашњег Прахова). Значајна раскрсница овог римског пута је код данашњег села Лукова у подножју Ртња, која је била „распутница” више путева и то:

- Луково - Јошаница - Јовановац и даље (веза са долином Западне Мораве);
- Луково - Врмца - Нерића Хан - Ражањ (веза са Јужном Моравом и Топлицом);
- Луково - Врмца - Сокобања - Озрен - Ниш (веза са Понишављем) и други путеви.

Интересантно је да данашњи путеви само на неким местима одступају од траса некадашњих римских саобраћајница. На главном Римском путу долином Црног Тимока, почев од Кривога Вира према Зајечару, постоје остаци многих римских утврда и то: Црвени камен, непосредно изнад Лукова, затим на десној обали реке Мишовштице, код села Мирова, на брду Градиште између Илина и Рујишта, као и на другим локацијама. Након Римљана, временом, на ово подручје продиру многи народи, између осталих и Готи, Илири, те Словени. Сви ови народи, сваки у своје време, углавном су, у великој мери, уништавали градове и утврђења народа који су пре њих насељавали ово подручје, а материјал од истих користили су за подизање својих насеља. Најзначајнији утицај на ове просторе оставили су,

наравно, Словени, који половином 6. века, у време Јустинијанове владавине Византијским царством, први пут продиру у област данашње источне Србије. У међувремену, многи народи, Угри, Византинци и други, настојали су да преотму ове просторе Словенима. То је једино пошло за руком Турцима, који на ове просторе продиру 1428. године и њиме владају 450. година, све до 1878. године. Турци уништавају словенска насеља и градове и подижу своје паланке, утврђења, варошице, друмске станице и касабе. У то време, словенска духовна и интелектуална елита се из градова повлачи у села, у којима налази извесну заштиту, те из тих мањих и скровитих средина започиње борбу за очување културног и националног идентитета словенско - српског народа. Миран развој села овог краја одвијао се до првог светског рата, до када су извори рудних сировина, дрвне грађе, као и пољопривреда, нарочито сточарство, те производња креча, били солидна основа за развој привреде. У периоду окупације у Другом светском рату, између 1941. и 1944. године, долази до стагнације у развоју свих привредних грана на овом простору. Осетно се смањује и уништава сточни фонд, празне се трговачки дућани, занатске радње, становништво нема довољно хране, што директно утиче на прву већу миграцију становништва. Становништво из села мигрира у градове, а доношење аграрних реформи, након другог светског рата, припомогло је наставку овог процеса, што данас за резултат има одумирање српског села.

3.4.2.2. Јавне службе и верски објекти

Јавне службе на подручју Просторног плана део су система јавних служби општине Бољевац (насеља на северним падинама Ртња: Луково, Мирово, Илино, Ртањ и Рујиште) и општине Сокобања (насеља на јужним падинама Ртња: Врмца, Мужинац и Шарбановац). Основни фактори који су одредили тренутну заступљеност и просторни размештај јавних садржаја на подручју Просторног плана јесу негативни демографски процеси у свим насељима, као и њихов периферни положај у оквирима општина Бољевац и Сокобања. Туристичке активности такође представљају значајан фактор, посебно у смислу очувања постојећих функцијских капацитета појединих насеља.

Табела бр. 11: Опремљеност јавним и социјалним садржајима

Објекти јавних служби	Општина Бољевац					Општина Сокобања		
	Луково	Мирово	Илино	Ртањ	Рујиште	Врмца	Мужинац	Шарбановац
четворогодишња о.ш.	+	-	+	-	+	+	+	+
амбуланта	+	-	-	+	-	-	+	-
месна кацеларија	+	+	-	-	+	+	+	-
пошта	+	+	-	-	-	-	-	-
спортски терен	+	-	-	+	-	+	+	+
дом културе	+	+	+	-	+	-	+	-
верски објекат	+	-	-	-	-	+	-	-
продавница мешовите робе	+	-	-	+	-	-	+	-

Образовање

У оквиру северног (бољевачког) дела подручја Просторног плана настава се одвија у три подручне (четворогодишње) школе, у насељима Луково, Илино и Рујиште. Све три подручне школе припадају матичној Основној школи „9. српска бригада” у Бољевцу, где се одвија настава и за ученике виших разреда. Сва три насеља јужног (сокобањског) дела имају подручне (четворогодишње) школе, док се настава за више разреде одвија у матичној Основној школи „Митрополит Михаило” у Сокобањи.

У области средњег образовања становништво је усмерено ка општинским центрима, или, у зависности од заступљености одређених образовних профила, ка центрима околних градова и општина (Бор, Зајечар, Књажевац, Параћин, Алексинац). Могућности за више и високо образовање, поред одређених капацитета у Бору и Зајечару, реализују се пре свега у универзитетским градовима Србије.

Примарна здравствена заштита

Мрежа објеката примарне здравствене заштите је релативно слабо развијена. Свега три насеља имају амбуланте (насеља Луково и Ртањ у општини Бољевац и насеље Мужинац у општини Сокобања). Медицински техничар присутан је свим радним данима, док је лекар присутан једном недељно. Виши нивои здравствене заштите реализују се у општинским и регионалним центрима.

Социјална и дечја заштита

На подручју Просторног плана нема објеката социјалне и дечје заштите, већ се услуге из овог делокруга остварују у општинским центрима као јединим насељима на територијама општина Бољевац и Сокобања која садрже ове објекте.

Управа и ванредне ситуације

Иако месне заједнице постоје у свим насељима на подручју Просторног плана, месне канцеларије налазе се у насељима Луково, Мирово и Рујиште (општина Бољевац) и Врмца и Мужинац (општина Сокобања) и највећим делом су слабо коришћене или запуштене, те је становништво у највећој мери усмерено ка општинским центрима. Полицијске станице и службе за заштиту и спасавање такође се налазе у општинским центрима.

Поштанске услуге

Мрежа објеката поште је минимално развијена. Објекат поште у насељу Луково једини је који пружа услуге свим радним данима, док шалтер поште у насељу Мирово пружа услуге једним даном недељно. Становништво осталих насеља на подручју Просторног плана упућено је ка ова два насеља, или непосредно ка општинским центрима.

Спорт и рекреација

Спортски терени на отвореном постоје у пет насеља (Луково, Ртањ, Врмца, Мужинац, Шарбановац). Степен њихове уређености и функционалности у великој мери зависи од тога да ли се ради о бетонским теренима у оквиру школских дворишта и да ли, у случају травнатих терена, у насељу постоји активан спортски (фудбалски) клуб. Ниједно насеље северног (бољевачког) дела подручја Просторног плана нема активни спортски клуб, док сва три насеља јужног (сокобањског) дела имају активне нижелигашке фудбалске клубове, који улогу домаћина остварују на својим теренима. За све друге спортске активности (посебно у затвореним објектима), становници подручја Просторног плана усмерени су ка општинским центрима.

Култура и религија

Домови културе постоје у пет насеља (Луково, Мирово, Илино, Рујиште – општина Бољевац и Мужинац – општина Сокобања). Услед дугорочне запуштености, њихово стање је на граници функционалности. У овим насељима, изузев у насељу Илино, тренутно нема активних културно-уметничких друштава. У погледу културних садржаја и активности, становништво је у највећој мери усмерено ка општинским центрима.

Верски објекти се налазе у насељима Луково (Црква Свете Богородице) – општина Бољевац и Врмца (Црква Свете Тројице) – општина Сокобања, али нису стално отворене, већ се религијски обреди врше за време већих празника или уз претходни договор са паросима.

Снабдевање

У контексту свакодневних потреба локалног становништва, неопходно је сагледати и значај појединих функцијских капацитета присутних на подручју Просторног плана који нису у домену јавних садржаја. Продавнице мешовите робе налазе се у бољевачким насељима Луково и Ртањ, као и сокобањском насељу Мужинац. На подручју Просторног плана нема апотека ни у приватном ни у државном власништву.

Верски објекти

На простору Просторног плана, а према условима Епархијског управног одбора православне епархије Тимочке бр. 268 од 17.06.2024. године, налазе се следећи објекти:

- насеље Шабановац, Капела (парацлис) Св Тројице на КП бр. 4746, КО Шарбановац, изграђена 1991. године, на темељима старијег објекта. Није завршена;
- насеље Врмца:
 - Храм Св. Тројице на КП бр. 7166, КО Врмца. Према предању у селу је постојала црква из 13. Века на месту званом Церковац. На њеним темељима изграђена је црква 1818. године. Време изградње данашње цркве није познато; 1891. године језапочета обнова и доградња са западне стране, која је завршена 1892. године;
 - Храм Св. Пантелејмона на КП бр. 10225, КО Врмца изграђена 2000. године;
 - постоје 3 гробља, 2 црквишта (посвећена Св. Николи и Св. Герману) и 5 записа;
- насеље Рујиште на КП бр. 185, 186, 196 и 197, КО Рујиште постоји манастириште. Претпоставка је да је ту некада постојао манастир Рсовац;
- насеље Мужинац, Храм Св. великомученика Пантејлемона изграђен на црквишту посвећено Светом великомученику Пантејлему, које је 1916. Године обележено каменим записом у виду крста.
- Насеље Мирово, Црква Св. мученика Макавеја на КП бр. 2372/1, КО Мирово, се налази поред државног пута ИБ реда Параћин-Зајечар-Неготин бр. 36 Параћин – Бољевац - Зајечар – државна граница са Бугарском (Вршка Чука) преко пута „Етно центра Балашевић”.
- Насеље Луково, Храм Рођења Пресвете Богородице на КП бр. 2010, КО Луково, изграђена 1825. године на темељима манастира из 16/17. Века.
- Насеље Ртањ, остаци капеле Св. Великомученика Георгија (Ђорђа) на планинском врху Шиљак на КП бр. 9, КО Мужинац.

Насеља Илино и Рујиште немају своје цркве,

Ван обухвата Просторног плана налазе се два манастира која се налазе у КО Криви Вир:

- Манастир Лозица, на КП бр. 11992, КО Криви Вир, подигнут највероватније у 16. Веку, обновљен у два наврата (1680. године и 1850. године).
- Манастир Лопушња, Храм Св. Николе на КП бр. 11491, КО Криви Вир; се налази поред државног пута ИБ реда Параћин-Зајечар-Неготин бр. 36 Параћин – Бољевац - Зајечар – државна граница са Бугарском (Вршка Чука), између насеља Криви Вир и Луково. Саграђена је 1501. године. Конзервација и реконструкција извођена је у два наврата (1950 – 1956. године и 1968 - 1973. године). Уписана је непокретно културно добро 1982. године, а утврђена 1983. године.

3.4.3. Привредни развој

Према степену развијености јединица локалне самоуправе 2014. године, општине Бољевац и Сокобања припадају групи недовољно развијених јединица локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека (*Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину*, „Службени гласник РС”, број 104/14). Успорена трансформација, често неуспешна приватизација друштвених предузећа, недовољно развијен сектор предузетништва уз недостатак инвестиција успоравају обликовање савременије и конкурентније привредне структуре. Достигнути ниво развијености општина Бољевац и Сокобања 2022. године, није се значајније променио - приметно је заостајање основних индикатора развијености и привређивања у поређењу са просечним вредностима на нивоу Републике (Табела 12). Степен запослености у обе општине је знатно нижи, а степен незапослености виши у компарацији са вредностима на националном нивоу Нето зарада по запосленом према општини пребивалашта, у општини Бољевац досеже 84,3% а у општини Сокобања 77,6% републичког просека.

Табела бр. 12: Изабрани индикатори развијености општина Бољевац и Сокобања, 2022.

Република Србија Област Општина	Број запослених према општини пребивалишта на 1000 ст. 2022.	Регистрована запосленост према општини рада, годишњи просек, 2022.				Незапослена лица стање 31.12. 2022	Просечне зараде без пореза и доприноса по зап. 2022- (дин)
		Укупно	Запослени у правним лицима	Предузетници, лица која самост. обављају делатност и запосл. код њих	Регистровани индивидуални пољопривредни ци		
Република Србија	347	2310035	1856415	397058	56562	64	74933
Зајечарска област	293	28503	17924	5264	1051	70	60834
Бољевац	277	2829	1549	323	314	65	63149
Сокобања	289	3834	2244	1085	248	76	58148

Извор: Општине и региони у Републици Србији 2023. Републички завод за статистику, Београд, Таб 4.1., Таб 4.2, Таб. 4.4; Таб. 4.5.

Степен активираниости потенцијала, опремљеност простора, испољени трендови у развоју становништва и (не)повољни токови привредног развитка утицали су и на различитости у структури запослености у општинама Бољевац и Сокобања. Профил локалних економија општина Бољевац и Сокобања се разликује у погледу структуре регистроване запослености по секторима делатности и модалитетима запослености. У општини Бољевац, у структури регистроване запослености према општини рада 2022. године 70,8% запослених је у правним лицима (привредна друштва, предузећа, установа и др); 14,8% су предузетници и запослени код њих, а чак 14,4% запослених су регистровани индивидуални пољопривредници (што је уједно највећи удео запослених у овој категорији у Зајечарском округу). Структура регистроване запослености 2022. године у општини Сокобања је следећа: запослени у правним лицима чине 62,7% укупне запослености; запослени у предузетничком сектору учествују са 30,4% (уз констатацију да је то знатно развијени сектор привређивања него исти у општини Бољевац), а регистровани пољопривредници учествују са свега 6,9% у укупној запослености у општини.

Локалне економије општина Бољевац и Сокобања разликују се и по водећим делатностима из угла запослености, сагласно дугогодишњем развоју привредних капацитета базираним на локалним ресурсима и компатибилним активностима. Водећи сектори делатности у привредној структури општине Бољевац су: прерађивачка индустрија (19,5% од укупне запослености), *рударство* (10,5%), следи трговина на мало и поправка моторних возила (9,2%), образовање (7,7%), државна управа и социјално осигурање (6,0%),

услуге смештаја и исхране (5,7%). У структури запослености у општини Сокобања водеће делатности су: *здравствена и социјална заштита* (16,4%), сагласно традиционалном развоју бањског туризма и компатибилних активности, као што су услуге смештаја и исхране (14,8%), следи рударство (12,9%) такође традиционална делатност, затим трговина на мало и поправка моторни возила (12,7%), потом образовање (6,8%) и државна и социјално осигурање (5,1%).

Различита конфигурација терена општина Бољевац и Сокобања, односно особине природних услова (геоморфолошке, геолошке, климатске, хидролошке, педолошке и др.), уз друге факторе (радна снага у пољопривреди, организација пољопривреде производње, и др.) одражава се на разлике у коришћењу (Табела 13):

- у општини Бољевац, преовађују ливаде и пашњаци са 52,5%, следе оранице и баште са 44,4%, док је под воћњацима и виногради свега 2,1% пољопривредног земљишта;
- у општини Сокобања, преовлађују оранице и баште са 59,2%, следе ливаде и пашњаци са 37,6%, и такође су мале површине под воћњацима и виноградима (2,9%).

Табела бр. 13: Општи подаци о пољопривредним газдинствима - Анкета о пољопривредним газдинствима 2018.

Општи подаци о пољопривредним газдинствима – Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018 -						
Град – Општина	Број газдинстава	Коришћено пољопривредно земљиште	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци
Зајечарска област	15286	90195	51009	5583	1041	31864
Бољевац	2967	23474	10411	406	79	12334
Сокобања	2884	18682	11059	463	77	7017

Извор: Општине и региони у Републици Србији 2023. Републички завод за статистику, Београд

Напомена: Подаци су приказани према локацији пољопривредних газдинстава. Анкетом су обухваћена привредна друштва, земљорадничке задруге, други облици организовања са статусом правних лица и предузетници регистровани у Агенцији за привреде регистре.

У целини, рурални развој се одвија у оквирима традиционално организоване пољопривредне производње. Лужна страна планине Ртањ, обилује природним пашњацима, сточарство је интензивније, али је тај простор под значајнијим атропогеним утицајем због употреба пестицида, ђубрива и интензивног брања лековитог биља. У циљу очувања природних ресурса, формиране су мале плантаже лековитог биља од стране становништва и предузећа који се баве њиховом прерадом у атарима насеља Врмца, Мужинац, Шабановац где се налазе откупне станице.

У општини Бољевац, на територији КО Мирово, привредна активност се одвија на неколико локалитета: експлоатација неметаличних минералних сировина (каменолом доломита у непосредној близина насеља), производња грађевинског материјала на локалитету уз саобраћајницу ИБ 421 (предузеће „Унимер” д.о.о.); обрада дрвета на локалитету северно од насеља (предузеће „ВТR ехр” д.о.о.). У насељу Луково уз саобраћајницу Параћин - Зајечар (ИБ 36) налази локалитет/пункт са механизацијом и осталом опремом за одржавање путева („Strabag”, пункт Зајечар). Смештајни капацитети и угоститељски објекти дисперзно су размештени углавном у околини сеоским насеља а већег капацитета су хотел „Рамонда” у насељу Ртањ, Етно хотел „Балашевић” уз саобраћајницу Параћин-Зајечар ИБ 36.

3.4.4. Инфраструктурни системи

3.4.4.1. Саобраћајна инфраструктура

Основну мрежу друмског саобраћаја на планском подручју, чине државни путеви I и II реда, као основни носиоци унутрашњег саобраћаја и међурегионалне повезаности. Државни путеви IB и IIA и IIB реда у обухвату Просторног плана су:

- државни пут IB реда број 36 (E761) Параћин – Бољевац – Зајечар – државна граница према Бугарско (Вршка Чука), деоница у захвату плана бр. 03605 Мирово – Бољевац);
- државни пут IIA реда број 218 Бољевац – Ртањ – Соко Бања – Врело – Горња Топоница (деоница у захвату плана бр. 21802 Бољевац – Ртањ и деоница бр. 21803 Ртањ – Соко Бања);
- државни пут IIB реда број 421 веза са државним путем IB реда број 36 – Мирово - Ртањ.

Највеће саобраћајно оптерећење присутно је на државном путу IB реда број 36. Просечан годишњи дневни саобраћај (ПГДС) 2022. године на овом путном правцу износио је 3944 возила на дан (према подацима о бројању саобраћаја – просечном годишњем дневном саобраћају ЈП „Путеви Србије”). За државне путеве IIA реда број 218 и IIB реда број 421 нема података о саобраћајном оптерећењу.

Генерално гледано, квалитет путне мреже није на одговарајућем нивоу, тако да је неопходна реконструкција појединих деоница у циљу унапређења експлоатационих и безбедносних карактеристика пута.

Поред државних путева основну саобраћајну мрежу друмских саобраћајница чине општински и некатегорисани путеви.

Насеља у планском подручју Луково, Мирово, Илино и Рујиште (општина Бољевац) као и насеља Врмца, Мужинац и Шарбановац (општина Соко Бања) међусобно су повезана општинским путевима. Преко општинских путева насеља остварују везу и на државне путеве, односно везу са ширим окружењем.

Стање општинских путева у значајном делу мреже не испуњава захтеве савременог саобраћаја. Технички елементи (радијуси хоризонталних кривина, подужни и попречни нагиби коловоза, одводњавање...) најчешће нису у складу са *Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута* и другим правилницима. Значајан проблем представља и немогућност одговарајућег одржавања општинске путне мреже, а разлог је недостатак финансијских средстава и опреме, с обзиром да је одржавање ових путева у надлежности локалних заједница. Део државних путева II реда и општинске путне мреже налази се у тешким теренским условима, што у великој мери отежава реконструкцију, доградњу и одржавање ових путева.

Планско подручје налази се ван заштитног пружног појаса постојећих и планираних железничких пруга. У складу са Просторним планом Републике Србије ЈП „Железница Србије” планирају задржавање земљишта на којима имају право коришћења и задржавање коридора раније укинutih железничких пруга (Параћин - Зајечар).

У обухвату Просторног плана не налази се инфраструктура цивилног ваздушног саобраћаја и не постоје пловни путеви.

3.4.4.2. Хидротехничка инфраструктура

На територији Просторног плана, за *водоснабдевање* насеља се користе воде из јавног и сеоских водовода и индивидуалних бунара. Расута мрежа сеоских водовода и појединачних, санитарно неодређених водозахвата, има значајне осцилације у количини и квалитету воде. Водоснабдевање насеља и одвођење отпадних вода на планском подручју се врши на следећи начин:

- **водоснабдевање:**

- у обухвату Плана на територији Бољевца свој водовод имају насеља: Луково и Илино; градски водовод у Бољевцу покрива: Мирово; насеље Рујиште је делимично покривено водоводном мрежом. Насеље Ртањ нема свој водовод;
- у обухвату Плана на територији Сокобање, Сокобања добија воду захватањем подземних вода преко бушених бунара на десној обали Моравице, на улазу у Сокобању, каптирањем воде три крашка врела и захватањем воде из тока Моравице. Извориште Моравице је каптирано и користи се за водоснабдевање рудника угља „Соко”. Остала насеља (викенд, сеоска и бања Јошаница) имају локално и индивидуално организован и уређен начин водоснабдевања

- **канализација:**

- на територији општине Бољевац ППОВ није завршено и пуштено у погон. Отпадна вода из колектора се излива у реку без претходног третмана, не постоји систем кишне канализације;
- на територији општине Бољевац изграђену канализацију имају делови насеља Луково, Мирово и Илино, уз одвођење санитарних отпадних вода до септичке јаме, са или без биофилтера. Санитарне отпадне воде (на нивоу индивидуалних домаћинстава, али и осталих потрошача) се одводе у обичне и септичке јаме, нужнике пропусног типа, или отворене јаме за осоку. Највећи део отпадних вода из пољопривредних објеката се слободно излива. Атмосферске воде површински отичу до најближег реципијента.

3.4.4.3. Електроенергетска инфраструктура

У обухвату плана „Електро mreжа Србије” АД нема својих објеката.

У обухвату плана налазе се водови и објекти дистрибутивне мреже, који припадају оператору дистрибутивног система, односно предузећу „Електродистрибуција Србије” д.о.о. Од водова су присутни надземни водови 35 kV, 10 kV и 1 kV, као и подземни водови 35 kV.

Потрошачи у обухвату плана снабдевају се електричном енергијом из постојећих трансформаторских станица 35/10 kV Мирово, Бољевац и Сокобања, од којих је само прва у обухвату плана.

У обухвату плана присутно је 15 трансформаторских станица 10/0,4 kV, као и мрежа надземних водова 10 kV која их снабдева и повезује.

Постојећа трансформаторска станица 35/10 kV Мирово, смештена је у згради предузећа „Унимер” д.о.о. Крушевац

За све далеководе у обухвату Просторног плана (35 kV и 10 kV), обезбеђени су заштитни коридори, у складу са техничким нормативима. Сви електроенергетски објекти су у технички исправном стању и у погону.

3.4.4.4. Термоенергетска инфраструктура

У планском обухвату нема изграђених централних система топлификације и даљинског грејања, као ни гасовода и гасоводних објеката мерне станице МС2 која се налази у КО Бошњане, која је део магистралног гасовода (интерконектор) граница Бугарске – граница Мађарске.

У овом тренутку, загревање стамбених, пословних, привредних и других објеката обавља се индивидуалним грејањем корисника, а као гориво се користи, пре свега, огревно дрво, а затим електрична енергија и угаљ.

Примена мера енергетске ефикасности објеката (новоизграђених, али и постојећих) и обновљивих извора енергије (у даљем тексту: ОИЕ) за загревање и хлађење просторија (топлотне пумпе, пасивни и активни системи за примену соларне енергије и др.) тек је у повоју. На планском подручју постоје потенцијали за коришћење ОИЕ (биомаса, сунце, ветар, вода), за шта је потребно урадити претходне техно-економске анализе, које ће показати

исплативост коришћења обновљивих извора енергије и најповољније локације за њихово коришћење у обухвату Просторног плана. Неопходан предуслов за коришћење ОИЕ је могућност прикључења постројења која производе енергију из ОИЕ, на преносну мрежу одговарајућег капацитета.

3.4.4.5. Електронске комуникације и поштански саобраћај

Територија у захвату плана покривена је телекомуникационом мрежом, као и мрежама мобилне телефоније и телевизијског и радио преноса. Различит је степен просторне и функционалне развијености поменутих мрежа, тако да је неопходна њихова модернизација, комплетирање и проширење.

3.4.4.6. Комуналне зоне и објекти

Заступљена су *сеоска гробља* (у насељима са више засеока је и већи број гробља на више локалитета), која су комунално неуређена и стихијски се развијају. За гробља се стара локално становништво.

Сточна гробља и сточне пијаце нису евидентирана на планском подручју, нити постоји организовано и санитарно прихватљиво решење за сахрањивање угинуле стоке.

У насељима Планског подручја нема организоване *пијаце (зелена пијаца)*, а продаја се одвија по потреби и на локацијама у близини туристичких објеката.

3.4.5. Заштита животне средине

Подручје Плана одликује се очуваном и квалитетном животном средином. Према категоризацији животне средине Просторног плана Републике Србије до 2035. године Специјални резерват природе „Ртањ” сврстан је у подручја веома квалитетне животне средине. Иако се постојеће стање оцењује као задовољавајуће, неопходна је заштита и унапређење квалитета животне средине, као и очување природних вредности овог простора, како би се очувао потенцијал СРП „Ртањ”.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине тако да се оцена стања елемената животне средине изводи посредно, на основу података о активностима која могу бити извор загађења ваздуха, вода и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење.

3.4.5.1. Анализа и оцена стања животне средине

Квалитет ваздуха

На простору Плана не постоје мерна места узорковања квалитета ваздуха, па се оцена квалитета ваздуха доноси на основу увида о стању на терену и присуству одређених потенцијалних загађивања у простору. Главни локални извори загађења ваздуха су издувни гасови моторних возила на саобраћајницама и ложишта на чврсто гориво у домаћинствима и другим објектима у насељима. Како нису регистровани значајни извори загађења, квалитет ваздуха се оцењује као добар. Од потенцијалних негативних утицаја на квалитет ваздуха, поред наведених, издвајају се шумски пожари и емисије у ваздух са локалних несанитарних сметлишта.

Квалитет вода

Присутне су значајне хидрогеолошке појаве у виду врела: Миrowsко, Луковско, Мрљиш, Илинско и друга мања врела, као и извори термалних вода, Врмцанско језеро и река Врмца, односно река Рашинац. На територији Плана налази се и вишенаменска водоакумулација Бован. Основне функције акумулације су водоснабдевање ширег подручја,

ублажавање поплавног таласа, задржавање протока наноса, обезбеђивање воде за оплемењивање малих вода и одржавање биолошког минимума низводно од бране, воде за наводњавање потенцијалних површина низводно од бране и воде за потенцијалне потребе електроенергетике.

Насеља немају изграђену канализациону мрежу па се отпадне воде испуштају у септичке јаме које су махом понирућег типа, а отпадна вода по селима се испушта у јаме за осоку. Већина септичких јама изграђена је пре четрдесетак година, полупропустљиве су (изграђене од бетонских зидова, а дно остаје пропустљиво за отпадне воде). Присутан је и одређен број домаћинстава која имају непрописно грађене или уопште не поседују септичке јаме. Самим тим, најзначајнији фактори угрожавања вода на подручју Плана представљају комуналне отпадне воде сеоских насеља, нерешена канализациона мрежа, као и акцидентална изливања токсичних материја у воду и земљиште.

Квалитет земљишта

Извори загађивања земљишта на подручју Плана своде се у највећој мери на активности везане за интензивну пољопривредну производњу чиме је квалитет земљишта највише нарушен употребом вештачких ђубрива и пестицида. Јужне стране планине обилују природним пашњацима, услед чега је заступљено интензивно сточарство. У подножју и у југоисточном делу планине (Костадиновица), нешто је интензивнија ратарска производња. Употреба пестицида, вештачког и стајског ђубрива, као и других хемијских средстава, у овим деловима планине имају појачан утицај. Ипак, генерално посматрајући, квалитет земљишта у односу на присуство загађујућих, штетних и опасних материја је задовољавајући и претпоставља се без прекорачења ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта.

Од осталих негативних антропогених утицаја, изражени су радови на отварању мањих и већих каменолома. У подножју североисточног дела Ртња су остаци напуштеног каменолома и јаловиште старих копова рудника која нису уклоњена. Објекти рударских постројења у великој мери пропадају, или су се претворила у рушевине. Својим присуством поред штетног дејства на природу и околину, нарушавају и пејзажне вредности целокупног простора.

Управљање отпадом

Неконтролисани систем управљања отпадом представља значајан фактор угрожавања животне средине на простору Плана. Стање управљања отпадом оцењено је као незадовољавајуће. Евиденција о стању сеоских депонија и локалних сметлишта не постоји. Проблем у вези са прикупљањем и депоновањем комуналног отпада по насељима је вишеструк, јер се неконтролисаним третманом отпада загађује земљиште и воде, а губе се и еколошки вредни предели. Општине Бољевац и Сокобања не представљају велике генераторе отпада, али је услед недовољне покривености становништва организованим системом сакупљања отпада присутна одређена количина отпада чији токови тренутно нису под контролом, и који за последицу имају формирање дивљих депонија. Према расположивим подацима, сва насеља у обухвату Плана која припадају општини Сокобања немају организован систем одвожења отпада (КО Врмца, КО Мужинац и КО Шарбановац). За КО Луково, КО Мирново, КО Илино и КО Рујиште (општина Бољевац) управљање отпадом поверено је ЈКП „Услуга” али не постоје јасни подаци о покривености становништва услугама сакупљања отпада (за простор целе општине Бољевац је 39% становништва, међу њима налази се насеље Ртањ). Пражњење контејнера врши се по утврђеном распореду, из сеоских домаћинстава два пута месечно и одвози на депонију комуналног отпада „Обла”, удаљеној 2 km од насеља Луково. Депонија не испуњава санитарно-техничке стандарде и скоро је попуњеног капацитета, а затварање и ремедијација се очекују са завршетком

пројекта регионалног управљања отпадом када ће општина Бољевац преусмерити одвожење отпада на депонију „Халово 2”.

Опрема и механизација су амортизоване и дотрајале те је потребна набавка нових основних средстава. Не постоји континуално мерење генерисаних количина (мерење камиона на колској ваги) и редовна анализа морфолошког састава отпада, не може се дати јасна слика о морфолошкој структури отпада. Узимајући у обзир чињеницу да су насеља у обухвату Плана руралног типа, где се становништво претежно бави пољопривредном производњом доминантан удео у морфолошкој структури отпада има биоразградиви комунални и баштенски отпад, пољопривредни, а могу се очекивати и значајне количине отпада од амбалаже везане за вештачка ђубрива и пестициде.

У обухвату Плана не налазе се, нити су планирана, SEVESO постројења у којима је присутна или могу бити присутне опасне материје у већим количинама.

Ниво буке и заштита од јонизујућег зрачења

Мерење нивоа комуналне буке не постоји на подручју Плана, па се закључци о интензитету буке на појединим локалитетима могу изнети на основу досадашњих литературних знања о пореклу буке и прегледа стања на терену. На планском подручју нема извора дуготрајнијег прекорачења дозвољеног нивоа буке. Саобраћајнице не спадају у фреквентне, па самим тим проблем саобраћајне буке није изражен на подручју заштићеног природног добра.

Такође, на планском подручју нема индиција о појачаним изворима јонизујућег зрачења.

Биодиверзитет – флора и фауна

Сложена геолошка грађа и различити геоморфолошки облици Ртња условили су развој флоре и вегетације, нарочито шумске вегетације, изразите специфичности. Испод самог врха Ртња присутне су буково-јелове шуме које представљају ретку појаву у овом делу Србије. На највећем делу подножја планине Ртањ и на отвореним стаништима развијају се термофилне шуме и шибљаци храстовог појаса. На влажнијим падинама развијене су мезофилније букове, па чак буково-јелове шуме, које се јављају на већим надморским висинама. Пашњачке фитоценозе велике флористичке разноврсности, са присуством ендемичних и реликтних врста, представљају један од најкарактеристичнијих центара диверзитета источне Србије.

Према прелиминарним истраживањима, у **флори** Ртња заступљено је готово 18% васкуларне флоре Србије, односно 644 таксона, а претпоставља се да број врста и подврста на подручју Специјалног резервата природе „Ртањ” није коначан и да се може повећати за 150 - 200, што говори о значају овог релативно малог простора.

Пашњачке фитоценозе велике флористичке разноврсности, са присуством ендемичних и реликтних врста, представљају један од најкарактеристичнијих центара диверзитета источне Србије

Ртањ је станиште изузетно ретке и ендемичне врсте ртањска метвица - *Nepeta rtanjensi*, затим заштићених врста: *Lilium martagon* (шумски љиљан), *Orchis simia* Lam. (каћунак мали) и *Prunus tenella* Batsch (степски бадем), а од лековитих врста издваја се и ртањски чај - *Satureia kitaibelii*. Присутне су и строго заштићене природне врсте у флори Србије, а то су:

- *Ramonda serbica* Pančić (спска рамонда),
- *Nepeta rtanjensis* Diklić & Milojević (ртањска метвица),
- *Orchis coriophora* L. (каћунак смрдљиви),
- *Orchis militaris* L. (каћун),
- *Paeonia mascula* (L.) Miller (мушки божур),
- *Clematis alpina* (L.) Miller (алпска павит),

- *Pulsatilla montana* (Hoppe) Reichenb (планинска саса),
- *Gentiana acaulis* L. (велемун, кохова линцура).

Ртањ је станиште великог броја врста **птица**. За сада је евидентирано 89 врста, што сигурно није коначан број. Готово половина евидентираних врста (45%) заштићене су као строго заштићене врсте, према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених врста биљака, животиња и гљива*, док су 93% (83 врсте) гнездарице.

У фауни сисара планине Ртањ посебно се истиче фауна слепих мишева, са регистрованих 20 врста, што чини 2/3 укупног броја регистрованих врста слепих мишева у Србији, а значај планине Ртањ огледа се и у присуству великог, малог и јужног потковичара, који су на листи глобално угрожених врста слепих мишева.

Водотокови подножја планине Ртањ значајни су због присуства аутохтоних врста риба (поточна пастрмка, поточна мрена, кркуша и др), док су у Врмданском језеру регистроване потпуно изоловане популације риба, интересантне са аспекта еволутивних промена.

Присуство великог броја представника батрахофауне, као и чињеница да се високопланинска врста - планински мрмољак (*Ichtyosaura alpestris*), може пронаћи по ободу планине, недвосмислено указује да је подручје планине Ртањ значајно станиште водоземаца и гмизаваца. Истовремено, степска станишта Ртања представљају нови локалитет у распрострањењу строго заштићене врсте кратконог гуштера (*Ablepharus kitaibelii*) на територији Србије.

Подручје Специјалног резервата природе „Ртањ” налази се у обухвату националне еколошке мреже као еколошки значајно подручје, затим EMERALD подручје значајно за очување европске дивље флоре и фауне на основу Бернске конвенције. Од осталих међународних система заштите, „Ртањ” је издвојен као подручје од међународног и националног значаја за заштиту птица – ИВА подручје (*Important Bird Areas*), међународно значајног подручја за биљке IPA (*Important Plant Areas*) и одабрано подручје за дневне лептире – РВА подручје (*Prime butterfly Area*).

Као фактори угрожавања биодиверзитета на подручју Плана издваја се интензивно и неконтролисано брање биља, као и бесправна сеча стабала. Јужне падине на простору заштићеног природног добра, под повећаним су притиском интензивног брања лековитог биља, посебно врсте ртањски чај, а у новије време, додуше спорадично, и строго заштићене врсте ртањске метвице - *Nepeta rtanjensis*. Неконтролисано сакупљање лековитог биља, кретање ловаца, сточара и туриста, односно брањем лековитог биља и сталним присуством људи у репродуктивном периоду, угрожавају се врсте птица које се гнезде у ниској вегетацији: планинска трептаљка, степска трептаљка, ушата шева и др.

Бесправна сеча стабала и сеча старих примерака стабала може довести до нестајања појединих дрвенастих врста, смањења бројности слепих мишева који су регулатори бројности инсеката, што има за последицу нарушавање ланаца исхране, затим уништавање природних екосистема и смањење станишта бројних врста (посебно у приватним шумама), ремећење многих природних процеса, појава ерозије и др.

3.4.6. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и аспект одбране

Активности, делатности и процеси који могу представљати **факторе угрожавања** СРП „Ртањ”, непосредно везани за природне и створене вредности, односно њихову заштиту, коришћење и одрживи развој, су:

- отварање површинских копова, може довести до уништавање околног рељефа, објеката геонаслеђа и вегетације, као и изазивање ерозије. Тренутно нема активних копова, али при отварању нових копова претходно би морали да се обезбеде услови заштите природе и израда процене утицаја на животне средину;

- изградња нових путева, односно изградњом путева мења се морфологија предела и пресецају миграторни коридори животиња. Планирана изградња путева мора бити у складу са пројектима, односно дефинисаним режимима заштите и условима заштите природе;
- изградња објеката различитих намена, односно непланским и нелегалним ширењем викенд насеља и других стамбених објеката, уништавају се и загађују станишта многих врста. За заштићено подручје иницираће се доношење Просторног плана подручја посебне намене, као и усклађивање постојеће просторно планске документације са прописаним режимима заштите, а све у циљу дефинисања локалитета где се може вршити изградња објеката;
- формирање јаловишта, у границама природног добра налазе се две купе јаловине које, поред негативног естетског, имају и негативни утицај на животну заједницу у непосредној околини. Управљач ће, у сарадњи са надлежним институцијама, радити на санацији јаловине;
- војни полигон, односно вежбе гађања на овим просторима директно су биле узрок честим појавама пожара на јужној, али и на северној страни планине. Изазивањем пожара, али и другим активностима, директно је било угрожено станиште, али и представници многих ретких врста флоре и фауне. На предлог Завода за заштиту природе војни полигон је дислоциран и овај фактор угрожавања је отклоњен. Управљач ће вршити сталну контролу у циљу спречавања поновног успостављања војног полигона;
- неконтролисано сакупљање лековитог биља, кретање ловаца, сточара и туриста, односно брањем лековитог биља и сталним присуством људи у репродуктивном периоду, угрожавају се врсте птица које се гнезде у ниској вегетацији: планинска трептаљка, степска трептаљка, ушата шева и др. С обзиром да је подручје СРП „Ртањ” познато по многим врстама лекобиља и присуству великог броја сакупљача лекобиља, управљач ће, преко своје чуварске службе, вршити строгу контролу поштовања услова заштите природе за сакупљање лекобиља и контролу сакупљања и откупа лекобиља у смислу поштовања прописаних односно дозвољених количина за сакупљање/откуп;
- бесправна сеча стабала и сеча старих примерака стабала, односно бесправна еча може довести до нестајања појединих дрвенастих врста; уништавање природних екосистема и смањење станишта бројних врста (посебно у приватним шумама), ремећење многих природних процеса (ремећење ланаца исхране, кружење материја у природи, испирање земљишта и др.), појава ерозије и др. Управљач ће вршити контролу: свих корисника СРП „Ртањ”, реализацију донетих планских докумената из области шумарства и поштовање прописаних режима заштите од стране свих корисника и посетилаца СРП „Ртањ”;
- кривољов, један од највећих проблема опстанка дивљачи и многих карниворних врста је кривољов. Кривољов може угрозити природну равнотежу и довести до истребљења појединих врста - са једне стране, као и неконтролисаног повећања других врста, односно до ремећења ланаца исхране. Управљач ће вршити контролу: свих корисника СРП „Ртањ”, односно реализацију планских докумената из области ловства и поштовање прописаних режима заштите од стране свих корисника и посетилаца СРП „Ртањ”;
- унос алохтоних врста, односно намерним или случајним уношењем алохтоних (страних) и инвазивних врста, могуће је уништавање и потискивање аутохтоних (домаћих) врста. На подручју СРП „Ртањ” забрањено је уношење инвазивних и алохтоних врста и стим вези управљач ће вршити стални надзор и предузимаће одговарајуће мере према починиоцима прекршаја;
- неконтролисано одлагање отпада и нерешена питање отпадних вода, као потенцијални фактори угрожавања могу се означити комуналне отпадне воде сеоских

насеља, употреба вештачких ђубрива и пестицида у ратарству, акцидентална изливања токсичних материја у земљиште и површинске воде;

- урушавање и уништавање културног наслеђа, вредно архитектонско и споменичко наслеђе овога краја полако се губи и нестанак истражених објеката, као сведока бурне прошлости ових крајева, представљао би велики губитак. Због свега наведеног, Управљач ће настојати да кроз разне програме и пројекте, а у сарадњи са надлежним институцијама, покрене поступак конзервације и очувања постојећег споменичког и културног наслеђа.

Ризици угрожавања СРП „Ртањ”:

- непоступање у складу (или не доношење) са просторно планском документацијом, шумским и ловним основама, планским документима из области рибарства, водним основама и другим пројектима и програмима, донетим у складу са законским прописима;
- непоступање у складу са одредбама *Закона о заштити природе* које се односе на обавезу: прибављања услова заштите природе, обезбеђења одговарајућих сагласности и дозвола за извођење разних активности и делатности на подручју СРП „Ртањ”;
- непоступање у складу са одредбама *Уредбе о проглашењу СРП „Ртањ”*;
- непоступање у складу са одредбама *Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби СРП „Ртањ”*;
- неустављавање јединственог система управљања отпадом на подручју СРП „Ртањ”.

3.5. Синтезни приказ потенцијала и ограничења просторног развоја подручја посебне намене

Основни *потенцијали* за развој планског подручја су:

1. очувана природна средина и специфичан склоп природних услова (рељеф, клима, воде, заштићена природна добра, разноврсни живи свет и др.) који ово подручје сврставају у категорију богатих природним вредностима и лепотама изузетно погодним за развој туризма, и то: недирнута природа, лепота планина, шума и река, чије слике стварају препознатљиви имиџ јединственог и контрастима богатог пејзажа; постојеће туристичке дестинације и зоне у оквиру планског подручја (насеља) и његове околине, са којима се планско подручје може интегрисано развијати;
2. подручје квалитетних шума опредељује специфичан карактер и заштиту овог подручја;
3. пољопривредно земљиште и пашњаци са ограниченим простирањем, погодни за производњу здраве хране, што пружа добар основ за комплементарност пољопривреде и туризма;
4. површинске и подземне воде - туристички потенцијал, потенцијал за снабдевање водом за пиће и наводњавање;
5. постојећи туристички центри и капацитети.

Уочена *ограничења* за развој овог подручја односе се на:

1. нерационалну употребу пољопривредног земљишног потенцијала, због неусклађености са природним условима и неселективне производне оријентације;
2. недовољну заштиту од ерозије и бујица;
3. депопулацију, старо становништво и лошу образовну структуру;
4. недовољно квалитетну локалну путну мрежу и комуналну инфраструктуру;
5. уситњеност, разбијеност и неиздиференцираност насеља и центара, као и недовољну опремљеност насеља за подмирење потреба становништва и туриста;
6. недовољна улагања у подстицање развоја и опремање подручја.

Као кључни проблеми истичу се: неразвијеност, недостатак средстава за улагање, изразита депопулација, проблеми везани за уважавање режима заштите и др.

3.5.1. SWOT анализа

ЈАКЕ СТРАНЕ (СНАГЕ)	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - природне лепоте и биодиверзитет: Ртањ је посебно познат по својим природним лепотама и разноликости биљних и животињских врста; - културно-историјско наслеђе: Регион има богату историју и културно наслеђе које привлачи туристе; - мистични и духовни значај: Ртањ се често повезује са мистичним и духовним значајем, што привлачи одређену групу туриста; - могућности за авантуристички туризам: трекинг, планинарење, пењање, бициклизам, екстремни спортови и друге авантуристичке активности; - потенцијал за развој здравственог туризма: због својих природних вредности и ресурса, планско подручје има потенцијал за развој здравственог туризма; - боравак у природном окружњу, чист ваздух, мир и тишина, могућност здраве и квалитетне исхране; - могућност креативног стваралаштва услед боравка у природном амбијенту; - живот на селу као добра алтернатива животу у граду; - живот у здрављим кућама, градња природним материјалом и/или еколошка градња (Врмца); - менталитет људи („добре комшије” и дружење); - нижи трошкови живота него у граду; - разноврсност природних ресурса: шумски фонд, пашњаци, ливаде, пољопривредни и шумски производи, разноврсна дивљач, неметаличне минералне сировине; - Разноврсност створених вредности: археолошки објекти, објекти народног градитељства, стари рударски копови, објекти споменичког карактера, и др.; - дуга традиција пољопривреде, пре свега сточарства, скупљања лековитог биља, занати, манифестације; - иницијални облици развоја предузетништва и обједињавање понуде (пољопривредна газдинства, различити видови туризма, смештајни капацитети, угоститељске услуге, производни сектор, сервисне услуге...); - подручје са добро очуваном животном средином; - мали емисиони потенцијал присутних извора загађивања; - смањени антропогени утицаји на квалитет животне средине, који се огледа у релативно малом загађењу земљишта, ниском степену загађености ваздуха и ограниченом загађивању воде; - специфичне климатске одлике планинског подручја; - присуство вредних предеоних (пејзажних) карактеристика; - дивља нетакнута природа; - планински пејзажи и визуре; - геоморфолошки облици рељефа; - заштићена природна добра и еколошки значајно подручје у обухвату Просторног плана; - изграђена саобраћајна инфраструктура - друмска - близина важнијих магистралних коридора у Републици; - традиција код становника да се баве пољопривредом и производњом здраве хране; - постојање традиционалних села са етно наслеђем и очуваност локалних обичаја, гастрономије и архитектуре; - традиција, обичаји, легенде (мистична планина, 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатак инфраструктуре: ограничена путна и туристичка инфраструктура може отежавати приступ; - ограничени смештајни капацитети: недостатак хотела и других смештајних објеката; - недостатак маркетиншких активности: слаба промоција региона на домаћем и међународном тржишту; - сезонски карактер туризма: ограничена понуда ван главне сезоне; - еколошки изазови: потенцијална угроженост природе због нерегулисаног туризма; - могућност повећавања прихода становништва због постојања услова за узгој органске и здраве хране; - велики потенцијал за развој туризма због природног окружења, пријатне климе, интересантног рељефа и доброг географског положаја; - коришћење и очување водних ресурса како за боље снабдевање становништва, тако и за квалитетнију туристичку понуду; - коришћење потенцијала села као микротуристичких локација услед близине Сокобање, Бољевца и ауто-пута; - позиционирање ртањских села на карти насеља Србије која подржавају модел одрживог развоја и интегралне обнове села (еколошке, економске и социјалне); - одлични потенцијали за организовање спортско-рекреативних активности; - организовање туристичких манифестација; - постепено препознавање заједничког циља; - све већа заинтересованост мештана за едукацију и удруживање; - све веће тржиште заинтересовано за куповину органске хране; - рад од куће независно од локације; - дугогодишња депопулација, емиграција, изражен процес старења становништва, традиционално неразвијено подручје; - низак степен инфраструктурне/комуналне опремљености простора/насеља; - низак ниво искоришћености локалних развојних ресурса, и међусекторске повезаности привредних делатности, недовољно конкурентна структура привреде; - финансијска и оорганizaciona ограничења за унапређивање руралног развоја; дефицит стручних кадрова (ветеринара, агронома), кадрова савременог профила (маркетинг, едукација), струковних удружења; - изразита депопулација; - насеља су недовољно развојног капацитета; - демографско пражњење и погоршана старосна структура становништва; - недовољна изграђеност система одвођења и третмана отпадних вода и незаштићеност водних ресурса од загађивања; - проблеми угрожавања животне средине због ниског нивоа развијености комуналних услуга и третмана отпада; - непостојање организованог сакупљања пољопривредних производа, њиховог откупа и пласмана; - висок степен зависности пољопривреде од еко-услова у вегетационом периоду; - непостојање базе података о пољопривредним

<ul style="list-style-type: none"> магнетизам); - афирмисана дестинација и околина– препознатљив бренд (Сокобања); - постојање разноврсних облика туризма и туристичких производа; - традиционални производи (ртањски чај, производи од меса и млека, и др.) - природне и створене вредности; - изузетна биолошка разноврсност; - очувана животна средина; - традиционални занати и делатности; - потенцијали за развој еко туризма; - потенцијали за сакупљање лековитог биља; - људски ресурси управљача и других институција; 	<ul style="list-style-type: none"> газдинствима, земљишту, производњи и пласману; - већина пољопривредних домаћинстава нема наследника у пољопривреди; - уситњеност поседа; - неповезаност пољопривредних произвођача и прерађивачких капацитета; - недостатак увођења савремених технологија; - непотпуна искоришћеност природних и антропогених потенцијала; - неодговарајућа структура домаћих и страних гостију; - инфраструктурна неопремљеност; - неусаглашеност законских прописа
<p>МОГУЋНОСТИ</p>	<p>ОПАСНОСТИ (ПРЕТЊЕ)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - развој еко и одрживог туризма; - улагање у инфраструктуру: побољшање стања путева, смештаја и других објеката за туристе; - дигитални маркетинг и промоција: коришћење друштвених мрежа и интернет платформи за привлачење туриста; - развој специфичних туристичких производа: на пример, тематски путеви, културни и гастрономски туризам и сл. - недостатак младих људи у селима и непропорционалност полне структуре у корист мушке популације; - неадекватна инфраструктурна опремљеност; - непостојање или слабо постојање туристичке супраструктуре; - неинформисаност о одрживом развоју и еколошкој производњи; - активности које угрожавају (и спречавају) развој органске пољопривреде; - слаба едукованост становништва о управљању отпадом и отпадним водама; - недостатак проактивности, а неретко и сарадње код локалног становништва; - небрига о културном наслеђу (урушавање чатмара и амбара (Врмца) и других објеката историјске и традиционалне вредности); - неодговорно понашање појединаца по питању управљања отпадом и загађивања земљишта; - недостатак активности и садржаја намењених деци и младима у појединим селима (вртић, спортске активности, едукације, услови у школи); - незаинтересованост мештана за „опште добро“; - непостојање јавног превоза и добре комуникације између ртањских села; - непостојање здравствених амбуланти; - неадекватна опремљеност школа; - одсуство квалитетних дешавања у селу, нарочито за младе (спортске активности, културни догађаји, забава); - менталитет и навике људи успоравају процес одрживости села; - успоравање негативних демографских процеса, побољшање социо-економског положаја становништва и домаћинства; - развој компатибилних активности: пољопривреде, прераде, туризма, трговине, пословних и комерцијалних, јавних услуга, услуге едукација, маркетинг и промоција производа, услуга; - унапређење квалитет производа и услуга, стварање заштићених робних марки производа и брендирање; 	<ul style="list-style-type: none"> - еколошки проблеми и климатске промене: утицај на природно окружење и биодиверзитет; - конкуренција из других туристичких региона: борба за туристе са другим популарним дестинацијама; - политичка и економска нестабилност: може утицати на привлачење страних туриста; - недостатак инвестиција: ограничени ресурси (локални) за развој туризма; - компликована и спора бирократија која успорава или блокира разноврсне иницијативе мештана; - одумирање сточарства и нестајање са листе географског порекла производа као што је на пр. јагњад; - у појединим селима - некавалитетно снабдевање електричном енергијом, лоша водоводна мрежа, приступ фиксној и мобилној телефонији и интернет; - неконтролисано коришћење и угрожавање природног добра; - претварање села у викенд-насеља; - употреба хемикалија у пољопривреди; - одумирање села, једночлана домаћинства; - одлазак младих у градове ради школовања, запослења и боље перспективе; - недовољна улагања у инфраструктуру; - интензивирање негативног тренда демографских процеса, недостатак радне снаге; - сегментиран развој привредних делатности, недостатак подршке развоју предузетништва, и осавремењивању примарне производње, прерађивачких и услужних делатности; - конфликти услед интензивирања антропогеног утицаја у пласком подручју услед неадекватног коришћења пољопривредног и шумског земљишта, минералних сировина, неконтролисано скупљање пољопривредних и шумских плодова, изградње објеката, путева неконтролисано одлагање отпада и др; - немогућност усклађивања пољопривредне производње у оквиру СРП са режимом заштите еколошке целине у чијем окружењу се одвија; - немогућност успостављања система мониторинга квалитета елемената животне средине; - немогућност обезбеђивања материјалних средстава за инвестициона улагања; - постављање демографског пражњења и процеса старења становништва; - недовољно повезивање и усклађивање развоја туризма, пољопривреде и различитих услуга; - изостајање активности на међуопштинском, регионалном и трансграничном повезивању; - недостатак интензивне промоције заштићених предела,

<ul style="list-style-type: none"> - подстицаји на локалном, регионалном, националном нивоу, ЕУ фондови: Програми прекограничне сарадње IPA III 2021-2027, и IPARD програм намењен руралном развоју - развој еколошки утемељених облика туризма заснованих на принципима одрживости (спортско-рекреативни, сеоски, излетнички, здравствени, етно, еко и агро-туризам); - изградња и рад нових привредних објеката у складу са одговарајућим еколошким стандардима и прописаним нормама; - ревитализација пољопривредне производње на принципима одрживе пољопривреде савремених еколошких захтева; - еколошки потенцијал подручја са свим условима за производњу здраве хране; - шумски потенцијал и производња дрвне масе (развој мањих производних и услужних делатности), уз испуњавање еко-критеријума у складу са прописима из области заштите животне средине; - рационално коришћење потенцијала водећи рачуна о просторно-развојним ограничењима и еколошким условима; - строга заштита и контрола заштићеног природног добра и изворишта водоснабдевања у циљу њиховог очувања и унапређења; - могућност прекограничне сарадње; - утицај туризма на развој других делатности (трговина, пољопривреда, грађевинарство) и интересекторска повезаност привреде; - развој малих и средњих производних капацитета који су усклађени са захтевима туристичког тржишта; - бренд локалних производа; - пораст интересовања за просторима заштићене природе, активним одморима и боравак у руралним подручјима; - усаглашавање развоја са Сокобањом и другим афирмисаним туристичким центрима; - инвентаризација и валоризација туристичких потенцијала, уз стандардизацију и унапређење квалитета туристичких услуга; - побољшање туристичког маркетинга и едукације, уз развој и примену нових информационих технологија и јасне институционалне оквире за спровођење активности у туризму - да СРП „Ртањ” буде носилац одрживог развоја; - узгој аутохтоних раса, органска пољопривредна производња; - приступ међународним фондовима; - развој туристичке понуде у оквиру СРП „Ртањ”; - повезивање са другим заштићеним подручјима; - организован откуп лековитог биља, гљива и др. 	<ul style="list-style-type: none"> како на домаћем тако и на иностраном тржишту; - заостајање у инфраструктурном опремању и спора реализација кључних инфраструктурних и комуналних пројеката; - недовољна едукација локалног становништва; - глобална конкуренција у понуди сличних туристичких производа; - стратешка одређења виших нивоа управе и неуспостављање политичког договора о развојним приоритетима и концепцијама. - недостатак финансијских средстава; - недостатак стручних кадрова; - климатске промене (суша, ледоломи, ледоизвале, ветроломи, ветроизвале, поплаве, пожари, бујице, ерозија и др.); - развој ски туризма
---	---

II ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ЦИЉЕВИ И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Полазне основе заштите и развоја планског подручја представљене су кроз следеће циљеве и задатке:

- заштита природних добара и културне баштине;
- стварање услова да се нормативна заштита плански спроводи, што подразумева утврђивање зона посебне намене (заштићена добра, заштита хидроакумулација и изворишта снабдевања водом и др.);
- стварање услова за одрживи развој ресурса, природних добара и културне баштине, што подразумева да буду у функцији развоја (туризма, пољопривреде, услуга и других компатибилних активности) и ревитализације становништва;
- утврђивање услова и режима изградње, уређења и коришћења подручја у заштићеним подручјима за комплементарне активности, у складу са законом и другим прописима, а које нису у сукобу са функцијама СРП „Ртањ” и других заштићених подручја;
- оживљавање, унапређивање и даљи развој сеоских насеља и њихово укључивање у активности везане за основне намене заштићених подручја, што захтева унапређење саобраћајне и комуналне инфраструктуре;
- стварање услова за контролисано коришћење природних добара, што захтева проверу капацитета за поједине намене и функције;
- међусобно усклађивање концепције планског решења коришћења, организације и заштите простора у заштићеним подручјима и планског решења одржавања и унапређења коришћења вода, заштите квалитета вода и заштите од штетног дејства вода.

У оквиру појединих области и грана посебно су дефинисани општи, специфични и појединачни циљеви, који представљају основу на којој се конципирају предлози решења и правила, а у складу са њима формирају се критеријуми коришћења простора и смернице за избор приоритета, механизми и инструменти за спровођење Просторног плана.

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана су:

- заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене;
- унапређење туристичко рекреативне инфраструктуре (посебно видиковаца, реализација туристичке инфраструктуре, уређење и коришћење стаза за бициклизам и рекреацију, уређење планинарских и шетних стаза и др);
- заштита и унапређење животне средине, посебно квалитета вода постојећих и планираних хидроакумулација;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама II и III степена заштите природе;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита природних вредности и културних добара са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење комуналне опремљености и саобраћајне приступачности насељима;

- побољшање комуникације и приступа природним вредностима и културној баштини, решавање проблема егзистенције споменика као и евентуалних потреба реконструкције и изградње објеката везаних за свакодневни живот и потребе становника на овом подручју;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства;
- релативизација потенцијалних конфликта у заштити простора, очувању и унапређењу природних вредности и културних добара, побољшању животних услова људи, развоју туризма и одрживом развоју локалне заједнице у целини.

Општи циљ развоја и организације планског подручја је заштита природних добара и културно историјске баштине ради стварања услова за одрживи развој.

Циљеви заштите природних ресурса и вредности

Општи циљ у области коришћења и заштите природних ресурса и вредности је њихово рационално и одрживо коришћење уз поштовање свих принципа и мера заштите.

Као оперативни циљеви заштите природних вредности намећу се:

- заштита природних добара у оквиру СРП „Ртањ” у складу са законом;
- очување главних чинилаца животне средине и стварање претпоставки за одрживо коришћење заштићених предела;
- очување природних и естетских обележја пејзажа, вредности живог света и биолошке разноврсности, а посебно шума;
- заштита биодиверзитета резервата природе;
- заштита земљишта у циљу задржавања природних карактеристика и спречавања ерозије;
- заштита геолошких, геоморфолошких, хидрографских, педолошких, археолошких и дендролошких места и феномена;
- трајност и унапређење природних, физичких, здравствених и естетских вредности подручја;
- штедљиво и пажљиво коришћење природних ресурса (потенцијали пијаће воде и шумских ресурса);
- рекултивација простора оштећених изградњом објеката, односно другим грађевинским радовима или експлоатацијом минералних сировина, као и санација жаришта експлозивне и јаке ерозије;
- уклањање објеката који су неплански изграђени и не могу се уклопити у планска решења овог просторног плана.

Циљеви заштите непокретних културних добара

Када је у питању заштита непокретних културних добара, културних добара под претходном заштитом, градитељског наслеђа, археолошких локалитета и ратних меморијала на планском подручју, неопходна је израда следећих **Студија** у оквиру којих се дефинишу циљеви заштите:

1. Студија заштите непокретног културног наслеђа

Циљ Студије заштите непокретног културног наслеђа, која се израђује на основу обављене валоризације непокретног културног наслеђа на предметном простору, јесте *дефинисање присуства непокретних културних добара и добара са споменичким својствима на датом простору са предлогом мера заштите.*

2. Студија заштите археолошког наслеђа са превентивним археолошким истраживањима

Циљ Студије заштите археолошког наслеђа јесте дефинисање археолошког потенцијала на простору Плана. Студија заштите археолошког наслеђа *израђује се на основу превентивних археолошких истраживања на простору Плана, обухвата и предлог мера заштите археолошког наслеђа.* На основу обављених превентивних археолошких истраживања:

- дефинише се простор на коме нема археолошког наслеђа и на коме ће бити могућа изградња без посебних услова службе заштите;
- дефинише се простор на коме је неопходно спровести додатна археолошка истраживања, а након чега ће се дефинисати коначна могућност изградње без посебних услова службе заштите непокретних културних добара, могућност изградње уз посебне услове или немогућност изградње, итд.

Превентивна археолошка истраживања обухватају примену и комбинацију низа недеструктивних и деструктивних археолошких метода са систематском проспекцијом простора - даљинско снимање (аерофото, сателитски снимци, Лидар, итд), геофизичка истраживања (геоелектрика, геомагнет, георадар, итд), систем археолошких истражних бушотина, сондажна археолошка ископавања мањег и већег обима машинским и ручним путем, итд.

3. *Студија заштите ратних меморијала са припадајућом евиденцијом*

Израђује се ради прикупљања и вођења евиденције ратних меморијала (на основу Закона о ратним меморијалима) и садржи списак ратних меморијала са предлогом мера заштите.

Израда предметних Студија обухвата следеће активности: истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности непокретних културних добара и ратних меморијала; дефинисање граница заштите и заштићене околине утврђивање; посебних услова заштите за сваки појединачни локалитет.

Циљеви заштите животне средине

Општи циљеви заштите, уређења и унапређења подручја Плана су:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности СРП „Ртањ” и њихово одрживо коришћење;
- заштита, очување и унапређење елемената животне средине и одрживо коришћење природних вредности;
- одрживи развој подручја уз очување постојећег квалитета ваздуха, воде и земљишта;
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности Ртња;
- интегрална заштита културно-историјских објеката;
- јачање регионалног и географског идентитета планског подручја уз обнову традиционалних делатности и активирање туризма као приоритетне функције у развоју планског подручја.

Посебни циљеви заштите, уређења и унапређења подручја Плана су:

- одрживо коришћење простора односно усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите СРП „Ртањ”;
- побољшање комунално хигијенских услова подручја и унапређење насељске комуналне инфраструктуре;
- уклањање и санација неуређених сметлишта на подручју Плана;
- успостављање мониторинга квалитета животне средине;
- стварање услова за развој туризма организовањем туристичке понуде усклађене са режимима заштите.

Циљеви коришћења и заштите природних ресурса

Циљеви у области пољопривреде - дугорочни општи циљ у области коришћења и заштите пољопривредног земљишта на планском подручју је хармонично повезивање производних, економских, еколошких, пејзажних и социо-културних функција пољопривредног земљишта и руралног простора у целини, упоредо са постепеним остваривањем сталног и приметног побољшања материјалног положаја пољопривредног становништва и квалитета живљења на селу. На основу тако усклађених интереса, треба тежити остварењу оперативних циљева у области пољопривреде:

- оптималној употреби расположивих ресурса ради постизања максималне економске ефикасности, водећи рачуна да је исти по дефиницији необновљива категорија;

- очувању квалитетног пољопривредног земљишта, као основног ресурса за развој пољопривреде уважавајући вредности и аспирације руралног становништва и пољопривредника;
- интензивирању сточарске производње у складу са природним ресурсима;
- стварању услова за покретање и развој производње здраве органске хране у функцији развоја туризма и тржишно оријентисана;
- интензивирању воћарске производње и повећању површина под воћњацима у складу са природним потенцијалима;
- подстицању преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима (стоком, механизацијом и сл.) са породичних газдинства који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;
- стварању задовољавајућег квалитета живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног простора и свих његових вредности;
- неговању и очувању генетске разноликости;
- очувању природних, културних и традиционалних вредности руралних простора;
- стварању предуслова за ревитализацију и развој руралних простора у целини.

Циљеви газдовања шумама и заштите свих категорија зелених површина/пејзажа, циљеви газдовања ловним и риболовним подручјима - општи циљ је одржавање и унапређење свих функција шума, очување природних вредности и реткости, јачање хидролошких, антиерозионих, климатских, здравствених, туристичко-рекреационих, научно-наставних, ловно-привредних и других функција шума уз максимално могућу производњу дрвета најбољег квалитета. То подразумева: заштиту и стабилност шумских екосистема; санацију општег стања деградираних шумских екосистема; обезбеђење оптималне обраслости; обезбеђење функционалне трајности; и очување трајности и повећање приноса, укупне вредности шума и општекорисних функција шума (по програму и шумској основи за планиране биолошке сече), као и мониторинг и строго кажњавање непланске и „чисте” сече и шумокрадица, давањем већих законских овлашћења, чуварима природе (ренџерима).

Оперативни циљеви газдовања шумама и заштите свих категорија зелених површина/пејзажа обухватају:

- газдовање шумама СРП „Ртањ” са тежиштем на очувању биолошког диверзитета, уз минималне интервенције, при чему су дозвољене само активности контроле дивљачи, контроле напада болести/инсеката, јавног приступа, противпожарне интервенције, истраживања и коришћење ресурса за опстанак локалног становништва, без негативних утицаја на природу;
- одрживо управљање и коришћење шума и шумских подручја, којим се континуирано одржава њихов биолошки диверзитет, регенеративни капацитет, виталност, садашњи и будући потенцијал за испуњење еколошких, економских и социјалних функција у СРП „Ртањ”, без наношење штете другим екосистемима;
- установљење опште корисних, као доминантних функција шума на територији СРП „Ртањ”; претежно економске функције имаће само шуме ван СРП „Ртањ”;
- заштита и очување заштићених ретких и угрожених врста шумске флоре и фауне; вишенаменско рекреативно коришћење укупног потенцијала шумских подручја СРП „Ртањ”;
- противерозiona заштита земљишта и заштита изворишта и водотока шумом;
- заштита шума од негативних угрожавајућих утицаја биотичког и абиотичког порекла;
- унапређење стања постојећих шума СРП „Ртањ” и увећање површина под шумом;
- мониторинг над заштићеним добрима и шумама СРП „Ртањ”;
- пажљиво коришћење природних ресурса у целини и комунално уређење и опремање сеоских подручја и контрола изградње како би се зауставило даље деградирање ваздуха, воде и тла;

- стална сарадња Јавног предузећа „Србијапуме” са надлежним заводима за заштиту природе и споменика културе, као и инспекцијским службама;
- активно учешће у међународним активностима и примена савремених метода заштите и газдовања шумским подручјима.

Оперативни циљеви газдовања ловним и риболовним подручјима односе се на:

- трајно и рационално газдовање ловиштем и риболовним подручјем;
- очување постојеће разноврсности фауне и постизање оптималне бројности и структуре гајених врста дивљачи и рибљег фонда;
- утврђивање и попуну еколошке нише ловишта;
- побољшање животне заједнице и услова за размножавање основних врста дивљачи и рибе;
- примењивање научних сазнања и достигнућа у ловству и риболовству;
- развијање сарадње са заинтересованим органима, организацијама и научним институцијама;
- сарадњу са ловачким и риболовачким организацијама;
- развијање спортског, привредног и лова са посебном наменом, као и спортског риболова на за то утврђеним деловима ловишта;
- развој домаћег и иностраног ловног и риболовног туризма;
- организовање стручног обучавања ловачког и риболовачког кадра и подизање ловачке и риболовачке свести и културе;
- предузимање мера на популаризацији ловства и риболовства.

Циљеви развоја туризма

Секторски циљ развоја туризма јесте развој туризма усклађен са захтевима заштите и унапређења квалитета животне средине и очувања природних вредности, добара и ресурса. Туристичка привреда са комплементарним делатностима представља значајну развојну перспективу целокупног планског подручја, уколико се организује у партнерској кооперацији свих актера у простору и у непосредној сарадњи са ширим окружењем и комплементарно са другим привредним активностима.

Посебни циљеви:

- интегрисање туристичке понуде са понудом окружења и развој туристичких производа према захтевима туристичке тражње, те конципирање, организација, афирмација и комплетирање специфичне туристичке понуде и атрактивних програма на целокупном планском подручју;
- унапређење услова за одмор, рекреацију, анимацију и едукацију посетилаца о природним и културно-историјским вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичке понуде усклађене са режимима заштите Специјалног резервата природе „Ртањ” и интегрисане у понуду секундарног туристичког простора „Околина Сокобање”;
- даљи просторни развој насеља у обухвату Просторног плана, уз стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима, кроз развој саобраћајне, туристичке и комуналне инфраструктуре и објеката, активности и функција од јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности.
- реализација и унапређење туристичко рекреативне инфраструктуре (посебно реализација скијалишне инфраструктуре ски-стаза код насеља Ртањ, уређење планинарских и шетних стаза, уређење објеката у функцији ловног туризма и др.) и уклапање у шире окружење;
- унапређење брэнда планине Ртањ (Светилиште – Врело енергије - Пирамида; Шиљак – апсорбер енергије и др.)

Циљеви развоја у области демографских кретања и одрживог развоја насеља и руралних подручја

Основни циљ: организовање и повезивање подртањских села кроз унапређење функција села и јачање демографског капацитета свих насеља посебно у погледу квалитета радне снаге, унапређења инфраструктурне опремљености и валоризације саобраћајног положаја.

Оперативни циљеви:

- успостављање демографске виталности становништва и ублажавање депопулационих тенденција на подручју плана
- примена концепта „корисника простора” и димензионисање функција села са туристичким потенцијалом према укупном броју корисника простора и услуга, који укључује број сталних становника и осталих сталних и повремених корисника.
- успостављање снажнијих функционалних и просторних веза између центара заједница села и њиховог сеоског окружења кроз ефикаснију саобраћајну повезаност свих села на простору Плана.
- обезбеђивање подршке опстанку породичних газдинстава у сеоским насељима која су обухваћена границама Плана и повећање запослености сеоског становништва оријентисањем на локалне ресурсе и њихово максимално искоришћење за развој пољопривреде, туризма, прехранбене и прерађивачке индустрије, занатства и домаће радиности и др.;
- побољшање образовне и економске структуре становништва оживљавањем привредних активности и изградња неопходне инфраструктуре за квалитетно живљење на простору плана, одрживо коришћење и развој
- конкретни облици сарадње са локалним становништвом, корисницима и власницима непокретности на Ртњу, као што је финансијска и логистичка подршка у активностима која доприносе унапређењу заштићеног подручја, попут: обнове објеката народног градитељства; покретања сеоског туризма; органске производња хране; производње локалних традиционалних производа и старих врста и сорти; организације традиционалних манифестација; организације акција чишћења илегалних депонија, водотокова; покретања старих заната; одржавања локалних путева и др (*СПП „Ртањ”*).
- заштита животне средине (забрана лоцирања еколошки ризичних технологија и спровођење континуираних едукација локалног становништва у области заштите природне и животне средине);
- подизање атрактивности региона за инвестирање и побољшање демографске структуре становништва као мотив за останак и повратак младих у рурална подручја.

Циљеви просторног развоја привреде

Циљеви развоја привредних делатности - општи циљ је стварање услова за одрживи развој природних добара и културно-историјске баштине - што подразумева да буду у функцији економског развоја (отварања нових радних места кроз активности у туризму, у пољопривреди, услугама и другим компатибилним активностима) и ревитализације становништва.

Секторски циљ развоја привреде је обликовање конкурентне просторно-привредне структуре у оквирима који не угрожавају заштиту животну средине у планском подручју.

Посебни циљеви:

- постизање вишег степен просторно-функционалне интегрисаности простора: унапређивањем услова живљења и повећањем понуде радних места у правцу демографске и економске ревитализације планског подручја,
- диверзификација руралне економије развојем компатибилних активности: унапређење пољопривредне производње, ловства, прерађивачког сектора, сектора услуга, посебно

различитих видova туризма уз осавремењивање услуга становништву и услуга локалној привреди;

- прилагођавање развоја привреде савременим условима привређивања: имплементација еколошки прихватљивих програма/активности у производњи и услугама, сертификација производа, унапређење природног и културног идентитета и конкурентности локалних средина и планског подручја као јединствене дестинације;
- стварање услова за обликовање савремених просторно-организационих форми за локацију привредних капацитета (просторно-плански оквир, инфраструктурно опремљене радних зона/локалитета, и појединачних локалитета у оквиру пољопривредних домаћинстава);
- јачање институционалног оквира за подршка развоју подстицање развоја МСП и предузетништва, привлачење инвестиција, едукације, пласмана производа и др.

У оперативне циљеве развоја спадају:

- оживљавање, унапређивање и даљи развој сеоских насеља и њихово укључивање у активности везане за основне намене СРП „Ртањ”;
- стварање услова за економску валоризацију основних туристичких мотива - бројних природних и културних добара;
- развој партнерства јавног и приватног сектора;
- едукацију локалног становништва у функцији производње (здраве хране, специфичних производа и сл.), пружања туристичких услуга (боравак, исхрана, водичи и др.) и очувања животне средине (однос према природи и коришћењу ресурса).

Битан сегмент унапређивања свеукупног развоја планског подручја је успостављање сарадње на више нивоа:

- 1) умрежавање сеоских насеља на бази кооперације производње, обједињавање туристичке понуде, формирање удружења и асоцијација, кластера у циљу унапређења и промоције конкурентности и идентитета планског подручја;
- 2) на локалном нивоу - повезивање насеља са општинским центрима Бољевац и Сокобања, који су носиоци/инкубатори свеукупног развоја општине и са релевантим струковним институцијама, службама организацијама;
- 3) повезивање на регионалном и интеррегионалном нивоу - укључивање у програме Европске уније: програм трансграничне сарадња IPA III 2021 - 2027, IPARD програм – програм ЕУ намењем руралном развоју и др.

Циљеви развоја саобраћајног система - општи циљеви развоја саобраћаја

- **општи циљеви:** побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора; координирани развој саобраћајних система што је предуслов за побољшање услова за равномеран развој планског подручја и региона;

- **оперативни циљеви:** Повећање саобраћајне доступности подручја државним путевима I реда, побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора; обезбеђивање саобраћајних приступа свим садржајима Парка природе и других заштићених подручја, за све врсте кретања.

Циљеви развоја хидротехничке инфраструктуре

- **општи циљеви:** Упориште развоја водoprивредне инфраструктуре јесте развој регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода, сливова Тимока и Моравице. Интензивираће се хидро-техничке активности на регулисању бујичних речних токова, заштити од поплава, побољшању водоснабдевања насељених подручја, развоју система за наводњавање и одводњавање, као и санитарној заштити угрожених изворишта и сливова;

- **оперативни циљеви** обезбеђење простора за лоцирање водозахватних, пратећих објеката и инфраструктуре; успостављање зона заштите око изворишта, појаса и зона (техничке)

заштите око водозахватних и пратећих објеката; успостављање и спровођење адекватних режима коришћења и уређења простора по зонама санитарне и техничке заштите; изградња водоводне и канализационе мреже као и реализација ППОВ.

Циљеви развоја електроенергетске инфраструктуре

- **општи циљеви:** рационалнија, економски-ефективнија и енергетски ефикаснија потрошња енергије;
- **оперативни циљеви:** изградње нових и реконструкције постојећих преносних и дистрибутивних инфраструктурних објеката и водова.

Циљеви развоја електронско-комуникационе инфраструктуре и поштанска мрежа

- **општи циљеви:** да се свим корисницима пруже квалитетни и разноврсни телекомуникациони сервиси; проширење постојеће мреже радио базних станица.
- **оперативни циљеви:** побољшања просторне равномерности у приступу интернету, покривеност подручја ТК приступним мрежама широкопојасних услуга за пренос података.

Циљеви развоја енергетике и енергетске инфраструктуре

- **општи циљ:** рационалнија, економски-ефективнија и енергетски ефикаснија потрошња енергије; интензивирање и активно промовисање коришћења нових и обновљивих извора енергије; промена структуре финалних енергената у непроизводним секторима кроз смањење потрошње електричне енергије у сврхе грејања и супституцију природним гасом и другим енергентима; примена савремених изолационих материјала код објеката у изградњи, као и изолација постојећих.
- **оперативни циљеви:** рационална потрошња електричне и топлотне енергије од стране становништва и привреде, уз примену принципа енергетске ефикасности код избора уређаја и опреме, и прилагођавање објеката и простора остваривању уштеде енергије; еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.

2. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

Просторни план представља плански основ којим се обезбеђују просторни услови за остварење и реализацију посебне намене подручја, што, поред заштите природних, културних и предеоних вредности, заштите животне средине, посебно водних ресурса (сливна подручја акумулација), подразумева и дугорочни одрживи развој туризма у оквиру подручја планине Ртањ и насеља која се налазе изван подручја СРП, на његовим оброноцима, остварен путем компромиса са интегралном заштитом, унапређењем, презентацијом и одрживим коришћењем културних, природних и предеоних вредности планског подручја, уз развој осталих (постојећих и планираних) функција планског подручја, у мери и на начин који је у сагласности (или је компатибилан) са дефинисаним циљевима и пропозицијама развоја планског подручја, као и утврђеним режимима заштите посебних намена (природна и непокретна културна добра, изворишта водоснабдевања, инфраструктурни коридори, експлоатациона поља минералних сировина, комплекси посебне намене и др).

Главне активности уређења простора односиће се на очување природног стања и квалитета животне средине, унапређење туристичко-рекреативне опремљености простора и туристичку интеграцију са ширим окружењем, унапређење саобраћајне, инфраструктурне и комуналне опремљености туристичких локалитета и насеља и њихове приступачности, рационално коришћење природних ресурса и др, а све у складу са утврђеним режимима

заштите простора (уважавајући релевантне акте везане за проглашење или утврђивање заштићеног простора, и друге утврђене услове и мере заштите).

Основни концепт коришћења, организације и уређења простора у обухвату Просторног плана, утврђен је у складу са наменом површина и циљевима развоја и заштите простора, и уважава природне и створене потенцијала и вредности, али и постојећа ограничења и конфликте. Осим тога, уважава и тежњу за унапређењем квалитета живљења локалног становништва (и заустављањем депопулације), интегралним развојем (чиме се чувају и промовишу све евидентиране природне и антропогене вредности простора) и избором активности које не угрожавају режиме заштите простора, а полази од следећег:

- 1) у области заштите и коришћења природе, природних вредности и културног наслеђа: развој планског подручја искључиво у складу са прописаним режимима заштите и коришћења простора, с обзиром да је очување културних, природних и предеоних вредности најважнији критеријум при конципирању намене простора; обезбеђивање адекватне саобраћајне приступачности вредностима, за заштиту, истраживање, едукацију и контролисане итинерере кретања посетилаца и туриста; обезбеђивање просторних услова за интегрисано управљање заштићеним подручјима и контролу њихове заштите; одрживо туристичко коришћење и интегрална презентација културног и природног наслеђа, уз прилагођавање степена комерцијализације принципима заштите и одрживости овог необновљивог ресурса;
- 2) у области шумарства: повећање шумовитости шумског земљишта, кроз пошумљавање терена угрожених ерозијом, негу и унапређење стања шумске вегетације; обезбеђивање саобраћајних приступа и потребне мреже објеката за газдовање свим деловима шуме, уз истовремено коришћење шумских путева за остале активности;
- 3) у области пољопривреде: одрживи развој пољопривреде, у складу са природним погодностима терена и производном оријентацијом, компатибилном са функцијом заштите (са усмерењем на традиционалну и органску пољопривреду, производњу и прераду биолошки вредне хране, очување аутохтоних сорти и строго контролисану примену савремених агротехничких и агрохемијских мера); лоцирање мањих пољопривредних капацитета у оквиру пољопривредних домаћинстава са њиховим оптималним саобраћајним повезивањем са откупом робе и потрошачима, као и повезивање ливада у сеоским атарима по ободу СРП; саобраћајно и функционално повезивање пољопривредних домаћинстава, еко-фарми и др, са мрежом откупа робе и потрошачима (првенствено туристичким);
- 4) у области туризма, рекреације и спорта: дефинисање и развој туристичких локалитета у оквиру Планског подручја, према природним условима и њиховој саобраћајној приступачности, приступачности локалитетима природне и културне баштине и другим туристичким мотивима, обиму и положају терена за летњу и зимску рекреацију и др., укључујући приступачност објектима природне и културне баштине – првенствено на основу постојећих траса путева и стаза; саобраћајна, функционална и економска интеграција туристичких локалитета у туристичку дестинацију и шири туристички простор; развој туристичке инфраструктуре, као јавног интереса и туристичке супраструктуре, уз специјализацију, кооперацију и интеграцију субјеката који формирају туристичку понуду;
- 5) у области мреже и функције насеља и туристичких центара од добре повезаности и опремљености истих мрежом и објектима инфра и супраструктуре;
- 6) у области саобраћаја: обезбеђивање саобраћајних приступа свим садржајима СРП и других заштићених подручја за све врсте кретања (слободни и контролисани туристички итинерери), као и њихове међусобне саобраћајне повезаности (подизање нивоа приступачности туристичких локалитета и њихова интеграција у шири туристички простор); тако да се не угрожавају утврђене природне, културне и предеоне вредности, уз техничка решења у складу са захтевима и прописима заштите природе и животне средине;

- 7) у области комуналне и друге инфраструктуре: водоснабдевање туристичких локалитета, туристичких пунктова, насеља и делова насеља, посебно у заштићеним подручјима и по ободу заштићених подручја, из посебно заштићених зона изворишта и појединачних извора; резервација простора и одређивање зона санитарне заштите планираних хидроакумулација и локалних изворишта за водоснабдевање; санитарно прописно прикупљање и евакуацију отпадних вода у насељима и у заштићеним подручјима, са обавезним пречишћавањем и испуштањем ван заштићених подручја са режимом заштите I и II степена, као и ван зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања; формирање заједничких система за одвођење и пречишћавање отпадних вода из насеља и туристичких локалитета; отклањање евидентираних проблема у електроенергетској мрежи, кроз реконструкцију постојећих и по потреби изградњу нових електроенергетских објеката у складу са режимима заштите; наставак развоја гасоводног система;
- 8) у области експлоатације минералних сировина: одрживо коришћење, заштита и управљање минералним сировинама (као необновљивог природног ресурса) и развој рударства (као економске делатности), који се остварују путем оцене прихватљивости експлоатације у односу на њен утицај на животну средину и интегралну заштиту свих природних и створених вредности и ресурса, а у сагласности са дефинисаним циљевима и пропозицијама развоја „кључне” и осталих посебних намена планског подручја – експлоатација и прерада минералних сировина могу се одвијати искључиво у сагласности са прописаним режимима заштите природе и заштите изворишта водоснабдевања, уз поштовање свих законских прописа заштите животне средине, природних вредности и културних добара.
- 9) у области обезбеђења интереса за одбрану земље: прилагођавање планских решења Просторног плана потребама одбране земље, у складу са условима и захтевима надлежног министарства; ради обезбеђивања услова за оптимално смањење повредивости простора у ратним ситуацијама обезбеђење дисперзије садржаја, пре свега по питању производње хране и локалног снабдевања водом и енергијом и њихово вишеструко саобраћајно повезивање;
- 10) у области заштите од елементарних непогода од обезбеђивања услова за заштиту од пожара, земљотреса и планинских непогода одговарајућим изворишта воде за пиће и гашење пожара, шумских простора, дисперзије садржаја, склоништа и сл.

На Планском подручју у складу са утврђеним режимима заштите природе омогућава се регулисано шумарство и сточарство, у пуној мери функције туризма, рекреације и спорта, водопривреде и саобраћаја, као и развоја и опремања насеља у складу са планским документима.

План ће обезбедити услове за развој који првенствено омогућавају заустављање депопулације и деградације земљишта (простора) уз поштовање услова окружења, испољених интереса и развојних потенцијала. Основни концепт коришћења, организације и заштите простора уважава тежњу за интегралним развојем, чиме се чувају све вредности СРП и других заштићених и вредних простора планског подручја и, истовремено, избором активности које не угрожавају примарну заштитну функцију. Овакав концепт подразумева:

- 1) повећање шумског земљишта и шумовитости, на рачун мање вредног пољопривредног земљишта и ерозијом угрожених терена;
- 2) развој пољопривреде у складу са природним погодностима терена и производном оријентацијом, захтевима развоја туризма, компатибилног са потребама заштите;
- 3) забрану градње објеката у складу са зонама заштите;
- 4) формирање развојних зона, првенствено оријентисаних на туризам и комплементарне активности (насеља Ртањ, Мирово, Рујиште, села на падинама Ртња ка Сокобањи);
- 5) заокруживање грађевинских рејона насеља и њихово будуће „попуњавање” с обзиром на изразито ниску густину насељености која омогућује да се, поред стамбених зона, могу формирати и мање радне зоне, у складу са режимима заштите;

- б) резервисање простора за коридоре и зоне нових инфраструктурних садржаја (саобраћајне, хидротехничке, електроенергетске, телекомуникацијске инфраструктуре и комуналне објекте);
- 7) поштовање захтева који произилазе из функција посебних намена.

Елементи концепта коришћења, организације и заштите простора биће разрађени у погледу:

- 1) коришћења и уређења простора за зоне и појасеве с посебним режимима заштите вода, природних и непокретних културних добара, појасева инфраструктурних коридора и од извора загађења;
- 2) правила изградње и уређења простора за основне категорије земљишта и различите врсте објеката (пољопривредно земљиште, водно земљиште, шумско земљиште и грађевинско земљиште).

Простор у оквиру планског подручја и у наредном периоду остаје намењен највећим делом плодном земљишту - шумама (у планинској зони) и мањим делом *пољопривредним*, посебно обрадивим површинама (у подножју планине Ртањ). *Шумска земљишта* ће се незнатно повећати услед рада на пошумљавању терена на којима је шума нестала или деградирана, а пољопривредна земљишта, махом она ниже категорије (најчешће ливаде у близини или у оквиру садашњих села или у њиховој рубној зони) ће се смањити у минималној мери. Поред изградње нових објеката, изградња инфраструктуре, посебно путева, ће проузроковати додатно смањење пољопривредних површина.

Водна земљишта се задржавају у оквиру постојећих површина уз корекције које ће бити последица стварања малих акумулација.

Неплодна земљишта, било да су природна, било вештачки настала, немају значајније распорстрањење ни данас, али ће се, с друге стране, антропогено измењена земљишта, у првом реду намењена грађевинском земљишту насеља, туристичких зона, или инфраструктури, повећати у мери у којој је то неопходно због изградње нових туристичко - угоститељских и спортско - рекреативних објеката и зона, због погушћавања постојећих насеља или изградње неопходне инфраструктуре, у првом реду путева. Нова изградња се у најмањој мери очекује на простору СРП и осталих заштићених подручја и она је планирана у подручјима са трећим степеном заштите, као и на подручјима ван заштићених природних вредности (насеља у подножју Ртња и насеље Ртањ која имају тенденцију погушћавања грађевинских површина).

3. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И МЕЋУОДНОСИ СА ОКРУЖЕЊЕМ

Подручје Просторног плана налази се у источном делу Србије, на територији Зајечарског управног округа. У односу на регионалну организацију Републике Србије, подручје Просторног плана развијаће се у просторном и функционалном погледу у оквиру: Региона НСТЈ 2 - Јужна и источна Србија.

Регионални аспект развоја планског подручја односи се на процесе регионалне интеграције, трансрегионалне сарадње и умрежавања, кроз валоризацију природних добара (Специјални резерват природе, споменици природе, станишта заштићених врста, еколошки значајна подручја и др.) и културних вредности (споменици културе, знаменита места, просторне културно-историјске целине, археолошки локалитети и др), и њихову туристичку валидизацију и адекватну туристичку презентацију у регионалном и ширем туристичком простору (туристички кластер, Република Србија).

Повезивањем природних вредности у планском подручју са објектима културног и духовног наслеђа, кроз посебне програме би се афирмисала и презентовала најзначајнија природна и културно-историјска баштина на националном нивоу.

У контексту развоја урбаних система, подручје Просторног плана нема директог утицаја центара, али се налази у релативној близини регионалног центра ФУП Зајечара, али и осталих центара на примарној Великоморавској осовини развоја Србије (Параћин, Алексинац, па и Ниш). Иако ван развојних осовина, овај простор у саобраћајном смислу кореспондира преко Бољевца са Параћином и Поморавском облашћу, односно Зајечаром у оквиру Зајечарске области, док на југу и истоку преко Сокобање има везу са Нишком облашћу и центром регионалне урбанизације јужног Поморавља - Нишем, односно секундарном - тимочком развојном осовином на потезу Књажевац – Зајечар - Неготин – Кладово. Планини Ртањ може да се приђе са магистралног пута Параћин – Зајечар, или из Сокобање путем ка Бољевцу. Од Ниша је Ртањ удаљен 77 km, од Београда 167 km, а од Параћина и Зајечара по 48 km. Положај планског простора је недовољно саобраћајно валоризован и једино кроз планско усмеравање развоја могуће је унапредити положај и доступност региона, инфра и супраструктурну опремљеност, демографски и привредни развој.

Функционална повезаност планског подручја са окружењем, оствариће се развојем саобраћајне инфраструктуре. Осим повећањем саобраћајне приступачности, интегрисање подручја Просторног плана, оствариће се и: функционалним и просторним обједињавањем садржаја туристичке понуде и умрежавањем са широм туристичком понудом у оквиру туристичког кластера и Републике Србије, развојем активности које су комплементарне овој намени, али и заштити културних, природних и предеоних вредности подручја, као и повећањем социјалне кохезије и јачањем идентитета планског подручја.

Обједињавање туристичке понуде (путем модела уговорног повезивања/организовања и различитих видова кластерског/просторног удруживања регионалних и локалних туристичких субјеката) и њено умрежавање на ширем нивоу представља предуслов за туристичку валидизацију и адекватну туристичку презентацију планског подручја. Развојем туризма и других комплементарних активности на основу сопствених потенцијала (органска пољопривреда, шумарство, водопривреда и др.), али и већ афирмисаним имицом дестинације (мистика планина Ртањ), остварује се могућност за стварање регионалне аутентичности и одрживог развоја планског подручја и обухваћених општина и насеља.

Због релативне просторне изолованости, позитиван утицај већих центара на развој и социо-економску трансформацију планског подручја није био велики, што ипак није само последица просторних релација и морфолошких фактора, већ и економско-политичких констелација. Ово је резултирало јачим миграционим токовима на релацији сеоска насеља - урбани центри, односно изразитом депопулацијом готово свих насеља на овом подручју.

Како планско подручје има неповољну демографску, економску и социјалну структуру, за развој функционалних веза са окружењем значајно је унапређивање социјалне кохезије, кроз развој капацитета друштвене инфраструктуре и институционално-програмску подршку у овој области. Ово ће се остварити повећањем доступности основних услуга и то: путем мобилних служби; повезивањем различитих секторских програма; сарадњом јавног, приватног и цивилног сектора у појединим областима и др. Упркос изразите депопулације свих насеља на планском подручју, територија Просторног плана, са својим природним и културно-историјским вредностима од признатог националног и међународног значаја, представља развојно (природно, културно-историјско, туристичко и привредно) подручје специфичне понуде, које завређује значајно место у повезивању у комплексну целину свих елемената ширег функционалног окружења.

4. ПОЛАЗИШТА И ПРИНЦИПИ ЗА РЕЛАТИВИЗАЦИЈУ КОНФЛИКТНИХ ИНТЕРЕСА

Мере утврђене успостављањем режима заштите природних и културних добара (са посебним режимима заштите), наспрам планираних мера уређења и коришћења простора, потреба за развојем туризма, саобраћајне, енергетске и друге инфраструктуре, коришћења обновљивих извора енергије (енергија воде, ветра и др.) и минералних сировина, заштите изворишта водоснабдевања, прилагођавања потребама одбране земље и задовољавања других интереса локалне заједнице, изазивају значајне конфликте у простору. Зато је један од основних задатака Просторног плана релативизација и усаглашавање конфликтних интереса између заштите простора (у општем смислу и по свим компонентама) и различитог начина коришћења простора, тј. потребама постојећих/планираних намена, инфраструктуре, изградње и других активности које валоризују развојне потенцијале простора. На основу досадашњих сазнања, могуће је указати на следеће конфликте у простору, које су резултат поменутих неусаглашености:

Конфликт 1 - између заштите културних, природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите), и развоја туризма и рекреације (повећање саобраћајне доступности и инфраструктурно опремање туристичких локалитета и спортско-рекреативних намена; изградња туристичке инфра и супраструктуре; непланска изградња и др), као и интереса локалне заједнице за социо-економски развој и коришћење земљишта у режимима заштите природе за пољопривредне и друге активности у условима ограничених могућности.

С обзиром да се планско подручје налази у туристички изузетно атрактивном простору, могући фактор угрожавања би представљала обимнија и некоординисана изградња туристичке инфра и супраструктуре и пратеће инфраструктуре ван постојећих зона туристичког развоја, што би као резултат могло да има прекомпозицију предела, измену структуре и просторног распореда станишта, општу фрагментацију терена, повећан обим потрошње локалних ресурса (шуме, земљиште, вода), различите облике загађења (емисија честица, бука, чврсти и течни отпад, визуелно „загађење“) и др.

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта лежи у усклађивању развоја туризма са заштитом природних и културних добара и животне средине. Због тога се туристички развој усмерава на видове туризма који су у функцији промоције природних и културних вредности (или комплементарни видови туризма), односно у подручја у којима ће утицај на културне и природне вредности и животну средину бити еколошки, социјално и економски прихватљив.

Од значаја за ублажавање конфликта је и укључење локалног становништва у развој туризма (активирање сеоских домаћинстава у функцији руралног туризма и др.). Развој туризма који се спроводи у складу са успостављеним режимима заштите (упркос ограничењима која сужавају развојне опције и умањују прихватни потенцијал туристичког подручја), ствара предуслов за реализацију програма и пројеката заштите и презентације природних и културних вредности подручја. Посебна намена простора, стандарди квалитета животне средине, као и све друге вредности локалног, регионалног и ширег карактера, захтевају посебан однос при избору развојних програма: *пољопривреда* се усмерава ка развоју традиционалне и органске пољопривреде (уз очување аутохтоних сорти биљака и раса стоке, и строго контролисану примену савремених агротехничких и агрохемијских мера) и формирању агрокомплекса (производња и прерада биолошки вредне хране, сакупљање и прерада шумских плодова и лековитог биља и сл.); *туризам* се усмерава ка развоју активности комплементарних пољопривреди и агропроизводњи, уз активирање видова туризма комплементарних посебној намени простора; остали облици *сеоске економије* се заснивају на традиционалним делатностима, базираним на коришћењу локалних природних ресурса. Рурални развој локалних заједница који се спроводи у складу са успостављеним режимима заштите (упркос ограниченим капацитетима коришћења простора и ресурса, као и другим ограничењима која сужавају развојне опције), омогућава

истовремено повећање животног стандарда становništva и улагања у спровођење мера заштите природе, природних и културних вредности и животне средине. За ово је неопходно створити услове за реализацију компензација локалном становništву у складу са ограничењима, кроз развој саобраћајне, туристичке и комуналне инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности.

Конфликт 2 - између заштите културних, природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите), и положаја коридора планираних инфраструктурних система и туристичке инфраструктуре, као и постојеће саобраћајне инфраструктуре:

Када је постојећа саобраћајна инфраструктура у питању, конфликт је, пре свега, последица проласка државних путева IB и IIБ реда и општинских путева кроз природно окружење, тако да она трпи штетне утицаје динамичког саобраћаја (бука, вибрације, аеро-загађење, акциденти, као и негативни утицаји на слику заштићеног предела око културног добра).

Конфликт 3 - између заштите природних, предеоних и културних вредности (са успостављеним режимима заштите), заштите животне средине (климатски фактори и др) и природних ресурса (вода, пољопривредно и шумско земљиште), и коришћења хидропотенцијала река (изградња вишенаменских хидроакумулација):

Овај конфликт је пренет из планских докумената вишег реда и ширег подручја (ППРС, РПП, ППППН), којима је предвиђена резервација простора за изградњу вишенаменских хидроакумулација „Бован” и „Боговина”, са примарном наменом за водоснабдевања становništva и могућим наменама за енергетику, заштиту од поплава, наводњавање, оплемењавање малих вода, рибарство и одрживи туризам. Водоснабдевање и стриктни услови коришћења воде као ресурса, као и режими заштите природних и културних добара, отварају питања еколошке одрживости, социјалне прихватљивости и економске оправданости планираног коришћења хидропотенцијала река. Релативизација овог конфликта кретаће се у правцу усаглашавања законских и подзаконских аката, планских и развојних докумената на нивоу Републике Србије, уз координацију са институцијама које обезбеђују међународни статус заштите подручја, према потреби (UNESCO; EMERALD; NATURA 2000 и др.).

Конфликт 4 - између заштите животне средине, природе и предеоних одлика подручја, и коришћења обновљивих извода енергије:

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на заштиту животне средине, са аспекта смањења потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, смањења топлотних губитака и повећања коришћења локалних енергетских ресурса. Истраживање потенцијала за коришћење ОИЕ (технокономске анализе и мерења, претходне еколошке евалуације) показало је да је планско подручје изузетно повољно за коришћење снаге воде, ветра и биомасе за производњу електричне енергије.

Конфликт 5 - између заштите животне средине, заштите културних, природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите), и експлоатације минералних сировина:

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта је усклађивање експлоатације минералних сировина у евидентираним појавама и лежиштима, са режимима заштите природних и културних добара, као и са проценом могућих утицаја на животну средину и одговарајућим мерама заштите. Ово подразумева: рационално и контролисано коришћење искључиво оних минералних сировина за које се утврди да се по квалитету издвајају и да појаве/лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Републике Србије (сировине од стратешког значаја за државу), а уз поштовање свих посебних услова и мера заштите, и примену одговарајуће технологије ради минимизирања

деградације у процесу експлоатације; ограничену експлоатацију позајмишта традиционалних грађевинских материјала (у функцији развоја локалне заједнице, уређења и презентације овог подручја), у складу са посебним условима и мерама заштите; санацију и рекултивацију напуштених каменолома, позајмишта, депонија јаловине, истражних поља и др. (или оних који се користе у супротности са утврђеним условима и мерама заштите), применом био-инжењерских и других мера.

Конфликт 6 - између заштите природних, предеоних и културних вредности (са успостављеним режимима заштите), и коришћења пољопривредног земљишта (у условима ограничених могућности):

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта је усклађивање намене и начина коришћења пољопривредног земљишта са природним погодностима и ограничењима, као и са режимима заштите природних и културних добара на планском подручју. Пољопривредне системе је потребно развијати на начин који неће стварати нежељене утицаје на животну средину и који ће очувати биолошку разноврсност, уз контролисану комерцијализацију и интензивирање пољопривредне производње, у складу са захтевима заштите простора. На планском подручју (а посебно на подручју са режимима заштите), пољопривреда се усмерава ка одрживој производњи биолошки вредних и квалитетних намирница (уз примену одговарајуће технологије и агротехничких мера), као и строго контролисаном сточарству, оптимизованом у односу на оптерећење животне средине. Ограничења у коришћењу пољопривредног земљишта настала успостављањем режима заштите на подручју Просторног плана, изискују потребу да се овај конфликт ублажи увођењем мера компензације и других могућности надокнаде власницима (посебно домаћинствима којима је пољопривреда једини извор прихода).

Конфликт 7 - између заштите природних, предеоних и културних вредности (са успостављеним режимима заштите), и интереса локалне заједнице за социо-економски развој:

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта је развој активности комплементарних успостављеним режимима заштите простора и стандардима квалитета животне средине, што је кључно за одрживи развој локалних заједница. Развојни програми би били везани за укључење локалног становништва у: развој традиционалне и органске пољопривреде (уз очување аутохтоних сорти, строго контролисану примену савремених агротехничких и агрохемијских мера и др) и формирања еко-фарми и сличних агрокомплекса (производња и прерада биолошки вредне хране, сакупљање и прерада шумских плодова и лековитог биља и сл); развој туризма комплементарног традиционалној и органској пољопривреди (активирање пољопривредних домаћинстава у функцији руралног туризма, агро, еко и етно-туризма и сл.), презентацији и одрживом коришћењу природних и културних вредности, као примарних туристичких мотива планског подручја; развој осталих облика (алтернативне) сеоске економије, који се заснивају на традиционалним делатностима, коришћењу локалних природних ресурса и другим активностима комплементарним успостављеним режимима заштите простора.

Рурални развој локалних заједница који се спроводи у складу са успостављеним режимима заштите (упркос ограниченим капацитетима коришћења простора и ресурса, као и другим ограничењима која сужавају развојне опције), омогућава истовремено повећање животног стандарда становништва и улагања у спровођење мера заштите природе, природних и културних вредности и животне средине. За ово је неопходно створити услове за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима, кроз развој саобраћајне, туристичке и комуналне инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних конфликтних интереса између посебних намена, као и у односу на одрживи развој подручја и локалних заједница су:

- 1) усклађивање развоја туристичких активности, садржаја и инфраструктуре са зонама и утврђеним режимима заштите, уз учешће дела прихода од туризма у очувању и унапређењу природних и предеоних вредности и културног наслеђа на целом подручју Просторног плана;
- 2) усклађивање планираних саобраћајница са зонама и утврђеним режимима заштите;
- 3) реализација користи за локалну заједницу кроз укључивање становништва (као најзаинтересованијег субјекта ефикасне заштите природних и културних добара, очувања предела и идентитета подручја) у увођење система еколошких услуга заштићеног подручја: услуге регулације и контроле (одржавање квалитета и квантитета ресурса воде; регулација водних режима; контрола ерозије и наноса и др); услуге снабдевања (водом и др); услуге подршке (рекреација, туризам, очување предела и др);
- 4) обезбеђење одговарајућих компензација на име ограничења у коришћењу простора и активностима, насталих успостављањем режима заштите;
- 5) реализација нових, развојних, еколошки прихватљивих и плански одређених активности (туризам и алтернативна сеоска економија), са непосредном материјалном подршком и унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености, нарочито у зонама планираним за развој.

Одрживо коришћење свих ресурса планског подручја кроз: развој сточарства и земљорадње (производња биолошки вредне хране); одрживо шумарство и ловство; развој прерађивачких капацитета (ослоњених на сировинску базу подручја и вишу технолошку основу); савремени концепт развоја туризма са квалитетном мотивском основом; развој савремене саобраћајне, комуналне и туристичке инфраструктуре; развој социјалне, привредне, стамбене и туристичке супраструктуре и др., представља основу за даљи развој планског подручја и повећање животног стандарда становништва на дужи временски рок. Конфликти везани за нарушавање еколошке равнотеже у простору, могу се јавити услед неадекватно дефинисаног одрживог капацитета простора (за потребе активности, изградње, инфраструктуре и др.) у односу на успостављене режиме и мере заштите. С тим у вези, неопходно је радити на развоју свести локалног становништва, потенцијалних инвеститора и других корисника простора и ресурса, о животној средини, природи, природним и културним вредностима као јавном добру, и о општем интересу да се прихвате установљена планска решења и правила (упркос ограничењима која сужавају развојне опције), као предуслову за валоризацију развојних потенцијала овог простора.

III ПЛАНСКА КОНЦЕПЦИЈА И РЕШЕЊА

1. ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1.1. Природне и предеоне вредности

1.1.1. Режији заштите природних вредности у СРП „Ртањ”

Плански простор ће се развијати у складу са потребама и захтевима заштите простора и социо-економског развоја. Очување природних и културних вредности простора представља најважнији критеријум при конципирању намене простора. У складу са тим заштићена подручја ће се штитити и развијати искључиво у складу са прописаним режимима коришћења простора. То се нарочито односи на цело подручје планине Ртањ и њене обронке ка Бољевцу и Сокобањи.

Са аспекта активности првог приоритета у погледу заштите и одрживог коришћења заштићених подручја установљени су следећи основни режими у заштићеним подручјима:

- У режиму заштите I степена спроводи се строга заштита којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине; забрањује се коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности изузев оних које би спречиле деградацију и нестанак развијених екосистема, као и научних истраживања, контролисане едукације и ограниченог коришћења постојећих службених путева;
- У режиму заштите II степена спроводи се активна заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса; утврђује се ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава, док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности;
- У режиму заштите III степена заштите спроводи се проактивна заштита, могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора, изградњу објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре, у складу са одрживим коришћењем природних вредности и капацитетом простора, у складу са законском регулативом и уз потребну инфраструктурну и другу изградњу;

Све активности на уређењу и изградњи морају се обављати уз сагласност надлежних институција (завода за заштиту) и Управљача природног добра.

Остатак Планског подручја изван СРП је у функцији заштите основних природних вредности СРП и хидроакумулација Боговина и Бован и њиховог функционисања. У овим зонама посебно су осетљива контактна подручја уз саму границу СРП, поговово зона насеља Ртња и туристичко-угоститељских и рекреативних садржаја уз њега, шумске површине на северној страни Ртња чије је очување приоритет, као и зоне санитарне заштите око планираних акумулација на падинама Ртња. Изградња на овим просторима мора бити строго контролисана како би се очували природни ресурси и вредности СРП и околине и обезбедили услови за функционисање и заштиту простора.

Табела бр. 14: Биланси заштићених површина природних вредности у Специјалном резервазу природе „Ртањ” и Планском подручју (ПП) - (према Уредби о проглашењу СРП „Ртањ”)

Природне вредности и природна добра	I степен		II степен		III степен		УКУПНО СРП у ПП	
	ha	% природног добра	ha	% природног добра	ha	% природног добра	ha	%
Специјалн и резерват природе „Ртањ”	303,76	6,08	1.780,34	35,62	2.913,06	58,3	4.997,17	23,46

1.1.2. Концепција заштите, уређења и управљања у СРП „Ртањ” и развоја руралних простора

Генерални концепт заштите, уређења и управљања заштићеним природним добром Специјални резерват природе „Ртањ” (заснован на Плану управљања Специјалним резерватом природе „Ртањ” 2020-2029) је базиран на неопходности очувања овог подручја од изузетног националног значаја.

У складу са наведеним концепт заштите целог Планског подручја заснива се на:

- очувању и унапређивању укупних природних вредности и ресурса;
- очувању предеоних одлика;
- очувању културно - историјског наслеђа;
- одрживом коришћењу природних ресурса (пољопривредног земљишта, шума, вода, минералних сировина и др.);
- обезбеђењу услова за органску пољопривреду;
- планском уређењу и изградњи;
- развоју рекреације и туризма, укључивању заштићеног подручја у функцију рекреације, туризма и образовања и уређењу простора ради обезбеђења наведених активности;
- развоју научно–истраживачког рада;
- промоцији природних вредности и особености подручја;
- стварању услова за бољи живот локалног становништва на територији СРП „Ртањ” и околине.

Заштита природе и природних вредности оствариће се кроз:

- очување (одржање) разноврсности дивље флоре и фауне и њено повећање реинтродукцијом несталих аутохтоних врста животиња и биљака;
- очување станишта, јачање и просторно ширење популација строго заштићених биљних и животињских врста;
- одржање екосистемске разноврсности и заштиту природних екосистема и агроекосистема од инвазивних врста биљака и животиња, као и од других врста, сорти и раса, које уносе непожељне промене у природни и агробиодиверзитет;
- умерено повећање површине под шумом, очување и унапређење разноврсности и аутохтоности дендролошког састава, побољшање структуре шумских састојина и превођење изданачких шума у високе;
- проактивну заштиту земљишта од водне ерозије, загађивања и других деградационих процеса, заштиту вода од загађивања и неповољних промена хидролошких режима, заштиту ваздуха од загађивања, заштиту од прекомерне буке и других неповољних утицаја на природу и људе;

- конзервацију делова подручја у затеченом стању ради заштите интегритета и спонтаног функционисања њиховог укупног природног комплекса, за научне, образовне и културне сврхе;
- очување, приказивање и одрживо коришћење места, природних објеката и појава који својим геолошким, геоморфолошким, хидрографским или другим обележјима представљају истакнуте, ретке и привлачне вредности гео-наслеђа;
- очување разноврсности, живописности и лепоте предела, унапређење његовог квалитета и уређености у зонама и коридорима становања, саобраћаја, привредних активности и рекреације и спровођење санације и рекултивације деградираних површина;
- дефинисање ограничења у погледу организације ловних и рибарских подручја;
- омогућавање доступности људима пејзажних, биолошких и других вредности и природних ресурса подручја за одрживо коришћење у оквиру туризма, рекреације и комплементарних активности, науке, образовања, спорта и друго;
- интегрисање презентације природних вредности у туристичку понуду путем заједничких програма, планова, и пројеката, уз издвајање дела туристичког профита за потребе заштите природе која представља туристички мотив;
- утврђивање обавеза да се у конкретним планским решењима у разумној и усклађеној мери поштују интереси заштите и развоја у оквирима националних и међународних правних норми, стандарда и препорука који се односе на заштиту природе и животне средине, генерално и на конкретне развојне намере, а уз уважавање примера тзв. „добре праксе”.

Планирани задаци и активности на спровођењу заштите, уређења и коришћења простора и управљања СРП „Ртањ” могу се груписати у 4 групе и то:

- **трајни задаци:** чување, обезбеђење унутрашњег реда у СРП „Ртањ”, обележавање, одржавање и уређење СРП „Ртањ”, мониторинг природних вредности, научно-истраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја;
- **хитни задаци:** израда детаљних урбанистичких планова, планских докумената, израда основа и програма газдовања шумама, усаглашавање графичких прилога основа и програма са катастарским планом и реалним стањем на терену за државне шуме и шума сопственика (приватне шуме), у циљу лакше просторне идентификације (на плану и терену) различитих појава и активности, опремање и едукација чуварске службе; успостављање еколошке мреже; мониторинг и др.;
- **приоритетни задаци:** идентификација граница на терену; почетак рада на заснивању базе података; уређење локалитета за посетиоце СРП „Ртањ”; успостављање сарадње са локалним становништвом, локалном самоуправом, планинарским друштвима и другим корисницима заштићеног подручја; спровођење образовно-промотивних активности, организовање предавања за различите интересне и узрасне групе, затим кроз сарадњу са туристичким организацијама, промовисање путем медија уз истицање постигнутих резултата у заштити и истраживању природних вредности Ртња, али и на проблемима који прате заштиту, затим учествовање на сајмовима, стручним скуповима и др.;
- **одложени задаци:** су задаци који ће се извршавати у дужем временском периоду, у области развоја туризма, органске пољопривреде и др.

Заштита животне средине оствариће се кроз:

- очување, унапређење и заштиту квалитета животне средине;
- рационално коришћење природних ресурса;
- очување, унапређење и заштиту амбијенталних, естетских и туристичко-рекреативних потенцијала подручја;
- развој интегралног информационог система о стању природе и животне средине;

- популаризацију заштите природе и животне средине и развијање еколошке свести у јавности, код локалног становништва и посетилаца/туриста,
- подршку програмима еколошког васпитања и образовања деце и омладине;
- израду просторних и урбанистичких планова којима ће се утврдити планска решења, режими и услови коришћења, организације и уређења простора;
- хармонизацију развоја привредних активности, изградњу и уређење простора са режимима и условима заштите природе и животне средине;
- обезбеђење саобраћајних, санитарних, енергетских и других техничких услова који омогућују висок квалитет животне средине;
- санацију и ревитализацију загађених, деградираних и неплански изграђених простора (деградираних пашњака, површина са израженом ерозијом, рударских копова, каменолома, позајмишта, непланске изградње и сл.);
- мелиорацију деградираних шума;
- уређење и коришћење ратарских површина.

Заштита непокретних културних добара оствариће се кроз:

- формирање јединствене информационе основе о културном наслеђу на подручју СРП „Ртањ”, односно инвентаризацију и картирање културне баштине (археолошка налазишта, цркве, објекти народног градитељства, записи, црквени објекти, локације од посебног значаја за локално становништво);
- израду три студије: 1. Студија заштите непокретног културног наслеђа; 2. Студија заштите археолошког наслеђа са превентивним археолошким истраживањим, и 3. Студија заштите ратних меморијала са припадајућом евиденцијом, која обухвата: истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности непокретних културних добара и ратних меморијала; дефинисање граница заштите и заштићене околине утврђивање; посебних услова заштите за сваки појединачни локалитет
- ургентне активности конзервације, рестаурације и ревитализације откривених највреднијих и најугроженијих непокретних културних добара;
- обезбеђивање потребних техничких, материјалних, организационих и других услова за заштиту и ревитализацију, истраживање и презентацију археолошких и споменичких локалитета;
- подршку одржању традиционалних заната, обнови објеката народног градитељства;
- израду пројеката за унапређење туристичке понуде, уређење села, обезбеђивање средстава за уређење фасада кућа и кровова у традиционалној архитектури;
- сталну едукацију и информисање јавности, посетилаца и локалног становништва о вредностима културне баштине;
- презентацију културних добара на подручју СРП „Ртањ”.

Заштита вода и водног земљишта оствариће се кроз:

- изградњу водних објеката, постављање уређаја намењених уређењу вода, одржавање корита водотока и водних објеката, спровођење заштите од штетног дејства вода и за остале намене у складу са прописаним забранама, ограничењима права и обавезама за кориснике водног земљишта и водних објеката, одлагања и депоновања дрвне масе и сл. на водном земљишту, прање механизације и возила и сл. радови који утичу на квалитет вода, стабилност и функционалност водних објеката. Ширина приобалног земљишта је прописана законом. У случају заштите добара посебних вредности и капиталних објеката, обављања других послова од општег интереса, других потреба за заштитом вода, акватичних и приобалних врста, уређења вода итд. може се одредити другачија ширина одлуком надлежног органа;
- обављање активности на водном земљишту у складу са прописаним забранама, ограничењима права и обавезама за кориснике водног земљишта, уз услов да се приликом спровођења активности не погоршава водни режим, не утиче на стабилност

и функционалност водних објеката, не ремети пролаз великих вода и омогућава спровођење одбране од поплава;

- спровођење превентивних мера, биотехничких и биолошких заштитних радова за заштиту од ерозија и бујица на ерозионим подручјима;
- заштиту изворишта водоснабдевања - појаса непосредно уз реку Рашинац и појаса од Врела низводно (који по *Закону о водама* има статус јавног добра) и Врмџанског језера и појаса у његовој непосредној близини (настојаће се да остане у природном стању, односно евентуално уреди за рекреативне активности).

Развој пољопривреде и ревитализација села оствариће се кроз:

- очување површина и плодности пољопривредног земљишта, где највећи део чине ливаде и пашњаци;
- усклађивање коришћења пољопривредног земљишта са прописаним режимима заштите;
- обезбеђивање подршке опстанку породичних газдинстава у сеоским насељима која се обухваћена границама СРП „Ртањ”, а то су: 5 села са подручја општине Бољевац (Луково, Илино, Мирво, Рујиште и Ртањ) и 3 села са подручја општине Сокобања (Врмџа, Мужинац и Шарбановац);
- обнову и развој планинског сточарства, са ослонцем на еколошки безбедно коришћење пространих пашњака СРП „Ртањ” напасањем стада на традиционалним пашњацима;
- подршку узгоју аутохтоних раса оваца кривовирске и сврљишке расе;
- подршку гајењу старих аутохтоних сорти воћа, као што су: јабуке (будимка, колачара, шуматовка), крушке (јечменка, петровача, сладац, беличара, сивац) и шљиве (бугарка, солунац, ранка, дунавка, мекица и муљача);
- подршку сакупљању лековитог биља на подручју Ртња, које има вековну традицију;
- повећање запослености сеоског становништва;
- развој партнерског односа са локалном самоуправом и
- унапређење услова живљења на селу.

Развој шумарства, ловства и рибарства оствариће се кроз:

- заштиту, очување биодиверзитета и унапређење функција шумских екосистема;
- унапређење стања шума и шумске инфраструктуре;
- превентивну заштиту шума од различитих угрожавајућих фактора, а посебно од пожара;
- саветодавне активности сопственицима шума (власницима приватних шума);
- обезбеђивање услова и могућности за коришћење и развој шумарства у оквиру научноистраживачке, образовно-васпитне, спортско-рекреативне, као и друге делатности;
- институционално опремање и организовање за потребе мониторинга и истраживања шума;
- израду планова и програма газдовања шумама;
- израду планске документације за газдовање ловиштем „Ртањ”.

Развој туризма оствариће се кроз:

- развој сеоског етно туризма и других специфичних врста туризма усклађених са очувањем темељних природних вредности подручја (развој авантуристичког туризма, ловног туризма, фото-сафари, одмор у очуваној природи, излетнички туризам, планинарење и др.);
- развој екотуризма и агротуризма;
- едукацију и информисање локалног становништва, посетилаца и шире јавности о вредностима СРП „Ртањ” и туристичким потенцијалима заштићеног подручја.

Развој насеља и изградња инфраструктуре оствариће се кроз:

- успостављање демографске виталности становништва и ублажавање депопулационих тенденција на подручју СРП „Ртањ”;

- побољшање образовне и економске структуре становништва оживљавањем привредних активности;
- повећање квалитета живљења становништва на подручју СРП „Ртањ”;
- изградњу неопходне инфраструктуре за квалитетно живљење на простору СРП „Ртањ”, одрживо коришћење и развој;
- израду урбанистичко-техничке документације за поједина подручја од интереса локалне самоуправе и заједнице за даљи развој и очување.

1.2. Културно наслеђе

На подручју Просторног плана нема категорисаних културних добара од изузетног значаја (односно I категорије) за Републику Србију која су у надлежности Републичког завода за заштиту споменика културе (Обавештење бр. 20-71/2023-2 од 18.08.2023. године).

Сходно *Закону о културном наслеђу*, *Закону о културним добрима*, и на основу *Акта о условима чувања, одржавања и коришћења непокретних културних добара, добара под претходном заштитом и добара који уживају претходну заштиту и утврђеним мерама заштите културних добара*, који је издао Завод за заштиту споменика културе Ниш, статус утврђеног (заштићеног) непокретног културног добра (НКД) и добра које ужива претходну заштиту на подручју Просторног плана имају:

- **утврђена непокретна културна добра:**

1. **Средњевековно утврђење (Врмца-општина Сокобања) СК 89**, Решење Завода за заштиту споменика културе Ниш број 1765/И од 13.12.1976. године. - Споменик културе налази се у општини Сокобања, КО Врмца катастарска парцела бр. 6080. Средњевековно утврђење Врмца налази се у истоименом селу на 11 km од Сокограда и 12 km од Бовна. Смештено је на узвишењу званом Градац, које се уздиже у сред простране котлине и тако има изванредан положај са кога се може у потпуности контролисати читава околина према Алексинцу и према Соко Бањи. Утврђење Врмца смештено на врху узвишења Градац пружа се у дужини 100 m – 120 m. Остаци града пружају се у правцу североистока – југозапада. Садашњи остаци утврђења су скоро сасвим уништени. Постоје само фрагментарно очувани зидови утврђења, који се могу пратити али само по остацима камена и малтера. По начину градње утврђење Врмца је из истог времена као и оближње утврђење Бован. Утврђење Врмца мање је очувано у односу на утврђење Бован, јер је одавде далеко више одношен камен и коришћен као грађевински материјал. Традиција град Врмцу везује за деспота Стефана, као и за град Бован. Претпоставља се да је град пострадао 1413. године када је самозвани султан Муса, ратујући са својим братом Мехмедом разптио и Соко град и Бован. Такође, уз ову претпоставку иде и та да је утврђење морало страдати и приликом турског освајања ових крајева 1455. године.
2. **Комплекс објеката из 19. века (Луково - општина Бољевац) ПКИЦ 1**, „Службени лист општина Бољевац, Бор, Зајечар, Кладово, Књажевац, Мајданпек, Неготин и Сокобања” број 10 од 05.06.1980. године. Просторно културно – историјска целина налази се у општини Бољевац, КО Луково, на катастарским парцелама бр. 1151, 2267/1, 2267/2, 2267/3, 2010, 2005, 2006, 2008, 2009, 1151, 2267/1, 2267/2 и 2267/3. Споменички комплекс центра села Лукова чине: две старе кафане, црква, стара школа и спомен чесма из ранијих ослободилачких ратова. Као објекти народног градитељства 19. века, наведене грађевине представљају значајна остварења руралне архитектуре. Обе кафане постављене једна према другој на почетку широке сеоске улице, заједно са црквом (није живописана и грађена је на темељима средњевековног сакралног објекта) и школом, прописно удаљеним од кафане, и спомен чесмом у централном делу, чине одговарајући амбијентални простор сеоског трга на коме се одвијао целокупан сеоски друштвени живот. Централни сеоски комплекс Лукова

састоји се из: кафане поп Милије, кафане „Хајдук Вељко”, цркве Св. Богородице, старе основне школе, и спомен чесме палим у ратовима 1912-1918. године.

3. **Манастир Лапушња (Луково-општина Бољевац) СК 12**, Решење Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 408/48 од 19.03.1948. године, а на основу одлуке о категоризацији за НКД од великог значаја „Службени гласник Социјалистичке Републике Србије”, број 28/83. У подножју шумовитих огранака Ртња код села Лукова, у ували поред Лопушанског потока, скривене су данас конзервиране рушевине некадашњег манастира Лапушње. Цркву Св. Николе и манастирске зграде подигли су војвода Јован Радул, господар угровлашких земаља, и велики паркалаб, жупан Гергина 1500/01, док су се о осликавању храма 1510. године старали кнез Богоје, његова жена Мара и деца. Сви су насликани у северозападном углу наоса, на ктиторској композицији. Успешан као владар, Јован Радул Велики одржавао је пријатељске односе са Бранковићима и био у сродству са Јакшићима. Црква је саграђена у облику триконхоса са куполом, троделним олтарским простором и припратом. Олтарска апсида, проскомидија и ђаконикон су полукружни, док су певничке апсиде споља петостране. Наос засведен полуобличастим сводом подељен је на три неједнака травеја. Изнад средњег травеја подигнута је осмострана купола на високом коцкастом постољу. У угловима постоља су уграђене плиткорезане розете, једини архитектонски украс цркве. Капела, призидана са јужне стране, сачувана је у остацима. У вековима разваљеном храму само су бледи остаци фресака одолели времену. Може се наслутити иконографски програм са циклусом Великих празника, сценама литургијске тематике, представама архијереја не само у олтару већ и у наосу, као и светих ратника. У куполи се назиру јеванђелисти и пророци.

У фази израде је Предлог одлуке о утврђивању „Рударске колоније Минхових на Ртњу” за просторно културно-историјску целину, а у оквиру које ће се наћи следећи објекти: Вила Грете Минх, Соколски дом, Објекти рудника каменог угља „Ртањ” (поткопи, управна зграда, радионице, стругаре, сепарација итд.), Брикетарница у селу Мирову, раднички станови, Капела Св. Ђорђа на врху Шиљак и др.).

- **добра која уживају претходну заштиту** чији тачан број се не зна из разлога што није вршено систематско рекогносцирање и валоризација терена. Стога је због бољег сагледавања и валоризације терена потребно израдити Студију заштите културног наслеђа на основу које ће се израдити посебни услови.

Табела бр. 15: Утврђена непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту

бр	назив објекта	катастарска општина	период	врста	категорија ⁵
Утврђена непокретна културна добра					
01	Средњевековно утврђење (Врмца-општина Сокобања) СК 89	Врмца	13. и 14. век	споменик културе	културно добро (III категорија)
02	Комплекс објеката из 19. века (Луково-општина Бољевац) ПКИЦ 1	Луково	19. век	просторно културно – историјска целина	културно добро (III категорија)
03	Манастир Лапушња (Луково-општина Бољевац) СК 12	Луково	1500 (16. век)	споменик културе	културно добро од великог значаја (II категорија)
Културна добра под претходном заштитом					
01	Рударске колоније Минхових на Ртњу	Мирово	19. век	просторно културно – историјска целина	/

⁵ https://nasledje.gov.rs/index.cfm/spomenici/pregled_spomenika?spomenik_id=45853

Подручје Просторног плана није било предмет систематског рекогносцирања културног наслеђа.

Осим наведених утврђених непокретних културних добара и добара који уживају претходну заштиту на подручју Просторног плана налази се већи број места, простора и објеката са архитектонско-грађевинским и културно-историјским својствима и садржајима од интереса за заштиту, који представљају потенцијална културна добра и који су делимично истражени, валоризовани, идентификовани и евидентирани у просторним плановима јединица локалне самоуправе и подручја посебне намене (археолошки локалитети, значајни објекти народног градитељства, сакрални објекти, знаменита културно-историјска места), а наведени су у следећој табели.

Табела бр. 16: Добра која уживају претходну заштиту

бр	назив објекта	катастарска општина	јединица локалне самоуправе
Добра која уживају претходну заштиту – споменици културе			
01	Комплекс и објекат виле „Грета”	Мирово	Бољевац
02	Зграда старог соколског дома	Мирово	
03	Индустријски комплекс на путу према саобраћајници „Парафин-Зајечар”	Мирово	
04	Капела из 1932. године на врху планине Ртањ	Мирово /Мужинац	Бољевац/Сокобања
05	Зграда електричне централе Ранка Станикића	Луково	Бољевац
06	Црквиште посвећено светом Симеону код улаза у село- средњи век	Шарбановац	Сокобања
07	Бронзани налаз у дворишту Николе Ђокића из раног халштатског периода	Шарбановац	
08	Црква посвећена Св. Тројици у селу-средњи век	Врмца	
09	Зграда старе основне школе	Врмца	
Археолошки локалитети			
01	Илино	Илино	Бољевац
02	Луково – локалитет Лазина, Била, Прешановац, Турско гробље, Врело, Градиште (рски кастел)	Луково	
03	Мирово – локалитет Градиште	Мирово	
04	Ртањ	Мирово	
05	Рујиште – локалитет Баре	Рујиште	
06	Шарбановац - археолошки локалитет код Топлог извора	Шарбановац	Сокобања
07	Остаци римског кастела на месту средњовековног утврђења	Врмца	
08	Археолошки локалитет „ Кештица” - праисторијско насеље	Врмца	
09	Археолошки локалитет „Међукамење” - праисторијско насеље	Врмца	
10	Археолошки локалитет зван „Трапови” изван села према Ртњу-епоха праисторије	Врмца	
Меморијални споменици			
01	Рујиште - Споменик палим у ратовима од 1912 -1918. год. подигнут око 1923. год.	Рујиште	Бољевац
Објекти народног градитељства			
	1.Старо гробље у Лукову, 2.Воденица Раденка и Грује, 3. Воденица Раденка Станикића, 4. Воденица Јордана Грујића, 5. Кућа Милорада Илића, 6.Кућа Владимира Младеновића, 7. Кућа Жике Траиловића,	Луково	Бољевац

бр	назив објекта	катастарска општина	јединица локалне самоуправе
	8. Кућа Бисерке Стевић, 9. Шонтин бунар са тремом и настрешницом Војислава Јашаревића, 10. кућа Данице Милојевић, 11. кућа Мирослава Јанковића, 12. Милетинска воденица Јордана Грујића, 13. кућа Бранислава Траиловића, 14. кафана Милије Петровића, 15. кафана „Хајдук Вељко” Љубисава Милетића.		
	16. Милетинска воденица, 17. Багинска воденица	Мирово	

На планском подручју се налазе и различита спомен обележја посвећена историјским догађајима и знаменитим личностима, као и други објекти који за сада нису евидентирани као потенцијална културна добра.

Смернице за развој и унапређење културних добара на планском подручју

Заштита непокретних културних добара, културних добара под претходном заштитом, градитељског наслеђа, археолошких локалитета и ратних меморијала на планском подручју, даље ће се спроводити кроз израду следећих Студија:

1. Студија заштите непокретног културног наслеђа
2. Студија заштите археолошког наслеђа са превентивним археолошким истраживањима
3. Студија заштите ратних меморијала са припадајућом евиденцијом

Израда предметних Студија обухвата следеће активности: истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности непокретних културних добара и ратних меморијала; дефинисање граница заштите и заштићене околине утврђивање; посебних услова заштите за сваки појединачни локалитет.

Општи услови заштите непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту обухватају следеће:

- не сме се угрозити интегритет, нити споменичка својства културних добара, односно добара која уживају претходну заштиту, тако што ће се створити оптимални услови за чување и трајну заштиту и презентацију добара под заштитом;
- на археолошким локалитетима није дозвољено планирање никакве градње, осим ако се то изричито одобри посебним условима;
- на заштићеним добрима и њиховој заштићеној околини није дозвољено извођење било каквих радова, који могу променити њихов садржај, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе;
- непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин који неће ни у чему угрозити њихова основна споменичка својства;
- непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења;
- власник, корисник, или други субјект који по било ком основу располаже непокретним културним добром, или добром под претходном заштитом дужан је да га чува и одржава с пажњом тако да не дође до оштећења или уништења његових споменичких својстава. Није дозвољено да се руши, раскопава, преправља, презиђује, прерађује, или да се изводе било какви други радови који могу променити изглед и вредност културног добра без претходно прибављених посебних услова и сагласности надлежног Завода;
- Завод за заштиту споменика културе ће посебним правним актом утврдити конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних

мера заштите за свако поједино непокретно културно добро или добро под претходном заштитом. *Акт о мерама техничке заштите*, који прописује надлежни Завод, прибавља се пре израде пројеката за локацијске дозволе. Пројектна документација доставља се надлежном Заводу на сагласност;

- планиране интервенције у простору не смеју угрозити заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, већ допринети њиховој трајној заштити и пуној афирмацији њихових споменичких вредности. Све интервенције предвиђене Просторним планом, које се односе на заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, могу се предузимати само под посебним конкретним условима које утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе.

Мере заштите непокретних културних добара, добара која уживају претходну заштиту и ратних меморијала

На заштићеним културним добрима, односно добарима под претходном заштитом и ратним меморијалима примењују се мере заштите утврђене Законом о културном наслеђу, *Законом о културним добрима* и појединачним актима о проглашењу заштите, које ће се примењивати и реализовати као део активности на спровођењу Плана. Мере обухватају:

- уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
- инвеститор објекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикување и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом изградње инвестиционог објекта - до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.
- подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за израду наведених Студија заштите, као и услове за заштитна археолошка истраживања на непокретним културним добрима, као и на другим локалитетима који се евентуално региструју приликом систематског рекогносцирања за потребе израде Студија заштите;
- радови који су планирани на простору за који је утврђено да обухватају непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту, нису дозвољени пре обављања заштитних археолошких истраживања;
- обавеза је сопственика, корисника и других субјеката који располажу непокретним културним добрима, да сваком заштићеном објекту посвећују пуну пажњу прибављајући и спроводећи посебене услове и мере заштите од надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш, при ма каквим интервенцијама у складу са Законом;
- обавезне мере заштите су:
 - одређивање археолошког праћења током извођења земљаних радова;
 - одређивање археолошког надзора (у оквиру стручног надзора) над реализацијом урбанистичких и других пројеката који ће се радити на основу предметне планске документације.
- приликом реализације интервенција у простору које могу да угрозе директно или индиректно споменичке вредности, као и све реализоване или планиране неадекватне и непожељне интервенције на појединим заштићеним објектима, потребно је обезбедити услове за корекцију свих негативних појава у односу према непокретним културним добрима и добрима која уживају претходну заштиту;
- успоставити хармонични просторни склад у амбијентима са споменичким вредностима, пројектовањем у контексту, ослањањем на споменичке вредности наслеђа у окружењу и другим методама које доприносе остваривању виших домета и унапређењу градитељског стваралаштва у обухваћеном простору.

1.3. Воде и водно земљиште

Воде и водно земљиште обухватају:

- водно земљиште са водотоковима на обухваћеном делу акумулација у обухвату Просторног плана (обухваћени су делови сливова „Бован” и „Боговина”, и три планиране, нове акумулације (Врмца за туристичке сврхе и наводњавање, и две у Рујишту – једна за водоснабдевање („Рујиште 1”) и 1 за наводњавање („Рујиште 2”) од којих „Рујиште 1” залази у територију друге катастарске општине – ван обухвата овог Просторног плана);
- водно земљиште са водотоковима на обухваћеном делу сливова Моравице и Арнауте.

Развој система акумулација треба обезбедити, између осталог, и успостављањем зона и режима заштите.

На водном ресурсу заснован је концепт развоја водопривреде као првог основног правца развоја.

Водно земљиште, на планском подручју, обухвата земљиште на коме стално или повремено има воде, због чега се формирају посебни хидролошки, геоморфолошки и биолошки односи који се одражавају на акватични и приобални екосистем. Намењено је за одржавање и унапређење водног режима.

Водно земљиште текућих вода подразумева корито за велику воду и приобално земљиште (појас земљишта ширине до 10,0 m непосредно уз корито за велику воду водотока који служи одржавању заштитних објеката и корита за велику воду и обављању других активности које се односе на управљање водама).

Водно земљиште стајаће воде подразумева корито и појас земљишта уз корито стајаће воде до највишег забележеног водостаја. Код језера и акумулација водно земљиште обухвата површину до уреза највишег могућег нивоа, увећаног за појас од најмање 20,0 m око читавог обима тада достигнуте највеће акваторије.

Водно земљиште обухвата и напуштена корита и пешчане и шљунчане спрудове, које вода повремено плави и земљиште које вода плави услед радова у простору (преграђивања текућих вода, експлоатације минералних сировина и слично).

Захваљујући водном потенцијалу подручја, у планском подручју предвиђа се формирање 3 нове акумулације („Врмца”, „Рујиште 1” и „Рујиште 2”).

Планска решења обезбеђују да се (у складу са Водопривредном основом Републике Србије), коришћењем вода не угрожавају прописани водни режими, здравље људи, биљни и животињски свет, природне и културне вредности и добра, рационалне потребе низводних корисника, као и да се обезбеди да количине и квалитет вода у водотоковима и подземних вода, а да се у домену заштите вода, обезбеди потпуна заштита квалитета површинских и подземних вода, очувањем и унапређењем њиховог квалитета до степена који омогућава њихово коришћење за потребе, у погледу квалитета, најзахтевнијих корисника.

Водни ресурс се штити и увођењем зона и појасева техничке и санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и утврђивањем режима коришћења простора у њима.

Аква-туризам – заснован је на одрживом коришћењу акумулација. За туризам је погодна будуће акумулационо језеро „Врмца” (које нема примарну улогу водоснабдевања, а могућа је намена: рекреација, спорт и риболов), под условима њиховог одрживог развоја. Поред акумулационог језера „Врмца” је планиран аква парк.

Водна земљишта се задржавају у оквиру постојећих и планираних површина, уз минималне корекције (планиране акумулације на територији општине Сокобања у насељима Врмца и у делу насеља Рујиште). Обављање активности на водном земљишту могуће је искључиво у складу са прописаним забранама, ограничењима права и обавезама за кориснике водног земљишта, уз услов да се приликом спровођења активности не погоршава водни режим, не утиче на стабилност и функционалност водних објеката, не ремети пролаз великих вода и омогућава спровођење одбране од поплава.

На водном земљишту се **забрањује**:

- на насипима и другим водним објектима копати и одлагати материјал, напасати крупну стоку, вући посечено дрвеће, прелазити и возити моторно возило, осим на местима на којима је то дозвољено и обављати друге радње којима се може угрозити стабилност тих објеката;
- изградња објеката којима се смањује пропусна моћ корита;
- одлагање чврстог отпада и опасног и штетног материјала;
- складиштење дрва и другог чврстог материјала на начин којим се ремете услови проласка великих вода;
- сађење дрвећа на одбрамбеном насипу, у инундацијском појасу ширине најмање 10 m од небрањене ножице насипа према водотоку, а у брањеној зони супротно издатим водним условима;
- прање возила и других машина.

На водном земљишту се дозвољава:

- изградња објеката јавне инфраструктуре у складу са овим или посебним законом;
- спровођење мера очувања, унапређења и презентације природних вредности;
- изградња објеката за коришћење вода, уређење водотока, обезбеђења пловидбе и спровођење заштитних мера на природним купалиштима, у складу са овим законом;
- изградња објеката за заштиту вода од загађења;
- изградња објеката намењених одбрани државе;
- формирање привремених депонија шљунка и песка тако да се не ремети пролазак великих вода, и на удаљености не мањој од 30 m од небрањене ножице насипа;
- предузимање радњи ради заштите људи, животиња и имовине;
- вршење експлоатације минералних сировина у складу са овим и посебним законом.

За изградњу наведених објеката неопходни су претходни водопривредни услови. Сва укрштања саобраћајница са водотоковима, спровести тако да зазор од коте велике воде, вероватноће појаве $Q_{1\%}$, до доње ивице конструкције буде минимално $h=1,0$ m.

На обухваћеном делу сливова акумулација „Бован” и „Боговина”, примењиваће се режими заштите за ширу зону (зоне III санитарне заштите изворишта водоснабдевања), утврђени *Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Боговина”* до доношења новог плана који је у изради, и *Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Бован”*.

На подручју шире зоне заштите изворишта која се налази у обухвату овог Просторног плана успоставља се режим селективног санитарног надзора.

Коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта и шума биће засновано на решењима и пропозицијама основе заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта и општинских и посебних основа газдовања шумама. На овом земљишту спроводиће се антиерозивно уређење и мелиорација пашњака, ради побољшања производних својстава земљишта. Нису предвиђена посебна агротехничка ограничења, изузев примене принципа рационалног коришћења пољопривредног и шумског земљишта.

Развојем и уређењем саобраћајне инфраструктуре (државни путеви II реда) обезбедиће се услови за несметано одвијање транзитног путног и робног промета, уз забрану превоза опасних и штетних материја, као и других материја у количинама које могу трајно и у значајном обиму угрозити извориште водоснабдевања. Дуж државних путева изградиће се инфраструктура (водонепропусне риголе, и сл.) и уређаји за прикупљање, одвођење и санитарно прихватљив третман атмосферских вода и за пријем отпадних материја у случају акцидентата у редовном саобраћају.

Развој и уређење локалне саобраћајне и остале инфраструктуре реализоваће се без посебних захтева у погледу санитарно-техничке заштите изворишта.

Успостављањем режима и спровођењем мера санитарне заштите и уређења ове зоне истовремено се обезбеђује унапређење животне средине и заштита посебних природних вредности и непокретних културних добара.

У зони III санитарне заштите акумулација „Бован” и „Боговина” успоставиће се режим контролисане изградње и коришћења простора, који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта.

У зони III не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- трајно подземно и надземно складиштење опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- производња, превоз и манипулација опасним материјама и материјама које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- комерцијално складиштење нафте и нафтних деривата;
- испуштање отпадне воде и воде која је служила за расхлађивање индустријских постројења;
- изградња саобраћајница без канала за одвод атмосферских вода;
- експлоатација нафте, гаса, радиоактивних материја, угља и минералних сировина;
- неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материја и материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем;
- неконтролисано крчење шума;
- површински и подповршински радови, минирање тла, продор у слој који застире подземну воду и одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако ти радови нису у функцији водоснабдевања;
- одржавање ауто и мото трка.

У овој зони се примењују појачане мере санитације, али не и рестрикција која би угрожавала развој насеља.

Дозвољена је:

- изградња стамбених, економских, угоститељских, комерцијалних и туристичких објеката;
- градити мале занатско-индустријске погоне (објекти за прераду пољопривредних производа, мини-хладњаче, сушаре, млинове и др.), уз обавезу да се отпадне воде пречисте до прописане класе квалитета пре испуштања у реципијент;
- реализација објеката виших нивоа финализације, са „чистим” технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне материје;
- коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта и шума према одредницама *Основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног, односно шумског земљишта*;
- задржавање постојеће структуре пољопривредних површина уз обраду и сетву прилагођену нагибу и типу земљишта, до доношења интегралног програма уређења пољопривредног земљишта за планско подручје;
- све шуме у овим зонама заштите добијају примарну функцију заштитних шума II степена; врши се економска експлоатација шума;
- обавезно је (према начелима „загађивач плаћа” и „корисник плаћа”) партерно уређење изнад експлоатационих и потенцијално експлоатационих поља рудника;
- искоришћавање свих видова лековитих фактора за развој здравственог туризма у оквирима одрживог развоја;
- комплетирање мреже државних путева ради обезбеђења услова за предвиђени обим транзитног и робног промета. Ове саобраћајнице се, за случај акциденталних загађења, опремају ободним каналима и уређајима за сакупљање, евакуацију и санитарно збрињавање загађених вода и отпадних материја;
- комплетирање локалне саобраћајне мреже ради функционисања мреже насеља и система акумулација, без додатних ограничења у контексту санитарно-техничке заштите изворишта;

- изградња инвестиционих објеката према условима које прописује надлежни орган. Објекти морају имати обезбеђено канализације и пречишћавање отпадних вода, према техничким прописима у складу са карактером и наменом објекта;
- у све зоне санитарне заштите увести перманентни мониторинг вода.

Подручје ће се уређивати и изграђивати према важећим плановима и урбанистичко-техничком документацијом чија је израда предвиђена Просторним планом. На подручја која се неће даље разрађивати, примењиваће се, код издавања дозвола за изградњу, одреднице овог Просторног плана.

У насељима и зонама са стамбеним, туристичким, угоститељским и економским објектима, код којих се на било који начин могу угрозити изданске, површинске воде и акумулација, обезбеђује се санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање или одвођење отпадних вода ван слива акумулације, што условљава реализацију канализационих система и одговарајућих постројења за пречишћавање отпадних вода. За насеља, у којима због конфигурације терена и разуђености, реализација канализационог система није реална, примењује се санитација на нивоу домаћинства или групе кућа, подизањем прописних сенгрупа и резервоара/таложница за сакупљање отпадних вода. Санитарно уређење насеља се спроводи уз забрану депоновања комуналног и другог отпада, и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде. Лоцирање и санитација одлагалишта чврстог отпада и санација постојећих мини фарми, извршиће се уз примену мера којима се обезбеђује испуњавање свих санитарно-техничких услова у погледу потпуне сигурности од загађивања вода и тла.

Развој и уређење локалне саобраћајне и техничке инфраструктуре реализује се без посебних захтева у погледу заштите акумулације.

За потребе туристичко-рекреативног коришћења слива, дозвољава се реализација излетничких, риболовних, пешачких, бициклистичких стаза и друге пратеће инфраструктуре и санитарно обезбеђених мањих објеката за потребе информисања и предаха туриста (одморишта, видиковци, ресторани, заклони за склањање од невремена и сл.).

Овим Просторним планом преузимају се утврђене зоне и режими санитарне заштите за сва површинска и подземна изворишта водоснабдевања насеља на планском подручју, у складу са *Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања*. Воде и земљиште у подручју заштите изворишта водоснабдевања, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређење и одржавање *уже зоне заштите изворишта*, које обухвата: површинско уређење терена; уклањање нехигијенских објеката; реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине; забрану грађења нових инвестиционих објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада; забрану транспорта опасних и штетних материја; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи; и редовну контролу наменског коришћења земљишта. На подручју *шире зоне заштите изворишта* успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине применом следећих превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката; забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште; остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди канализације и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом; дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописаним законом; чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите; није дозвољена интензивна употребе пестицида, хербицида и вештачких

ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе; забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја; отпадне воде, без обзира на степен пречишћавања, не могу се испуштати у водотоке I категорије и подручја изворишта водоснабдевања.

У подручју преклапања зоне III санитарне заштите изворишта водоснабдевања „Бован” и „Боговина” и просторних јединица са режимима заштите I, II и III степена у Специјалном резервату природе „Ртањ”, као и у случају преклапања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања са другим зонама заштите установљеним за потребе посебне намене по различитим основама, примењује се принцип „*строжији режим заштите и коришћења простора*”.

На територији општине Бољевац планирана је реализација водних објеката изворишта водоснабдевања „Боговина” (планирана брана и акумулација) који представљају кључне објекте водопривредне инфраструктуре у оквиру Тимочког регионалног система за снабдевање становништва водом – подсистем „Црни Тимок” са акумулацијом „Боговина”, као и за заштиту од великих вода и ерозију приобаља, односно оплемењавање малих вода, рибарство, одрживи туризам, енергетику и др.

У току је израда Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” (у даљем тексту: Просторни план) на основу *Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина”* („Службени гласник РС”, број 46/22) и *Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” на животну средину* („Службени гласник РС”, број 125/21).

Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Боговина” из 1999. године прелиминарно су утврђене зоне санитарне заштите изворишта (Зона I – 536 ha, Зона II – 913 ha и Зона III – 32.175 ha) у складу са тада важећом законском и планском регулативом. Израдом новог Просторног плана анализираће се однос планираних објекта (броне и акумулације) према простору и животној средини, са акцентом на мере заштите акумулације. У складу са *Законом о водама и Правилником о одређивању зона санитарне заштите изворишта која се користе или ће се користити за водоснабдевање* („Службени гласник РС” број 92/08), кроз израду новог Просторног плана ће се утврдити предлог зона санитарне заштите изворишта и мера заштите акумулације у складу са одредбама важеће регулативе и затечених услова на подручју.

Слив акумулације „Боговина”, укупне површине од 360 km², у оквиру овог Просторног плана обухвата катастарске општине Луково, Мирово и Илино површине око 81 km².

Нацртом Просторног план Републике Србије (до 2035.) акумулација „Боговина” на Црном Тимоку је планирана као акумулација првог нивоа значаја, чија је планирана намена: снабдевање водом становништва, снабдевање индустрије, заштита од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство, одрживи туризам, енергетика.

Граница шире зоне заштите изворишта/акумулације „Боговина” обухвата подручје које припада хидрогеолошком сливу водоакумулације „Боговина”, и то: прати границу шире зоне заштите изворишта „Бован” на граници насеља Илино и Рујиште – локалитет Масна страна на коти 730 m, одакле скреће ка југу на локалитет Рашинац, пресеца државни пут IIА реда бр. 218 (Бољевац - Ртањ - Сокобања - Врело - Горња Топоница) и локални пут до врха Ланац (883 mnv), враћа се на север до врха Шиљак (кота 1.570 m) на гребену планине Ртањ у правцу запада поклапа се са планинским гребеном до коте 1.309 m (код локалитета Кусак), скреће ка југу на територију општине Сокобања до локалитета Дебела Крушка, наставља у правцу запада до локалитета Летњак; затим вододелницом изворишне челенке Дулског потока од коте 720 m (локалитет Васиљевац) до коте 662 m (локалитет Топила), скреће ка северу до локалног морфолошког одсека, наставља у правцу запада дуж одсека до коте 791 m (локалитет Скок) и даље до коте 752 m обухвата овог Просторног плана, скреће ка северозападу на територију општине Бољевац.

Подручјем Просторног плана обухваћен је део сливног подручја постојеће акумулације „Бован” на територији општине Сокобања. Граница шире зоне заштите акумулације „Бован” захвата делом планско подручје и у том делу представља и границу слива акумулације „Бован” почевши од локалитета Василијевац (КО Врмца) одакле скреће на север пролази источном падином Васиљевац до врха Лозански скок (735 m), ломи се на исток до локалитета Дебела крушка скреће на север прелази локалитет Кусак (1.309 m), ломи се на североисток и креће се преко врха Пресло (1406 m) и иде границом развођа: почиње од највишег врха Ртња Шиљак (1.570 m), иде југоисточном Ледничком страном до Доњег Врха (1.083 m) КО Мужинац, затим стрмим одсеком Бабе до Скока (КО Шарбановац) где скреће на исток, сече државни пут ПА реда бр. 218 (Бољевац - Ртањ - Сокобања - Врело - Горња Топоница) и локални пут до врха Ланац (883 m). Овде граница скреће на југоисток наставља преко узвишења Мацин камен (828 m) до узвишења Баба Станин врх (760 m), истим правцем локалитетом Церје (КО Рујиште) излази из планског подручја и улази у општину Књажевац

Посебни третман подручја последица је одредница ППРС и Водопривредне основе Републике Србије, а произилази из значаја овог сливног подручја за водоснабдевање заснованог на капацитетима постојеће акумулације „Бован”, као и за наводњавање и за развој туризма.

На сливу Моравице започета је изградња Моравичког подсистема (који улази у састав Доње-јужноморавског регионалног система), који треба да обезбеди воде највишег квалитета намењених за снабдевање водом насеља и центара општина у општинама: Алексинац, Ражањ и Сокобања, као и насеља Росица у источном делу општине Крушевац и насеља Плана и Лебина у општини Параћин.

Кључни објекат представља изграђена вишенаменска акумулација „Бован”. Поред основне намене водоснабдевања, акумулација треба да омогући ублажавање поплавног таласа, задржавање протока наноса, воду за оплемењивање малих вода и одржавање биолошког минимума низводно од бране, воду за наводњавање потенцијалних површина низводно од бране на потезу Мозгово, Рутевац и Делиград, воду за потребе електроенергетике. Ради остварења осталих намена нужно је повећати постојећи степен изравнања за 1,15 – 1,25.

У III зони заштите СРП „Ртањ”, у насељу Врмца, налази се на локалитету Паклешка страна водоизвориште са прелиминарним зонама санитарне заштите – уже и шире, док су у обухвату Просторног плана шире зоне заштите за водоизворишта насеља Мужинац и Шарбановац, као и зоне заштите планираних акумулација у насељу Рујиште (општина Бољевац).

1.4. Инфраструктурни системи

У подручју преклапања заштитних зона и појасева у коридорима инфраструктурних система, са просторним јединицама са режимима заштите I, II и III степена у Специјалном резервату природе „Ртањ” и зонама III санитарне заштите изворишта водоснабдевања „Бован” и „Боговина”, као и у случају њиховог преклапања са другим зонама заштите установљеним за потребе посебне намене по различитим основама, примењује се *принцип „строжији режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора”*.

Ради ублажавања евентуалних штетних последица на природу, насталих у току изградње и експлоатације инфраструктурних система, захтева се планирање и спровођење компензацијских мера у складу са чланом 12 Закона о заштити природе и Правилником о компензацијским мерама („Службени гласник РС”, број 20/10), које утврђује министарство надлежно за послове заштите животне средине на предлог Завода за заштиту природе Србије.

1.5.Туризам

Развој одрживог туризма представља једну од кључних могућности за напредак и развој планског подручја. Одрживи туризам укључује развој туристичке привреде који је усклађен са природним и капацитетима животне средине. Циљ ове концепције је да се што већем броју посетиоца представе туристичке атракције региона и да се истовремено подстакну друге активности које доприносе развоју туризма или су његов резултат, као што су сточарство, шумарство, производња органске хране, пића, лековитог биља и слично, уз истовремено осигуравање да ове активности не нарушавају еколошку равнотежу и богатство флоре и фауне подручја. Осим у зонама I (и до одређене мере II) степена заштите, где се такође могу организовати контролисане туристичке руте у складу са заштитом природе, други делови планског подручја би стратегијски требало да се усмере на развој овог сектора кроз планиран и фокусиран процес. Државна подршка, пре свега у области изградње капиталне инфраструктуре и повољних финансијских аранжмана, како је наведено у Просторном плану Републике Србије, била би корисна за локалну самоиницијативу и интеграцију ове области у јединствену, велику туристичку зону.

Развој туризма треба да се ослања пре свега на природне могућности планског подручја, али при том не сме негативно утицати на еколошки балансирани екосистем или карактеристике предела. Ово је нарочито важно за заштићена подручја која су од изузетног значаја. На тим локацијама могуће је промовисати еколошки оријентисане видове туризма, чији развој почива на принципима одрживости и који у будућности могу представљати значајну предност за ово подручје.

Битно је уважавати природне вредности и културно наслеђе, избегавајући било какве негативне утицаје туризма и привреде на природне и културне ресурсе, као и на квалитет животне средине. Туризам заснован на принципима одрживог и еколошког развоја може се развијати на целом планском подручју, искоришћавајући његове потенцијале. Од посебне важности је развој рекреационо-образовних програма који промовишу природне и стечене вредности региона, представљање значајних културно-историјских објеката (са мерама за уређење њихове околине), успостављање информативних центара на локацијама у складу са специфичностима подручја, развијање специфичних смештајних капацитета као што су етно села, сеоски туризам и еко-кампови, као и развијање посебних програма еколошки оријентисаног угоститељства и услуга, са циљем промоције еко-туризма.

Имајући ово у виду, основно стратешко опредељење је да одрживи развој туризма представља значајну развојну перспективу планског подручја, те се основна концепција развоја туризма заснива на: формирању заједничке туристичке понуде која би објединила различите туристичке садржаје на целом простору плана; утврђивању заједничке развојне стратегије туризма на целокупном простору; реалном сагледавању домета појединачних туристичких дестинација и рангирање приоритета реализације планираних развојних пројеката; унапређењу стања комуналних система у насељима и изградњи неопходних нових капацитета; спровођењу едукације стручних кадрова и становника у складу са принципима одрживог развоја туризма; квантитативном и квалитативном побољшању стања смештајних капацитета; наставку активације и обнове традиционалних сеоских насеља која представљају окосницу развоја пре свега сеоског али и излетничког, етно и еко- туризма; унапређењу маркетинга туризма кроз пројекте, промотивне и информационе програме и рекламне кампање.

Претходне анализе природних и антропогених туристичких вредности, еколошких обележја простора односно укупних потенцијала, на простору СРП „Ртањ”, указују да се могу развијати следећи **видови туризма**:

- **излетничко-рекреативни туризам** - посета природним реткостима (пећине, јаме, врела, видиковци и др.). Услови за реализацију су уређивање и опремање излетишта и рекреативних стаза, унапређење постојећих и изградња нових угоститељских садржаја, одређивање могућих локација и садржаја информативних пунктова за

- поједине делове према специфичностима, све у функцији квалитетније туристичке понуде;
- **пешачење и планинарење** (посебно аматерско) је изузетно популаран и развијен део туристичке тражње како на домаћем тако и на иностраном туристичком тржишту. У прилог томе говоре већ афирмисане и посећене планинарске манифестације као што су *Божихни*, *Ноћни* (јула месеца сваке године) и *Видовдански успон*. Посебно обележавање планинарских и пешачких стаза је основа даљег развоја овог вида активности туриста;
 - **рурални/сеоски и етно туризам** у свим селима на планском подручју. Присутност добрих и већ афирмисаних примера овог вида туризма у селима Врмца, Илино и Мирово добар су основ за развој, нарочито око атрактивних туристичких репера. Такође, неопходно је активирање приватних домаћинстава у систем укупних смештајних капацитета;
 - **културно-манифестациони туризам** могуће је развијати сходно постојећим културним садржајима (*Врмцански град*, *манастири Лапушња*, *Лозица и Крепичевац*, *Капела Св. Ђорђа на Ртњу и др.*) већ афирмисаним манифестацијама на подручју (*Врмца фест*, *Св. Јован Биљобер*, *Фестивал мистерије Ртња* и др.). Услови за реализацију су побољшање и диверзификација постојећих смештајних капацитета, изградњом нових и адекватном опемљеношћу и уређеношћу простора (сале, угоститељски капацитети, пратећи рекреативни, забавни и етно програми и садржаји). Такође, неопходно је извршити категоризацију објеката;
 - **дечји и школски/омладински туризам** може да се развија на читавом подручју. Услови за развој овог вида туризма је изградња нових, увећање и диверзификација постојећих смештајних капацитета, уређење центара слободног времена као полифункционалних целина са концентрацијом различитих рекреативних садржаја, уређење спортских и еко-кампова, простора за школе, радионице и ликовне колоније, увођење и развој рекреативно-едукативних програма којима се афирмишу природне и створене атрактивности, све у циљу увећања туристичке атрактивности подручја;
 - **научно-истраживачки туризам** који обухвата истраживање природних вредности и биодиверзитета овог краја, а посебно **геотуризам и спелеолошки туризам** с обзиром на израженост георазноврсности на планском подручју (17 пећина на подручју Ртња).
 - **адреналински туризам** – екстремни спортови у природи нарочито на планини Ртањ и сеоским насељима у подножју планине (параглајдинг, планински бициклизам, слободно пењање и сл.).
 - **еко-туризам** у складу са ЕУ стандардима може се развијати на читавом простору, с обзиром на постојеће потенцијале. Нарочито се мора водити рачуна о развоју рекреативно-едукативних програма којима би се афирмисале природне и створене вредности подручја, презентација објеката и целина од културног и историјског значаја, уз предузимање неопходних мера за уређивање њихове околине, одређивање могућих локација и садржаја информативних пунктова према специфичностима, развоја специфичних облика привремених и стационарних капацитета (етно, сеоски туризам, еко кампови...), развоја специфичних еколошких програма угоститељства и услуга, све у циљу популаризације еко-туризма.
 - **ловни туризам** у већ постојећем ловишту на северној страни Ртња (6.386 ha), те **риболовни туризам** заснован на спортском риболову на Црном Тимоку, Врмцанском језеру и планираним акумулацијама на Врмцанској (Врмца), Трској реци (код насеља Рујиште).
 - **туризам сакупљања лековитог биља** - Ртањ је познат по ендемском биљу које расте само на овом подручју и које је под заштитом државе. Сваке године у јулу месецу одржава се манифестација *Свети Јован Биљобер*, која окупља љубитеље природе, планинаре и скупљаче лековитог биља.

Природни туристички мотиви на планском подручју су: Ртањ као доминантан туристички мотив са врховима Шилак, Баба и Кусак; Врмџанско језеро; Илино врело и врела Светилиште и Мировиштица као хидролошки мотиви; геоморфолошки мотиви представљени јамом Леденица (Ртањска (Муженичка) леденица) и пећине на Ртњу, и други. Док су *антропогени туристички мотиви* представљени културним добрима, односно споменицима културе који су проглашени културним добрима или су под претходном заштитом, као и локалитетима са археолошким садржајем и градитељски објекти од интереса за службу заштите споменика културе (евидентирана потенцијална културна добра).

Туристички пунктови: видиковци; кампови; едукативни (центар за интерпретацију планине Ртањ/визиторски) центар; излетишта; централни пунктови спорта и рекреације; пунктови екстремних спортова и контролисане авантуре (слободно пењање, авантура парк, параглајдинг); саобраћајни објекти од значаја за развој туризма (бензинске станице, аутобуске и железничке станице, паркиралишта и сл); туристички смештај (хотели, хостели, пансиони, апартмански смештајни објекти, етно-насеља, одмаралишта, планинарски домови; сеоска туристичка домаћинства).

Насеља са *израженим туристичким функцијама* су пре свега Ртањ као туристички планински центар, затим насеља Врмџа, Мирово и Илино.

Просторно-функционално структурисање туристичке привреде за подручје Просторног плана, обухвата формирање туристичких целина/зона, као ресурсне основе подручја за развој туризма. Оне представљају просторно-функционалне целине обједињене туристичке понуде са туристичким дестинацијама сродних карактеристика, као и са обухваћеним сегментима кружних и линеарних туристичких праваца и секундарним туристичким просторима. На планском подручју то су зона насеља Ртањ, Мирово и Илино, зона насеља Врмџа, Мужинац и Шербановац и зона Рујиште.

Унутар јединственог туристичког простора СРП „Ртањ” могу се издвојити **насеља (делови насеља) са већ присутним туристичким функцијама**, односно места са делимично оформљеном туристичком понудом и постојећом туристичком инфраструктуром, а то су: Ртањ и Врмџа. Такође, могу се издвојити и *потенцијални туристички локалитети - делови насеља са потенцијалном туристичком функцијом*: Мирово, Илино, Мужинац и Рујиште.

Планом се дефинишу следеће **туристичке зоне**:

- зона насеља Врмџа, Мужинац и Шарбановац;
- зона насеља Ртањ, Мирово и Илино;
- зона Рујиште.

2. УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ

2.1. Природни ресурси

Основно стратешко опредељење ка одрживом управљању природним ресурсима у је обезбеђење повољних техничко-технолошких, финансијских и еколошких решења за њихово коришћење, управљање и заштиту.

Најзначајнији природни ресурси за развој локалне привреде представљају:

- велика површина под шумама (велика количина техничког и огревног дрвета);
- водни потенцијал - могућност наводњавања и флаширања пијаће воде;
- климатски и земљишни услови за развој пољопривредне производње (сточарство, лековито биље, воћарство и повртарство) и изградњу ветрогенератора као постројења за производњу алтернативне енергије;
- минералне сировине (доломит, кречњак и друго).

Поред пољопривреде, на Планском подручју постоје изузетни услови за развој туризма, занатства и свих еколошки прихватљивих облика делатности у складу са

прописаним режимима заштите и коришћења простора.

У висинском погледу:

- 1) у *брежуљкастом-брдском рејону побрђа и брда* (од 500 mnv до 750 mnv) могуће су следеће активности:
 - a) пољопривреда
 - сточарство-фарме оваца и јагњади;
 - повртарство-кромпир;
 - воћарство-јабукe, крушке, малине;
 - пчеларство;
 - b) шумарство
 - производња и прерада дрвета;
 - лековито биље и шумски плодови;
 - c) туризам
 - ловни, риболовни, етно-еко;
- 2) у *брдско-планинском рејону брда и планина* (преко 750 mnv) могуће су следеће активности:
 - a) пољопривреда
 - брдско-планинско сточарство;
 - b) шумарство
 - производња и прерада дрвета;
 - лековито биље и шумски плодови;
 - c) туризам
 - ловни, риболовни, планински, етно-еко.

Пољопривредно земљиште

Планом се одређују следеће смернице заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта:

- на брдовитим и другим теренима с потенцијалима за воћарску и повртарску производњу, треба подржавати искоришћавање погодности за развој органске производње, док је примена метода строго контролисаног прихрањивања и интегралне заштите нужни услов опстанка и даљег развоја воћарства уопште, у спрези с усвајањем савремених стандарда квалитета у преради и пласману, унапређивањем маркетинга и оснивањем произвођачких асоцијација;
- заштита и одрживо коришћење земљишта, са пространим ливадама и пашњацима, велике еколошке и економске вредности, али и са природним ограничењима за развој пољопривреде, условљени су њиховом демографском обновом; поред развоја туризма, то захтева и подршку развоју пашњачког сточарства, промовисању агрошумарства (посебно, укључивање капацитета шума и водотока у извозно атрактивне програме производње, сакупљања и прераде широког асортимана високо вредних сировина), поновном увођењу аутохтоних раса стоке, сорти гајених биљака, традиционалних производних система и сл.;
- на заштићеним **подручјима посебних природних вредности**, укључујући и сливна подручја хидроакумулација и будућа заштићена подручја, прецизирање посебних режима коришћења пољопривредног земљишта и мера подршке дохотку локалног становништва, заснива се на уважавању како позитивних, тако и негативних утицаја пољопривреде на биодиверзитет и предео;
- чиста природа, незагађена животна средина и природни услови су погони за производњу лековитог и ароматичног биља које је традиционална делатност у овом крају и коју треба форсирати и надаље, као развојну шансу, али и пратећу делатност компатибилну туризму и производњи хране.

С обзиром на основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде - очување и унапређење услова за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа, разноврсност и обимност пољопривредног земљишта, општи климатски услови, еколошки чиста средина, као и дугогодишња традиција становништва да се бави пољопривредном производњом, уз изграђене капацитете, представљају изванредну подлогу за развој пољопривредне

производње.

Пољопривредно земљиште као ресурс је од прворазредног значаја за Планско подручје а његов развојни значај зависиће, пре свега, од развоја сточарске производње, изградње објеката за прераду пољопривредних производа, промене структуре производње (повећање површина под воћарским и повртарским културама, лековитим биљем и др.), примене агротехничких мера и повећање површина под системима за наводњавање.

Очување површина и побољшање физичких, хемијских и биолошких својстава пољопривредног земљишта засниваће се на:

- заштити пољопривредног земљишта од нерационалног/непланског заузимања у грађевинске, рекреативне и друге непољопривредне сврхе;
- разради и спровођењу еколошки безбедних програма мелиорације ливада и пашњака, упоредо с обезбеђивањем подршке редовном кошењу и/или напасању стоке, како би се спречила сукцесија коровских биљака, суженог биодиверзитета и мале економске вредности;
- не планира се тотално пошумљавање, односно затрављивање ораница на теренима изнад 750 m², и поред њиховог претежно слабог економско-производног потенцијала; ради опстанка планинских села потребно је задржавање одређених површина за ратарско-повртарску производњу на парцелама дубљих земљишта, погодних за гајење кромпира, одговарајућих сорти јарих жита и крмног биља; њихово одрживо коришћење условљено је адекватном антиерозионом обрадом, правилним плодоредом и контролисаним органско-минералним прихрањивањем биљака;
- обавезно је вођење рачуна о очувању крмне базе за развој планинског сточарства и другим интересима локалног становништва при успостављању еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина и то промовисањем агрошумарства и обезбеђењем подршке за редовно кошење и/или напасање стоке, како би се спречила биолошка деградација травног биљног покривача;
- уређењу пољских и шумских прилазних путева, укључујући подизање појасева заштитног зеленила дуж путева и туристичко-рекреативних стаза, око пашњака, изворишта воде, речних токова и сл.;
- спречавању негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља;
- очувању и неговању естетских обележја руралних предела у оквиру пољопривредних и шумских површина, доношењем сета правила и одговарајуће институционализоване контроле по питањима: поткресивања и крчења врзина/живица и уклањања корова дуж међа и сеоских, шумских и других путева и одржавања тих путева; сакупљања и елиминисања отпадака пољопривредних производа; чувања појединачних или група стабала на пољопривредним површинама; забране одлагања/бацања смећа и свих врста отпада (металног, стакленог, грађевинског и др.) ван места одређених за те намене и сл.;
- побољшању информатичке основе о пољопривредном земљишту и другим елементима руралног простора, ажурирањем катастра по начину коришћења земљишта и власницима сваке парцеле, упоредо са спровођењем детаљних педолошких истраживања и израдом бонитетне карте земљишта за општинску територију. Са становишта очувања економских и екосистемских функција земљишта апсолутни приоритет има одређивање одговарајућих радова на евидентираним ерозионим теренима и контрола њиховог спровођења, у складу с одредбама *Закона о пољопривредном земљишту*. На издвојеним ерозионим подручјима, начин коришћења пољопривредног земљишта треба прилагодити условима терена и гајити културе које ће поред биљне производње обезбедити и заштиту земљишта од ерозије.

Потребно је спровести противерозионе радове и противерозионе мере, углавном на два начина: као препорука власницима земљишта за све површине и културе угрожене слабијим ерозионим процесима и као обавеза за све власнике земљишта и култура које се налазе у склопу издвојеног и проглашеног ерозионог подручја.

На површинама које су нападнуте екцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење биолошких радова и мера на мелиорацији пашњака, подизању воћњака и

винограда, малињака и гајењу других пољопривредних култура на истерасираном земљишту као и оснивању заједничких ливада.

Од противерозионих мера посебан значај има начин орања при гајењу ратарских култура (контурно и гребенасто) као и контурно-појасна обрада а од стриктних забрана посебно је значајна забрана гајења окопавина на падинама са увећаним нагибом. Када су у питању нестабилни терени, забрана механичког оштећења тла има приоритетан значај.

Узимајући нагиб падине као основни чинилац предиспонираности подручја на процесе ерозије и начин искоришћавања као основни узрочник, мере и радови за противерозиону заштиту се примењују диференцирано по појединим пољопривредним културама

Табела бр. 17: Полазишта за утврђивање противерозионих захвата

Нагиб падине %	Радови, мере и предлог начина коришћења	
	Оранице	
0-3	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења	
3-7	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења уз услов обавезног контурног орања	
7-12,5	Дозвољено гајење ратарских култура изузев окопавина уз услов гребенског орања	
12,5-20	Дозвољено гајење ратарских култура уз услов контурно појасне обраде (сртип културе)	
20-25	Дозвољено гајење ратарских култура без окопавина сваке треће године, под условом да се у периоду између два дозвољена орања површина користи као травна култура - детелина	
Преко 25	Потпуна забрана орања и формирање травних или шумских култура	
Нагиб падине %	Радови, мере и предлог начина коришћења	
	Воћњаци	
до 10	Гајење воћњака уз нормалне мере неге и препоручује се мулчирање	
10-15	Гајење воћњака без посебних ограничења и обавезно мулчирање	
15-25	Гајење воћњака уз појачане мере неге и формирање травних појасева по хоризонтали у сваком 2. реду	
преко 25	Гајење воћњака уз изузетне мере неге и потпуно затрављивање тла легуминозама изузев зоне око стабла 3,0 m	
Нагиб %	Квалитет	Радови, мере и предлог начина коришћења
		Ливаде
0-5	Забарене услед високог нивоа подземне воде	Одводњавање
5-15	Ослабљен флористички састав	Појачане мере неге са прихрањивањем вештачким или стајским ђубривом на псеудоглејним земљиштима, дубоко растојање, растресање
преко 15	Слаб флористички састав и механичка оштећења	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава
Нагиб %	Квалитет	Радови, мере и предлог начина коришћења
		Пашњаци
до 15	У стадијуму деградације	Појачане мере неге и заштите са прихрањивањем вештачким ђубривом
преко 15	У стадијуму деградације и деградирани	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава

На нагнутим теренима је, такође, неопходно формирање противерозионих појасева жбунастог, шумског и травног типа ради смањења кинетичке енергије сливајућег млаза који врши еродирање површинских слојева земљишта и подлоге. На тај начин могуће је повећати толеранцију у смислу граничног нагиба за гајење ратарских култура а редукуцију истих извршити само на местима где не постоји никаква економска оправданост гајења житарица и окопавина. Уз то, живим ретензионим појасевима се значајно побољшава еколошки систем подручја а у врсте за формирање појасева могу се унети бројне племените карактеристике као што су медоносност, лековитост и др. У воћњацима и виноградима, у циљу смањења ерозионих процеса, потребно је формирање контурних бразди као и заснивање нових засада искључиво садњом по изохипси односно, управно на садашње редове.

Шуме и шумско земљиште, ловни и риболовни фонд

С обзиром да на Планском подручју шуме и шумско земљиште представљају изузетно вредан ресурс чија заштита има приоритет, коришћење и заштита овог ресурса мора бити у складу са прописима и еколошким стандардима како би се изузетно квалитетан шумски фонд очувао и унапредио.

Концепција развоја шумарства је заснована на заштити и унапређењу стања постојећих шума, уз рационализацију коришћења потенцијалних могућности станишта и уз максимално коришћење природног подмлађивања, како би се у државним шумама елиминисале категорије деградираних (девастираних), а разређених шума и свело на најмању могућу меру.

Постепено повећање шумских површина – пошумљавање необраслог шумског земљишта или привођење ових површина некој другој намени) вршити подједнаком динамиком (годишњом), врстама дрвећа одабраних у складу са природним потенцијалом станишта:

- приликом одржавања и увећања шума водити рачуна о израженим територијалним особинама у погледу шумовитости и стања шума и у складу са тим предузимати одговарајуће мере као што су реконструкција, нега, проређивање и сл. Увећање шумске масе пошумљавањем вршити првенствено на чистим шумским подручјима, посебно оним насталим после сече;
- приоритетно пошумљавати ерозивна и друга нестабилна земљишта као превентивну меру заштите тла;
- пошумљавање треба извршити аутохтоним врстама. Број и врста дрвета лимитирани су природним условима, квалитетним коришћењем и заштитом простора и естетским изгледом. Пошто је преовлађујућа врста буква по количини и значају, треба је и вештачки уносити;
- сво планско земљиште (изнад 750 mⁿv) које није издвојено као погодно за насељавање и пољопривреду (у нагибу већем од 25% треба уређивати и користити као шумско земљиште. У прелазној зони (до 750 mⁿv) ово земљиште (у нагибу већем од 25%) може се користити и у воћарству уколико већ није пошумљено;
- постојеће шумско земљиште на равнијим теренима планинских висоравни, погодним за пољопривредну производњу, уколико не представља посебно вредан шумски фонд и није у зони туристичке намене, може се постепено претварати у пољопривредно, ако се у том смислу оствари одговарајући договор заинтересованих произвођача;
- у зони туристичке намене овакво се равније шумско земљиште мора уређивати као парк шума;
- пре експлоатације шума, неопходно је урадити шумску основу и утврдити мере за заштиту од индустријске активности (сече шума, обраде дрвета и транспорта полуфабриката и готових производа). У зонама санитарне заштите није дозвољена сеча и обрада шумског потенцијала у привредне сврхе.

Уређење и експлоатација шумских подручја, чије коришћење у сврхе одмора и рекреација има друштвено-економског оправдања у одређеној мери, не сме да буде условљено и подређено само шумско-привредном интересу, што је до сада било искључиво

и што је још увек искључив случај. С друге стране, задовољавање све више потреба рекреације и туризма за шумским амбијентима, не би смело да пренебрегава потребе шумарства као таквог и најосновнијих интереса шумске привреде, ако се они могу задовољавати без опасности од еколошких поремећаја средине. Шумско-привредно планирање на подручју општине и уређење шума мора у довољној мери да обухвати, па у конкретним важнијим случајевима и да буде подређено специфичном просторном планирању и уређењу која ће у највећем степену имати у виду рекреативна својства и особености дотичног шумског подручја, њихово одржавање и унапређивање. Обезбеђивање и једног и другог интереса гарантује се обавезним укључивањем и применом мера просторног уређења и заштите, односно одржавања животне средине. Режим заштите мора да буде веома изнијансиран, тако да обезбеди одржавање динамичке равнотеже шумске заједнице и њеног станишта, њихових биолошких рекреативних потенцијала и истовремено њихове продуктивности као шуме и њених непосредних економских вредности.

Мере заштите шума и шумског земљишта, заштита вегетације, нарочито шума, која је у уској вези са заштитом земљишта – мере обнове, заштите, унапређења и експлоатације шумских површина, неопходно је спроводити кроз шумско-привредне основе, и то:

- пошумљавање, као меру обнове спровести у деградираним деловима шума на теренима где су педолошки услови неповољни;
- одржавање шумских путева и планирање нових у зависности од конфигурације терена у циљу заштите од пожара;
- контролисана испаша у шумама;
- измена структуре по врстама дрвећа ради подизања шумских култура и повећање прираста у наредном планском периоду;
- очување природних вредности и пејзажа СРП „Ртањ”;
- антиерозивна заштита оствариће се применом биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија, посебно у сливовима водоакумулација;
- антиерозивна заштита обухватаће и примену мера уређења на површинама у оквиру планираних скијалишта које обухватају: очување партерне вегетације, уз обавезно затрављивање просека на деоницама где је потребно делимично просецање шуме, компензацију просечене шуме пошумљавањем слободних површина које нису у функцији скијалишта, избегавање земљаних радова и примену санационих антиерозивних радова и биолошке рекултивације терена у случају неопходних интервенција и редовно одржавање скијашких стаза (нарочито на местима укрштања са водотоцима).

На подручју Просторног плана **не може се вршити:**

- уништавање биљних и животињских врста заштићених Законом или планом;
- уношење врста дрвећа страних природним ороклиматогеним шумама подручја, а нарочито неегзота, сеча шума као и други видови коришћења који доводе у питање стабилност шумске заједнице и станишта и њихову заштитну улогу (уклањање постојећих аутохтоних шумских врста приликом вршења проредка и чишћења састојина, остављање лежевине, браће и копање декоративних биљних врста у природним састојинама и браће плодова и лековитог биља на начин и у мери која ограничава репродуктивне могућности врста и сл.);
- претварање ливада и пашњака у оранице и преоравање земљишта на већим нагибима, уклањање живица и растиња са међа на пољопривредним површинама, кресање лисника;
- уношење страних врста фауне које слободно живе.

На подручју Просторног плана **треба обезбедити:**

- употребу аутохтоних врста за озелењавање око културно-историјских, туристичких, стамбених и пратећих објеката;
- очување мањих пашњачких и ливадских површина унутар шумских комплекса као природних хранилишта дивљачи и ради очувања постојећег пејзажа;

- очување билошког минимума вода који ће се утврдити на основу посебних истраживања како не би дошло до промене режима вода, негативног утицаја на флору и фауну, промене климата и уништавања пејзажних вредности;
- привођење пашњачких површина и површина подложних процесима спирања и еродирања одговарајућим шумским културама и преоријентацију култура на свим озираћеним површинама изложеним денудирању и ерозији на нагибима који се смеју обрађивати са једногодишњих на производњу са вишегодишњим културама (ливаде са вишегодишњим травама, детелина, воћњаци, шуме);
- уређивање шумских површина као парк шума у оквиру грађевинских подручја и посебних рекреативних и туристичких површина.

Развој ловства и **управљање ловиштима** спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту, усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту, организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи, изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката, санитарним одстрелом дивљачи а по поправци стања и организованом лову основних врста организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

На територији општина Бољевац и Сокобања простиру се ловишта чије је газдовање, уређење и коришћење поверено ШГ „Тимочке шуме”.

Ловишта су отвореног типа и припадају брдско-планинским ловиштима. Главне гајене врсте дивљачи су: срна и дивљих свиња. Ова ловишта су релативно добро опремљена ловно-техничким објектима (високе чеке, хранилишта, појилишта) и поседују ловно-привредне оснине.

Обзиром да општине Бољевац и Сокобања располажу станишним условима за развој интересантних ловних врста, добрим ловним фондом, могуће је у кратком временском периоду остварити бољу организацију и ефикасније укључивање у интегрални туристички производ целокупног простора општине.

У планском периоду треба реализовати Програм развоја ловног туризма у сарадњи са Ловачким савезом Србије, изградња ловачких домова у ловиштима, повећање степена искоришћености постојећих капацитета ловишта и постизање веће бројности дивљачи, усклађивање режима лова са реалном продукцијом дивљачи у ловишту, заштита дивљачи од лова крадица и унапређења ловно-стручне и чуварске службе, едуковање локалног становништва о ловном туризму путем организованих стручних предавања о ловству.

Минералне сировине, геотермална енергија, обновљиви извори енергије

Минералне сировине на Планском подручју представљају сировине за производњу грађевинског материјала – камен (доломит и кречњак).

Извори питке воде су посебно вредан ресурс и односе се, како на подземне воде (поготово изворишта у Мировштици, у Шарбановцу и Ртњу, али и остала која су каптирана за потребе снабдевања водом становника насеља у подножју Ртња).

Међу обновљивим изворима енергије нарочито су значајни сунце и ветар, али и биомаса.

Коршћење свих геолошких ресурса и обновљивих извора енергије мора бити у складу са прописаним режимима заштите и законским прописима.

Водни ресурси

Расположиви водни ресурси су:

- 1) површинске воде
- 2) природни извори
- 3) подземне воде

Правила коришћења вода, заштите вода и заштите од вода

Концепција коришћења и заштите водних ресурса базира се на успостављању равнотеже између расположивог и коришћеног дела водног ресурса, обезбеђењу квалитета подземних и површинских вода и заштити од ерозије, бујица и поплава, на целом планском подручју.

У ППРС и Водопривредној основи РС утврђена је основна стратегија коришћења вода, заштите вода и заштите од вода на територији Републике Србије, дефинисана *Законом о водама* као одржавање и развој водног режима обезбеђењем јединственог управљања водама, коришћења вода, заштите од штетног дејства вода и заштите вода, применом оптималних техничких, економских и еколошка решења.

У складу са ППРС и Водопривредном основом Републике Србије, не дозвољава се да се приликом коришћења вода угрожавају прописани водни режими (квалитативне и квантитативне особине), здравље људи, биљни и животињски свет, природне и културне вредности и добра, рационалне потребе низводних корисника, и обезбеђује се да количине и квалитет вода у водотоковима и подземљу (као делова укупних вода) буду усаглашени са потребама конзума и заштитом животне средине.

Због потребе високог степена обезбеђења квалитета и количина вода за водоснабдевање становништва (чему се даје предност у домену коришћења вода), издвојиће се воде које ће служити као изворишта воде за пиће. Приоритетно и максимално ће се користити локална изворишта подземних и површинских вода, а са регионалних система (погодних за експлоатацију) допремаће се само недостајуће количине.

Коришћење подземних вода дозвољено је до рационалног нивоа који обезбеђује дугорочну експлоатацију подземља без битне промене квалитета вода.

Приликом *коришћења површинских вода*, кључни објекти биће вишенаменске акумулације, погодне за просторну и временску прераспodelу вода, а све у рационалном односу са комплексним системом заштите и коришћења речних вода. Висококвалитетне воде ће се користити првенствено за водоснабдевање становништва, а воде нешто нижег квалитета за снабдевање индустрије (изузев прехранбене и сличних), хидроенергетику, наводњавање, рибарство, спорт, рекреацију, туризам и друго (за технолошке потребе). Захватање воде из водотока дозвољено је само уз водопривредну сагласност и обезбеђење гарантованог минимума и еколошког протока. Све висококвалитетне воде, осим општим мерама заштите, обавезно ће се и посебно заштитити.

Акумулације ће се градити на просторима изабраним тако да не долази до сукоба интереса са другим корисницима (као што су зоне на којима су већ реализовани урбани, привредни и инфраструктурни садржаји чије би измештање било технолошки неприхватљиво или би захтевало велика материјална и новчана улагања) и на теренима нижих класа.

Ради праћења понашања брана морају се поставити осматрачки (оскултациони) системи, који, осим основних информација о појединим оскултационим величинама, омогућавају и анализу стања са закључцима о понашању бране и њеној безбедности. Систем треба да буде тако решен да у сваком тренутку буде способан да благовремено упозори на сва одступања мерних величина у односу на нормална стања, да пронађе узроке и предложи мере за њихово враћање у нормално стање.

Порибљавање нових акумулација дозволиће се у само за то погодним акумулационим просторима, на бази посебних пројеката урађених од квалификованих институција.

Пре реализације акумулација, нарочито оних намењених водоснабдевању насеља, морају се спровести мере заштите од еутрофикације према јасно дефинисаном програму праћења абиотичких и биотичких процеса у језеру. Мере треба да обезбеде очување акумулација у олиготрофном стању, евентуално у блажој фази мезотрофије.

Коришћење материјала из речних корита не сме имати неповољне ефекте на режим водотока и биоценозу или на изведне објекте у речном кориту и приобаљу.

У домену *заштите вода* (Реферална карта РК 3: „*Заштита животне средине, природних вредности и непокретних културних добара и туризам*”), предвиђа се потпуна заштита квалитета површинских и подземних вода од случајног или намерног загађења, очувањем и унапређењем њиховог квалитета до степена који омогућава њихово коришћење за потребе најзахтевнијих корисника (квалитет I, IIa и IIb класе). Ради ефикасне заштите изворишта водоснабдевања, успостављају се зоне и појасеви техничке и санитарне заштите око њих; у свим насељима, упоредо са решавањем проблема водоснабдевања, мора се обезбедити одвођење и третман отпадних вода, изградња постројења за пречишћавање отпадних вода и повезивање индустрије на њих; индустријске токсичне отпадне воде подврћи ће се предтретману пре упуштања у јавне канализационе системе, уз поштовање прописа и уз сагласност републичке санитарне и водопривредне инспекције. Издавање употребних дозвола за рад постројење за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) треба условити обавезом континуираног мерења количина и квалитета воде на излазу из постројења.

Предвиђа се успостављање система мониторинга и израда катастра загађивача.

Ради очувања флоре и фауне у воденим, обалним и приобалним екосистемима, обавезно је обезбеђење екосистема потребним количинама воде.

Обавезно је оплемењивање малих вода.

Водотокови се морају одржавати у прописаној класи квалитета.

Правила уређења по зонама санитарне заштите

Подручја на којима се налазе постојећа или будућа изворишта која се могу користити за снабдевање водом, штитите се од случајног или намерног загађивања изворишта стављањем под посебну заштиту (*Правилник о начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите изворишта водоснабдевања*). Успостављају се три зоне санитарне заштите (са одговарајућим режимима, у складу са *Законом о водама*):

1. Зона непосредне заштите (зона строгог надзора или зона забрана) одређује се око изворишта.

Код захвата воде из акумулационог језера зона непосредне заштите обухвата део језера на коти нормалног успора на коме се врши захватање воде (са свим објектима, постројењима и инсталацијама), обални појас акумулације од коте нормалног успора у непосредној околини водозахвата и простор низводно од бране, чија ширина износи најмање 10 m:

- забрањује се изградња нових и доградња и надградња постојећих објеката супраструктуре и инфраструктуре, који могу да угрозе или отежају привођење простора планираној намени;
- дозвољава се: коришћење пољопривредног и шумског земљишта, под условом да се на мења обим и начин коришћења обрадивих површина, изузев за плодоред; редовно инвестиционо одржавање постојећих објеката супра и инфраструктуре.

2. Ужа зона заштите (зона ограничења) одређује се око изворишта.

Код захвата воде из акумулационог језера ужа зона заштите обухвата зону непосредне заштите и површину акумулационог језера на коти нормалног успора са обалним појасом у ширини од 500 m, мерено у хоризонталној пројекцији од спољне границе зоне I.

До изградње нових акумулација:

- забрањује се, на локацијама будућих акумулација, изградња објеката супраструктуре;
- дозвољава се изградња помоћних објеката за потребе пољопривредних домаћинстава и обављање радова ради инвестиционог одржавања постојећих објеката и санитације и коришћење постојећих објеката који ће се наћи у ужој зони заштите акумулације „Рујиште 1”, до припреме локације за изградњу акумулације, када је обавезно њихово измештање. Код акумулације „Рујиште 1”, за које није рађена инвестиционо-техничка документација и није утврђена кота нормалног успора, граница уже зоне заштите прописана је у односу на коту максималног успора (према члану 45 *Закона о водама*).

У току експлоатације нових акумулација:

- забрањује се изградња нових објеката супраструктуре, обавезно је измештање стамбених и свих осталих објеката који су, у оквиру сеоских и викенд насеља или самостално, изграђени унутар простора акумулационог језера до пројектоване коте максималног успора;
- искључују се пољопривредне површине из производње и формира се стабилан травнати покривач; све шуме у овим зонама заштите добијају примарну функцију заштитних шума I степена, а у том контексту, обим економске експлоатације се ограничава;
- дозвољава се задржавање затечених (изграђених) објеката у овој зони који су изнад пројектоване коте максималног успора акумулације, уз забрану доградње и надградње (осим санитарних чворова уз обавезу прикључења на канализациону мрежу насеља) и обавезу (према начелима „загађивач плаћа” и „корисник плаћа”) финансирања санитације ових делова викенд насеља; изградња и коришћење само оних саобраћајница које служе сервисирању акумулација. На улазу у зоне санитарне заштите, на свим јавним путевима постављају се видне ознаке о забрани превоза или испуштања опасних и штетних материја, као и дугих материја у количинама које могу трајно и у значајном обиму да угрозе извориште. Дуж јавних путева обезбеђују се уређаји и инфраструктура за прикупљање и контролисано одвођење атмосферских вода.

Ради спречавања појаве нових конфликтних ситуација, поступак припремања простора за формирање будућих акумулација намењених водоснабдевању, мора бити комплетан у погледу уклањања свих намена које ужој зони заштите не припадају.

Технички системи у области снабдевања водом и прикупљања и одвођења комуналних отпадних вода, морају се градити једновремено, уколико овим Просторним планом није другачије одређено.

3. **Шира зона заштите** (зона надзора или санитарног посматрања) одређује се око изворишта. Обухвата обе напред наведене зоне заштите, територију сливног подручја изворишта, преостало подручје слива акумулације и конзумно подручје.

Код постојећег изворишта акумулације „Бован” и планиране акумулације „Боговина”, шира зона заштите обухвата непосредну и ужу зону заштите и преостало подручје слива акумулације, али и целокупну територију на којој се налазе садашњи и будући корисници. У случају преклапања зона санитарних заштита акумулација „Бован” и „Боговина” и зона заштите и резервисања простора, установљених за посебне намене по другим различитим основама, примењиваће се строжији режим заштите и коришћења простора.

- обавезно је партерно уређење изнад експлоатационих и потенцијално експлоатационих поља рудника;
- дозвољава се: коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта и шума према одредницама *Основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног, односно шумског земљишта*; задржавање постојеће структуре пољопривредних површина уз обраду и сетву прилагођену нагибу и типу земљишта, до доношења интегралног програма уређења пољопривредног земљишта за планско подручје; све шуме у овим зонама заштите добијају примарну функцију заштитних шума II степена; врши се економска експлоатација шума; комплетирање мреже државних путева ради обезбеђења услова за предвиђени обим транзитног и робног промета; комплетирање локалне саобраћајне мреже ради функционисања мреже насеља и ситема акумулација, без додатних ограничења у контексту санитарно-техничке заштите изворишта; изградња мини електрана; изградња инвестиционих објеката према условима које прописује надлежни орган. Објекти морају имати обезбеђено каналисање и пречишћавање отпадних вода, према техничким прописима у складу са карактером и наменом објекта.

Стратешке мере заштите вода

Концепција заштите вода заснована је на увођењу зона заштите изворишта површинских и подземних вода, потпуној санитацији насеља и изградњу канализације, оптималном функционисању постојећих уређаја за пречишћавање отпадних вода и обезбеђењу пречишћавања насељских отпадних вода.

У циљу заштите њихових природних, екосистемских, ресурсних и енергетских капацитета од директног и индиректног утицаја који се може очекивати планираним активностима су:

- дефинисање свих извора загађења и утврђивање катастра загађивача, као један од основних инструмената интегралног управљања животном средином и водним ресурсима, као приоритетног, општег и националног добра;
- санација, ремедијација и рекултивација свих загађених и деградираних зона и локација (сметлишта, девастирани простори, позајмишта камена и сл.), као и успостављање система управљања отпадом;
- санација зона и локација клизишта и ерозионих подручја (техничко-биолошким, санационим и рекултивационим мерама), као и израда плана за проглашење ерозионих подручја (јединице локалне самоуправе);
- повећавање малих вода у кризним маловодним периодима (наменским управљањем извориштима), уз обезбеђивање „одрживог гарантованог протицаја” на водотоцима у периоду малих вода;
- обезбеђивање заштите од поплава и предупређивање стварања бујичних наноса (уређењем водотока, изградњом система за заштиту од поплава и другим интервенцијама) и израда плана за одбрану од поплава (јединице локалне самоуправе). За нерегулисане водотоке се (до завршетка картирања свих зона које се плаве великим водама вероватноће до 1%) успоставља водно земљиште на појасу ширине 10 m дуж обала;
- унапређење квалитета водотокова, чишћењем обала и успостављањем контроле загађења кроз редукацију испуштања отпадних вода, што подразумева елиминисање свих активности које могу угрозити статус водног тела;
- прикључивање планираних и постојећих објеката на канализациону мрежу (у међувремену користити прописне непропусне септичке јаме са редовним пражњењем и одношењем у постројења за пречишћавање отпадних вода, или компактна постројења), осим оних у тешко доступним подручјима (које треба опремити прописним септичким јамама, или компактним постројењима). Приоритет има реализација санитарно безбедног прикупљања, и пречишћавање отпадних вода оних објеката за која се елаборатом о зонама санитарне заштите изворишта утврди да се могу задржати у ужој зони заштите;
- реализација групних постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) - отпадне воде које се (по показатељима максимално дозвољене концентрације) могу упуштати у канализацију без предтретмана, увести у ППОВ општег типа; за отпадне воде које се не могу упуштати у канализацију, обезбедити предтретман до стања да смеју да буду упуштене у канализацију. Санитација насеља и туристичких локалитета која не могу да буду обухваћена групним системима (посебно у тешко доступним подручјима), обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописне септичке јаме (са редовним пражњењем и одношењем у ППОВ), или компактна постројења;
- дефинисање зона и појасева санитарне заштите око постојећих и планираних изворишта, планинских извора и објеката за водоснабдевање (каптаже, бунари), и спровођење мера санитарне заштите (према важећим прописима, по утврђивању граница непосредне и уже зоне заштите), као приоритетна мера са становишта заштите здравља људи (заштита квалитета воде за пиће);

- спровођење континуиране контроле режима рада изворишта, квалитета воде у изворишту и дистрибутивној мрежи (узорковање и анализе према важећим прописима), као и озакоњење и реконструкција локалних водовода, уз доградњу недостајућег резервоарског простора и мреже.
- за зоне изворишта водотока I класе квалитета, неопходно је искључити или ограничити активности које би нарушиле бонитетску класу, тј. третирати ове екосистеме као врло осетљива станишта, веома значајна за заштиту биодиверзитета.
- изградња водопривредних објеката и регулисање корита река могу имати негативне утицаје на захтевани режим заштите природних добара чиме би се угрозила значајна природна подручја, еколошке мреже и еколошки коридори са ретким биљним и животињским врстама, квалитет воде, земљишта, укупног биодиверзитета и заштита предела, што захтева примену мера заштите животне средине и мере компензације и то: порибљавање, али само на основу одговарајућих ихтиолошких студија и пројеката порибљавања; забрана изградње рибњака, осим хладноводних, салмонидних рибњака на водотоцима на којима се тиме не угрожавају постојећа изворишта.

Заштита од вода

Концепција заштите од вода заснована је на заштити од поплава, антиерозионом уређењу подручја слива акумулација „Бован” и „Боговина”, и на уклапању водопривредних решења у окружење, тј. применом хидротехничких и организационих мера. Хидротехничке мере подразумевају: пасивне мере заштите (линијски заштитни системи - насипи), активне мере заштите (трансформација таласа великих вода у акумулацијама) и неинвестиционе мере заштите (урбанистичким и просторним планирањем, тј. забраном изградње објеката у приобаљу водотока - на површинама угроженим поплавама).

У погледу заштите од вода, уређењем водних токова и санацијом свих ерозионих и бујичних жаришта (уз очување склада између природе и техничких радова и мера и уз побољшање естетског изгледа водотокова и непосредне околине), морају се обезбедити од штетног дејства вода (на нивоу прихватљивог ризика), насеља, привредни и друштвени системи и објекти, земљиште и остала добра.

Антиерозиони и други радови чији је циљ смањења проноса и допреме наноса до акумулације и спречавање засипања акумулације, морају претходити изградњи свих акумулација.

Регулација водотокова ради заштите од вода, мора се изводити са минимумом вештачких радова, а антиерозивне мере морају се обезбедити кроз биолошке, биотехничке или техничке радове.

Ради смањења директних и индиректних штета од поплава, у плавним зонама се неће вршити изградња нових објеката, нити доградња постојећих, а инфраструктурни системи се неће подужно водити. Објекти линијских инфраструктурних система морају се издигнути и диспозиционо решити изнад коте поплавних вода. Усвајање меродавних протицаја великих вода обавиће се на основу категорије приоритета, а утврђивање категорије приоритета извршиће на основу броја становника, важности добара и величине површине која се брани.

Заштита сливова акумулација намењених водоснабдевању становништва, има приоритет над заштитом сливова осталих акумулација.

2.2. Становништво, насеља и јавне службе

Концепција развоја мреже ртањских насеља засниваће се на валоризацији потенцијала и могућностима којима располаже овај простор у условима негативних тенденција демографских, економских, социјалних, техничко-технолошких, саобраћајно-комуникационих и других фактора. Императив је не само заустављање заустављање негативних демографских трендова већ и њихове позитивне тенденције кроз следеће:

- одрживи развој еколошко прихватљивих, традиционалних делатности (пољопривреде, на бази производње органске хране, шумарства и др.) и еколошко прихватљивих нових туристичких активности у подпланинским селима;
- функционално повезивање и интеграција долирске и брдско-планирске привреде и континуирано очување и развој културног идентитета локалног становништва;
- очување и заштита водних ресурса, пољопривредног и шумског земљишта и коришћење обновљивих извора енергије;
- сарадња са локалним становништвом, локалном самоуправом и другим корисницима подручја планине Ртањ: препознавање природних вредности од стране локалне заједнице; прихватање концепта заштите и одрживог развоја заштићеног подручја у виду предности кроз живљење и рад у заштићеном природном добру, а на основу домаћих али и искустава других европских земљама.

На подручју плана констатована је снажна депопулација и неповољна демографска структура, слабо развијена привреда и знатно слабија инфраструктурна опремљеност. Већина насеља са територије Ртња наставиће развој као рурална. Два су *центра заједнице насеља*⁶: Луково и Мужинац. Опремљени су комуналном инфраструктуром и мрежом објеката јавних служби и снабдевања према улози и значају у заједници села чији су центри и према својој демографској величини. Центри заједнице насеља ће обезбедити квалитетне животне услове за задржавање становништва. У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитет услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља. Они обавезно треба да имају: становање са услугама и пансионским смештајем за туристе и радну зону за мале и средње производне погоне, здравствену станицу, апотеку, осморазредну основну школу, предшколску установу, пијацу, ветеринарску амбуланту и пољопривредну апотеку. Као пожељни и виши ниво опреме, у складу са друштвеном и приватном иницијативом, економски оправданом, могу да садрже и: насељски парк, културне садржаје, спортско-рекреативни центар са теренима за фудбал и мале спортове, базеном и друге садржаје за задовољавање заједничких и туристичких потреба. Коначно, идеја је заокружен производни процес где би индустрија користила локалне природне ресурсе и пољопривредне производе локалних пољопривредних произвођача. Развој *насеља Луково*, укључујући и проширење грађевинског подручја, лимитира се у погледу даље изградње и развоја јавних служби очекиваним бројем корисника из самог насеља, ради спречавања преузимања тих функција из осталих насеља (Криви Вир и Јабланица који су ван подручја плана). Развој осталих функција и садржаја усмерава се на интензивнију валоризацију транзитног (магистралног) саобраћаја (сервиси и сл.).

Јасну **специјализацију** ће имати Мирово и Ртањ (оријентација на развој туризма) као *насеља са специфичним функцијама*. Специфичност ових насеља је у једној или више развојно планираних функција, односно потенцијалних капацитета за развој специфичне понуде. Та специфичност се огледа превасходно у туристичким капацитетима и понудама, планираним привредним капацитетима, инфраструктурним објектима и природним посебностима. Насеља са специфичним функцијама морају у знатној мери да буду уређена на савременијим основама него што је то данас. Овде се не мисли само на адекватну комуналну опремљеност и инфраструктуру (савремени водовод и канализација, телефонска мрежа, асфалтиране улице и сл.) и на постојање јавних функција, већ и на адекватно уређење и одржавање објеката и слободних неизграђених површина. Контролом коришћења грађевинског земљишта као и контролом заштите животне средине, природних и културних вредности подстицати очување и стварање аутентичних амбијенталних целина, културолошких вредности и туристичко рекреативних понуда. Основне функције су туризам и пољопривреда. Контролом коришћења земљишта неопходно је очувати квалитет

⁶ Центри заједнице насеља представљају матичне центре за насеља која се на њих непосредно наслањају. Они су нуклеуси, око којих се формирају основне заједнице насеља и треба да омогуће остваривање принципа —концентрисане децентрализације, односно груписање становништва.

пољопривредног земљишта и животне средине. Акцент у пољопривредној производњи је на сточарству, са стварањем услова за производњу здраве хране и органске пољопривреде. Туристичку понуду треба изградити практично од нуле (ово се односи на сва насеља у планском простору у којима се појави интерес за развој туризма). Сеоски, рекреативни и рурални туризам, са приоритетима на инфраструктурном опремању су правци развоја. Повезивањем насеља која имају туристичких садржаја и комплементарних активности треба да понуди јединственост и атрактивност целог простора.

Насеље Ртањ се прилагођава смерницама ППРС 2035. према коме се промовише нов модел руралне интеграције према коме ово насеље може перспективно да буде услужна или сервисна станица у руралном подручју којој гравитира већи број корисника услуга (стални становници, путницима у транзиту, сезонски корисници и др) и/или развој мобилних услуга и сервиса. Доступни фондови ЕУ чине да оваква подручја треба разматрати као водеће приоритете просторног развоја државе. Ртањ ће развијати постојеће и нове специфичне функције у складу са планираним туристичко-рекреативним развојем уз одговарајуће инфраструктурно опремање и уређење насеља. Планирани развој Мирова и Ртња подстицаће се суфинансирањем основне комуналне инфраструктуре, стимулативном фискалном политиком, интензивирањем јавног превоза ка општинском центру и развојем непољопривредних делатности.

Остала насеља на подручју плана због демографске величине и урбанизације, неће имати ни у будућности елементе централитета. Имаће уређену комуналну инфраструктуру и редуковану мрежу објеката услуга и снабдевања (изузев Врмце). Мужинцу директно гравитира Шарбановац, док је Врмца више оријентисана Јошаници која је ван обухвата Плана. Ка Лукову (и делом општинском центру Бољевац) је оријентисано Мирово. Илино гравитира општинском центру Бољевац. Остала насеља имаће, претежно, мешовиту намену која подразумева: становање са услугама, туристичким смештајем и малим производним погонима у домаћој радиности. И овде се акценат ставља на пољопривредну производњу и на сточарство са могућношћу производње здраве хране и органске пољопривреде (посебно производа сточарства и воћарства, бобичастог воћа, печурки, зачинског и лековитог биља, изградња рибњака, модернизација постојећих употребљивих прерађивачких капацитета и изградња нових прерађивачких капацитета). Планирани просторни развој осталих насеља подразумева стварање услова за успоравање пражњења до спречавања гашења насеља а затим и за њихову ревитализацију и демографску обнову (као коначног циља) оних насеља која према демографској пројекцији немају будућност. За младо становништво то значи обезбеђење просторних услова за виши стандард становања, јавног живота и рада (преко инфраструктурних решења, површина за јавне намене, увођењем брзог и стабилног интернета у насеља, које би привукло становништво, посебно млађе чији посао не захтева присуство на директној локацији и чије професије могу оваквим насељима да унесу одређен степен иновативности).

Посебни плански принципи односе се на село *Врмца*⁷ као једно од позитивних примера еко села у Србији. Оно ће наставити концепт еколошког заједничког живота на

⁷ У Зајечарској области, на десетак километара од Сокобање, налази се планинско село Врмца, са 155 домаћинстава (попис 2011). Према попису из 2022. године, Врмца има 387 становника, који се претежно баве пољопривредом. Тај је број три и по пута мањи од оног од пре педесетак година, када је свака од три сеоске махале, или „мале“ имала своју школу, од којих је једна била прва сеоска школа у источној Србији, изграђена давне 1834. године.

Насеље Врмца се први пут помиње у писаним документима из 3. века. Овде се тада налазило римско утврђење изграђено у сврху одбране царског друма који је водио за Блиски и Средњи Исток од напада варвара. У 6. веку римско утврђење је дограђено како би се Византија бранила од најезде словенских племена, а у 14. веку је постало утврђено станиште богатих византијских властелина. Након пада у турске руке Врмца почиње да се помиње и у турским књигама пореских обвезника. Касније овај крај освајају Бугари, а с доласком српских краљева тврђава добија име Крајина. Заравњени врх стене већ је вековима пуст, од када је 1413. године војска Бајазитовог сина Мусе Кесеције порушила тврђаву од које не остаде ни камен на камену.

једном малом руралном подручју (утицај едукације о одрживој пољопривреди, позитивне последице прилива новог, високо-образовног становништва у село, сарадња с локалним становништвом, размена искуства, мотивација за здравијим животом). Принципи развоја овог села почивају дакле на *моделу економске одрживости села*, при чему се чува његов идентитет - нетакнута природа, очување традиционалне архитектуре, односно јединствена естетика у начину градње и распореду објеката. Обнова и неговање аутентичне архитектуре обезбедиће се дефинисањем правила уређења и грађења и њеним пажљивим праћењем. За потребе реновирања фасада постојећих објеката, неопходно је пружити финансијску подршку кроз општинске фондове. Чињеница да ово село може да опстане само уколико се ослања на пољопривреду иде у прилог очувању идентитета истинске руралне заједнице. Међутим, ако се стреми ка еколошкој одрживости села, искључује се могућност индустријализације у циљу масовне производње хране, што упућује на органску пољопривреду као једину еколошки прихватљиву. Поштовање оваквих принципа пропагира еко-село Врмца као еколошки погодног начина живота који поред економске одрживости негује и међуљудске односе.

Успостављена прекогранична сарадња у оквиру Прекограничног програма Србија-Бугарска се наставља уз могућности стварања нових функционалних веза проширивањем сарадње у области развоја туризма, заштите животне средине, развоја инфраструктуре, формирања пословних контаката и развоја тржишта.

Развој јавних служби, односно социјални развој у целини, даље ће се одвијати под утицајем идентичних фактора који су условили досадашњи развој и тренутно стање. Основна развојна перспектива насеља на подручју Просторног плана огледа се у валоризацији природних вредности и интензивирању комплементарних туристичких активности. У складу с тим, постојеће садржаје у насељима неопходно је у целини очувати, подићи њихову функционалност, али и употпунити како би постали поуздани сервиси који ће подржати како квалитетан живот локалног становништва, тако и боравак растућег броја домаћих и иностраних туриста. Конкретне мере у том смислу су:

- прилагођавање радног времена амбуланти и учесталости долазака лекара потребама локалног становништва и туриста, посебно током туристичких сезона. Тада би радно време амбуланти требало да буде пуно, посебно у насељима Ртањ и Мужинац, а присуство лекара у њима свакодневно;
- реновирање постојећих спортских терена и изградња по једног терена за мале спортове у Мирову, Илину и Рујишту;
- отварање објекта поште у насељу Ртањ (потенцијално и у насељу Мужинац, ради опслуживања сокобањских села на подручју Просторног плана) и прилагођавање радног времена током туристичких сезона;
- уређење и опремање постојећих домова културе (приоритетно у Илину и Мужинцу) и отварање дома културе у насељу Ртањ и
- отварање апотеке у насељу Ртањ, са режимом рада прилагођеним потражњи.

У долинама и на обронцима стрмих брда разасуте су старе чатрнаре и амбари, а на потоцима и рекама има воденица. Некада је свака кућа имала своју воденицу или бар удео у некој. Оне и дан-данас представљају посебно благо и вредност самим мештанима. Необична разуђеност села, богатство природних ливада, овде познатих као утрине, велики водни ресурси - идеалан су потенцијал за производњу здраве хране и развој руралног, активног и еко-туризма. У овом селу је пре Другог светског рата било регистровано 18.000 разних грла стоке, која су се чувала на више од 10.000 ха утрина.

2.3.Привредни развој⁸

Планска концепција развоја привреде планског подручја утемељена је на следећим опредељењима:

- рационално коришћење земљишта заштитом пољопривредног и шумског земљишта од неадекватног коришћења, и очување природних и створених вредности;
- искоришћавање погодности за развој органске производње на теренима с потенцијалима за воћарску и повртарску производњу, усвајање савремених стандарда квалитета у преради и пласману, развој пашњачког сточарства, промовисање агрошумарства, производњу крмног биља, производње јабучастог и коштичавог воћа у воћарској производњи; и интензивирање производње лековитог и ароматичног биља;
- приоритетно пошумљавање ерозивних и других нестабилних земљишта као превентивну меру заштите, пошумљавање извршити аутохтоним врстама; шумско земљиште на равнијим теренима планинских висоравни, погодним за пољопривредну производњу, може се постепено претварати у пољопривредно; у зони туристичке намене раније шумско земљиште мора се уређивати као парк-шума;
- насеља у планском подручју Луково, Ртањ, Илино, Мирово припадају широј зони заштите изворишта сливног подручја водоакумације „Боговина”, где се успоставља режим санитарног надзора; на подручју изван шире зоне заштите изворишта задржава се постојеће стање у погледу намене површина и режима њиховог коришћења;
- експлоатација минералних сировина условљена је режимима санитарне заштите регионалних изворишта водоснабдевања; у режиму заштите III степена радови се ограничавају на отварање нових мајдана техничког камена, само ако се материјал таквих или сличних карактеристика не може наћи на подручју изван граница заштићеног подручја, или је исти привременог карактера просторно и временски строго ограничен, а користи се за побољшање услова живота локалне заједнице;
- дисперзија производних и услужних активности у складу са специфичностима и функцијама руралног подручја у погледу развоја примарне пољопривредне производње (сточарства, ратарства, воћарства) и различитих фаза прераде пољопривредних и шумских производа (прераде дрвне масе, шумских производа, гљиве, лековито и ароматично биље), и минералних сировина и др.;
- унапређење просторне структуре привреде кроз побољшање комуналне опремљености локације и саобраћајне доступности зона/локалитета намењеним привредним функцијама.

Развој привреде одвијаће се кроз развој водећих делатности: пољопривреда, шумарство, туризам, експлоатација и прерада минералних сировина које представљају водеће делатности, и њима комплементарних активности из сектора услуга (трговина, складиштење, сервисне услуге, пословно-комерцијалне услуге развоја) и мала и средња предузећа и предузетништво као облик организовања.

Елементи просторно-организационе структуре привреде на планском подручју су:

⁸ Планска концепција просторног развоја привреде заснива се на следећим изворима:

- Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Ртањ“
- План управљања Специјалном резервата природе „Ртањ“ за период 2020-2029. године. Србијашуме, 2019.
- Просторни план општине Бољевац – Елаборат за рани јавни увид, 2024.
- Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе Ртањ – Елаборат за рани јавни увид, јул 2023
- Просторни план општине Бољевац
- Просторни план општине Сокобања 2030
- Стратегија руралног развоја општине Сокобања за период 2019-2023. године – финални нацрт (2018).
- Стратегија одрживог развоја општине Сокобања 2015-2025 – нацрт.
- Програм развоја туризма општине Сокобања од 2023 до 2027. године.

- појединачни локалитети: објекти микро-бизниса и породичних фирми у оквиру пољопривредних домаћинства (саобраћајно повезани са откупом робе и потрошачима), уз предузимање неопходних мера заштите животне средине и поштовање правила изградње и уређења простора;
- развојне зоне, првенствено оријентисаних на туризам и комплементарне активности - насеља са израженим туристичким функцијама: Ртањ, Врмца, Мирова и Илино;
- локалитети/радне зоне/ у насељима или њиховој околини намењени развоју различитим привредним активностима:
 - *Луково, центар заједнице насеља* – развој радне зоне са диверзификованом структуром привредних активности, интензивнијом валоризацијом положаја уз магистралну саобраћајницу Праћин - Зајечар (сервиси, трговне, складишта, пословно-комерцијалне активности);
 - *Мирово*, са диверзификованом структуром привредних активности које се одвијају на неколико локалитета у близини насеља. Пособно се напомиње да је у близини насеља планирана индустријска зона која је према Плану детаљне регулације индустријске зоне „Мирово” имала обухват од 73,81 ha (са 4 урбанистичке целине и 10 урбанистички блокова намењених развоју различитих производно-услужних садржаја) уз магистралну саобраћајницу. До данас, земљиште је углавном инфраструктурно неопремљено а имовински односи између корисника земљишта нису решени, због чега овај простор у целини није привредно активиран и реална је ситуација да се кроз плански документацију нижег реда на локалном нивоу, преиспита и редефинише просторни обихват и уређење ове зоне у будућности у складу са реалним потребама локалне заједнице.

2.4. Инфраструктурни системи

2.4.1. Саобраћајна инфраструктура

За планско подручје у планском периоду неопходно је израдити потребну планску, студијску и пројектну документацију саобраћајне инфраструктуре у складу са ППРС и републичким развојним програмима, с обзиром да предуслов успешне интеграције Србије и Региона у шире просторне целине представља развијена мрежа саобраћајне инфраструктуре. Мрежу саобраћајне инфраструктуре неопходно је реконструисати, модернизовати и разгранати како би капацитет и безбедност омогућили несметан привредни развој планског подручја.

Концепција регионалне саобраћајне мреже подразумева успостављање мреже државних и општинских путева, који ће имати основну улогу међуопштинског, регионалног и међурегионалног повезивања. Развој регионалне саобраћајне мреже такође има значајну улогу за функционисање мреже државних путева I реда и аутопутева.

Приоритет у развоју саобраћајне инфраструктуре у планском периоду представљаће израда планске и пројектне документације и реализација главних пројеката рехабилитације државних путева према програмима ЈП „Путеви Србије”, утврђивање приоритета у развоју локалне путне мреже (категоризација и вредновање путне мреже), реконструкција и изградња локалне путне мреже (општинских и туристичких путева) према утврђеним приоритетима, изградња саобраћајне инфраструктуре за пешачки и бициклистички саобраћај и учествовање у програмима Републике Србије везаним за развој саобраћајне инфраструктуре.

Развој примарне мреже друмских саобраћајница на планском подручју представља стратешки приоритет са аспекта побољшања саобраћајне доступности, повећања капацитета и побољшања нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи, интегрисања планског подручја у шире регионално и међународно окружење, јачања постојећих и стварања нових

функционалних веза, као и развоја туристичких дестинација у оквиру ширег туристичког простора.

Планско подручје налази се у зони утицаја инфраструктурног коридора 10 и европског пута Е-771 (граница са Румунијом – Кладово - Неготин – Зајечар – Ниш), док планским подручјем пролази европски пут Е-761 (Параћин – Зајечар – граница са Бугарском).

На позицији државног пута ІБ реда бр. 36 (европског пута Е-761) планирана је изградња нове саобраћајнице, са деоницама по постојећој траси државног пута и новим деоницама. Инфраструктурни коридор државног пута приказан је у графичком прилогу – реферална карта 2 (*Мрежа насеља и инфраструктурни системи*), а према радној верзији трасе, рађеној за потребе израде Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута ІБ реда Параћин-Зајечар - Неготин, чија је израда у току. Укупна ширина планираног инфраструктурног коридора износи 200 m.

На деоници инфраструктурног коридора у захвату планског подручја планиране су две петље:

- петља „Луково” (стационажа по планираној саобраћајници km 33 + 600)
- петља „Ртањ” (стационажа по планираној саобраћајници km 41 + 000, на позицији укрштања са државним путем ІБ реда бр. 421).

Развој мреже општинских путева је од великог значаја имајући у виду да се преко ових путева насеља на подручју плана међусобно повезују као да остварују везу са државним путевима, односно ширим окружењем. Такође, развој туристичких дестинација је у директној вези са развојем општинских путева.

Планирана локална путна мрежа задржава трасе постојећих општинских путева уз доградњу нових путних праваца. Изградња општинских путева планира се у циљу међусобног повезивања насеља у планском подручју као и повезивања насеља на државне путеве. На овај начин унапређује се саобраћајна приступачност свих насеља планског подручја и постојећих и потенцијалних туристичких дестинација. Поред осталих путева планира се изградња општинског пута који повезује насеља Врмцу, Шарбановац и Мужинац и обилазни пут око језера Врмца (у општини Сокобања) као и општинских путева Илино - Добрујевац и насељу Мирowo (општина Бољевац).

Поред мреже општинских путева неопходно је унапредити и мрежу некатегорисаних путева и саобраћајних површина (у профилима путева или независних стаза) за кретање пешака и бициклиста. Потенцијално је могуће и уређење шумско-пешачких стаза (на земљишту које је у државној својини), уз услов да се стазе раде од природних материјала, погодних за коришћење у свим временским условима (од ваљаног каменог материјала и основним одводњавањем стаза).

У насељу Мужинац планиран је туристички пут (парцелом постојећег некатегорисаног пута) према планираном визиторском центру на планини Ртањ. Туристички пут такође је могуће уредити коришћењем природних материјала.

На већ изграђеним деоницама наведених путних праваца планира се рехабилитација и реконструкција, што представља скуп мера (интервенција) у циљу подизања нивоа квалитета саобраћајница и подизања нивоа саобраћајне услуге, а према дефинисаном рангу пута.

Један од најважнијих индикатора за одређивање просторних аспеката саобраћајних система и критеријума за мерење успешности просторног развоја, представља саобраћајна приступачност регионалних целина Републике Србије. Приликом одређивања индикатора регионалне приступачности, одлучујући фактор представљају квантитет и квалитет регионалне инфраструктуре, и време путовања становништва. Неодговарајућа регионална приступачност негативно се одражава на економске активности и просторну дистрибуцију становништва. Значајна побољшања регионалне приступачности могуће је остварити кроз унапређење секундарне путне мреже (изградњу - погушћавање и реконструкцију путне мреже). Планско подручје припада Зајечарском округу. Регионална приступачност у овом округу испод републичког просека. Зајечарски округ има регионалну приступачност 7

(индикатор приступачности као скуп четири индикатора регионалне приступачности – Просторни план Републике Србије).

Добра саобраћајна приступачност захтева координирани развој саобраћајних система што је предуслов за побољшање услова за равномеран развој планског подручја и региона.

2.4.2. Хидротехничка инфраструктура

2.4.2.1. Водопривредни системи и инфраструктура

Концепција дугорочног развоја водопривредне инфраструктуре односи се на остварење базних поставки за коришћење вода, заштиту вода и заштиту од вода.

Водоснабдевање

Циљеви у развоју водоснабдевања на подручју Просторног плана, заснивају се на обезбеђењу потребне количине воде за пиће за све становнике са планског подручја и за остале потребе, као и обезбеђење исправности и сталне контроле воде која се користи за снабдевање насеља и туристичких локалитета. Планска решења снабдевања водом насеља и туристичких локалитета на планском подручју, заснивају се на следећем:

- дефинисање и успостављање зона санитарне заштите око постојећих („Бован”) и планираних акумулација („Боговина”), као и постојећих изворишта водоснабдевања;
- реконструкција старе, дотрајале мреже и смањења губитака на мрежи, уз рационализацију потрошње применом одговарајућих мера (рецикулација, унапређење технолошких процеса и др.);
- доградња разводне водоводне мреже у свим насељима;
- изградња прекидних комора;
- изградња пумпних станица;
- изградња недостајућег резервоарског простора у осталим насељима;
- максимално коришћење локалних изворишта подземних и површинских вода у снабдевању насеља (мала густина становања и дисперзна насељеност), уз разматрање могућности (у планском хоризонту) о обезбеђивању недостајућих количина воде из регионалних система (порад потребе за водом ће пратити динамику и интензитет туристичког развоја);
- водоснабдевање ваннасељских туристичких и других садржаја решаваће се посебним водозахватима, у оквиру расположивих капацитета локалних извора, уз обавезу обезбеђења гарантованог минимума.

Мелиорациони системи

Мелиорација представља скуп мера које се спроводе са циљем поправљања физичких, хемијских и биолошких особина земљишта, као и стварање и одржавање оптималног водно-ваздушног режима земљишта, ради обезбеђења повољних услова за раст и развој гајених биљака и постизање стабилних приноса у пољопривредној производњи.

Хидромелиорација или хидротехничка мелиорација представља скуп хидротехничких мера, активности и грађевина (подразумева усклађену реализацију система за одводњавање, наводњавање, уз оптимално коришћење агротехничких мера) којима се остварују оптимални услови за развој биљака. Састоји се од: одбране од високих вода, површинског одводњавања, подземног одводњавања и наводњавања.

Потреба за површинским одводњавањем јавља се код: природне депресије без могућности гравитационог одводњавања, површине које су често или повремено под утицајем стагнирајуће воде од падавина или нерегулисаних водотока, површине под утицајем притицања подземних вода, површине слабо пропусног земљишта и учесталост интензивних падавина.

Основни предуслов за реализацију мелиорационих система је комасација земљишта, са укрупњавањем парцела, јер се савремени системи за наводњавање не могу примењивати у условима ситних пољопривредних парцела.

Развој мелиорационих система могућ је у долинама водотокова, као и на подручју новопланираних акумулација. Локације површина погодних за наводњавање одредиће се накнадно, зависно од потреба пољопривреде.

Планска решења мелиорационих система на планском подручју, заснивају се на следећем а у складу са планским решењима просторних планова општина Бољевац и Сокобања, као и ППППН „Бован” и ППППН „Боговина”:

- комасација земљишта у за то планираним насељима;
- израда техничке документације;
- изградња мелиорационих система на површинама погодним за наводњавање;
- изградња планираних акумулација намењених наводњавању.

Активна заштита од вода на основу ППППН „Бован”, предвиђа се изградњом вишенаменских акумулација на подручју општине Сокобања.

Табела бр. 18: Планиране акумулације

Назив планиране акумулације	Река	Кота максималног успора (m _{nv})	Површина акумулације (ha)	Бруто запремина акумулације (m ³)	Намена акумулације (*)
„Врмца”	Врмцанска река	379,40	36,0	4,40 x 10 ⁶	Н, Р
„Рујиште 1”	Сесалска река	521,50	77,0	8,00 x 10 ⁶	В
„Рујиште 2”	Трска	592,20	51,0	3,50 x 10 ⁶	Н

(*) Основна намена акумулације: **Н** (наводњавање пољопривредних површина); **В** (водоснабдевање насеља у општини Сокобања); **Р** (рекреација, спорт и риболов)

Одвођење и пречишћавање отпадних вода

Иако неповољне геоморфолошке карактеристике терена отежавају изградњу канализационих система за одвођење и пречишћавање отпадних вода, посебне намене планског подручја и успостављени режими њихове заштите, намећу обавезу решавања питања евакуације отпадних вода и онемогућавање испуштања фекалних вода преко нехигијенских септичких јама (чиме долази до загађивања не само подземних и површинских вода, већ и земљишта).

Каналисање отпадних вода са планског подручја одвијаће се сепаратним системом. Планска решења на развоју система за одвођење и пречишћавање отпадних вода са планског подручја обухватају следеће:

- изградњу примарних колектора;
- изградњу/реконструкцију/доградњу постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) са пратећим објектима ван обухвата овог Просторног плана. На траси колектора предвидети ревизионе и прикључне шахтовеи на свим местима лома трасе, промене пада колектора, прикључака секундарних колектора, као и за потребе одржавања (на растојању max 50 m);
- изградња појединачног системе за каналисање и пречишћавање отпадних вода за групу насеља или насеље са терцијарним пречишћавањем одговарајућег капацитета, и канализационом, уз реконструкцију постојеће локалне канализационе мреже и укључивање у систем;
- локално решавање проблема каналисања и пречишћавања отпадних вода за засеоке, мала насеља и потенцијалне туристичке локалитете, уз планирање постројења са високим степеном пречишћавања, прикупљајући отпадне воде из више домаћинстава у складу са економском тачком исплативости (минимум 50 становника/туриста). Употребљене воде сакупљаће се јединственим системима за следеће групе насеља:

Лошаница, **Врмца** и Жучковац са око 2.100 становника; Мужинац и Шарбановац са око 1.000 становника;

- до трајног решења проблема каналисања и пречишћавања отпадних вода, за индивидуалне објекте (или групу индивидуалних објеката) обавезна је изградња непропусних септичких јама (или септичких резервоара) одговарајуће запремине, као и непропусних јама за осоку и отпадне воде са пољопривредних домаћинстава и фарми. За јавне и објекте туристичке супраструктуре, обавезна је изградња одговарајућих уређаја са непропусним системима који ће се празнити (или са комплетним пречишћавањем), до изградње насељског система пречишћавања отпадних вода;
- отпадну воду из привредних објеката је, уз претходни предtretман, могуће одвести на заједнички ППОВ;
- уколико није могуће извести гравитациони канализациони истем, у случају потребе за препумпавањем, на одговарајућој локацији предвидети пунпну станицу;
- атмосферске воде се одводе површински до најближих (локалних) реципијената. У грађевинским подручјима, предвиђа се за одвођење отвореним каналима или зацевљено до реципијента; за саобраћајне објекте (бензинске станице, јавна паркиралишта) предвидети сепараторе зауљених вода, у циљу спречавања загађивања реципијента;
- пречишћене отпадне воде које се испуштају у реципијент морају испунити услове граничних вредности емисије за одређене групе загађујућих супстанци, према *Уредби о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање* („Службени гласник РС”, бр. 67/11 и 48/12). Мерење количина и испитивање отпадних вода врше се у складу са *Правилником о начину и условима за мерење количине и испитивање отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима* („Службени гласник РС”, број 33/16).
- изградња секундарне канализационе мреже за употребљене воде у свим насељима;
- изградња водонепропусних септичких јама са организованим пражњењем и одвожењем садржаја на за то планиране локације;
- изградња секундарне канализационе мреже за атмосферске воде у свим насељима;
- дуж државних путева предвиђа се изградња инфраструктуре и уређаја за прикупљање, одвођење и санитарно прихватљив третман загађених атмосферских вода, као и пријем отпадних материја у случају акцидентата приликом редовног саобраћаја;
- обавезна заштита квалитета вода увођењем система мерења и осматрања за благовремено откривање појаве загађења

Регулација водотокова

Неуређени водотокови, нарочито у насељеним местима, проузрокују одређене материјалне штете на приобаљима, и често служе као реципијент за отпадне воде, што нарочито утиче на визуелни доживљај насељених места кроз која пролазе. Због тога се планира регулација водотокова који пролазе кроз насељена места, изградњом класичних регулација са обалоутврдама, или пејзажним уређењем обала, како би се сачувао карактер предела приобаља водотокова. С тим у вези, на планском подручју планирани су следећи водорегулациони радови:

- уређење Врмцанске реке која угрожава и општински пут бр. 4 на подручју Просторног плана у општини Сокобања; уређење водотока Црног Тимока у зони цркве у Лукову (општина Бољевац), у складу са мерама техничке заштите културног добра, регулацију (продубљивање корита и учвршћивање обале биолошким радовима) водотока Црног Тимока на потезу од Кривога Вира до Лукова, ради заштите пољопривредног земљишта од плављења и спречавања ерозионих процеса;
- регулација водотокова на руралном подручју, ван система редовне одбране од поплава, у складу са плановима проглашења ерозионих подручја и одбране од бујичних поплава;
- финализирање и реализација програма бујичних преграда, устава, и пратећих садржаја на водотоковима;

- преграђивање и регулација водотокова, као и преусмеравање воде из корита река, могу бити узрок нарушавања природног станишта ихтиофауне (утиче на водни режим, својства и квалитет воде). Потенцијалну опасност представља и изградња нових хидроенергетских објеката на водотоковима, која би довела до трајне измене морфологије терена приобаља и карактера предела, водног режима, својстава и квалитета воде, док би се неповратно изгубила значајна станишта и популације присутних врста риба. Чак и да не представљају препреку за узводне миграције риба негативан утицај на рибљу фауну би се јавио због промене конфигурације корита реке и загревања воде у тзв. базенима. С тим у вези, на читавом планском, а посебно на заштићеном подручју, неопходно је заштитити акватичке екосистеме од свих видова промена хидролошког режима и квалитета воде, као и од деградације станишта;
- изградња вишенаменских акумулација (акумулације: „Врмца” на Врмцанској реци са аква парком – наводњавање пољопривредних површина, рекреација, спорт и риболов; „Рујиште 1” на Сесалској (Мађарској) реци - водоснабдевање, и „Рујиште 2” на реци Трсци - наводњавање).

Уређење корита треба спроводити тако да буде уклопљено у природни амбијент што подразумева употребу природних материјала као што су земља, камен, зелени појасеви вегетације и сл. Заштита од поплава насеља и приобаља водотока, као и пољопривредног земљишта треба да буде најмање од педесетогодишњих великих вода. Један од видова заштита од вода је изградња вишенаменских акумулација.

Битан услов за остваривање укупних позитивних ефеката система за заштиту од поплава и уређење водних токова представља и заштита од ерозије и бујичних токова. Са аспекта ерозије земљишта, за подручје Плана од значаја је поред претварања нископродуктивних и деградираних пољопривредних површина у шумске комплексе и заштита водопривредних објеката од наноса са механичког, хемијског и биолошког аспекта, зависно од степена угрожености и степена осетљивости тих објеката на засипање наносом. Сви радови морају се ускладити са прописаним нормама које не нарушавају природни амбијент и историјско културне садржаје. То подразумева, пре свега, изградњу бујичних преграда за заустављање наноса.

2.4.3. Електроенергетска инфраструктура

Планира се и реконструкција далековода 35 kV Бољевац-Мирово истом трасом, у смислу замене стубова и повећања пресека проводника.

Мрежа 10 kV задовољава потребе конзума а у наредном периоду планира се реконструкција, модернизација и проширење ове мреже у складу са будућим потребама.

Нисконапонску мрежу потребно је убрзано реконструисати јер постоје деонице на којима се, због дотрајалости и недовољног пресека проводника, не може обезбедити потребна сигурност и квалитет напајања. Потребно је sukcesивно вршити реконструкцију и проширење исте употребом бетонских стубова и проводника одговарајућег пресека, користећи самоносиви кабловски сноп у што већој мери.

2.4.4. Електронско- комуникациона инфраструктура

Потребно је радити на проширењу и модернизацији мреже као и на увођењу нових широкопојасних услуга, сервиса и технологија.

У средњерочном периоду очекује се да у мрежи коегзистирају традиционална и мултисервисна пакетска мрежа са постепеном потпуном миграцијом корисника на пакетску мрежу. У овом периоду потребно је да сви комутациони чворови, буду замењени модерним мултисервисним чворовима.

У првој фази користиће се хибридне бакарно-оптичке приступне мреже у конфигурацији FTTN (*fibre to the Node*) за резиденцијалне и FTTB (*fibre to the Building*) за

бизнис кориснике, а затим ће се прећи на потпуно оптичке мреже FTTH (*fibre to the Home/Office*). Иако су очекивања да ће FTTH бити доминантна врста приступа широкопојасним услугама потпуно реална, не треба одустати од имплементације других, нарочито бежичних варијанти.

Мрежу мобилне телефоније потребно је ширити изградњом нових базних станица и преласком на новије технологије. На графичком прилогу оријентационо су приказане потенцијалне локације за изградњу базних станица, а могуће их је градити и на другим локацијама.

Постојећи објекти и мрежа каблова на посматраном подручју који су потенцијално угрожени изградњом планираних нових саобраћајних коридора или неких других објеката, односно реконструкцијом постојећих, морају бити адекватно заштићени пројектима измештања или заштите. Доношењем новог планског документа не сме се ограничити нити онемогућити приступ, односно службеност пролаза парцелама са постојећом телекомуникационом инфраструктуром.

Приликом израде пројеката за изградњу нових и реконструкцију постојећих саобраћајница и мостова, неопходно је у склопу пројекта детаљно обрадити мере заштите односно измештања телекомуникационих каблова на критичним локацијама. Приликом планирања нових саобраћајних коридора или реконструкције постојећих потребно је планирати полагање одговарајућих цеви за накнадно провлачење телекомуникационих каблова у оквиру парцела у власништву имаоца саобраћајне инфраструктуре. Такође, неопходно је предвидети нове телекомуникационе коридоре (пре свега, уз постојеће и нове саобраћајнице) којима би се, кад се за то укаже потреба, ширила телекомуникациона мрежа у складу са тенденцијама развоја телекомуникационих услуга и сервиса и потребама корисника.

2.4.5. Енергетска инфраструктура

Просторним планом Републике Србије 2010 – 2020, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2025. године и Просторним планом подручја посебне намене мреже магистралних и разводних гасовода Источне Србије са елементима детаљне разраде (Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене мреже магистралних и разводних гасовода Источне Србије са елементима детаљне разраде, „Службени гласник РС”, број 84/22), чија је израда у току (услови ЈП „Србијагас”, бр. 06-07-11/2329/1 од 25.08.2023. године), планиран је коридор магистралног гасоводног система из правца Параћина, прецизније прикључак од постојеће мерне станице МС 2 која се налази у КО Бошњане, која је део магистралног гасовода (интерконектор) граница Бугарске – граница Мађарске, ка истоку – југоистоку у коридору постојећег гасовода, и наставља у правцу насеља Криви Вир и Мирново одакле напушта постојећи коридор и скреће ка североистоку и насељима Бољевац и Шарбановац, где се након 70 km у „ГРЧ Сува Река” (КО Метовница), одваја један крак ка Бору, а други ка Рготини. Магистрални гасовод ће делом на северу проћи кроз планско подручје. Изградњом гасоводног система ће се омогућити гасификација и подручја у оквиру Специјалног резервата природе Ртањ, потребно је у оквиру Просторног плана, предвидети изградњу:

- магистралног гасовода МОР 50 bar;
- дистрибутивног гасовода МОР 16bar;
- мерно регулационих станица за потребе широке потрошње;
- дистрибутивне гасоводне мреже од полиетиленских цеви МОР 4 bar;
- гасних прикључака са мерним местима код потрошача.

2.5. Заштита животне средине

Општу концепцију заштите и одрживог коришћења простора опредељује посебна намена подручја Просторног плана а то су: природне вредности СРП „Ртањ” (предвиђене за очување, заштиту и унапређење) и туристичке вредности подручја (одрживи туризам у складу са концептом заштите подручја).

Заштита подручја Просторног плана заснована је на усклађивању интереса заштите природе, природних и културних вредности, заштите животне средине и предела, са једне стране, и развоја туризма и комплементарних активности на ширем подручју као и социо-економског развоја локалних заједница, са друге стране.

Концепција **заштите животне средине** заснива се на усклађивању потреба развоја и очувања, односно заштите његових ресурса и природних вредности на одржив начин. То подразумева постављање заштите животне средине као оквира целокупног планског развоја и планска решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја, а увећавају позитивни утицаји.

На целом подручју Плана забрањују се активности и изградња објеката који би својим постојањем или употребом непосредно или на други начин угрожавали здравље људи или угрожавали животну средину, односно биодиверзитет СРП „Ртањ”.

За очувана и подручја са малим степеном загађености предвиђене су мере за одржавање и увећање позитивних утицаја постојећег стања квалитета животне средине. За остала подручја требало би спровести планске мере унапређења квалитета животне средине усмерене ка оптималнијем начину коришћења природних ресурса.

Пропозиције и мере заштите

Планско опредељење у области заштите животне средине заснива се на постизању оптималног и рационалног коришћења природних ресурса и унапређењу природних и створених вредности, као и интегрисању аспекта животне средине у планска решења у вези са наменом, уређењем и изградњом простора и обезбеђивањем одрживог развоја подручја.

Планска решења не индикују неповољан утицај на главне елементе и показатеље стања животне средине. Стога, конкретне мере заштите животне средине, односно мере за смањење утицаја на животну средину приликом изградње објеката и уређење простора у оквиру планираних намена, утврдиће се у поступку израде пројектне документације, кроз студије процене утицаја на животну средину или на други начин утврђен у складу са законом.

Приоритетна планска решења и пројекти одређени су у складу са основним циљем одрживог развоја подручја посебне намене који ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности, развоју туризма, очувању и унапређењу животне средине и интеграцији СРП „Ртањ” и ширег окружења.

Пропозиције заштите, уређења и коришћења подручја СРП „Ртањ”, дефинисане су за зоне према утврђеним режимима заштите, и то:

- у режиму заштите I степена забрањује се коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности изузев оних које би спречиле деградацију и нестанак развијених екосистема, као и научних истраживања, контролисане едукације и ограниченог коришћења постојећих службених путева.
- у режиму заштите II степена утврђује се ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава, док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности.
- у режиму заштите III степена заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних

делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

2.5.1. Категоризација квалитета животне средине

Иако не постоје мерења којима би се експлицитно потврдиле величине односно концентрације и просторна дистрибуција утицаја извора загађења елемената животне средине у контексту прописаних граничних вредности, може се, као што је раније наведено, констатовати да је стање животне средине у погледу квалитета на планском подручју добро.

Просторним планом извршена је валоризација простора на основу утврђених категорија животне средине према стању квалитета животне средине, а на основу категоризације дефинисане ППРС, и то:

- подручја *загађене и деградиране животне средине* нису евидентирана у оквиру граница Плана, осим локалитети дивљих депонија;
- подручја *угрожене животне средине* обухвата грађевинска подручја насеља, локалне саобраћајнице, подручја интензивне пољопривредне производње – Костадиновица (подножје и југоисточни део планине), јужне стране планине са интензивним сточарством, напуштени каменоломи и јаловишта старих копова рудника у подножју североисточног дела планине. Неопходно је спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања на оваквим локалитетима, како би се умањила угроженост животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватније начине коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине;
- подручја *квалитетне животне средине* обухватају површине са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота. На подручју Плана то су локалитети под III степеном заштите, затим шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, ливаде и пашњаци, пољопривредна и ловна подручја, подручја са природном деградацијом. За ова подручја треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја, односно позитивни као компаративна предност у планирању развоја;
- подручја *веома квалитетне животне средине* укључују површине у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет. Такви локалитети су у статусу I и II режима заштите, односно простор који је ограничен спољним границама шумских одељења ГЈ „Ртањ”, Шумске управе Бољевац, затим КО Врмца, КО Мужинац, КО Мирowo и КО Шарбановац. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

Утврђивање категорија са режимима заштите и спровођење успостављених ограничења за развој активности на овом подручју, као и објеката и радова који могу утицати на загађивање, обезбедиће виши квалитет животне средине и директно смањити ризик од загађивања.

2.5.2. Услови и мере заштите животне средине

Заштита животне средине на подручју Плана заснива се на концепту одрживог развоја, полазећи од начела превенције и спречавања загађивања животне средине и усклађивање са потребама социјалног и економског развоја. Коришћење простора посебне намене мора бити у складу са могућностима природних и створених вредности, али и ограничењима као што су установљени режими заштите. Мере заштите животне средине заснивају се и на начелу интегралности, што значи обавезну интеграцију услова заштите животне средине у све планове и програме, односно активности и садржаје.

Мере заштите животне средине заснивају се на:

- очувању и унапређењу квалитета животне средине, амбијенталних, естетских и туристичко-рекреативних потенцијала подручја;
- рационалном коришћењу природних ресурса;
- обезбеђењу саобраћајних, санитарних, енергетских и других техничких услова који омогућују висок квалитет животне средине.

Основна мера коју треба спроводити на целом подручју Просторног плана је очување садашњег стања квалитета животне средине уз појединачне интервенција на локацијама са нарушеним квалитетом појединих параметара заштите.

Заштита ваздуха од загађења у складу са *Законом о заштити ваздуха* („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21 - др. закон), постиже се смањењем нивоа емисије из постојећих и планираних извора загађивања ваздуха кроз следеће мере:

- очувањем свих површина под зеленилом, заштитом и очувањем стања шума, шумског земљишта и свеукупног зеленила и унапређењем постојећег зеленог фонда;
- планирањем и пројектовањем зелених коридора дуж постојећих и планираних саобраћајних коридора и око привредних објеката;
- применом мера заштите ваздуха од загађивања и заштите од буке и применом најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева и локалних саобраћајница;
- стратешким планирањем објеката и инфраструктуре који доприносе већем коришћењу обновљивих извора енергије (геотермалне енергије, биомасе, соларне енергије...);
- изработом плана и програма за повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и коришћењу енергије (домаћинства, јавни објекти и привреда);
- санирањем свих локација на којима се депонује отпад (сметлишта и јаловишта);
- успостављањем система континуираног праћења квалитета ваздуха и извештавањем о извршеним мерењима и евентуалним прекорачењима ГВЕ;
- обавеза загађивача, а да у складу са законом врши перманентну контролу ваздуха и у складу са законским прописима.

Активности којима се промовише заштита ваздуха односе се на забрану отварања каменолома, индустријских објеката и капацитета, стоваришта, магацина, складишта и сличних објеката у којима се врши емисија загађујућих материја изнад законом прописаних вредности.

Заштита вода остварује се интегралним начином планирања управљања водама путем спровођења мера за очување површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина вода Концепција заштите вода заснована је на увођењу зона заштите изворишта површинских и подземних вода, потпуној санитацији насеља и изградњи канализације и обезбеђењу пречишћавања насељских отпадних вода. Неопходно је обезбедити спречавање и ограничавање уношења опасних и других штетних материја у воде и праћење квалитета вода.

Мере заштите вода:

1. Мере заштите квалитета пијаће воде:

- у циљу заштите квалитета пијаће воде обезбедити санитарну заштиту изворишта водоснабдевања (укључујући и разводну мрежу); у санитарним зонама заштите изворишта забрањене су све активности које могу угрозити здравствену исправност воде прописане *Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања*;
- успостављање непосредне и уже зоне заштите локалних изворишта, односи се на забрану уношења свих материја и супстанци које загађују или могу загадити подземне воде и водоносне слојеве;

- воде и земљиште у подручју заштите изворишта водоснабдевања, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде;
- обавезно је уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата: површинско уређење терена; уклањање нехигијенских објеката; реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине; забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада; забрану транспорта опасних и штетних материја; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи; и редовну контролу наменског коришћења земљишта;
- на подручју шире зоне заштите изворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине применом следећих превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност ценовода и водопривредних објеката; забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште; остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом; дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописаним законом; чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите; није дозвољена интензивна употребе пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе; забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја; отпадне воде, без обзира на степен пречишћавања, не могу се испуштати у водотоке I категорије и подручја изворишта водоснабдевања.

2. Опште мере заштите вода:

- обавезно каналисање и пречишћавања свих отпадних вода из објеката који морају бити прикључени на насељско ППОВ, односно санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода на одговарајућим компактним постројењима за пречишћавање отпадних вода (биодискови, лагуне и сл.), који су прихватљиви за природне мање урбане зоне;
- увођење отпадних вода насеља и предузећа, које се по Правилнику (по показатељима МДК) могу упуштати у канализацију без предtretмана, у ППОВ општег типа;
- обезбеђивања предtretмана отпадних вода погона које се не могу упуштати у канализацију (по показатељима МДК), до стања да смеју да буду упуштене у канализацију;
- санитација сеоских насеља која не могу да буду обухваћена групним системима, посебно у брдским подручјима, обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописане вододрживе септичке и/или уз изградњу биолошких (екосистемских процесора), уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама (пражњење и одношење у ППОВ);
- смањење ризика од контаминације земљишта уз саобраћајнице загађеним водама са саобраћајнице услед изливања опасних материја које се транспортују;
- забрана транспорта опасних и отровних материја изван за то предвиђених саобраћајница и њихово складиштење изван за то предвиђених површина;
- смањења ризика од непрописног складиштења или употребе нафтних деривата или агрохемијских средстава;
- примене мера заштите вода од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева;

- промовисањем пољопривреде на малим поседима без коришћења хемикалија, доприноси се очувању површинских и подземних вода (локалних изворишта водоснабдевања) и свих водних тела у окружењу;
- прописно управљање стајњаком (Нитратна директива 91/676/ЕЦ) подразумева обезбеђивање безбедног прихватање течног и чврстог стајњака (лагуне и резервоари), редовно пражњење и коришћење као ђубрива уз мере контроле и план управљања стајњаком у оквиру фарми; поштовати заштитна одстојања објеката у односу на водоносне слојеве;
- спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова;
- увођење перманентне и систематске контроле квалитета вода и одговарајуће службе за реализацију постављених циљева и услова.

3. *Водопривредне мере обухватају:*

- антиерозионе мере и заштиту од поплава кроз реализација антиерозионих радова применом биолошких, биотехничких и техничких мера заштите и спречавање хемијског или механичког загађења водотока, спирањем земљишта и/или штетних материја;
- регулацију водотока вршити на начин да се не угрозе рибља станишта (и у складу са режимима заштите СРП-а);
- забрану изградње нових, доградње постојећих објеката и подужно вођење инфраструктурних система у плавним зонама;
- обезбеђивање „одрживог гарантованог протицаја” на водоточима у периоду малих вода.

За све водотоке на подручју Просторног плана захтевају се високе класе квалитета (I/II). Водотоци у изворишним деловима река у зони заштићених изворишта, треба да се одржавају у I и I/II класи квалитета. Све активности у сливном подручју морају бити усмерене на заштиту вода као приоритетног задатка што подразумева елиминисање свих активности које могу загадити или на било који начин угрозити статус водног тела.

У функцији заштите воде као ресурса неопходно је стимулисати и промовисати рационално коришћења воде, које се врши: преко средстава јавног информисања; припремом и реализацијом програма едукације становништва на планском подручју; и увођењем система управљања и системима квалитета у привредним субјектима.

Мере заштите земљишта:

- извршити уклањање свих несанитарних депонија комуналног и другог отпада и забрана неконтролисаног депоновања свих врста отпада; извршити санацију и ремедијацију девастираних локација (депонија и јаловишта) на основу стручне процене угрожености животне средине;
- лоцирати све могуће загађиваче ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета;
- ограничавање коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштита од његовог трајног заузимања објектима и инфраструктуром;
- обавезна санитација свих објеката;
- примена антиерозионих мера (биолошких, техничко-технолошких) и радова који ће спречити даљу појаву ерозије и санирати настале последице ерозије;
- смањење и ограничење коришћења агрохемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе и штите природне ресурсе, прилагођавају производњу условима терена и поднебља и минимизирају производњу отпада примени техничких, електрохемијских и биолошких мера фазно, према приоритетима);
- ограничавање ширења насеља и привредних делатности на квалитетним пољопривредним земљиштима, забраном изградње на пољопривредном земљишту од I

до IV катастарске класе, као и пренамене пољопривредног у шумско земљиште, осим земљишта VII и VIII катастарске класе и у посебним случајевима када није могуће пронаћи алтернативне локације;

- давање предности традиционалним пољопривредним гранама, које имају повољне услове за развој и доприносе очувању еколошке равнотеже, пре свега избором одговарајућих култура и начина обраде земљишта према његовим педолошким условима, нагибу и експозицији;
- спровођењу мера заштите шума и шумског земљишта и одржавање степена шумовитости, увећање површина под шумом обезбедиће се пошумљавањем на шумском земљишту VI, VII и VIII бонитетне класе у државном и приватном власништву;
- примена мера заштите земљишта од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи државних путева и њиховом функционисању;
- припрема и спровођење образовних програма и програма информисања пољопривредног становништва о примени принципа органске пољопривреде и утицајима пољопривреде на животну средину (едукација становништва);
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафних деривата и опасних хемикалија;
- припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

Ради заштите земљишта од загађења пореклом од претеране хемизације органског и неорганског порекла, потребно је институционално и кроз едукацију становништва увести „добру пољопривредну праксу”. Она би требало да обезбеди не само очување квалитета земљишта већ и производњу органске хране са географским пореклом.

Узимајући у обзир да постојеће стање не указује на оптерећење простора повишеним интензитетом буке, не прописују се посебне планске **мере за смањење буке**, осим поштовања уобичајених планских препорука за контролу буке.

Мере заштите биодиверзитета доносе се у циљу очувања разноврсности дивље флоре и фауне, као и очувању станишта и просторно ширење популација строго заштићених биљних и животињских врста. Предвиђају се следеће мере заштите биодиверзитета:

- одржавање екосистемске разноврсности и заштита природних екосистема од инвазивних врста биљака и животиња спровођењем контроле и забране њиховог уношења на подручју СРП „Ртањ”;
- очување и унапређење разноврсности и аутохтоности дендролошког састава, побољшање структуре шумских састојина и превођење изданаčkih шума у високе, уз умерено повећање површине под шумом;
- спровођење строге контроле поштовања услова за сакупљање лековитог биља; и
- забрана бесправне сече шума и криволова на планском подручју.

Посебне мере унапређења биодиверзитета

- одређеним еколошким, ловно-узгојним, биотехничким мерама могуће је унапређење статуса појединих животињских врста заштићених природних реткости, међународно значајних или економски значајних врста (ловна дивљач). То пре свега важи за крупне звери, папкаре, птице грабљивице и некрофагне птице. У том смислу је потребно предвидети могућност изградње и нових хранилишта (мрциништа, солишта итд.) на за то погодним местима. Пожељно је да ти објекти буду изграђени на путевима повремених или сезонских миграција и еколошким коридорима. У перспективи, таква места могу да имају и едукативну улогу, као погодне осматрачнице за презентацију и проучавање природних вредности подручја.
- успостављање мониторинга биодиверзитета и његових компоненти је од кључне важности за реализацију циљева заштите и очувања живог света. Посебну пажњу треба посветити врстама са специфичном улогом у екосистемима („кључне”,

„кишобран” и „flagship” врсте), као и економски значајним врстама. Успостављање и подршка активностима мониторинга компоненти биодиверзитета мора бити једна од битних обавеза управљача.

- у склопу туристичких активности потребно је предвидети реализацију различитих едукативних програма на тему очувања и заштите биолошке разноврсности. Визиторски центри, осим информативне, морају имати и значајну едукативну функцију.
- **успостављање еколошке мреже**, односно подручје Специјалног резервата природе „Ртањ” налази се у обухвату еколошке мреже - еколошки значајног подручја „Ртањ” (47) као Емералд подручје значајно за очување европске дивље флоре и фауне на основу Бернске конвенције, подручје од међународног и националног значаја за заштиту птица – ИВА подручје (*Important Bird Areas*), међународно значајног подручја за биљке ИРА (*Important Plant Areas*) и одабрано подручје за дневне лептире – РВА подручје (*Prime butterfly Area*). Законом о заштити природе дефинисана је обавеза успостављања еколошке мреже у Србији и утврђивање начина управљања, у складу са међународним уговорима, чиме се наша земља приближава испуњавању захтева Европске уније и програму NATURA 2000. У циљу остваривања постављеног задатка неопходно је са Управљач интензивно сарађиује са Заводом за заштиту природе Србије, Министарством заштите животне средине и другим институцијама и субјектима, који ће бити задужени за успостављање Еколошке мреже у Србији.
- Циљ успостављања еколошке мреже је обезбеђивање и достизање повољних услова за живот угрожених биљних и животињских врста, као и њихових станишта спровођењем мера заштите, очувања и одрживог коришћења – који се дефинишу посебним плановима управљања. Еколошке мреже су значајне и за развој локалних заједница, с обзиром да подразумевају присутност и делатност човека у складу са заштитом природе, односно одрживог развоја локалних заједница. Подручје Ртња је испунило критеријуме за номинацију за Емералд подручја и налази се међу 61 идентификованим подручјем, које чини Емералд мрежу у Србији.

Приликом изградње нових саобраћајних коридора, неопходна је изградња **еколошких прелаза** у складу са *Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња* („Службени гласник РС”, бр. 72/10). Специјална техничко-технолошка решења (еколошки прелази) могу бити: еколошки мостови, наменски изграђени пролази и прелази, тунели, пропусне цеви, јаркови, сигурносни и усмеравајући објекти, рибље стазе и лифтови и др. Врсте еколошких прелаза су: прелази за водоземце и гмизавце, прелази за мале дивље животиње, прелази за крупне дивље животиње и пејзажни мостови.

2.5.3. Управљање отпадом

Управљање отпадом успоставиће се законском и подзаконском регулативом прописаним поступањима са отпадом у оквиру сакупљања, транспорта и одлагања отпада, укључујући и надзор над тим активностима. Преласком на регионални принцип управљања отпадом општина Бољевац и Сокобања успоставиће се безбеднији начин управљања отпадом. На простору Плана потребно је реализовати следеће активности: проширити обухват организованог сакупљања отпада на простору Плана; уклонити постојеће дивље депоније отпада на целом подручју Плана и извршити санацију и рекултивацију земљишта у складу са стандардима; постављање контејнера на адекватне локације у зони туристичких центара, насеља и пословних комплекса и њихово периодично прањење од стране комуналних служби. Такође је потребно: обезбедити ефикасан и одржив систем прикупљања отпада у складу са локалним плановима управљања отпадом и вишим територијалним јединицама (регионом); обезбедити постављање судова на дефинисаним пунктовима за примарну селекцију рециклабилног отпада (стакло, папир, пластика), према потребама и

микролокацијским условима (омогућен прилаз возилима за пражњење судова); смањити прикупљање биоразградивог отпада у оквиру комуналног отпада, кроз стимулативне мере, обезбедити управљање свих других врста отпада (индустријског, опасног, грађевинског и др.) у складу са посебним законима и процедурама, односно важећим прописима и стандардима

Одлагање комуналног, грађевинског, кабастог, опасног отпада и амбалаже забрањено је у режиму I и II степена заштите заштићеног природог добра, као и на идентификованим просторним целинама са посебним природним обележјима и вредностима (еколошки значајна подручја).

Унапређење свести локалног становништва о потреби смањења количине отпада на извору, поновног коришћења и рециклаже отпада (селективно одлагање отпада), обезбедиће се припремом и спровођењем образовних програма и путем средстава јавног информисања.

За евакуацију кућног смећа предвидети контејнере запремине око 1100 l (за комерцијалне објекте 1 контејнер на 1000 m² корисне површине), као и типске канте запремине 120 l за улице у којима није могуће поставити контејнере. Локације одредити у оквиру регулације основних саобраћајница, као издвојене нише са упуштеним ивичњаком, тако да максимално ручно гурање контејнера не буде веће од 15 m, по подлози максималног нагиба до 3%. Судови се могу сместити и у унутрашњости комплекса, дуж интерних саобраћајница (чија минимална ширина не може бити мања од 3,5 m за једносмерни и 6 m за двосмерни саобраћај), са могућношћу окретања возила за одвоз смећа. Могуће је предвидети и другачије системе и методе прикупљања и евакуисања кућног смећа, у складу са условима заштите животне средине. Тачне локације и потребан број контејнера одредити кроз израду одговарајуће техничке документације у сарадњи са надлежним јавним комуналним предузећем, односно институцијом која покрива послове управљања отпадом у оквиру Парка природе (до сада је то био Управљач Парка природе). Прикупљени отпад се депонује на локације реионалних центара за депоновање отпада којима припадају општине Сокобања, односно Бољевац.

За нешкодљиво уклањање отпада животињског порекла (животињски остаци, лешеве угинулих животиња) са планског подручја, предвиђа се набављање специјалне хладњаче у којој ће се исти привремено складиштити, до одвожења у најближу кафилерију, а у складу са *Законом о ветеринарству* („Службени гласник РС”, бр. 91/05, 30/10 и 93/12, 17/19 - др.закон), као и успостављање посебног хранилишта за некрофаге, о чему ће бригу преузети Управљач природног добра и надлежне службе општина Сокобања и Бољевац за делове Планског подручја изван заштићеног подручја СРП. За одлагање кланичног отпада, загађивач је у обавези да са кафилеријом има склопљен уговор о преузимању истог, односно да кланични отпад контролисано одлаже на хранилиште за некрофаге.

Отпад који по саставу не одговара кућном смећу и опасни отпад који представља нуспродукт процеса производње и складиштења, депонује се према посебним условима, обрађује и одвози уз предходну сагласност надлежних институција на за то одређене локације. У складу са плановима управљања отпадом вишег реда, планира се увођење мобилних постројења за прикупљање опасног отпада из домаћинства.

2.6. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље

2.6.1. Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа

Мере заштите планског подручја од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, представљају низ превентивних и других мера, чија примена води спречавању и ублажавању последица, а на основу прописа који регулишу ову област (*Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању у ванредним ситуацијама*). Смањење ризика од

катастрофа, елементарних непогода и других несрећа и управљање ванредним ситуацијама представљају део система националне безбедности.

Заштита од земљотреса

За потребе сагледавања сеизмичког хазарда у обухвату Просторног плана, израђене су карте епицентара земљотреса и сеизмичког хазарда на површини терена за карактеристично тло. Вредности из карте сеизмичког хазарда за повратни период 475 година представљају основну меру ограничења са аспекта заштите од земљотреса и износе:

- на површини терена $EMS-98=VII-VIII$, изражено у степенима макросеизмичког интензитета земљотреса
- на основној стени $PGA=0,10-0,15g$, по параметру максималног хоризонталног убрзања на тлу типа А;

При изради техничке документације и прорачуну конструкције објеката примењивати одредбе *Правилника о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима* („Службени лист СФРЈ” бр. 31/81, 49/82, 29/83, 21/88 и 52/90), који:

- обавезује на израду сеизмичке микрорејонизације (сеизмичко микрозонирање) у припреми техничке документације, која обухвата: дефинисање репрезентативног геодинамичког модела локалног тла (изнад основне стене, до нивоа фундарања), базирано на резултатима истраживања; анализу динамичког одговора локалног тла, базирану на вредностима из карте сеизмичког хазарда и резултатима прорачуна;
- разврстава објекте у следеће категорије: објекти ван категорије (искључиво се примењује поступак динамичке анализе), објекти I категорије (спроводи се поступак динамичке анализе и еквивалентног статичког оптерећења) и објекти нижих категорија.

По важећој законској регулативи и стандардима, основ за прорачун у фази израде техничке документације за објекте нижих категорија, представља сеизмички интензитет са сеизмолошке карте за повратни период од 500 година.

Основне мере заштите од земљотреса:

- примена техничких норми и избор локација за изградњу објеката (асеизмичка изградња);
- заштита од земљотреса треба да представља континуиран процес који обухвата планирање простора, пројектовање и изградњу објеката;
- грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмо-геолошким особинама терена, како би се смањио ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а тиме и штета од евентуалног земљотреса;
- заштита људи и материјалних добара од последица земљотреса, спроводиће се кроз статичке прорачуне у складу са основним мерама ограничења са аспекта заштите од земљотреса (вредности из карте сеизмичког хазарда), као и применом одговарајућих грађевинскотехничких решења.

Заштита од поплава

У случају брзе концентрације отицаја и појаве екстремних протицаја, поплаве могу да изазову штету у насељима, или оштете путеве и мостове. На планском подручју, могућност поплава постоји у свим алувионима у средњим и доњим токовима река, с обзиром на бујични карактер већине водотокова. Концепција одбране од поплава на планском подручју заснована је на планирању грађевинских подручја и изградњи трајних објеката ван угрожених зона, а у складу са плановима одбране од поплава и бујичних вода (јединице локалне самоуправе у сарадњи са министарством надлежним за водопривреду).

Основне мере заштите од поплава и бујичних вода и утицаја поплавног таласа:

- забрана градње свих објеката и подужних траса инфраструктуре, испод максимално очекиване коте поплавног таласа педесетогодишњих великих вода, као и заштита од стогодишњих вода;

- пошумљавање и примена дозвољених биотехничких радова на санацији еродираних површина и стабилизацији земљишта и рушевних обала (услед флувијалне ерозије);
- додатна регулација водног режима, уколико се то покаже неопходним, а која се може постићи натуралном регулацијом корита реке, као и други неопходни хидрограђевински радови и објекти којима се штите угрожена подручја, а по посебним условима;
- смањење ризика од поплавног таласа и протицаја обезбедиће се редовним и ванредним оскултационим осматрањем и систематском контролом водопривредних објеката, израдом студије ризика са анализама могућих сеизмичких деформација терена и унапређењем инфраструктуре за обавештавање, узбуђивање и евакуацију становништва.

Заштита од пожара

За превентивну заштиту од пожара и његово успешно елиминисање, примењиваће се утврђене мере и критеријуми противпожарне заштите на основу *Закона о заштити од пожара* („Службени гласник РС”, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 - др. закон), уз следеће планске мере заштите од пожара:

- израдити или иновирати планове заштите од пожара (посебно за шумска подручја, с обзиром да највећу опасност за избијање и ширење пожара представљају шуме, које захватају највећи део планског подручја);
- приликом планирања сече шума и пошумљавања, неопходно је да се шумске зоне и комплекси (а поготово чисте четинарске шуме) плански испресецају противпожарним путевима, појасевима, просецима, биолошким пругама и другим противпожарним баријерама, које ће онемогућити просторно ширење пожара и на тај начин смањити штетне последице;
- излетишта, одморишта, видиковце, кампове, логоре и друге туристичке и спорторекреативне пунктове у шумском подручју, обезбедити од пожара и снабдети их техничком водом, опремом и средствима за гашење пожара;
- забрањено је ложење отворене ватре у шуми и на удаљености мањој од 200 m од руба шуме, изузев на одређеним и за то видно обележеним местима, у складу са прописаним мерама заштите од пожара;
- обавезати све кориснике шума да обезбеде проходност и одговарајући квалитет шумских путева, у циљу бржег и ефикаснијег доласка до места избијања пожара;
- саобраћајном мрежом обезбедити максималну приступачност деловима насеља и објектима који су угрожени од пожара;
- организовати службу и систем контроле и праћења у случају пожара у насељима (ову улогу може да обавља локално становништво);
- димензионисати водоводну мрежу за евентуална гашења пожара, и опремити осетљиве зоне у насељима хидрантима и прикључцима или приручним танковима за воду, на приступачним и погодним местима;
- оформити безбедносне појасеве и друге мере заштите између објеката, којима се спречава ширење пожара у насељима.

Заштита од клизишта и одрона

Заштита од потенцијалних клизишта и одрона односи се на избегавање нестандартних интервенција у природној конфигурацији земљишта (посебно на већим нагибима), одржавање вегетације на нагнутим теренима, спречавање градње, као и примену следећих мера заштите:

- израда катастра клизишта и карте стабилности терена;
- строга забрана непланске сече шума на покренутим клизним теренима;
- строго ограничавање дотицања воде из домаћинстава у растресите и нагнуте падине и каналисано одвођење отпадних вода до реципијента;

- у зонама клизишта, ограничити намене површина за ширење насеља и изградњу објеката и ускладити их са степеном развијености клизишта, а на пољопривредном земљишту забранити ратарску производњу;
- на потесима где су чести и очекују се одрони обезбедити заштиту инфраструктуре и објеката од истих кроз техничку заштиту стрмих терена, поготово у појасу уз саобраћајнице.

Заштита од временских непогода

Заштита од летњих (непогоде са ветром, провалом облака, громовима и градом, суша, високе температуре) и зимских временских непогода (непогоде са великим снегом, ледом, ниске температуре) остварује се планираном изградњом одговарајуће инфра и супраструктуре, уређењем територије, шумуњавањем, као и организовањем противградне заштите, громобранском заштитом објеката и др.

Заштита од биљних и животињских штеточина

Заштита од штеточина ће се спроводити у оквиру мера газдовања шумама, ловиштима и рибарским подручјима, сагласно законским прописима. Надлежни органи обезбедиће, у сарадњи са стараоцима и корисницима подручја, а у оквиру својих овлашћења:

- праћење стања и организовану заштиту од биљних и животињских штеточина шума и пољопривредних површина, уз примену контролисаних механичких, биолошких и других мера, које нису у супротности са мерама заштите природе и животне средине, и неће оставити негативне последице на становништво;
- организовање локалне службе за праћење стања, остваривање превентивних мера и предузимање активности заштите, повезану са другим службама на нивоу јединица локалне самоуправе, шумских газдинстава и СРП.

2.6.2. Обезбеђење интереса за одбрану земље

У оквиру могућих мера са становишта одбране земље издвајају се две групе мера, и то:

1. мирнодопске мере које су у функцији лоцирања активности и објеката и тичу се просторног и урбанистичког планирања;
2. мере које се предузимају у време ратне опасности и ратних дејстава и у вези са плановима активности оружаних снага и поступања у ванредном и ратном стању.

Основне мере заштите становништва и материјалних добара од ратних разарања, које се обезбеђују кроз организацију, уређење и развој насеља (као превентивне мере трајног карактера) јесу:

- дисперзни распоред насеља на ширем подручју, са вишеструким везама са околним насељима и широм саобраћајном мрежом (алтернативни саобраћајни правци за евакуацију), уз мању концентрацију становништва по појединим насељима;
- смањење повредљивости насеља на рушење, изградњом претежно слободностојећих објеката ниже спратности, у складу са прописима за изградњу у трусним подручјима;
- обезбеђење саобраћајне проходности ван зоне зарушавања, ради што бржег и безбеднијег превоза угроженог становништва, уз адекватно дефинисане ширине и техничке карактеристике саобраћајница и могућност двосмерног саобраћајног приступа сваком објекту високоградње;
- обезбеђивање слободног простора у насељима (функционалним зонирањем површина), који су заштићени од рушевина и повезани саобраћајницама;
- електроснабдевање насеља прстенастим разводима мањих независних система и очување алтернативних извора пијаће воде (бунари и извори);

- склањање становништва у заштитним објектима (склоништима), подрумским просторијама и рововским заклонима, који се (у складу са законом) граде у случају непосредне ратне опасности.

Основне мере везане су за територију (земљиште, ваздух и воду), мрежу насеља, функционисање привреде, инфраструктуру, режим изградње насеља у урбанистичком смислу и заштиту природних и културних вредности простор:

A. Мере везане за територију су:

1. у циљу заштите територије од плављења, потребно је провести регулационе захвате на бујичним водотоцима, уређење сливова водотока, пошумљавање, док при избору локације објекта водити рачуна о коти максималних вода;
2. у складу са степеном могућег сеизмичког удара, спроводити одговарајући режим изградње објекта мреже инфраструктуре, хидроакумулација, итд. у складу са принципима земљотресног инжењерства;
3. у циљу заштите територије од пожара, потребно је спроводити одговарајуће уређење и организовање шумских и пољопривредних површина, са сменом култура у погледу размештаја, пробијањем шумских просека, итд.

B. Мере везане за мрежу насеља се односе на рационалну организацију простора општине која је један од основних циљева и са аспекта одбране и у том циљу потребно је остварити:

1. равномеран развој и насељавање читаве територије (привредно активирање, урбано и комунално опремање) у циљу задржавања становништва у сеоском подручју;
2. насеља тако функционално организовати да у случају непријатељских напада, нека насеља могу преузети водећу улогу;
3. виталне функције мреже насеља као што су здравство, радио везе, снабдевачке функције, морају имати алтернативне локације у разним насељима и у миру, треба да буду опремљена најнужнијим уређајима који ће се користити у ванредним уловима (ратни услови, земљотреси, поплаве, итд.);
4. сва насеља треба да буду повезана саобраћајницама из више праваца због евентуалних закочења путева. и сл.

C. Мере везане за функционисање привреде:

1. на планском подручју постоје погодни услови за развој сточарства, што је од посебног значаја за потребе одбране;
2. обезбедити радну снагу за случај евакуације привреде за ратне потребе;
3. формирати мрежу складишта и магацина потребних прехранбених и других артикала, што све треба да буде дефинисано у мирнодопским условима.

D. Мере везане за инфраструктуру:

1. у циљу заштите и функционисања инфраструктурних система у ванредним условима, посебно је значајно да, по могућности, сви инфраструктурни системи или њихови делови, буду централно повезани и да се њима управља са једног места;
2. у циљу обезбеђења водоснабдевања насеља у ванредним ситуацијама, пожељно је имати више гравитационих извода водоснабдевања, због могућности загађења вода (отровима, земљотресом, поплавом, и сл.);
3. потребно је и даље проширивање мреже локалних путева.
4. Мере везане за режим изградње у урбанистичком смислу: у циљу заштите и функционисања урбаних и руралних система потребно је планирати такве режиме изградње којима ће се обезбедити минимизирање неповољних ефеката ратних разарања на објекте и људство, обезбедити правци евакуације, и итд.

E. Мере везане за заштиту природних вредности и културних добара: у циљу заштите природних вредности и културних добара у крајње рискантним ситуацијама, какви су ратни сукоби, посебна пажња се мора посветити заштити природних вредности и културних добара, те је у том смислу потребно, у сарадњи са надлежним службама

заштите, планирати одговарајуће мере заштите природних вредности и непокретних културних добара.

Предвиђене мере са аспекта одбране земље уједно су предвиђене концептом Просторног плана. Самим тим и мере које се дефинишу за реализацију и спровођење самог Просторног плана важе и са аспекта одбране.

Наглашава се да је при изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, прописе о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

Посебно се напомиње да су основни облици мера заштите људи и материјалних добара од ратних разарања који се обезбеђују кроз организацију, уређење и развој насеља, као превентивне мере трајног карактера:

1. равномерни распоред насеља на ширем подручју са вишеструким везама са околним и суседним насељима, уз мању концентрацију становништва по појединим насељима;
2. смањење повредљивости насеља на рушење изградњом објеката високоградње и нискоградње у складу са прописима за изградњу у трусним подручјима;
3. обезбеђење проходности ван зоне зарушавања за саобраћај ради што бржег и безбеднијег превоза угрожених од рушевина.

У оквиру заштите од ратних разарања, склањање људи биће обезбеђено углавном, у подрумима објеката. Двонаменска склоништа ће се градити по посебним потребама и условима.

Решењем саобраћајне мреже обезбеђена је добра повезаност делова планске територије као и са окружењем, односно сваког насељеног места са општинским/градским центрима у околним општинама/градовима.

Заштита надземних објеката електро и телекомуникационе инфраструктуре биће обезбеђена посебним сигурносним појасевима, заштита подземних инсталација од пуцања и кидања применом прописаних техничких мера.

Заштита од летњих (непогоде са ветром, провалом облака, громовима, градом, суша, високе температуре, и др.) и зимских временских непогода (са великим снегом, ледом, ниским температурама, и др.) остварује се планираном изградњом супраструктуре, уређењем територије, пошумљавањем и др. као и организовањем противградне заштите, громобранском заштитом објеката и сл.

3. КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

Простор у оквиру планског подручја и у наредном периоду остаје намењен највећим делом шумама и мањим делом пољопривредним, посебно обрадивим површинама. Површина шумског земљишта ће се повећати услед рада на пошумљавању терена на којима је шума нестала или је деградирана, док ће се површина пољопривредног земљишта (махом она ниже категорије, која се најчешће налазе у рубној зони или у оквиру садашњих насеља која имају компактна грађевинска подручја) нешто смањити. Поред изградње нових објеката, изградња инфраструктуре (посебно путева) ће проузроковати незнатно смањење углавном површина пољопривредног земљишта.

Водна земљишта се задржавају у оквиру постојећих површина, уз минималне корекције, уколико се за истима покаже да су оправдане и потребне, у складу са законом.

Неплодна земљишта, природна или вештачким путем настала, немају значајније распрострањење, али ће се антропогено измењена земљишта, у првом реду намењена грађевинском земљишту насеља, туристичких зона, или инфраструктури, повећати у мери у

којој је то неопходно због изградње нових туристичких и спортско-рекреативних објеката и зона, погушћавања постојећих насеља, или изградње неопходне инфраструктуре (у првом реду путева).

Нова изградња се у најмањој мери очекује на простору Парка природе и осталих заштићених подручја и она је усмерена на подручја ван заштићених природних вредности, а потом на подручја са III степеном заштите.

Основна намена земљишта на подручју Просторног плана (213 km²), у постојећем стању има следећу структуру:

- пољопривредно земљиште = 88,01 km² (41,32 %);
- шуме и шумско земљиште (и други вегетацијом обрасли терени) = 118,21 km² (55,50 %);
- воде и водно земљиште = 2,12 km² (1,00 %);
- грађевинско земљиште (насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре) = 4,66 km² (2,19 %).

Табела 19: Приказ биланса основне намене на подручју Просторног плана

бр	Катастарска општина	пољопривредно земљиште		шуме и шумско земљиште *		воде и водно земљиште		грађевинско земљиште **		укупно	
		km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%
1	Луково	11,66	27,76	29,11	69,31	0,03	0,07	1,2	2,86	42	100
2	Мирово	10,52	38,96	15,82	58,59	0,04	0,15	0,62	2,30	27	100
3	Илино	8,64	45,47	9,67	50,89	0,06	0,32	0,63	3,32	19	100
4	Рујуште	15,22	52,48	11,33	39,07	1,62	5,59	0,83	2,86	29	100
5	Врмца	18,25	48,03	19,18	50,47	0,28	0,74	0,29	0,76	38	100
6	Мужинац	9,57	43,50	12,19	55,41	0,05	0,23	0,19	0,86	22	100
7	Шарбановац	14,15	39,31	20,91	58,08	0,04	0,11	0,9	2,50	36	100
Σ	постојеће	88,01	41,32	118,21	55,50	2,12	1,00	4,66	2,19	213	100
Σ'	планирано	88,01	41,32	117,84	55,32	3,50	1,64	5,77	2,71	213	100

* и други вегетацијом обрасли терени

** насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре

Планирана основна намена земљишта на подручју Просторног плана (202,8 km²), има следећу структуру:

- пољопривредно земљиште = 88,01 km² (41,32%);
- шуме и шумско земљиште (и други вегетацијом обрасли терени) = 117,84 km² (55,32 %);
- воде и водно земљиште = 3,50 km² (1,64 %);
- грађевинско земљиште (насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре) = 5,77 km² (2,71 %).

Табела 20: Приказ биланса основне намене по режимима заштите СРП "Ртањ" у Планском подручју

биланс	пољопривредно земљиште		шуме и шумско земљиште		воде и водно земљиште		грађевинско земљиште		укупно	
	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%
Режим I степена заштите природе (1)										
постојеће	0,16	5,33	2,86	95,33	0,01	0,33	/	/	3,03	
планирано	0,16	5,33	2,86	95,33	0,01	0,33	/	/		
промена	0,16	5,33	2,86	95,33	0,01	0,33	/	/		
Режим II степена заштите природе (2)										
постојеће	0,87	4,89	16,9	94,94	0,03	0,17	/	/	17,80	

биланс	пољопривредно земљиште		шуме и шумско земљиште		воде и водно земљиште		грађевинско земљиште		укупно	
	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%
планирано	0,87	4,89	16,9	94,94	0,03	0,17	/	/		
промена	0,87	4,89	16,9	94,94	0,03	0,17	/	/		
Режим III степена заштите природе (3)										
постојеће	2,93	10,06	26,14	89,74	0,04	0,14	0,015	0,05	29,13	
планирано	2,93	10,06	26,14	89,74	/	/	/	/		
промена	2,93	10,06	26,14	89,74	/	/	/	/		
Укупно СРП „Ртањ” (1+2+3)										
постојеће	7,92	45,9	91,86	0,04	0,08	0,015	0,03	3,96	49,97	
планирано	7,92	45,9	91,86	1,38	2,76	/	/	3,96		
промена	7,92	45,9	91,86	1,42	2,84	/	/	3,96		
Ван режима заштите природе (4)										
постојеће	84,05	51,55	72,31	44,35	2,08	1,28	4,645	2,85	213	
планирано	84,05	51,55	71,94	44,13	0,7	0,43	1,125	0,69		
промена	/	/	0,37	0,23	2,78	1,71	5,77	3,54		

IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА

1.1 Правила уређења и употребе земљишта за подручја са посебним режимом заштите простора

1.1.1. Подручја са режимом заштите природних вредности

Правила употребе земљишта, уређења и грађења (у даљем тексту: Правила) утврђена овим просторним планом су обавезујућа за издавање локацијских услова у зонама директне примене Просторног плана.

Правила уређења утврђена овим просторним планом за зоне са посебним режимом заштите, за објекте и површине јавне намене и за зоне за које је у овом просторном плану утврђена детаљна разрада су обавезујућа на подручју СРП „Ртањ”, као и при изради измена и допуна ради усклађивања донетих планова са овим просторним планом из главе V 2.1. као и при изради нових урбанистичких планова. Остала правила су усмеравајућа на подручју у границама СРП „Ртањ” при изради измена и допуна ради усклађивања донетих планова са овим просторним планом из главе V. пододељка 2.1. као и при изради нових урбанистичких планова.

Правила уређења утврђена овим просторним планом су усмеравајућа за преостало подручје Просторног плана, ван граница СРП „Ртањ”.

1.1.1.1. Специјални резерват природе „Ртањ”

Основни карактер подручју дају пространи делови вредне и заштићене природе. Велики део Просторног плана чини територија Специјалног резервата природе „Ртањ” (у даљем тексту СРП „Ртањ”) чије су границе и обухвати утврђени Уредбом о проглашењу СРП „Ртањ”.

Специјални резерват природе по дефиницији је подручје са неизмењеном или незнатно измењеном природом, од нарочитог значаја због јединствености, реткости или репрезентативности, а које обухвата станиште угрожене дивље врсте биљака, животиња и гљива, без насеља или са ретким насељима у којима човек живи усклађено са природом, намењено очувању постојећих природних одлика, генског фонда, еколошке равнотеже, праћењу природних појава и процеса, научним истраживањима и образовању, контролисаним посетама и очувању традиционалног начина живота.

СРП „Ртањ” обухвата површину од 4.997,17 ha и на њему су успостављени режими заштите I, II и III степена. Правила коришћења, уређења, заштите и развоја подручја СРП „Ртањ”, дефинишу се за зоне према утврђеним режимима заштите.

Табела бр. 21: Површина СРП „Ртањ” по режимима заштите

ред. број	режим заштите	површина ha	%
1.	I степена	303,76	6,08
2.	II степена	1.780,35	35,62
3.	III степена	2.913,06	58,60
Свега		4.997,17	100,00

Посебно се напомиње да се забране и ограничења која важе за просторе СРП „Ртањ” не односе на војне објекте, војне комплексе, инсталације и приступне путеве, који су

изграђени или се планирају градити за потребе Војске Србије, као и активности које Војска Србије изводи или ће изводити за потребе одбране Војске Србије.

Режим заштите I степена

У режиму заштите I степена, укупне површине 303.76 ha, односно 6,08%, површине СРП „Ртањ”, спроводи се строга заштита и успоставља се на делу подручја са изворним, неизмењеним или мало измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја. Овим режимом заштите обухваћен је шири простор раније заштићеног природног добра Резервата „Ртањ”). Зељиште је 90,84% у државном власништву

Режимом I степена заштите обухваћене су високе букове шуме, које представљају станишта ретких, угрожених и строго заштићених и заштићених врста птица. На овом простору се налазе камењари са врло специфичном високопланинском флором.

Режимом I степена заштите обухваћен је простор који је ограничен спољним границама шумских одељења ГЈ „Ртањ”, Шумске управе Бољевац. Овај простор има катастарску основу (КО Луково КП бр. 5990 (део), КО Мирowo КП бр. 6167, 6165 (део), 6168 (део)). Како су површине катастарских парцела веће него читав простор под режимом I степена заштите, прецизно дефинисање спољних граница дато је на основу података преузетих из шумских основа ГЈ „Ртањ” – ШУ Бољевац.

Граница: подручје са режимом (I) степена заштите обухвата одељења: 53/a, b, 1, 2, 54/a, b, 1, 2, 55/a, b, 1, 2, 59/a, 1, 60/a, b, c, 1, 2, 68/a, b, 1, 2, 74/a, b, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 75/a, b, 1, 2, 3, 4, 5 и 6, која припадају ГЈ „Ртањ” – ШУ Бољевац.

У овом режиму прописана је строга заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

На простору режима I степена заштите важе све забране и ограничења прописана одредбама *Закона о заштити природе* и *Уредбе о режимима заштите* („Службени гласник РС”, бр. 31/12).

У режиму заштите I степена, поред забрана које важе за површине у режимима II и III степена заштите, **забрањују се** и:

- сви радови и активности, осим научних истраживања и строго контролисаних активности усмерених ка очувању и унапређивању постојећег стања екосистема;
- коришћење природних ресурса;
- изградња објеката.

У режиму заштите I степена радови и активности **ограничавају се** на:

- научна истраживања и праћења природних процеса;
- контролисану (бројно, временски и просторно) посету искључиво ради стручне едукације;
- обележавање граница;
- спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност надлежног министарства за послове заштите природе.

Режим заштите II степена

У режиму заштите II степена, укупне површине 1.780,34 ha, односно 35,62% површине СРП „Ртањ”, спроводи се активна заштита на делу заштићеног подручја са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа. Овај режим заштите обухвата локалитете: "Кусак – Ледничка страна" (површина износи 483,47 ha и обухвата КО Врмца, КО Мужинац и КО Мирowo, а земљиште је 93,40% у државном власништву) и „Гола планина –

Костадиновица” (површина износи 1.296,87 ха и обухвата КО Мужинац и КО Шарбановац, а земљиште је 91% у државном власништву).

Локалитети у режиму II степена заштите обухватају површине у следећим границама:

1. Кусак – Ледничка страна

У састав ове целине улазе катастарске парцеле: КП бр. 1 у КО Врмца, КП бр. 1, 2, 3, 8, 7769, све у КО Мужинац, и к.п.бр. 6168 у КО Мирово. Северна граница режима другог (II) степена заштите наслања се на јужну границу режима првог (I) степена заштите и прати северну границу КП бр. 1 КО Врмца, до јужне границе КП бр. 6168, КО Мирово, коју прати све до границе подручја са режимом првог (I) степена заштите.

2. Гола планина – Костадиновица

Граница ове целине полази од границе КО Мужинац и КО Шарбановац, која прати катастарске парцеле у КО Шарбановац и то КП бр. 9, 1 20, 23, 12517, 142, 78, 204, 205, 78, 156, 157, 158, 160, 216, 217, 219, 160, 213, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 474, 481, 482, 483, 484, 492, 493, 498, 213, 346, 345, 341, 213, сече 12521, 1563, 1562, 1558, 1530, 1529, 1524, 1515, 1417/2, 1417/4, 1402, 1401, од 1398 – 1368, 1355, 1354, 1350 – 1345, 1341, 1329, 1317, 1332 – 1313, 1150, 1094, 1096, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1109, 1111, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, путем 12520, 12517, 1029, 1000, 946, 899, 890, 894, (пут) 12519, (пут Бољевац – Сокобања) 731, до границе са КО Рујиште. У КО Рујиште граница продужава путем КП бр. 9307 и 4871, № 1, сече № 1 у правцу полигоне тачке 377 и одатле даље иде границама КО Шарбановац до КО Илино, којом наставља до границе КО Шарбановац и КО Мирово, којом се враћа на почетну тачку.

На простору режима II степена заштите важе све забране и ограничења прописана одредбама *Закона о заштити природе* и *Уредбе о режимима заштите*.

У режиму заштите II степена, поред забрана које важе за површине у режимима III степена заштите **забрањују се** и:

- измена морфологије терена, односно извођење радова који би могли да униште или наруше геоморфолошке и хидролошке карактеристике подручја,
- чиста сеча шума која није планирана као редован вид обнављања шума, осим у случајевима дефинисаним законом;
- каптирање извора, осим за снабдевање водом локалног становништва водом за пиће;
- слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотокове;
- изградња септичких јама пропусног типа и свако испуштање отпадних и осочних вода у водотоке и земљиште;
- постављање (укуцавање) табли и других обавештења на стаблима;
- уништавање и сакупљање строго заштићених и заштићених биљних и животињских врста;
- уништавање гнезда птица.

У режиму заштите II степена радови и активности **ограничавају се** на:

- активности на извођењу хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентне ситуације приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката и слично, уз услове Завода за заштиту природе Србије;
- газдовање шумама и шумским земљиштем у складу са плановима и основама газдовања шумама, а којима се обезбеђује одржавање постојећих шумских екосистема и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама;
- примену одговарајућих биолошких мера против фитопатолошких и ентомолошких обољења шума;
- паљење ватре, на местима одређеним за ту намену;
- активности везане за унапређење популације ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- контролисано сакупљање лековитог биља;

- контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе;
- спровођење активности у оквиру научноистраживачких радова и праћење природних процеса;
- спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозионе заштите;
- изградњу стамбених, економских објеката и објеката пољопривредних газдинстава у рејону постојећих насеља и уз сагласност надлежних институција (Управљача СРП и надлежног Завода за заштиту природе);
- изградњу објеката туристичког смештаја, угоститељства, туристичке инфраструктуре без сагласности надлежних институција (Управљача СРП и надлежног Завода за заштиту природе),
- изградњу објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре без сагласности надлежних институција (Управљача СРП и надлежног Завода за заштиту природе),
- ловство на санитарни лов дивљачи, заштиту и унапређивање популације дивљачи у ловишту и мере на унапређивању станишта дивљачи, у складу са планским актима из области ловства.

Режим заштите III степена

У режиму заштите III степена, укупне површине 2.913,06 ha, односно 58,30% површине СРП „Ртањ”, спроводи се проактивна заштита и представљена је на делу заштићеног подручја који није обухваћен режимима заштите I и II степена. Земљиште је 99,41% у приватном власништву.

На простору режима III степена заштите важе све забране и ограничења прописана одредбама *Законa о заштити природе* и *Уредбе о режимима заштите*.

У режиму заштите III степена, осим забране радова и активности које су као такве утврђене чланом 35 *Законa о заштити природе*, **забрањују се** и:

- изградња хидротехничких објеката (брана-акумулација), као и изградња хидроелектрана на водотоцима или њиховим деловима на читавом заштићеном подручју;
- извођење активности које могу довести до оштећења или деградације објеката геонаслеђа;
- узимање фосилних материјала са геолошких профила;
- узнемиравање фауне и сакупљање јаја;
- неконтролисано порибљавање Врмџанског језера;
- уништавање и сакупљање строго заштићених и заштићених биљних и животињских врста;
- уношење инвазивних и алохтоних врста.

У режиму заштите III степена радови и активности **ограничавају се** на отварање нових мајдана техничког камена унутар заштићеног подручја, само ако се материјал таквих или сличних карактеристика не може наћи на подручју изван граница заштићеног подручја, или је исти привременог карактера просторно и временски строго ограничен, а користи се за побољшање услова живота локалне заједнице (изградња и одржавање локалних саобраћајница, шумских путева и сл.).

Мере заштите и унапређења природних вредности СРП „Ртањ”

Заштита простора

У циљу заштите простора СРП „Ртањ” и спречавања могућих конфликта појединих намена и корисника простора, односно спречавања сукоба интереса и надлежности, неопходно је поштовање правила уређења и грађења за све намене на Планском подручју. Ради постизања заштите и унапређења природних вредности СРП „Ртањ” и у циљу јачања улоге управљача (неопходне за опстанак локалног становништва и околине), неопходно је:

- применити стандарде изградње по угледу на развијене земље у којима се за заштићена подручја даје норматив од 9 корисника/ha, а број корисника у викенд зонама 20 - 30 корисника/ha;
- у зони заштите изворишта водоснабдевања - појас непосредно уз реку Рашинац и појас од Врела низводно (који по *Закону о водама* има статус јавног добра) и само Врмџанско језеро и појас у његовој непосредној близини, треба да остане у природном стању и евентуално уређен за рекреативне активности;
- не планирати градњу на рачун постојећих шумских комплекса;
- разрешити питање евакуације фекалних и отпадних вода – предвидети минимум преливне, непропусне септичке јаме;
- за јавне објекте и објекте са туристичким смештајем обавезна је уградња уређаја за пречишћавање отпадних вода;
- сви објекти (јавни, угоститељски, индивидуални) треба да имају обезбеђене паркинг просторе и уређене зелене површине;
- преиспитати граничне капацитете коришћења простора, који се односе на планирану намену (туристичко-рекреативна), а омогућавају заштиту ресурса. У том смислу обратити пажњу на нормативе. Капацитете применити и у инфраструктурној опремљености;
- изграђене површине не смеју бити компактне, већ развијене и колико је више могуће заклоњене високом вегетацијом. Уклапање у конфигурацију терена је неопходно;
- планирати мање групације објеката на новим локацијама, а унутар већ постојећих грађевинских локација извршити допуну.
- при реонизацији изградње узети у обзир закључке о инжењерско-геолошким карактеристикама терена, који су индикативни и за став у вези заштите природе и предеоних карактеристика. Изградња на простору непосредно уз обалу језера, ливаде и видиковце, условно је могућа за инфраструктурно опремање, мање објекте и сл.;
- дозвољена је реконструкција, доградња и адаптација објеката за стално настањено становништво (посебно пољопривредна домаћинства). На овим парцелама дозвољава се изградња помоћних објеката према истим архитектонским условима, уколико је парцела одговарајућих димензија и задовољава овим Планом прописане урбанистичке параметре;
- архитектуру објеката усагласити са квалитетним узорима традиционалне архитектуре овог подручја, при чему је обавезна примена локалних материјала;
- мобилијар у природном амбијенту, настрешнице и др. могу се градити искључиво од дрвета, уз преношење локалних узора. Ово се односи и на пешачке мостове, информативне табле и сл.;
- озакоњење (легализацију) објеката обављати у складу са Законом;
- пешачке и бицикличке стазе треба да задовоље потребе корисника на релацији смештајни капацитети – централни садржаји, као и између појединих неизграђених подцелина које се одликују очуваном природом и посебним природним вредностима (тресетишта, видиковци и др.).

Заштита биодиверзитета

У циљу заштите биодиверзитета, неопходно је примењивати следеће:

- као општа мера заштите биолошке разноврсности на природном добру препоручује се доследна примена постојећих мера обухваћених националном законском регулативом: *Закон о заштити природе, Закона о заштити животне средине, Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, Закона о дивљачи и ловству*, као и примена мера из оквира међународних уговора и конвенција прихваћених или ратификованих од стране државе;

- очување аутохтоне шумске вегетације на подручју и хоризонталне и вертикалне структурираности шума; тежња је ка максималном унапређењу тзв. „високих” шумских састојина и интензивном превођењу (конверзији) постојећих састојина у изданаčким шумама у високи узгојни облик; очување старих стабала и вегетације у нижим спратовима као важних станишта животињских врста; санација деградираних шумских комплекса;
- у сврху заштите, управљања и очувања биолошких вредности, а посебно важних локалитета за птице потребно је променити начин газдовања шумама - смањити притисак на поједине важне локалитете за птице и генерално применити мере које имају значај за заштиту птица (очување старих стабала, очување вегетације у нижим спратовима);
- у зонама са режимом заштите II степена, поред већ предвиђених начина и смерница управљања, неопходно је спроводити контролисани систем свих врста радова на следећи начин:
 - комплексе под пашњацима и ливадама, да би се сачували карактеристични степски елементи флоре и фауне, мозаичност и разноврсност предела, стимулисати испашу стоке. Редовно кошење ливада кошаница, од великог је значаја за очување станишта многих врста, превасходно птица и сисара. Међутим, оптерећеност природних пашњака и ливада се мора контролисати у мери у којој испаша на теренима са отвореним склопом покривених ливадском вегетацијом, неће имати последице по саму вегетацију, као и промену педолошких карактеристика земљишта услед гажења и ерозије. Како је данас број стоке на истраженом подручју јако смањен, овај простор омогућава значајно проширење сточарских капацитета;
 - све површине на којој су заступљене јединствене заједнице *Nepeto Festucetum valesiacaе* са стеноендемичном ртањском метвицом - *Nepeta rtanjensis*, треба изузети из процеса газдовања и препустити спонтаном начину природне обнове.
 - шумске површине које су одређене као површине заштитног карактера оставити као такве, односно препустити спонтаном начину природне обнове;
 - у састојинама у којима су забележене ретке врсте дрвећа и жбуња, а неке од њих су и заштићене као природне реткости посебно је потребно повести рачуна приликом редовног начина газдовања;
- очување влажних станишта, посебно бара и замочварених и влажних ливада.
- мониторинг компоненти биодиверзитета;
- за све врсте са ниском бројношћу популација спровођење мера заштите врсте, које укључују и реинтродукцију и студије мониторинга како би се избегле популационе катастрофе и њихово потпуно нестајање;
- за све врсте са уском станишном валенцом спровођење мера заштите станишта, а по потреби и обезбеђивање станишних коридора свуда где је то могуће, уз примену претходно предложених мера;
- за поједине врсте направити посебне програме очувања, са комплексом мера карактеристичним за ту врсту;
- будући дугорочни развој ширег подручја планине Ртањ засновати на рационалном коришћењу природних предиспозиција читавог краја и постојећим природним ресурсима. Радити на развоју сеоског етно-туризма, и других, специфичних врста туризма усклађених са очувањем темељних природних вредности подручја (авантуристички туризам, ловни туризам);
- фото-сафари, одмор у очуваној природи, излетнички туризам и сл., производња здраве хране...;

- пољопривредну делатност засновати на принципима одрживог развоја и усмерити ка реалним капацитетима подручја, уз истовремено задовољење економских и еколошких интереса;
- укључивање локалног становништва у развојне пројекте усмерене ка производњи високовредне здраве хране или по могућности органске производње;
- укључивање сеоских домаћинстава у туристичку понуду по принципу сеоског туризма, адаптацијом постојећих објеката у туристичке, снабдевање туристичких објеката квалитетном храном;
- сакупљање лековитих и јестивих дивљих биљних врста и гљива, треба развијати у обиму у којем се обезбеђује трајни опстанак врста, њихових станишта и животних заједница.
- успостављање плантажног гајења лековитих и јестивих дивљих врста биљака и гљива које се могу гајити у култури.
- еЕдукација локалног становништва о могућностима и предностима производње здраве хране, и одрживог коришћења природних ресурса.
- простор СРП „Ртањ” препознат је као једно од еколошки значајних подручја на коме је присутан одређени број приоритетних типова станишта и врста, па је сврстан у еколошку мрежу која је дефинисана *Законом о заштити природе*.

Површине ван граница СРП „Ртањ”

Површине ван граница СРП „Ртањ” чине делови катастарских општина који се налазе изван граница СРП а у граници Просторног плана. На овим површинама као и на подручјима општина Болевац и Сокобања (а и шире), активности и употреба простора не смеју угрозити вредности СРП „Ртањ”.

Радови ван заштићеног простора за које се основано претпоставља да могу имати неповољне и штетне последице на заштићено добро, територију СРП „Ртањ”, подлежу процедури израде Студије процене утицаја и добијања сагласности у складу са *Законом о заштити природе*.

1.1.2. Подручја са режимом заштите културног наслеђа

Уређење простора утврђених непокретних културних добара (НКД) и њихове заштићене околине, добра која уживају претходну заштиту и простора на којима су евидентиране или индиковане културне вредности третираће се у складу са одредбама овог Просторног плана у одељку III 1.2. Културно наслеђе.

За утврђена НКД и културна добра која уживају претходну заштиту, непокретности тј. земљиште и објекти на којима се примењују одговарајуће мере и услови заштите и коришћења, одређују се актом о утврђивању културног добра, односно актом о евидентирању добра које ужива претходну заштиту. Те непокретности обухватају простор на коме се налази културно добро и његову заштићену околину.

Утврђивање културних добара врши се у складу са чл. 50-57 *Закона о културном наслеђу*:

- идентификација и евиденција нематеријалног културног наслеђа врши се у складу са чл. 50 – 54;
- упис у регистар културних добара, нематеријалног културног наслеђа и евиденција добара под претходном заштитом врши се у складу са чл. 55 – 57.

1.1.3. Подручја са режимом санитарне заштите изворишта водоснабдевања

Уређење простора у границама зона санитарне заштите изворишта подземних вода, акумулација површинских вода и отворених водотока, одвијаће се у складу са режимима,

условима и мерама заштите утврђеним у одељку III 1.3. Воде и водно земљиште и III 2.1. Природни ресурси, овог Просторног плана.

1.1.4. Подручја са режимом заштите инфраструктурног коридора

Ширина заштитних појасева траса и објеката инфраструктурних система утврђена је на основу одредаба закона и прописа донетих на основу закона, као и применом следећих критеријума:

- утврђивање безбедоносног растојања од трасе и објеката инфраструктурног система ради заштите окружења од негативних утицаја на животну средину (бука, аерозагађење, акциденти и др.);
- обезбеђење заштите основних функција у експлоатацији трасе и објеката инфраструктурног система од негативних утицаја из окружења (непланска изградња, неконтролисано одлагање отпада и друге активности које могу да угрозе безбедност, функционисање и одржавање инфраструктурног система).

Установљавају се следећи обострани заштитни појасеви траса и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система на подручју Просторног плана:

1. Непосредни појас заштите – простор заштитног појаса:

- од спољне ивице путног земљишта (ивица путног земљишта је на удаљењу од минимум 3 m у односу на крајњу тачку попречног профила) државног пута I реда – 20 m;
- од спољне ивице путног земљишта (ивица путног земљишта је на удаљењу од минимум 3 m у односу на крајњу тачку попречног профила) државног пута II реда – 10 m;
- од спољне ивице путног земљишта (ивица путног земљишта је на удаљењу од минимум 1 m у односу на крајњу тачку попречног профила) општинског пута – 5 m;
- од крајњег фазног проводника далековода напона 110 kV – 25,0 m;
- од крајњег фазног проводника далековода напона 35 kV – 15,0 m;
- од крајњег фазног проводника далековода напона нижег од 35 kV – мах 10 m;
- од ивице армиранобетонског канала подземног вода (кабла) напона 1 до 35 kV – 1 m;
- за трансформаторске станице на отвореном, за напонски ниво 1 до 35 kV – 10 m;
- од спољне ивице доводних и примарних цевовода – 2,5 m;
- од осе оптичког кабла – 1 m;

2. Шири појас заштите – простор контролисане изградње, од границе непосредног појаса заштите/заштитног појаса, на спољну страну:

- за државни пут I реда – 20 m;
- за државни пут II реда – 10 m;
- за општински пут – 5 m.

У непосредном појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система, успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора са следећим основним правилима:

- забрањује се изградња објеката који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, као и озаконење, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових објеката;
- дозвољава се изградња функционалних и пратећих садржаја, објеката, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система;
- дозвољава се постављање планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објеката и постројења на минималном међусобном растојању, на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система;
- изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја

инфраструктурног система на природне вредности и животну средину, као и потребне мере заштите инфраструктурног система;

- оградe, дрвеће и засади поред јавних путева подижу се тако да не ометају прегледност јавног пута и не угрожавају безбедност саобраћаја;
- успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора у непосредном појасу заштите далековода, у складу са условима издатим од надлежног предузећа електродистрибуције;
- у заштитном појасу јавног пута забрањена је изградња грађевинских или других објеката, отварање рудника, каменолома и депонија отпада и смећа, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, постројења, уређаја и инсталација који служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу;
- у заштитном појасу јавног пута, у складу са законом, може да се гради/поставља, водовод, канализација, гасовод и други сличан објекат, као и телекомуникациони и електро водови, инсталације, постројења и сл., по претходно прибављеној сагласности управљача јавног пута која садржи саобраћајно-техничке услове;
- у заштитном појасу јавног пута, може се одобрити озакоњење и реконструкција постојећих објеката у изграђеном простору насеља, на основу одговарајуће планске документације, као и техничке документације за доградњу, реконструкцију, рехабилитацију или изградњу јавног пута.
- непосредни појас заштите јавног пута, због емисија аерозагађења, повећане буке и загађивања земљишта, представља зону веома великог еколошког оптерећења животне средине.

У ширем појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система, успоставља се режим селективне и контролисане изградње и уређења простора са следећим основним правилима:

- дозвољава се изградња објеката, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових објеката у зонама предвиђеним за изградњу на основу Просторног плана, или одговарајућег урбанистичког плана, с тим да је за повећање степена изграђености и заузетости површина предуслов предузимање мера заштите на основу процене утицаја и ризика од инфраструктурног система на животну средину;
- сви планирани паралелно вођени инфраструктурни системи који нису постављени у непосредном појасу заштите смештају се у ширем појасу заштите на минималном међусобном растојању, на основу закона и прописа донетих на основу закона;
- изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на природне вредности и животну средину, као и потребне мере заштите инфраструктурног система које нису реализоване у непосредном појасу заштите;
- забрањено је отварање рудника, каменолома, депонија отпада и постројења која су извори загађивања животне средине;
- шири појас заштите јавног пута, због повећане буке и загађивања земљишта, представља зону великог еколошког оптерећења животне средине.

У случају када се заштитни појасеви у коридорима инфраструктурних система преклапају са подручјима режима заштите природних или културних добара, или зоном санитарне заштите изворишта вода, примењује се строжији режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора.

1.2 Правила уређења и употребе земљишта основне намене обухваћеног посебним наменама подручја Просторног плана

1.2.1. Пољопривредно земљиште

Пољопривредно земљиште је земљиште које се користи за пољопривредну производњу и то: њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, трстици и мочваре, као и друго земљиште (вртаче, напуштена речна корита, земљишта обрасла ниским жбунастим растињем и др.) и земљиште које се одговарајућим планским актом може привести намени за пољопривредну производњу. У структури пољопривредног земљишта разликују се: плодно пољопривредно земљиште (оранице, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, шуме и трстици катастарске класе од I до VIII) и неплодно пољопривредно земљиште (стрништа, кршеви, јаруге, камењари, вододерине, голети, остала природно неплодна земљишта и вештачки створене неплодне површине).

На пољопривредном земљишту, забрањују се и ограничавају, односно дозвољавају активности у свему према важећем *Закону о пољопривредном земљишту*. Ово подразумева обезбеђивање заштите пољопривредне, еколошке, рекреативне и пејзажно-естетске функције пољопривредног земљишта (нарочито пољопривредног земљишта вишег бонитета).

Уређивање пољопривредног земљишта вршиће се поступцима: комасације (којом се укрупњава земљиште исте намене и побољшавају природно-еколошки услови на земљишту), добровољног груписања земљишта (исте намене) и мелиорације (којом се поправљају физичке, хемијске и биолошке особине земљишта), у складу са законом.

Пољопривредно земљиште користи се за пољопривредну производњу у складу са овим Просторним планом и не може се користити у друге сврхе. Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта од I – V катастарске класе (укључујући и V) у непољопривредне сврхе није дозвољено, осим у случајевима и под условима утврђеним Просторним планом.

Правила грађења у овом Просторном плану су конципирана тако да се (изузев у случајевима прописаним Законом о пољопривредном земљишту) максимално заштити од градње обрадиво плодно пољопривредно земљиште пете катастарске класе, док је на пољопривредном земљишту шесте, седме и осме катастарске класе и неплодном пољопривредном земљишту могуће планском документацијом извршити промену намене и омогућити изградњу за потребе пољопривредне делатности и компатибилних намена. Изузетно, коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе може да се врши ако то захтева општи интерес, у складу са прописима, и када је то неопходно за потребе одбране и то првенствено на земљишту слабијег бонитета.

Обрадиво пољопривредно земљиште не може да се уситњава на парцеле чија је површина мања од 0,5 ха, изузев у случају формирања стамбеног дела дворишта за потребе становања пољопривредног газдинства (домаћинства), чија површина може бити минимално 10 ари, а максимално 20 ари.

Пашњак се може привести другој култури само под условом да се тиме постиже рационалније и економичније коришћење земљишта. Пашњаци у државној својини који су враћени селима, користе се у складу са *Законом о враћању утрина и пашњака селима на коришћење* („Службени гласник РС”, бр. 16/92).

Пољопривредно земљиште које је у складу са Просторним планом одређено као грађевинско земљиште, до привођења планираној намени, користи се за пољопривредну производњу. Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, вршиће се према условима утврђеним *Законом о пољопривредном земљишту*.

1.2.2. Шумско земљиште

Шумско земљиште јесте земљиште на коме се гаји шума, земљиште на коме је због његових природних особина рационалније гајити шуме, као и земљиште на коме се налазе

објекти намењени газдовању шумама, дивљачи и остваривању општекорисних функција шума и које не може да се користи у друге сврхе, осим у случаје вима и под условима утврђеним законом.

На шумском земљишту, забрањују се и ограничавају, односно дозвољавају активности у свему према важећем *Закону о шумама* и *Закону о заштити природе*.

Газдовање шумама ускладиће се са интересима водопривреде, првенствено у погледу заштите од ерозије и потенцијалних клизишта. Корисници и сопственици шума дужни су да предузимају мере ради заштите шума од пожара и других елементарних непогода, биљних болести и штеточина, као и мере неге шумских засада.

Коришћење, уређивање и заштита ловишта подразумевају активности у свему према важећем *Закону о дивљачи и ловству* („Службени гласник РС”, бр. 18/10, 95/18 – др. закон и 92-23 – др. закон).

У складу са *Законом о шумама* у Просторном плану се штити и унапређује шумско земљиште и шуме.

Изграђеним шумским земљиштем сматра се шумско земљиште на коме су изграђени објекти.

На шумском земљишту није дозвољена промена састава шумских састојина и њихова неконтролисана експлоатација, као и изградња која би угрозила основну намену простора.

Минимално дозвољена изградња је у функцији побољшања стања шума или њене боље приступачности и квалитетнијег коришћења.

Под само плански одређеним условима може се врло ограничено мењати основна намена шумског земљишта, уз предходно добијену сагласност управљача.

Промена намене шума и шумског земљишта може да се врши:

- када је то утврђено планом развоја шумске области;
- ако то захтева општи интерес утврђен посебним законом или актом Владе;
- ради изградње објеката за заштиту људи и материјалних добара од елементарних непогода и одбране земље;
- у поступку комасације и арондације пољопривредног земљишта и шума;
- ради изградње економских или стамбених објеката сопственика шума на површини до 10 ари;
- ради изградње објеката за коришћење осталих обновљивих извора енергије малих капацитета и експлоатације минералних сировина, ако је површина шума и шумског земљишта за ове намене мања од 15 ha;

Промена намене шума врши се у складу са законом уз сагласност надлежног министарства.

Планирана техничка инфраструктура остаје у коридорима постојећих саобраћајница са минималним угрожавањем шумског земљишта. Техничка инфраструктура (шумске саобраћајнице, противпожарне пруге и други објекти који служе газдовању шумама) планира се, гради, одржава и користи на начин који не угрожава:

- изворишта вода и водне токове;
- станишта значајна за опстанак дивљих биљних и животињских врста;
- процес природног подмлађивања у шуми;
- културну и историјску баштину;
- остале општекорисне функције шума;
- стабилност земљишта и не узрокује ерозију и бујице.

За формирање заштитних шумских појасева на контакту: изграђених стамбених зона и планираних привредних зона, зона планираних за стамбену изградњу и планираних радних зона и канала и планираних привредних зона - минимална ширина је 10 m и то увек у оквиру нестамбених намена.

У шумама могу да се граде објекти у складу с плановима газдовања шумама и посебним прописом којим се уређује област дивљачи и ловства.

У шуми и на удаљености мањој од 200 m од руба шуме не могу да се граде ћумуране, кречане, циглане и други објекти са отвореном ватром.

1.2.3. Водно земљиште

На водном земљишту, забрањују се и ограничавају, односно дозвољавају активности у вези са коришћењем водног земљишта и водних објеката, и успостављају права, обавезе, дужности и надлежности у вези са обављањем водне делатности (уређење водотока и заштита од штетног дејства вода, уређење и коришћење вода и заштита вода од загађивања), у свему према важећем Закону о водама.

Водно земљиште у зони обала водотокова и хидроакумулација дефинисано је положајем регулационе линије насипа или обалоутврде за регулисане делове корита, односно границом водног земљишта утврђеном *Законом о водама* за нерегулисане делове корита.

Водно земљиште је намењено за одржавање и унапређење водног режима у складу са *Законом о водама* и актима донетим на основу њега, а посебно за:

- изградњу, реконструкцију и санацију водних објеката;
- одржавање корита водотока и водних објеката;
- спровођење мера које се односе на уређење водотока и заштиту од штетног дејства вода, уређење и коришћење вода и заштиту вода.

Осим за наведене намене, водно земљиште може да се, у складу *Законом о водама* и актима донетим на основу њега, користи и за:

- изградњу и одржавање линијских инфраструктурних објеката;
- изградњу и одржавање објеката намењених одбрани државе;
- изградњу и одржавање објеката за коришћење природних купалишта и за спровођење заштитних мера на природним купалиштима;
- обављање привредне делатности, и то: изградњу објеката за које се издаје привремена грађевинска дозвола у смислу закона којим се уређује изградња објеката, и постављање мањих монтажних објеката привременог карактера за обављање делатности за које се не издаје грађевинска дозвола у смислу Закона о планирању и изградњи;
- спорт, рекреацију и туризам;
- обављање пољопривредне делатности;
- формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта.
- вршење експлоатације минералних сировина у складу са овим Просторним планом и посебним законом.

На водном земљишту у складу са *Законом о водама* и актима донетим на основу њега:

- забрањена изградња објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште или угрозити безбедност водопривредне инфраструктуре и утицати на смањење проточне моћи корита;
- дозвољена изградња објеката компатибилних водном земљишту под условом да се у пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом;
- дозвољена изградња објеката за рекреацију и туризам под условима заштите животне средине у складу са законом; и
- неопходно је да сви постојећи објекти обезбеде каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са законом.

Водно земљиште се може користити без водопривредне сагласности, као пашњак, ливада и ораница.

Купање је дозвољено само на уређеним плажама, које имају санитарне уређаје и на којима се потпуно спречава уношење у језеро отпадних вода и чврстог отпада.

Правила уређења, коришћења и заштите водног земљишта и вода

Дуж магистралних цевовода којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (по 2,5 m од осовине), како би се омогућило несметано одржавање (у складу са прописима).

Забрањено је у зонама водног земљишта око свих водотока подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система; на преласку плавних зона линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, цевоводи) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5% (тзв. двестогодишња велика вода).

Канализацију насеља реализовати по сепарационом систему, стриктно раздвајајући колекторе за отпадне воде од колектора за атмосферске воде.

Изградња хладноводних рибњака је дозвољена на свим локацијама на којима не угрожавају изворишта или друге планиране системе.

Експлоатација материјала из водотока дозвољена је само уз одговарајућу пројектну документацију којом се пројекат експлоатације потпуно усаглашава са пројектима регулације река на тим ширим потезима. То подразумева и стриктан надзор, по принципима као да се изводе радови на регулацији реке.

Регулације река у зони насеља поред функционалних критеријума треба примерити естетским и другим условима, који омогућавају урбанистички складно повезивање насеља са акваторијом.

Захватање воде из водотока дозвољено је само уз одговарајуће водопривредне сагласности, уз обавезу обезбеђења гарантованог водопривредног минимума и гарантованог еколошког протока, дефинисаног за хладан и топли део године ($Q_{95\%}^{\min .mes.}$ и $Q_{80\%}^{\min .mes.}$), са ограничењима која утврђују колико се воде мора оставити у току након захватања воде за технолошке потребе, према важећој методологији за одређивање гарантованог еколошког протока.

На водном земљишту и водном објекту у јавној својини може се установити право стварне службености за изградњу линијских инфраструктурних објеката, постављање цевовода, подземних и надземних водова, оптичких каблова и других инсталација, колектора, водозахвата/преграде у кориту водотока, као и право службености пролаза.

За изградњу објеката у водном земљишту, на простору за који се не планира израда урбанистичких планова, локацијским условима ће се дефинисати услови за уређење и изградњу, а у складу са законима и прописима и условима имаоца јавних овлашћења.

За изградњу објеката у водном земљишту, на простору за који се не планира израда урбанистичких планова, потребно је, у складу са законским прописима, спровести процену потребе израде и у складу са тим, израду Студије процене утицаја на животну средину.

На водном земљишту је дозвољено партерно уређење терена (спортски терени, бицикличке стазе, лаки туристички објекти – настрешнице, видиковци), као и грађење свих објеката водне инфраструктуре: ојачања насипа, дренажни системи и системи за пречишћавање вода.

Уз воде и водозахватне површине могу се градити објекти за туристичко-рекреативне сврхе: пратећи објекти (шанк-барови, просторије за пресвлачење и сл.); дрвене сојенице и настрешнице; и партерно уређење (спортски терени, опрема, мобилијар, плаже, и сл.), уз сагласност надлежног министарства.

Заштитни насипи се не смеју користити за било какве видове транспорта, осим за послове одржавања система заштите од вода. На насипима је дозвољена и пожељна реализација бицикличких стаза, које су део европских коридора такве намене.

У зонама изворишта за водоснабдевање, успостављају се зоне заштите, у складу са *Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања.*

У вези планирања коришћења водних ресурса и водног земљишта наглашава се да су изворишта водоснабдевања под строгом заштитом од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност и здравствену исправност воде. Планом се задржавају и поштују утврђене зоне санитарне заштите изворишта воде која се користи за снабдевање становништва водом за пиће, као и прописани режими коришћења простора у складу са законским прописима. У зонама изворишта није дозвољено грађење производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. За остала изворишта воде за пиће морају се прогласити зоне санитарне заштите и режими коришћења простора у складу са прописима.

У складу са *Законом о водама*, земљиште и водене површине у подручју шире и уже зоне заштите изворишта водоснабдевања штите се од намерног или случајног загађивања. Обавезно је уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата редовну контролу наменског коришћења земљишта:

- у ужој зони санитарне заштите је: обавезно уређење и одржавање, површинско уређење терена, уклањање нехигијенских објеката, реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине, забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања, забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада, забрану транспорта опасних и штетних материја, забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи и редовну контролу наменског коришћења земљишта;
- на подручју шире зоне заштите водоизворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања. У тој зони није дозвољена употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.

У циљу заштите изворишта воде за пиће од загађивања, реализовати кроз систем мониторинга квалитета и квантитета подземних вода и изворишта, у складу са програмом систематске контроле.

Сва локална коришћена изворишта у алувионима крај река заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација.

На извориштима локалних сеоских водовода, ван већих система, треба обезбедити непосредну заштиту уже зоне: 10 m око водозахвата и оквирно око 500 m узводно (ако је извор на падини), што се може мењати, на основу процене реалне хидрогеолошке зоне утицаја.

1.2.4. Остале намене

Ловна подручја (ловишта)

Коришћење, уређење и заштита ловишта подразумева:

- санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести;
- забрану свих делатности које мењају услове станишта;
- заштиту ретких и проређених врста дивљачи;
- гајење главних гајених врста дивљачи (јелен обичан, срна и фазан) и споредних врста дивљачи на „природан” начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета;
- заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементарних непогода (поплава); и

- уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.

У ловиштима предвидети и:

- изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта;
- ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи;
- изградњу ловно - производних објеката; и
- подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи.

За изградњу објеката важе следећа правила:

- изградња објеката за потребе ловне привреде – узгајалишта, хранилишта и др. мора бити заснована на плановима уређења простора, на водопривредним условима, шумско-привредним основама и др.
- објекти ловне привреде морају бити прилагођени пејсажу прикладних димензија, најмање могуће спратности, грађених од природних материјала и др.

Риболовна подручја

Уређивање подручја риболова подразумева:

- организовање чуварске службе;
- уређење риболовних места; и
- уређење приступа реци.

Објекти – риболовне платформе су дрвене, максимално визуелно уклопљене у пејзаж.

Експлоатација минералних сировина и ресурса

У зонама налазишта минералних сировина дозвољава се изградња само објеката у вези са експлоатацијом сировина сходно законима који регулишу материју рударске производње и заштите простора.

У графичком делу Просторног плана, у складу са подацима из услова Министарства рударства и енергетике (број 350-01-29/2022-06 од 08.11.2023.године) добијеним за потребе израде овог Просторног плана, у Рефералнију карту 1 Посебна намена простора унете су границе истражних поља, експлоатационих поља и оверених резерви.

Коришћење минералних сировина обавља се на основу потврде о овереним билансним резервама, а према студијама и плановима просторног развоја и мера заштите животне средине, примерених врсти и карактеру експлоатације, а којима обавезно мора бити и предвиђена рекултивација ових простора по завршетку периода експлоатације.

Експлоатација минералних сировина врши се на основу одобрења за експлоатацију, у року одређеном одобрењем и по динамици и у количинама предвиђеним рударским пројектом и осталом техничком документацијом израђеном у складу са Законом.

Одобрење за експлоатацију минералних сировина издаје надлежно Министарство и издаје се по захтеву носиоца истраживања минералне сировине на простору на коме ће се обављати експлоатација те минералне сировине.

1.2.5. Грађевинско земљиште

Изградња ће се првенствено усмеравати на изграђено и неизграђено грађевинско земљиште у оквиру грађевинских подручја насеља и ван грађевинских подручја дефинисаних Просторним планом (у складу са датим описом грађевинског подручја), а на основу следећих смерница:

- обезбедити минимални степен опремљености комуналном инфраструктуром;
- ограничити изградњу у заштитном појасу и појасу контролисане изградње јавних путева, у складу са законом;

- приоритет дати ревитализацији, обнови и очувању целина са амбијенталним вредностима, са постојећим грађевинским фондом, пре свега објеката традиционалне архитектуре, и традиционалним начином уређења окућнице;
 - архитектонску обраду нових објеката (чија се изградња усмерава на неизграђен простор у оквиру постојећег грађевинског подручја) ускладити са традиционалним архитектонским мотивима и материјалима изграђеног ткива, уз очување амбијенталних вредности;
 - делатности у области производње, пословања и услуга усмеравати на агрокомплекс, прераду пољопривредних производа и одрживо коришћење природних ресурса, без негативног утицаја на животну средину и заштићено подручје;
 - евентуално мање проширење грађевинског подручја вршити у односу на конфигурацију терена, бонитетне карактеристике земљишта и планиране садржаје везане за развој туризма, организацију и уређење туристичких и рекреативних простора, у складу са овим Просторним планом.
- Грађевинско подручје насеља уређује се за различите намене:
- становање у централним (са директним приступом на главне насељске саобраћајнице, што отвара могућност бављења пратећим услужним делатностима) или ободним насељима и деловима насеља (са претежно заступљеним економским објектима на окућницама);
 - површине и објекти јавне намене (образовање и васпитање, здравствена и социјална заштита, спорт и рекреација, култура и наука, управа и администрација, комуналне делатности, јавно зеленило), са дистрибуцијом у складу са планираном мрежом насеља и јавних служби дефинисаном Просторним планом, односно просторним планом јединица локалне самоуправе;
 - производне делатности и пословање – агрокомплекси, фарме, прерада пољопривредних производа и друге делатности, уз одрживо коришћење природних ресурса и без негативног утицаја на животну средину и заштићено подручје;
 - саобраћајнице – одржавање постојећих и изградња нових, у зависности од потреба и уз поштовање пропозиција из Просторног плана.

1.3. Општи услови за прикључење на саобраћајну и другу инфраструктуру

Инфраструктурни коридор је простор намењен за регулацију саобраћајница и водотокова, и постављање свих мрежа комуналне инфраструктуре: водоводна и канализациона мрежа, мрежа снабдевања топлотном енергијом (гасовод, даљинско грејање), електроенергетска мрежа (укључујући обновљиве изворе енергије), електронска комуникациома мрежа (ТТ мрежа, кабловска ТВ, интернет). Граница инфраструктурног коридора је линија која омеђава простор погодан за изградњу инфраструктурних система и инсталација.

Код израде инфраструктурних решења руководи се: законским нормативима, правилима урбанистичке регулације, потребама становништва и економским могућностима локалне заједнице.

На захтев надлежног органа јединице локалне самоуправе, услове за прикључење на саобраћајну и комуналну инфраструктуру утврђиваће органи, организације, предузећа и институције које су законом за то овлашћене.

Општи услови за прикључење:

- прикључке на државне и друге јавне путеве предвидети контролисано, уз довољно велика растојања прикључака у односу на рачунску брзину, тако да не ометају одвијање саобраћаја на јавном путу;
- за подручја где не постоји организовано снабдевање пијаћом водом, дозвољава се изградња бунара или локалне водоводне мреже са бунаром или каптажом;

- за подручја где не постоји организовано одвођење отпадних вода, дозвољава се изградња непрпусне септичке јаме или компактног постројења, који ће се користити до изградње канализационе мреже;
- прикључак на подземну нисконапонску мрежу може бити само подземан, а на надземну нисконапонску мрежу - подземан или надземан.

1.4. Правила уређења предела

У циљу очувања слике и доживљаја предела, као основне вредности подручја, Просторним планом ће се штитити: посебне природне вредности и реткости; природи блиски хабитати са њиховом специфичном разноврсношћу врста; културно-историјски вредни предели; природни елементи који граде структуру подручја; подручја са високом структурном разноврсношћу и разноврсношћу намена; геолошке, геоморфолошке и хидролошке особености; начини градње типични за регион; споменици културе и њихова околина; и изразити морфолошки пејзажни облици.

Мере неге предела

Заштита предела планине Ртањ укључује различите мере које се спроводе како би се очувала природна и културна вредност овог подручја:

1) Законска заштита:

- проглашење заштићених подручја: део планине Ртањ је проглашен заштићеним подручјем, што значи да су одређене активности строго регулисане или забрањене како би се очувала природна средина.

2) Еколошке мере:

- мониторинг биодиверзитета: редовно праћење стања биљних и животињских врста како би се идентификовале и адресирале евентуалне претње,
- обнављање станишта: ради очувања деградираних станишта и пошумљавање.

3) Контрола туризма и рекреације:

- ограничење приступа: регулисање приступа одређеним деловима планине како би се смањио утицај посетилаца на осетљиве екосистеме,
- изградња и одржавање инфраструктуре: постављање еколошки прихватљивих стаза, одморишта и информативних табли како би се усмерили посетиоци и смањио негативан утицај на природу.

4) Едукација и подизање свести:

- едукативне кампање: организација кампања за подизање свести локалног становништва и посетилаца о важности заштите природе,
- радионице и семинари: курсеви о одрживом развоју и очувању природне средине.

5) Одрживо управљање ресурсима:

- контрола експлоатације: регулација коришћења природних ресурса попут дрвета и воде како би се спречила деградација екосистема,
- подршка одрживој пољопривреди: промоција и подршка одрживим пољопривредним праксама које не угрожавају природне ресурсе.

6) Међународна сарадња:

- пројекти и иницијативе: укључивање у међународне пројекте и иницијативе за очување биодиверзитета и заштиту природних станишта,
- размена знања: сарадња са међународним организацијама и институцијама ради размене знања и искустава у области заштите природе.

7) Планирање и регулатива:

- планска документација који укључује мере заштите и одрживог коришћења простора,
- правилници и стандарди који дефинишу дозвољене активности и начине заштите природних вредности.

8) *Заштита од пожара:*

- превенција шумских пожара: постављање информативних табли, едукација о опасностима од пожара и спровођење превентивних мера,
- брза реакција: формирање и опремање тимова за брзо реаговање у случају шумских пожара.

9) *Уклањање инвазивних врста:*

- идентификација и уклањање инвазивних биљних и животињских врста које могу угрозити локалне екосистеме и спровођење акција њиховог уклањања.

10) *Одржавање културно-историјских објеката:*

- заштита културних споменика: рестаурација и одржавање културно-историјских објеката који се налазе на подручју Плана,
- промоција културне баштине: едукација и промоција значаја културне баштине међу посетиоцима.

Правила и мере заштите, неге и уређења предела на планском подручју, дефинишу се према утврђеним типовима биотопа, а у циљу заштите биотопа, унапређења услова опстанка врста и њихових станишта. Применом ових правила и мера, успоставља се интегрална заштита простора, утиче на намене које могу да изазову нежељене последице и обезбеђује одржавање оптималне густине и генетичке разноврсности врста унутар биоценоза, природних услова и токова еволуције организама, стабилних и природи блиских екосистема, биолошке разноврсности и „слике” предела. Оне обухватају: мере одржавања (сузбијање природних сукцесија); мере оптимизације стања; мере активне заштите и обезбеђења (спречавање нежељеног антропогеног утицаја); мере ренатурализације (формирање секундарних биотопа).

1. Тип биотопа шума и експлоатационих шума:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: величина површина под шумом и зрелост, структурна разноврсност, заступљеност одређених структура и типична микроклима шуме. Предност за заштиту имају шумска станишта блиска потенцијалној природној вегетацији и велике површине под шумом, али и сви мали биотопи и изоловани хабитати у шуми (извори и текуће воде, мале стајаће водене површине, пећине, остеоњаци, стрме косине, обронци). Свеобухватна заштита ових биотопа захтева редукацију шумарских захвата на оне сагласне природи. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- задржавање великих повезаних подручја под шумама без даљег распарчавања кроз изградњу саобраћајница и друге захвате;
- екстензивно коришћење шумских станишта која су блиска потенцијалној природној вегетацији;
- задржавање учешћа сувог дрвећа у свакој газдинској јединици (око 5%), које не треба маркирати за сечу, како би се дозволило природно изумирање;
- потискивање алохтоних врста и свођење на најмању меру (хомогене културе бора на великим површинама и др.);
- подржавање природног подмлађивања и природних сукцесија уместо формирања станишта кроз пошумљавање;
- степенасто формирање ивице шума, нарочито на јужно експонираним ивицама шума ка отвореним подручјима;
- редукација мреже шумских путева који нису у редовној употреби кроз засипање (предност дати бочним путевима);
- редукација шумарских захвата и спровођење шумарства сагласног природи, које подразумева истовремену негу и експлоатацију дрвећа на истој површини.
- нова пошумљавања, најбоље препуштањем површина природној сукцесији (пошумљавањем ливада и пашњака смањује се ниво биодиверзитета).

2. Тип биотопа отворених подручја, са појединачним дрвећем и шумарцима:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: структурна разноврсност, константност, степен зрелости, величина површине и просторно функционалне везе са непосредним окружењем. Биотопи појединачног дрвећа и шумарака представљају битан саставни део концепта везе биотопа (уске петље између живица, степенасто изграђене ивице шума, шумарци и појединачна дрвећа на пољопривредним површинама и пашњацима). Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- одустајање од кошења и испаше, ако се очекује природна сукцесија шуме;
- орезивање живица (биотопи богати врстама);
- обезбеђивање истовремене егзистенције свих старосних спратова дрвећа;
- смањење засенчености, како би се развио разноврстан спрат шибља и зељастих биљака.

3. Тип биотопа отворених подручја на сувим стаништима:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: величина површине, контакт са истоветним животним просторима, микроклиматске особености, површине без вегетације или сиромашне вегетацијом и традиционално екстензивно коришћење. Заштита и унапређење ових екстензивно коришћених биотопа је од великог значаја за одржавање генетичког потенцијала подручја. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- ренатурализација на стаништима где су раније постојали травњаци сиромашних станишта;
- заштита и развој сиромашних травних заједница на чистинама, ивицама саобраћајница, косинама и насипима;
- спречавање формирања шипражја испашом стоке и утврђивањем временског оптимума за испашу (ротација места испаше), или чишћењем површина код ширења шипражја на ове биотопе (када није довољна само испаша);
- подржавање разноврсности станишта (степеновани мозаик неге на малим просторима);
- заузимање мин 10% површине појединачним дрвећем или групама дрвећа (значајно за фауну).

4. Тип биотопа ливада и пашњака:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: влажност земљишта ливада и пашњака, структура вегетације, рељеф тла богате структуре и интензитет газдовања ливадама и пашњацима. Од нарочитог значаја су влажне и мокре ливаде и пашњаци, као и подручја сиромашна хранљивим материјама (олиготрофна до мезотрофна) која се јављају независно од влажности земљишта (битна заступљеност ових комплекса биотопа за врсте птица које се гнезде, нарочито на влажним ливадама). Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- одустајање од ђубрења и исцрпљивања земљишта честим кошењем;
- замена кошења испашом;
- успостављање мозаичних мера неге на малим површинама, са ручним кошењем (не косити велике површине у истом временском периоду);
- задржавање некошених „трака” између кошених површина, како би се угроженим животињама олакшао бег и избегавање од уништавања;
- местимично одлагање кошења до октобра, како би се биљкама које касније плодносе олакшало ширење (укључујући и високе траве);
- спорадично кошење на влажним лединама са високим шибљем у зимској половини године, са циљем потискивања дрвећа које се шири (кошење угара пашњака и ливада касно у току године и у вишегодишњем размаку, или спорадично одстрањивање дрвећа).

5. Тип биотопа њива:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: екстензивно коришћење њива са учешћем типичне флоре која прати биотопе њива. Нарочито су драгоцене екстензивно обрађивана подручја у малим парцелама и са живицама на сувим стаништима. Специјална нега ових биотопа се не захтева, већ је довољна само редукција интензитета коришћења. Екстензивирање обраде њива приоритетно има утицаја на заштиту ресурса (вода и земљишта), а тиме индиректно и на заштиту биотопа.

6. Тип биотопа стајаћих вода и тресава:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: сиромаштво хранљивих материја, дужина и разуђеност линија обале, константност воде, као и структурна разноврсност у односу на дубину воде, грађу обале, појаву емерзних флотантних и субмерзних биљака и ивичних семитерестичних животних простора. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- износ муља, како би се зауставио процес зарастања;
- преиспитивање оправданости механичког уклањања дрвећа са ових биотопа;
- заштита влажних станишта (подручја извора и хидроморфних земљишта насталих под анаеробним условима).

7. Тип биотопа текућих вода:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: високи квалитет вода и (семи)терестични приречни животни простори. Задржавају се природне динамике текућих вода, које стварају абразионе и таложне обале, зоне различите јачине струјница воде, као и зоне мирних вирова. По правилу, не захтевају се редовне мере неге за биотопе текућих вода, али у заштиту треба укључити њихово алувијално подручје. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- ренатуризовање делова речних токова оштећених хидротехничким захватима;
- успостављање што веће динамике у алувијалној равни са одронима обала, депоновањем седимената, променама тока вода и променама у динамици тока;
- остављање појасева ширине 5 m - 10 m који нису приведени намени, како би се умањио нанос еродираниог материјала и хранљивих и штетних материја са пољопривредних површина;
- задржавање слободне обале у подручју алувијалних равни и спречавање њене деградације (повољним лоцирањем саобраћајница и објеката);
- одустајање од кошења приобалних подручја како би се развио појас високог шибља и трске;
- забрана хидрорегулација које спречавају миграцију риба и бескичмењака;
- успостављање компромиса између заштите природе и обавеза одржавања вода, при сечи приобалног дрвећа (са становишта заштите природе, захтевају се мањи захвати како би се сачувао карактер галеријских шума, тј. дозвољена је сеча појединачног дрвећа и то наизменично);
- заштита изворишта и површинских дренажних извора, успостављањем заштитних зона у свим правцима (код олиготрофних извора заштитни простор треба вишеструко проширити) - у заштитним зонама није дозвољена обрада земљишта и садња култура четинара страних станишту.

8. Тип биотопа насеља:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: површине које у дугом временском периоду нису биле под директним човековим утицајем и стога могу да достигну стари сукцесиони стадијум, степен зрелости дрвећа, величина, структурна разноврсност и реализација веза биотопа. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- формирање свих типова зелених површина, нарочито дрвореда дуж саобраћајница у централним насељима;
- задржавање традиционалних начина уређења сеоских дворишта, воћњака и пољопривредних површина у селима разбијеног типаи њиховом окружењу;

- очување карактера планинског подручја у зонама нове изградње;
- очување карактера планинског подручја и традиционалне слике окружења насеља у зонама нових туристичких и рекреационих садржаја;
- забрана формирања парковског зеленила градског типа и уношење алохтоних врста дрвећа.

9. Тип биотопа деградираног земљишта:

Критеријуми за утврђивање вредност биотопа: оштећено и еродирано тло, тло развијено кроз сукцесију на сировом земљишту. Санација и рекултивација се приоритетно врши применом био-инжењерских мера и мера интензивног закореневања тла. Најчешћи начин озелењавања у овим висинским појасевима је: затрављивање (природно подсејавање трава, или мешавина семена трава са специјалним емулзијама уз додатак ђубрива, зависно од врсте подлоге), озелењавање травним бусеном, озелењавање садњом (у случају да је озелењавање травним бусеном неуспешно) и озелењавање сетвом (најефтиније и применљиво на нижим надморским висинама). Мере се примењују према конкретним интервенцијама код: извођења скијашких, ловачких, шеталишних и других стаза; оштећења током градње објеката и инфраструктуре; коришћења минералних сировина (каменоломи, позајмишта песка и шљунка) и сл. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- крчење шума за изградњу скијашких стаза мора се ограничити на
- најмању меру, уз поновно пошумљавање раскрчених површина које се не користе за планирану намену, или пошумљавање других површина у циљу надокнаде штете од сече;
- у случају јаким оштећења травног покривача на скијашким стазама, траву косити само једном годишње, уз забрану улажења машина за препарирање стаза при дебљини снежног покривача мањем од 30 cm - 40 cm, и друге мере које се утврђују посебним пројектом.
- при земљаним радовима потребно је заштитити водоток, како не би дошло до засипања стенама и земљом, док вододерине треба дренирати и насути;
- код усецања терена, горње површине косина треба обрадити, заоблити и озеленити.

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

На подручју Просторног плана дефинисане су основне намене земљишта - грађевинско, пољопривредно, шумско и водно земљиште. У оквиру претежних основних намена, утврђују се правила грађења на простору који је овај просторни план одредио за потребе главне (кључне) и осталих посебних намена, као и за коридоре и мрежу саобраћајне и друге инфраструктуре.

Правила грађења утврђена Просторним планом су обавезујућа за издавање информације о локацији и локацијских услова у зони директног спровођења Просторног плана (укључујући и подручје детаљне разраде). Ова правила су обавезујућа и за усклађивање, измене и допуне донетих просторних планова јединица локалне самоуправе и урбанистичких планова, као и за израду и доношење нових урбанистичких планова и урбанистичких пројеката на простору изван граница СРП „Ртањ“, као што је описано у одељку V 2. Начин спровођења Просторног плана.

2.1. Правила грађења на грађевинском земљишту

Грађевинско земљиште у оквиру посебне намене је дефинисано катастарским парцелама датим у следећој табели.

Табела 22: Грађевинско земљиште у оквиру посебне намене

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
Општина Бољевац		
1.	Луково	2288/1; 5168; 6973/15; 6973/18; 6973/19; 5086/1; 5234/5; 5111; 1566/6; 7063/2; 2013; 1554; 1551; 2421; 2018; 2015; 2021; 2267/2; 2281; 2001; 1559; 2012; 5006/2; 5272/1; 5265/2; 5281; 5277/3; 5280; 5319; 1999; 5590; 1490; 1485/2; 1473; 5476/2; 5573; 5405; 5579; 2007; 2008; 2010; 2020; 2027; 2265; 2267/3; 5649; 6965; 6973/23; 6973/3; 6973/4; 6973/9; 6975; 6976; 7010; 5536; 5567; 2029; 5339; 6973/17; 6981/13; 5140/1; 5164/1; 5164/2; 1389/1; 2452; 5088/2; 5266; 5254/10; 2411; 5130/1; 2308; 2316; 2306; 2286; 1968; 1444/1; 1445; 6968/3; 2362; 2301; 2298; 1977; 2031; 2032; 2033; 2036; 2037; 2041; 2045; 2047; 2270; 2276; 2280; 2282; 2283/2; 2284; 2287; 1696/1; 5210; 5213; 5224; 5226; 5228; 5231; 5540; 5613; 5229; 5478; 1428; 1469; 6981/2; 7064/2; 1470; 5271/2; 5290; 5071; 1995/1; 5254/3; 2337; 4920/15; 1476; 1465; 2294; 2303; 2311/1; 1525/1; 1525/2; 1523; 5460/1; 6983; 2288/2; 2289; 2291; 5279; 2302; 5294/2; 5232; 5234/1; 5237/1; 5239; 5246; 5248/3; 5255/4; 5255/6; 5547; 5548; 5570; 6981/15; 6981/3; 6982/1; 6982/2; 4995; 5261; 2441; 5294/1; 5079/2; 5086/2; 5305/5; 5304; 1466; 1467; 1452; 1456/2; 1454; 5296/3; 5255/9; 2049; 2314; 2315; 2320; 2327; 2329; 2331; 5255/8; 5257/3; 5257/8; 5259/1; 5572; 5581/1; 5581/2; 5582/2; 5584; 5585; 5588; 6969/1; 1556; 1579; 1590; 5349; 5366; 5351/1; 2352; 7001; 6973/13; 5571; 5577; 5574; 5569; 5314/1; 5314/2; 1458; 5356; 2336; 2341; 2342/1; 2345; 2346; 2400/1; 4955; 4956; 4962; 5264; 5265/3; 5271/1; 5271/4; 5271/6; 5273; 5275; 5277/1; 5591; 5592; 5602; 5605/1; 5606/1; 5607; 5609/2; 5611; 5472/2; 2365; 5073; 5093; 4985; 2385; 7002; 5004; 5107; 4994; 4996; 5297/2; 1561; 1582; 1583; 1584/2; 1592; 5149; 5132; 6973/7; 2348; 2350; 2354; 2355; 2359; 4975; 5284/2; 5288/1; 5288/2; 5289; 5291; 5292; 2332; 7063/1; 6998/6; 6998/9; 5258/1; 2048; 2325; 2334; 2040; 1416; 5648/2; 5248/1; 5247/2; 5247/3; 5298/5; 5296/7; 5296/8; 5299; 5469/2; 5464; 2264; 5234/3; 5233/1; 1431; 2430; 1357/1; 1359; 2370; 2372; 2383; 2386/2; 2387; 2389; 2394; 4977; 4990; 4991; 4997; 5001; 5006/1; 5293; 5296/2; 5296/6; 5298/3; 5641/2; 5642/3; 5643/2; 7005; 7006; 7035; 5542; 5079/1; 5085/1; 6973/21; 5131/2; 5255/11; 4964; 2429/1; 2423; 2398/1; 2456; 2459/2; 1489; 1492; 1493/1; 1403; 2401; 2400/2; 2406; 2408; 2410; 2412; 5010; 5011; 5012; 5013/1; 5303; 5305/1; 5305/3; 5305/6; 5306; 5313; 5648/1; 5553; 2266; 5144; 5640; 7011; 5255/1; 5254/4; 5297/1; 5361; 5358; 5359; 1429/1; 2458; 2425; 2393; 2324; 2338/2; 2023; 1442; 1565/2; 1562/1; 1407; 1408; 1411; 1459; 1463; 2420; 5031; 1507; 5322; 5326; 5328/1; 5328/3; 5328/4; 5329/2; 5332; 1398/4; 1433/1; 5249; 5634; 5635; 5595; 2296; 5331; 5301/1; 5090; 1457; 5350; 1419/2; 1508/1; 1468; 1474; 1477; 1484; 2442; 2447; 2449; 2451; 5333; 5336; 5338; 5341/2; 5342/1; 5343; 5344/2; 5344/4; 5351/2; 1697; 2046; 5305/4; 5274/1; 5267; 5270; 5276; 2432/3; 1447; 1451; 5211; 5214; 1429/3; 5458; 6998/1; 1566/1; 2398/3; 2397; 2386/1; 1505; 2378/2; 1433/2; 1436; 1440; 5159/2; 5158; 5157; 2050; 6973/20; 6973/22; 1496; 1498/1; 1500; 1509/1; 1509/2; 1513/1; 1513/2; 1519; 2453; 2459/1; 5058/2; 5059; 5074/1; 5353; 1515; 1503; 1497/1; 5365; 2455; 2435; 2434/2; 5283/1; 5641/1; 5369; 5327; 5321; 5324; 5316; 5133; 5127/1; 5128/2; 5134; 1560/2; 1597/1; 2273/1; 2290; 5032; 1498/2; 1569; 5555; 7064/1; 1526/2; 1529; 1539; 1542; 1544/1; 1564/2; 5076; 5077; 5084/2; 4987/1; 2283/1; 2271; 1405; 1398/1; 1355; 1414; 7027/2; 5257/5; 1388/1; 1570; 1571; 6973/10; 1584/5; 6973/6; 5545; 5647; 6969; 2344; 2349; 2311/2; 2312/1; 1586/2; 1586/4; 1588; 5105/2; 5087; 5088/3; 5096; 5098; 5102/2; 5103; 5108; 5109; 5403; 5406; 2044; 2323; 1398/3; 1356; 2407; 2373; 2363; 2357; 2360; 2364; 6998/5; 7028; 5094; 5139/1; 5102/1; 5138; 5278; 5287; 5300/1; 1976; 5121; 5124; 5125; 5129; 5131/1; 5137; 5141; 1538; 1549; 2272; 2275; 1543; 5580; 2268/3; 5086/3; 5097; 2422; 1578/1; 5142; 5145; 5147; 5150; 5154; 5159/3; 5160/2; 5161; 5456; 5460/2; 5462; 5473; 5475; 5476/1; 5212; 5357; 1555; 1536; 1537; 1534; 1533; 2379; 2351/1; 2035; 2432/1; 2395; 2391; 2390; 2317; 2318; 5298/1; 5298/4; 5298/6; 1965; 5127/2; 5155/3; 5115; 5254/8; 1412; 2022; 2030; 1553; 2009; 2380; 2034; 2268/2; 1552; 2014; 2267/1; 2017; 1560/1; 1578/2; 1596/1; 1595; 5089; 4958; 5296/9; 5296/11; 2376; 2377; 2378/1; 1449; 5151; 5126; 5153; 4987/2; 4988; 5215; 5223; 5601; 5603; 5576; 5477; 5474; 2263/1; 2368/1; 5072; 7027/3; 5296/5; 5257/2; 4954; 5308; 5309; 1480; 1481; 5346; 5159/4; 5298/2; 2358; 2361; 2295; 6973/2; 5609/1; 5598; 5300/2; 5301/2; 1501; 1558; 1475; 1471; 1464; 1453; 5347/3; 1450; 1564/1; 5117; 5118; 5255/10; 5469/1; 1535; 1584/4; 1354; 6977; 6978; 1410/2; 6973/11; 6974; 5325; 5323; 5317; 5314/3; 1461; 1572; 1573; 5272/2; 5265/1; 5320; 5344/1; 5344/3; 7065; 5277/2; 1456/1; 1455; 1430; 1398/2; 1358/1; 2297; 2299; 1522; 2310; 1521/1; 1521/2; 1530; 5005; 2461/2; 2402; 5296/13; 5302; 5282; 2444; 2309; 1406/2; 1402/3; 1402/4; 1585/1; 5544; 5644; 5337; 5230; 6973/12; 5342/2; 5345/1; 5341/1; 5367; 5354; 5586; 1406/1; 1417/2; 1419/1; 5587; 5604; 5551; 4998/1; 4998/2; 5102/3; 1438; 2268/1; 2368/2; 2374; 2371; 2366; 2356; 5233/2; 1562/2; 5258/2; 5263; 5088/1; 1410/1; 5312; 5345/2; 5463; 5075; 5078; 5084/1; 1404;

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		<p>1401; 1398/5; 1586/3; 6998/4; 1402/1; 5248/8; 5106; 5105/1; 2437; 2439; 4986/2; 5074/2; 5247/4; 5237/5; 6981/14; 5242; 5255/3; 5255/7; 5254/2; 2369; 2446; 5085/2; 2445; 5268; 1504/2; 5240/1; 5248/4; 5248/6; 5254/11; 5255/2; 5091; 5554/1; 5554/2; 5007; 1413/1; 1413/2; 1587; 5235/2; 2440; 5023; 5286; 5329/4; 5328/2; 5307; 5269; 2428/1; 1462; 5407; 5408; 1429/2; 7034; 5240/2; 5254/5; 5227; 5271/3; 5271/5; 4993; 5099/1; 5099/2; 6973/16; 5546; 5589; 5578; 5257/1; 1566/2; 1566/5; 1504/1; 6981/8; 6981/7; 5140/2; 5305/2; 1566/3; 1483; 1482; 2043; 2042; 2322; 2307; 2279; 2285; 2305; 2321; 5468; 2454; 2448; 2450; 2434/1; 2432/4; 2436; 2443; 4989; 4978; 4982; 2399; 1437; 1439; 5254/7; 5254/9; 5248/5; 6981/6; 2028; 2026; 1966; 1563; 1565/1; 2431; 1567; 1418; 1417/1; 7007; 1581; 1485/1; 1478; 1479; 1472; 5582/3; 2019; 1967; 1444/2; 1432; 1443; 1446; 1488; 1491; 1441; 5605/2; 5472/1; 5329/3; 2313; 5143; 2403/2; 5334; 1389/2; 1973/2; 6981/10; 5170; 5225; 7004; 5646; 2457; 2319; 2460; 2392; 2326; 2339; 2338/1; 1444/3; 1540; 1421; 1388/2; 5092/1; 5459; 6973/14; 6998/7; 1399; 1400; 2429/2; 2424; 1448; 2381; 2384; 2388; 2269; 2261; 2262; 2409; 5549; 5003; 5009; 5645; 5643/1; 5139/2; 4981; 4984; 2263/2; 2335; 5642/1; 5568; 5305/7; 5296/10; 2274; 1547; 1544/2; 1541; 1435; 1434; 2293; 2347; 2351/2; 1509/3; 1532/1; 2312/3; 2312/2; 2292; 1586/5; 6998/8; 6973/8; 5169; 2002; 5000; 5110; 5002; 5552; 5330; 4986/1; 4983; 2367; 2353; 2330; 2328; 2333; 2039; 2038; 5095; 5058/1; 5100; 5008; 6981/17; 5600; 5606/2; 5296/4; 5296/12; 5254/1; 5255/5; 5162; 5596; 1511; 1506/1; 2278; 6970; 5360; 1526/1; 1524; 2405; 2396; 2304; 5599; 5257/4; 6981/11; 1566/4; 2003; 2004; 1550/2; 2011; 5310; 5311; 1510; 1508/3; 2343; 2428/2; 2277; 2000; 2006; 1528; 2398/2; 1499; 2432/2; 5612; 5610; 1969; 4992; 5247/5; 5247/1; 5248/2; 5368; 5355; 5348; 5347/1; 7027/1; 6981/16; 5160/1; 1531/1; 1531/2; 2382; 1417/3; 4976; 4980; 4979; 5152; 5136; 5128/1; 5283/2; 5457; 1486; 2005; 1580; 1502/2; 1502/1; 1512; 1504/3; 1504/4; 1495; 1494/1; 5340; 5260; 5259/2; 5594/2; 5593/2; 1460; 5352; 5285; 5155/1; 5155/2; 1557; 1593; 1532/2; 2426; 1494/2; 1498/3; 1514; 1516; 1527/2; 2427; 1493/2; 1518; 1527/1; 5594/1; 5593/1; 5642/2; 5581/3; 5582/1; 1409; 5257/6; 5237/7; 5234/4; 5234/6; 2340/1; 2340/2; 5070; 5156; 1420; 2375; 1998; 2433; 5250/1; 5251/1; 5251/2; 5461; 5254/6; 6968/2; 6968/5; 5114; 5244; 5245; 5130/2; 6981/5; 6981/4; 5315; 5248/7; 5112; 5155/4; 5484; 7036; 5479; 5480; 5481; 7002; 1425/3; 1427; 1425/1; 1425/2; 1424; 4893; 6980; 6981/15; 4875/1; 4949; 4948; 4962; 4963; 4970; 7063/1; 4964; 6967; 4960; 7062; 4876; 4965/1; 4874; 4879; 4878; 4873; 4883; 4967; 4882; 4892; 4877/1; 4875/2; 4877/2; 4881.</p>
2.	Мирово (са Ртњем)	<p>131; 132; 133; 134; 139; 165; 166; 573; 581; 615; 616; 785; 786; 787; 788; 1077; 1087; 1091; 1118; 1119; 1120; 1121; 1122; 1124; 1125; 1126; 1128; 1129; 1130; 1131; 1132; 1133; 1134; 1135; 1136; 1138; 1139; 1140; 1141; 1142; 1143; 1144; 1145; 1146; 1147; 1148; 1149; 1150; 1151; 1152; 1153; 1154; 1155; 1156; 1157; 1158; 1159; 1160; 1161; 1162; 1163; 1164; 1165; 1166; 1167; 1168; 1169; 1170; 1171; 1172; 1173; 1174; 1175; 1176; 1177; 1178; 1179; 1181; 1182; 1183; 1185; 1186; 1187; 1188; 1189; 1190; 1191; 1192; 1193; 1194; 1196; 1197; 1198; 1199; 1200; 1201; 1202; 1203; 1204; 1205; 1206; 1207; 1208; 1209; 1210; 1211; 2336; 2337; 2345; 2345; 2347; 2349; 2350; 2356; 2357; 2357; 2363; 2370; 2374; 2384; 2385; 2387; 2389; 2413; 2415; 2416; 2418; 2419; 2421; 2422; 2423; 2425; 2426; 2427; 2429; 2430; 2431; 2432; 2452; 2826; 2827; 2828; 2830; 3058; 3059; 3060; 3063; 3064; 3065; 3067; 3068; 3069; 3070; 3071; 3072; 3073; 3074; 3075; 3076; 3077; 3078; 3079; 3081; 3082; 3083; 3084; 3089; 3090; 3091; 3092; 3093; 3094; 3095; 3096; 3097; 3099; 3100; 3101; 3102; 3103; 3104; 3105; 3106; 3107; 3108; 3109; 3110; 3111; 3112; 3113; 3114; 3115; 3116; 3117; 3118; 3119; 3120; 3122; 3123; 3124; 3125; 3126; 3127; 3128; 3129; 3130; 3131; 3132; 3133; 3135; 3136; 3137; 3138; 3139; 3140; 3141; 3142; 3143; 3144; 3145; 3146; 3147; 3148; 3149; 3150; 3151; 3152; 3154; 3155; 3156; 3157; 3158; 3159; 3160; 3161; 3162; 3163; 3164; 3165; 3166; 3168; 3169; 3170; 3171; 3172; 3173; 3187; 3202; 3203; 3204; 3205; 3422; 3425; 3426; 3427; 3428; 3429; 3430; 3431; 3432; 3434; 3448; 3449; 3451; 3452; 3475; 3489; 3496; 3497; 3525; 3526; 3527; 3529; 3545; 3548; 3552; 3558; 3559; 3566; 3569; 3573; 3574; 3575; 3576; 3577; 3579; 3580; 3581; 3583; 3584; 3585; 3586; 3587; 3588; 3589; 3590; 3596; 3597; 3598; 3599; 3600; 3608; 3613; 3614; 3615; 3616; 3617; 3639; 3642; 3643; 3644; 3645; 3646; 3647; 3648; 3649; 3650; 3651; 3652; 3653; 3654; 3655; 3656; 3672; 3675; 3676; 3677; 3683; 3684; 3685; 3686; 3689; 3692; 3693; 3694; 3695; 3696; 3697; 3698; 3699; 3701; 3849; 3853; 3854; 3856; 3860; 3959; 3970; 3971; 3972; 3973; 3975; 3976; 3977; 3990; 3991; 3994; 3995; 4013; 4014; 4015; 4016; 4025; 4026; 4036; 4043; 4065; 4066; 4067; 4075; 4083; 4091; 4098; 4101; 4105; 4106; 4107; 4109; 4110; 4143; 4146; 4147; 4148; 4182; 4184; 4185; 4187; 4189; 4190; 4191; 4204; 4205; 4206; 4207; 4259; 4260; 4261; 4262; 4270; 4271; 4273; 4275; 4277; 4278; 4279; 4280; 4281; 4282; 4283; 4284; 4285; 4286; 4287; 4288; 4289; 4290; 4291; 4292; 4293; 4294; 4295; 4296; 4297; 4298; 4299; 4300; 4301; 4302; 4303; 4304; 4597; 4598; 4599; 4601; 4603; 4713; 4785; 4786; 4788; 4832; 4983; 4984; 4985; 4986; 4987; 4988; 4989; 4990; 4993; 4994; 4995; 4997; 4999;</p>

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		<p>5004; 5024; 5025; 5026; 5027; 5029; 5032; 5033; 5034; 5035; 5037; 5040; 5041; 5042; 5044; 5047; 5048; 5049; 5050; 5051; 5052; 5053; 5054; 5055; 5056; 5057; 5058; 5059; 5060; 5061; 5062; 5063; 5064; 5065; 5066; 5067; 5068; 5069; 5070; 5071; 5072; 5073; 5074; 5075; 5076; 5077; 5078; 5080; 5081; 5082; 5083; 5084; 5085; 5086; 5087; 5088; 5089; 5090; 5091; 5092; 5093; 5094; 5095; 5096; 5097; 5098; 5099; 5100; 5101; 5102; 5103; 5104; 5105; 5106; 5107; 5108; 5109; 5110; 5111; 5112; 5114; 5115; 5116; 5117; 5118; 5119; 5120; 5122; 5124; 5126; 5129; 5139; 5140; 5186; 5194; 5195; 5329; 5339; 5344; 5346; 5347; 5349; 5350; 5351; 5352; 5353; 5354; 5355; 5356; 5359; 5360; 5362; 5363; 5364; 5366; 5367; 5368; 5369; 5370; 5371; 5372; 5376; 5377; 5380; 5381; 5383; 5386; 5387; 5388; 5389; 5391; 5392; 5393; 5394; 5395; 5396; 5399; 5400; 5401; 5402; 5403; 5404; 5405; 5406; 5407; 5409; 5410; 5411; 5412; 5414; 5415; 5416; 5417; 5419; 5420; 5421; 5422; 5423; 5424; 5425; 5426; 5428; 5429; 5430; 5431; 5432; 5434; 5436; 5437; 5438; 5439; 5466; 5468; 5470; 5471; 5472; 5473; 5474; 5475; 5476; 5477; 5478; 5481; 5482; 5483; 5485; 5486; 5487; 5489; 5490; 5491; 5492; 5494; 5495; 5496; 5497; 5498; 5499; 5505; 5506; 5627; 5628; 5656; 5657; 5659; 5660; 5661; 5662; 5663; 5664; 5665; 5666; 5667; 5668; 5669; 5670; 5671; 5672; 5673; 5674; 5675; 5677; 5678; 5679; 5680; 5681; 5682; 5684; 5685; 5687; 5688; 5689; 5690; 5691; 5692; 5693; 5695; 5696; 5697; 5698; 5699; 5700; 5701; 5703; 5704; 5705; 5707; 5709; 5710; 5711; 5712; 5713; 5714; 5715; 5716; 5717; 5718; 5719; 5720; 5722; 5723; 5724; 5725; 5726; 5727; 5728; 5729; 5730; 5731; 5732; 5733; 5734; 5735; 5736; 5737; 5738; 5739; 5740; 5741; 5742; 5746; 5747; 5750; 5751; 5752; 5754; 5756; 5757; 5758; 5759; 5763; 5764; 5765; 5766; 5767; 5768; 5769; 5770; 5771; 5772; 5773; 5774; 5775; 5776; 5777; 5778; 5779; 5781; 5782; 5783; 5784; 5785; 5786; 5787; 5788; 5789; 5791; 5792; 5793; 5795; 6114; 6523; 6524; 6531; 6534; 6538; 6544; 6546; 6550; 6554; 6555; 6556; 6557; 6571; 6576; 6579; 6580; 6589; 6594; 6595; 6597; 6598; 6599; 6600; 6601; 6602; 6603; 6605; 6606; 6612; 6627; 1123/1; 1123/2; 1123/3; 1137/1; 1137/2; 1195/1; 1195/2; 2331/1; 2331/2; 2334/1; 2334/2; 2335/1; 2335/2; 2372/1; 2373/1; 2373/2; 2375/1; 2376/1; 2390/2; 2401/3; 2412/3; 2414/1; 2420/1; 2424/1; 2424/2; 2428/1; 2428/2; 3080/1; 3080/2; 3121/1; 3121/2; 3121/3; 3153/1; 3153/2; 3167/1; 3167/2; 3174/1; 3174/2; 3520/1; 3520/2; 3520/3; 3520/4; 3578/2; 3610/2; 3611/1; 3611/2; 3611/3; 3634/1; 3634/2; 3671/2; 4276/1; 4276/2; 5045/1; 5045/2; 5046/1; 5046/2; 5113/1; 5113/2; 5187/1; 5187/2; 5188/1; 5188/2; 5189/1; 5357/1; 5357/2; 5361/1; 5361/2; 5378/2; 5378/3; 5385/1; 5390/1; 5408/1; 5408/2; 5566/1; 5571/1; 5611/1; 5619/1; 5683/1; 5683/2; 5686/1; 5686/2; 570/2; 5706/1; 5706/2; 572/2; 574/2; 5748/1; 5748/2; 5749/1; 5749/2; 575/2; 5760/1; 5760/2; 5780/1; 5780/2; 5780/3; 5790/1; 5790/2; 582/2; 584/2; 585/1; 585/2; 6522/1; 6522/2; 6522/3; 6522/4; 6522/5; 6526/1; 6526/3; 6526/4; 6532/4; 6532/5; 6532/6; 6535/1; 6535/2; 6541/1; 6541/10; 6541/11; 6541/2; 6541/3; 6541/4; 6541/5; 6541/6; 6541/7; 6541/8; 6541/9; 6542/2; 6542/4; 6542/5; 6542/6; 6545/1; 6545/2; 6547/1; 6547/2; 6547/3; 6548/1; 6548/2; 6549/1; 6549/2; 6558/1; 6558/2; 6559/1; 6559/2; 6560/2; 6560/3; 6560/4; 6572/1; 6604/1; 6604/2; 6608/4; 6613/2.</p>
3.	Илино	<p>3998; 4001; 4081/7; 4081/6; 4081/16; 4056/4; 4055/1; 4053/3; 4045; 4044; 4048; 4053/4; 4049; 4093; 4081/10; 4081/9; 4081/15; 4072; 4081/11; 4112/6; 4080/3; 4081/17; 4013; 3997; 4035; 4088/2; 4112/5; 4023; 4024; 4104; 4026; 4031; 4032; 4081/8; 4074; 4069/1; 4061; 4053/6; 4021; 4019/1; 4056/3; 4027; 4051/2; 4088/1; 4034; 4041/1; 4041/2; 4046; 4051/1; 4068; 4003; 4009; 4112/7; 4076; 4088/4; 4089; 4037; 4051/3; 4053/1; 4053/7; 4055/2; 4056/5; 3978; 4029; 4075; 4070/1; 4012; 4058; 4060; 4064; 4067; 4080/1; 4092; 4050; 4103/2; 4103/1; 4025; 4069/2; 4070/2; 4071; 4030; 4088/3; 4085; 4084; 4053/5; 4047; 4011; 4033; 4073; 4078; 4079; 4080/4; 4081/14; 4081/18; 4065; 4059; 4103/3; 4081/13; 4054/1; 4083/1; 4083/2; 4086; 4087; 4095/1; 4095/2; 4096; 4054/2; 4028; 3999; 4091; 4097; 4102; 4000; 4056/1; 4016/1; 4057; 4038; 4100/1; 4100/2; 4101; 4036; 4055/3; 4054/3; 4062; 4105; 4112/1; 4022; 4094; 4081/12; 4063; 4020/1; 4020/2; 4066; 4016/2; 4014; 4019/2; 4112/4; 4112/8; 4095/4; 4040; 4042; 4039; 4095/3; 3979; 4053/2; 4112/3; 4112/2; 4090; 4043; 4080/2; 4056/2; 2971; 2947; 2946; 2974; 1866; 1863; 1216; 3089; 3023; 1214; 1203; 2929/1; 2851; 1896; 2888; 2911; 1823; 1220; 3001; 1885; 1884; 2275; 2263; 2991; 3030; 2883/1; 1899; 2977; 2976; 1845; 2860/1; 2935/2; 2887; 4118; 2944; 3021; 3016; 2923; 2906; 2877; 2903; 2874; 1858; 1857; 2836; 3057/2; 1191; 1877; 1217; 1228; 1843; 3018/2; 2960; 2958; 3000; 3103; 3079; 3039; 1812/4; 1814; 2871; 2849; 2934; 2875; 1880/2; 1880/1; 1898/2; 1865; 1864; 1960; 3085; 3019; 3065; 1219; 1215/1; 2980; 2965; 2969; 2975; 2978; 2979; 2961; 2983; 2302; 2909; 2907; 2878; 3007; 1900; 1213; 2915; 1838; 1878; 2859; 2857; 1879; 1882; 2893; 3108; 3097; 3095; 1204; 1905/2; 1189; 1188; 1222; 1234; 2889/1; 2885; 2970; 2936; 2943; 4117; 3113; 1954; 1225; 1230/1; 2835; 2990/2; 2992; 2993; 3009; 4122; 3155; 2873/1; 2940; 2938; 2838/2; 1224; 1815; 1226; 3022; 3109; 1198; 1209; 1233; 2856; 2850; 2846; 2840/8; 1903/1; 1906/1; 3087; 3043; 3072; 1229; 1856; 1841; 1480/5; 1218; 2973; 2985; 2968; 2995; 2967; 2933; 2848; 2847; 3011; 3013; 3014; 3015;</p>

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		3018/1; 3024; 3026; 3086; 3073; 1898/1; 2963; 2866; 2855; 2891; 1889; 1887; 3071; 3048; 2986; 2919; 3061; 1193; 4135; 2999; 3105; 3104; 3084; 2869; 2860/2; 2937/1; 2937/3; 3028; 3059; 2998; 2989; 3027; 3033; 3035; 3036; 3041; 3044/2; 3047/1; 3116; 1199; 1200; 1205; 1192; 1190; 3100; 2948; 2941; 2984; 2972; 2981; 2987; 3081; 3122; 2897; 3054; 2994/2; 2994/1; 2996; 2935/1; 2862; 2853; 2304; 4119; 1820; 3005; 3002; 1970; 3055; 3057/1; 3058; 3060; 3062; 3068; 3066; 3037; 3025; 2927; 2925; 2880; 2876; 2306; 1232; 3083; 2894; 2895; 2928; 2939; 2305; 1836; 3004; 3003; 2956; 2865; 1231; 3067; 3078; 3080; 3096; 3070; 3047/2; 1895; 1892; 2881; 2270; 2269; 3053; 1848; 1859; 3006; 2912; 1897; 3049; 1210; 1812/7; 2309; 1821; 1891; 2253/2; 2262; 2274; 2278; 2832; 2837; 2840/2; 3098; 3102; 3106; 3107; 3110; 3112; 3121; 3111; 1227; 2957; 3056; 3123; 2257; 1903/2; 1812/5; 1818; 1822; 2299; 2303; 2840/4; 2840/5; 2840/9; 2841; 2843; 2854; 2863/1; 2258; 2256; 2852; 2845; 2831; 2300; 3029; 1236; 1230/2; 1819; 1837; 2899; 1862; 1202; 1201; 1197; 3120; 1207; 3034; 2839; 2913; 3046; 3052; 1834; 1835; 1840; 1842; 1844/1; 1844/2; 1844/3; 2308; 2310; 2863/2; 2868; 2870; 2872; 2873/2; 2879; 2882; 2867/2; 3216; 2286; 1886; 1961; 1906/2; 2840/3; 2840/1; 2840/7; 2840/6; 1888; 1196; 1195; 3074; 1839; 3051; 3050; 3082; 3042; 3091; 3090; 3032; 1238; 2290/2; 1206; 1208; 1211; 1215/2; 1847; 1855; 1861; 1881; 1883; 2884; 2886; 2889/2; 2890; 2898; 2966; 3031; 1890; 1221; 2926; 2930; 2921; 1832; 2954; 2917; 1223; 1893; 1894; 1905/1; 2900; 2905; 2910; 2908; 2914; 2916; 2902; 2904; 2922; 2920; 2867/1; 2864; 3114; 2952; 3017; 3119; 2255; 2289; 1212; 3044/1; 2918; 2924; 2931; 2932; 2937/2; 2942; 2955; 1846; 3069; 2892; 4116; 2953; 2959; 2962; 2964; 2844; 3040; 3045; 3038; 3064; 2990/1; 1194; 3088; 2997; 1907/3; 2945; 2950; 1826; 1817; 4121; 4124; 2982; 2988; 3012; 1860; 2842; 3020; 1816; 2883/2; 3010; 2901; 3008; 3099; 3101; 3093/1; 3093/2; 3094/1; 3094/2.
4	Рујиште	308; 320; 326; 327; 454; 472; 476; 477; 478; 480; 481; 482; 483; 484; 485; 491; 492; 493; 494; 495; 496; 497; 498; 500; 558; 559; 560; 562; 565; 578; 579; 581; 584; 585; 587; 588; 589; 590; 601; 606; 607; 608; 609; 611; 612; 613; 615; 634; 654; 656; 692; 705; 706; 736; 852; 1045; 1046; 1054; 1055; 1056; 1057; 1058; 1059; 1106; 1109; 1110; 1111; 1208; 1209; 1210; 1211; 1212; 1216; 1217; 1567; 2985; 2986; 2987; 2990; 3039; 3040; 3041; 3042; 3060; 3096; 3396; 3412; 3413; 3414; 3526; 3527; 3996; 3998; 3999; 4059; 4085; 4088; 4089; 4090; 4091; 4092; 4093; 4094; 4095; 4096; 4097; 4098; 4099; 4100; 4101; 4106; 4107; 4108; 4109; 4114; 4115; 4116; 4117; 4118; 4119; 4120; 4121; 4122; 4123; 4124; 4140; 4141; 4142; 4143; 4182; 4191; 4192; 4193; 4194; 4319; 4320; 4351; 4360; 4362; 4395; 4396; 4399; 4400; 4401; 4402; 4403; 4404; 4405; 4406; 4407; 4408; 4409; 4410; 4418; 4426; 4427; 4429; 4430; 4431; 4432; 4435; 4436; 4437; 4439; 4440; 4441; 4443; 4446; 4447; 4448; 4449; 4450; 4451; 4458; 4640; 4641; 4642; 4643; 4646; 4647; 4648; 4650; 4651; 4652; 4655; 4656; 4667; 4668; 4669; 4670; 4671; 4672; 4678; 4679; 4680; 4682; 4684; 4685; 4809; 4810; 4847; 4878; 4880; 5036; 5039; 5040; 5048; 5049; 5050; 5051; 5052; 5053; 5054; 5055; 5056; 5058; 5059; 5060; 5062; 5063; 5064; 5066; 5069; 5070; 5071; 5584; 5585; 5586; 5783; 5787; 5788; 5796; 5804; 5809; 5810; 5846; 5847; 5848; 5849; 6287; 6288; 6289; 6290; 6291; 6292; 6297; 6298; 6299; 6300; 6301; 6302; 6303; 6304; 6305; 6306; 6307; 6308; 6309; 6329; 6330; 6331; 6332; 6333; 6334; 6335; 6336; 6337; 6338; 6339; 6340; 6341; 6342; 6343; 6345; 6346; 6347; 6348; 6349; 6350; 6351; 6352; 6353; 6354; 6355; 6356; 6357; 6360; 6361; 6362; 6367; 6370; 6371; 6372; 6538; 6539; 6540; 6567; 6568; 6569; 6570; 6571; 6572; 6573; 6574; 6575; 6731; 6732; 6733; 6734; 6735; 6736; 6737; 6738; 6739; 6741; 6742; 6743; 6749; 6751; 6752; 6753; 6754; 6755; 6756; 6757; 6758; 6759; 6760; 6761; 6762; 6763; 6764; 6765; 6766; 6767; 6768; 6769; 6770; 6771; 6772; 6773; 6774; 6775; 6776; 6777; 6778; 6781; 6782; 6783; 6784; 6785; 6786; 6787; 6788; 6789; 6790; 6800; 6801; 6802; 6803; 6804; 6805; 6806; 6807; 6808; 6809; 6810; 6811; 6812; 6813; 6814; 6815; 6816; 6817; 6818; 6819; 6820; 6821; 6822; 6823; 6825; 6826; 6827; 6828; 6829; 6830; 6831; 6833; 6834; 6835; 6836; 6837; 6838; 6839; 6840; 6841; 6842; 6843; 6844; 6845; 6846; 6847; 6848; 6849; 6850; 6851; 6852; 6853; 6854; 6855; 6856; 6857; 6858; 6859; 6861; 6862; 6863; 6864; 6865; 6866; 6867; 6868; 6869; 6873; 6874; 6876; 6877; 6878; 6879; 6880; 6881; 6882; 6883; 6884; 6885; 6886; 6887; 6888; 6889; 6890; 6891; 6893; 6895; 6898; 6899; 6900; 6901; 6902; 6903; 6904; 6905; 6906; 6907; 6909; 6910; 6911; 6912; 6913; 6915; 6917; 6918; 6919; 6920; 6921; 6922; 6923; 6924; 6925; 6926; 6927; 6928; 6929; 6930; 6931; 6932; 6933; 6934; 6935; 6936; 6937; 6938; 6939; 6940; 6941; 6942; 6943; 6944; 6945; 6946; 6947; 6948; 6949; 6950; 6951; 6952; 6953; 6954; 6955; 6956; 6957; 6958; 6960; 6961; 6963; 6965; 6966; 6968; 6970; 6971; 6972; 6973; 6974; 6976; 6977; 6978; 6979; 6980; 6982; 6984; 6985; 6986; 6987; 6988; 6989; 6990; 6991; 6992; 6993; 6994; 6995; 7000; 7001; 7002; 7003; 7004; 7005; 7006; 7007; 7008; 7091; 7092; 7093; 7094; 7095; 7096; 7099; 7100; 7147; 7150; 7151; 7152; 7153; 7154; 7155; 7156; 7157; 7158; 7159; 7160; 7161; 7162; 7163; 7164; 7165; 7166; 7167; 7168; 7170; 7172; 7173; 7174; 7175; 7176; 7177; 7178; 7179; 7180; 7181; 7182; 7183; 7184;

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		7185; 7186; 7187; 7188; 7189; 7190; 7191; 7192; 7193; 7194; 7195; 7196; 7197; 7198; 7201; 7202; 7203; 7206; 7207; 7208; 7209; 7211; 7212; 7215; 7216; 7217; 7222; 7223; 7224; 7225; 7226; 7227; 7229; 7234; 7240; 7241; 7242; 7243; 7244; 7245; 7246; 7247; 7248; 7249; 7250; 7251; 7261; 7262; 7269; 7270; 7271; 7272; 7273; 7274; 7275; 7277; 7280; 7281; 7282; 7285; 7305; 7306; 7309; 7310; 7311; 7312; 7313; 7314; 7315; 7316; 7317; 7318; 7319; 7320; 7321; 7322; 7323; 7324; 7325; 7326; 7327; 7328; 7329; 7331; 7332; 7333; 7334; 7335; 7336; 7337; 7338; 7339; 7341; 7342; 7346; 7347; 7348; 7355; 7356; 7357; 7358; 7359; 7360; 7361; 7362; 7363; 7365; 7366; 7367; 7370; 7371; 7372; 7373; 7374; 7375; 7376; 7377; 7378; 7379; 7380; 7381; 7382; 7383; 7384; 7385; 7386; 7387; 7388; 7389; 7390; 7391; 7392; 7393; 7394; 7395; 7396; 7397; 7398; 7399; 7400; 7402; 7403; 7404; 7405; 7406; 7407; 7409; 7410; 7411; 7412; 7413; 7414; 7415; 7416; 7417; 7419; 7420; 7421; 7422; 7423; 7424; 7425; 7426; 7427; 7428; 7429; 7430; 7431; 7432; 7433; 7434; 7435; 7436; 7437; 7438; 7439; 7440; 7441; 7442; 7443; 7444; 7445; 7446; 7447; 7448; 7449; 7450; 7451; 7452; 7453; 7454; 7455; 7456; 7458; 7459; 7460; 7461; 7462; 7463; 7464; 7465; 7466; 7467; 7468; 7469; 7470; 7471; 7472; 7473; 7474; 7475; 7476; 7477; 7478; 7479; 7480; 7481; 7482; 7483; 7484; 7485; 7486; 7487; 7488; 7489; 7490; 7491; 7492; 7493; 7494; 7495; 7496; 7497; 7498; 7499; 7500; 7501; 7502; 7503; 7504; 7505; 7506; 7507; 7508; 7509; 7510; 7511; 7512; 7513; 7514; 7515; 7516; 7517; 7518; 7519; 7520; 7521; 7522; 7523; 7524; 7526; 7527; 7528; 7529; 7530; 7531; 7532; 7533; 7534; 7535; 7536; 7537; 7538; 7539; 7540; 7541; 7542; 7543; 7544; 7545; 7546; 7547; 7548; 7549; 7550; 7551; 7552; 7553; 7554; 7555; 7556; 7557; 7558; 7559; 7560; 7561; 7562; 7563; 7564; 7565; 7566; 7567; 7568; 7569; 7570; 7571; 7572; 7573; 7574; 7575; 7576; 7577; 7578; 7579; 7580; 7581; 7582; 7583; 7585; 7586; 7587; 7588; 7590; 7591; 7592; 7593; 7594; 7595; 7596; 7597; 7598; 7599; 7600; 7601; 7602; 7603; 7604; 7605; 7606; 7609; 7612; 7613; 7614; 7615; 7616; 7617; 7618; 7619; 7620; 7621; 7622; 7623; 7624; 7625; 7626; 7627; 7628; 7629; 7630; 7631; 7632; 7633; 7634; 7635; 7636; 7637; 7638; 7639; 7640; 7641; 7642; 7643; 7644; 7645; 7646; 7647; 7648; 7649; 7650; 7651; 7652; 7653; 7654; 7655; 7656; 7657; 7669; 7863; 7865; 7866; 7867; 7868; 7871; 7872; 7929; 7944; 7945; 7946; 7950; 7954; 7955; 7957; 7958; 7959; 7960; 7966; 7969; 7972; 7973; 8019; 8039; 8040; 8041; 8042; 8043; 8044; 8045; 8046; 8070; 8071; 8077; 8078; 8079; 8080; 8081; 8082; 8083; 8084; 8085; 8086; 8087; 8088; 8089; 8090; 8091; 8092; 8093; 8094; 8095; 8096; 8097; 8098; 8100; 8102; 8103; 8104; 8114; 8115; 8116; 8117; 8118; 8119; 8140; 8141; 8142; 8143; 8144; 8145; 8146; 8147; 8148; 8149; 8150; 8151; 8160; 8198; 8199; 8202; 8203; 8230; 8231; 8232; 8233; 8234; 8235; 8236; 8237; 8238; 8243; 8300; 8309; 8310; 8311; 8330; 8334; 8335; 8337; 8656; 8657; 8659; 8664; 8665; 8666; 8721; 8732; 8733; 8734; 8742; 8776; 8787; 8788; 8892; 8893; 8934; 8936; 8938; 8939; 9025; 9026; 9304; 9308; 9309; 9316; 9318; 9322; ; 9323; 9326; 9328; 9329; 9334; 9335; 9336; 9342; 9343; 1107/1; 1113/1; 1113/2; 1436/1; 1436/3; 1436/4; 1437/1; 3528/1; 3654/1; 3752/1; 4061/1; 4071/2; 4352/1; 4352/2; 4473/1; 4473/2; 4649/1; 4835/1; 4881/1; 4881/2; 5037/2; 5057/1; 5057/2; 5767/1; 604/3; 604/4; 604/5; 605/1; 605/2; 6344/1; 6344/2; 6824/1; 6824/2; 6824/3; 6824/4; 6832/1; 6832/2; 6894/1; 6894/2; 6916/1; 6916/2; 6959/1; 6959/2; 6975/1; 6975/2; 6983/1; 6983/2; 708/1; 709/1; 710/1; 711/1; 7278/1; 7279/1; 7279/2; 7279/4; 7279/5; 7284/1; 7284/2; 7340/1; 7340/2; 7401/1; 7401/2; 7418/1; 7418/2; 7457/1; 7457/2; 7525/1; 7525/2; 7584/1; 7584/2; 7589/1; 7589/2; 7607/1; 7607/2; 7607/3; 7608/1; 7608/2; 7610/1; 7610/2; 7611/1; 7611/2; 7864/1; 8127/1; ; 8127/2; 9306/1; 9310/1; 9325/1; 9325/2; 9327/1; 9331/1; 9331/2; 9332/1; 9332/2; 9333/1; 9333/2; 9338/1; 9338/2; 9339/1.
Општина Сокобања		
5	Врмца	6035; 6037; 6039; 6584; 6078; 6068; 6038; 6034; 6033; 6036; 6041; 6072; 6075; 6076; 6080; 6079; 6583; 6074; 6069; 6070; 6071; 6073; 6585; 6040; 10297/2; 10298; 4328; 4346; 4347; 4330; 4331; 4332; 4363; 4364; 7138; 7137; 7139; 4279; 4293; 4631; 4281; 4280; 7506; 7525; 7498/3; 7527; 7501; 11805; 8051; 8052; 8025; 8005; 7733; 7759; 7735; 7742/2; 7746; 7749; 7751; 7758/1; 7597; 7592/1; 7815; 7745; 7602; 7604; 7744; 7743; 7742/1; 7747; 7961/1; 7731; 7734; 7748; 7826; 6690; 7953/1; 7953/3; 7768; 7955; 7949; 7952; 7953/2; 7954; 7956; 7958/2; 7959; 7960/1; 7960/2; 7758/2; 6688; 7827; 7958/1; 7764; 7750; 7771; 7772; 7773; 7776; 7960/3; 7591; 7950; 7831; 7767; 7603; 7605; 7754; 7752; 7770; 7775; 7814; 7833; 7753; 7769/2; 7755; 7756; 7757; 7732; 7760; 7761; 7762; 7763; 7765; 7766; 7769/1; 7774; 7777; 7778; 7832; 7951; 11768; 11804; 7779; 7268; 7271/1; 7276; 7270; 7269; 7271/2; 7263/2; 7263/1; 11799; 5437; 5436; 5438; 5439; 5427; 6205; 6173; 6177; 6171; 6176; 6178; 6880/1; 6880/2; 6876/1; 6876/2; 6880/3; 11801; 6876/3; 6880/4; 8288; 8289; 8290; 4571; 4569; 4570; 4572; 4574; 4578; 4575; 4573.
6	Мужинац	250; 793; 794; 795; 796; 815; 828; 832; 833; 834; 836; 844; 1721; 1722; 2005; 2006; 2008; 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2022; 2023; 2417; 2426; 2427; 2488; 2489; 2490; 2491;

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		2492; 2493; 2495; 2497; 2506; 2507; 2511; 2512; 2513; 2514; 2515; 2516; 2517; 2518; 2519; 2520; 2521; 2522; 2523; 2524; 2525; 2526; 2527; 2528; 2529; 2530; 2531; 2532; 2537; 2810; 2997; 3015; 3019; 3355; 3364; 3365; 3367; 3368; 3371; 3372; 3373; 3374; 3376; 3377; 3378; 3379; 3380; 3381; 3382; 3383; 3384; 3385; 3386; 3387; 3388; 3390; 3391; 3392; 3393; 3394; 3395; 3396; 3397; 3398; 3402; 3403; 3411; 3413; 3414; 3440; 3441; 3443; 3444; 3445; 3447; 3448; 3450; 3451; 3452; 3454; 3455; 3456; 3457; 3458; 3459; 3460; 3461; 3462; 3464; 3465; 3488; 3494; 3495; 3496; 3497; 3498; 3499; 3500; 3502; 3503; 3504; 3505; 3506; 3515; 3520; 3521; 3523; 3527; 3528; 3529; 3531; 3532; 3535; 3536; 3537; 3538; 3539; 3540; 3543; 3544; 3548; 3550; 3551; 3552; 3553; 3554; 3555; 3556; 3557; 3558; 3563; 3564; 3565; 3566; 3567; 3568; 3569; 3570; 3571; 3578; 3579; 3581; 3582; 3583; 3584; 3585; 3586; 3587; 3588; 3589; 3590; 3592; 3594; 3595; 3596; 3597; 3598; 3599; 3600; 3601; 3602; 3603; 3604; 3605; 3606; 3607; 3610; 3611; 3612; 3613; 3614; 3615; 3617; 3618; 3619; 3620; 3621; 3622; 3623; 3624; 3625; 3626; 3627; 3628; 3629; 3630; 3632; 3633; 3634; 3635; 3636; 3638; 3639; 3640; 3641; 3642; 3643; 3644; 3645; 3646; 3647; 3648; 3649; 3650; 3651; 3652; 3653; 3654; 3655; 3656; 3657; 3659; 3660; 3661; 3662; 3663; 3664; 3665; 3666; 3667; 3668; 3669; 3670; 3671; 3672; 3673; 3674; 3675; 3676; 3677; 3678; 3679; 3680; 3681; 3682; 3683; 3684; 3685; 3686; 3687; 3688; 3689; 3690; 3691; 3693; 3694; 3695; 3696; 3697; 3698; 3700; 3701; 3702; 3704; 3705; 3706; 3707; 3708; 3709; 3712; 3727; 3730; 3731; 3732; 3733; 3734; 3735; 3736; 3737; 3738; 3739; 3740; 3742; 3743; 3744; 3745; 3746; 3747; 3748; 3749; 3750; 3751; 3752; 3753; 3754; 3755; 3756; 3757; 3758; 3759; 3760; 3761; 3762; 3763; 3764; 3765; 3766; 3767; 3768; 3769; 3770; 3771; 3772; 3773; 3774; 3778; 3779; 3780; 3781; 3783; 3784; 3785; 3786; 3789; 3790; 3792; 3797; 3798; 3799; 3808; 3809; 3815; 3816; 3821; 3824; 3825; 3826; 3832; 3833; 3835; 3837; 3838; 3839; 3841; 3842; 3843; 3844; 3845; 3846; 3847; 3848; 3850; 3851; 3852; 3860; 3861; 3862; 3863; 3865; 3866; 3867; 3868; 3869; 3870; 3872; 3873; 3874; 3878; 3880; 3881; 3882; 3883; 3884; 3885; 3908; 4181; 4182; 4183; 4229; 4238; 4239; 4243; 4247; 4248; 4249; 4250; 4251; 4253; 7766; 7779; 7780; 7782; 7783; 7786; 7787; 7788; 7789; 7791; 2007/1; 2007/2; 2428/1; 2428/2; 2428/3; 2805/2; 3014/1; 3014/2; 3353/1; 3353/2; 3353/3; 3370/1; 3370/2; 3375/1; 3375/2; 3389/1; 3389/2; 3415/1; 3415/2; 3446/1; 3446/2; 3453/1; 3453/2; 3501/1; 3501/2; 3516/1; 3516/2; 3522/1; 3522/2; 3524/1; 3524/2; 3524/3; 3525/1; 3525/2; 3526/1; 3526/2; 3530/1; 3530/2; 3533/1; 3533/2; 3541/1; 3541/2; 3541/3; 3580/1; 3580/2; 3591/1; 3591/2; 3593/1; 3593/2; 3593/3; 3616/1; 3616/2; 3631/1; 3631/2; 3637/1; 3637/2; 3658/1; 3658/2; 3692/1; 3692/2; 3699/1; 3699/2; 3729/1; 3741/1; 3741/2; 3793/1; 3793/2; 3794/1; 3794/2; 3800/1; 3810/1; 3810/2; 3836/1; 3836/2; 3840/1; 3840/2; 3853/1; 3853/2; 3858/1; 3858/2; 3864/1; 3864/2; 3871/1; 3871/2; 3879/1; 3879/2; 4228/1; 4235/1; 4235/2; 4240/1; 4240/2; 4244/1; 4244/2; 4245/2; 4246/1; 7761/1; 7764/1; 7764/2; 7768/2; 7768/3.
7.	Шарбановац	4111; 3473; 3525; 6168; 4957/2; 4747; 4815; 4816; 7093; 4953; 4711; 4707; 4695; 4692; 4491; 4522; 4937; 4466/1; 4650; 4654; 4655; 4657; 4662; 4668; 4677; 4666; 12541; 7870; 4945; 4942/2; 4942/1; 5093; 12542; 4854; 4380; 4922; 4581; 4976; 8842; 4966; 7868; 7879; 4578; 7876; 7875; 7872; 12543; 12544; 4964; 7094; 4971; 4630; 4536; 4569; 4689/2; 4411; 4918; 4807; 4638; 12529; 4990; 4805; 4804; 5109; 4820/1; 5092; 4753; 7095; 4523; 4745; 4756; 4910; 8011; 4400; 4646; 4890; 4417; 4409; 7878; 4782; 4750; 12550; 4503; 4537; 7871; 4582; 4579/2; 4820/2; 4817; 4823; 4954; 4559; 4535; 4528; 7124; 7114/1; 4672; 4687/2; 4401; 4733; 5099; 7999; 5088; 4870; 4374; 4809; 4600; 4480; 4478; 4607; 4660; 4746; 4567; 4570; 5104; 5102; 4972; 4958; 4341; 4427; 4658; 4869; 4857; 4853; 12551; 4649; 4445; 4444; 7112; 5001; 4579/1; 4621; 4784; 4603; 4601; 4532; 4531; 12554; 4407; 4717; 4667; 4749; 4608; 4443; 7110; 4430; 5114; 7188; 7187; 4482; 4494; 4479; 5113; 5089; 7901; 7899; 4575; 4822; 4551; 4810; 4962; 4961; 5116; 7893; 7889; 7885; 4776; 7125; 4718; 4716; 4344; 4652; 12531; 12527; 4997; 4995; 4924; 4927; 7200; 4735; 4349; 4609/1; 4802; 4713; 4926; 4916; 4625; 8030; 4466/2; 12532; 4732; 4730; 4728; 4726; 4723; 8010; 4836; 4950; 4943; 4875; 4598/1; 7109; 4539; 4694; 4690; 12514; 4610; 7869; 4642; 12545; 8028; 8025/3; 8016; 4814; 4637; 5098; 7194; 4557; 4744; 4785; 7882; 7881; 4669; 4661; 4512; 4737; 4729; 4404; 4476; 4760; 4758/2; 4876; 7888; 4712; 12547; 4376; 4673; 4664; 4938; 4775; 4855; 4446; 4422; 5112; 5095; 4742; 4727; 4412; 7102; 4553; 4949; 4946; 4573; 4991; 4486; 4484; 4423; 4353; 4772; 4768; 4846; 4819; 4818; 7092; 4841; 4546; 4540; 4552; 7877/7; 4665; 4351; 7127; 4343; 4425; 4418; 8811; 4544; 4547; 4549; 4550; 4554; 4556; 4566; 4568; 7115; 7126; 4623; 4628; 4631; 4639; 4640; 4645; 4651; 5119; 5120/2; 12552; 4572; 4574; 4583; 4584; 5047; 5048; 5049; 5073; 4257; 4653; 4656; 4663; 4595; 4602; 4606/2; 4609/2; 4614; 4624; 4626/2; 5086; 5090; 5094; 5096; 8002; 4284; 4287; 4689/1; 4691; 4696; 4698; 4709; 4714; 4715; 4627; 4629; 4633; 4641; 4643; 4644; 4647; 4648; 5097; 5101; 5105; 5115; 5121/1; 5121/2; 7195; 8006; 8008; 8017; 8022; 8025/2; 8812; 12556; 4720; 4724; 4741; 4743; 4755; 4761; 8007; 8841; 8064; 4766; 4769; 4771; 4779; 4783; 7867; 4678;

бр	Катастар. општина	Катастарске парцеле бр.
		4681; 4687/1; 4688; 4693; 8813; 4377; 4379; 4381; 4808; 4821; 7873; 7877/2; 7877/4; 7877/6; 7880; 7883; 4285; 4286; 4708; 4721; 4722; 4731; 4734; 4402; 4413; 4416; 4424; 4429; 4842; 4843; 4852; 7887; 7895; 7896/1; 4738; 4739; 4748; 4754; 4758/1; 4759; 4448; 4858; 4867; 7072; 4342; 4345; 4346; 4350; 4767; 4770; 4773; 4774; 4777; 4780; 4471; 4472; 4473; 4888; 4912; 4915; 4917; 7073; 7091; 4352; 4373; 4378; 4806; 4811; 4812; 4485; 4487; 4489; 4490; 4493/2; 4496; 4921; 4928; 4930; 7103; 7108; 4399; 4403; 4405; 4406; 4408; 4835; 4839; 4844; 4851; 4865; 4505; 4515; 4516; 4519; 4520; 4931; 4936; 4940; 4948; 4955; 4956; 8001; 8009; 4564; 4719; 4725; 4410; 4414; 4419; 4420; 4426; 4428; 4868/1; 4868/2; 4885; 4524; 4527; 4529; 4530; 4533; 4538; 4541; 4959; 4963; 4965; 4969; 8018; 8026; 8029; 8031; 4467; 4911; 4925; 4929; 4932; 4939; 7849; 12528; 4548; 4555; 4558; 4561; 4571; 4576; 4577; 4992; 7193; 8062; 4468; 4469; 4474; 4475; 4481; 4483; 4488; 4941; 4947; 4951; 4957/1; 4960; 4967; 4944; 7850; 7864; 7866; 7874; 7877/1; 4421; 4477; 4514; 4580; 4492; 4493/1; 4495; 4497; 4498; 4502; 4504; 4506; 4970; 4994; 7877/3; 7884; 7886; 7891; 7892; 7894; 7890; 4604; 4626/1; 4659; 4736; 4757; 4856; 4866; 5118; 4592; 4598/2; 4605; 5072; 12540; 4740; 4511; 4513; 4517; 4521; 4525; 4526; 4534; 4542; 4543; 4996; 4998; 5003; 5011; 7111; 7896/2; 7897; 7900; 4606/1; 5091; 5100; 5117; 4952; 7051; 7050; 7041; 7049; 7047; 7048; 7053; 7924; 7923; 5010; 5016; 3895; 12525; 3898; 3893; 3894; 3899; 3918; 3907; 3897; 3908; 3929; 3892; 3917; 3919; 3921; 3922; 3930; 3932; 3896; 3915; 3923; 4321; 4315; 3040; 3039; 8722; 8954; 7916; 7914; 7915; 8957; 9075; 9073; 9078; 7844/2; 9014; 9013; 9016; 7844/1; 9077; 9015; 8078; 8090.

У случају неусаглашености са датим пописом катастарских парцела у обухвату грађевинског земљишта, меродаван је дигитални катастарски план (ДКП) достављен носиоцу израде Просторног плана од стране Републичког геодетског завода (по захтеву Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре), односно стање у ДКП на дан његовог издавања.

Евентуалне корекције и начин детаљнијег одређивања грађевинског земљишта дефинисаног Просторним планом, прописани су у одељку *V 2. Начин спровођења Просторног плана.*

Изградња ће се првенствено усмеравати на изграђено и неизграђено грађевинско земљиште у оквиру грађевинских подручја насеља и других грађевинских подручја дефинисаних Просторним планом на основу следећих смерница:

- обезбедити минимални степен опремљености комуналном инфраструктуром;
- ограничити изградњу у заштитном појасу и појасу контролисане изградње јавних путева, у складу са законом;
- приоритет дати ревитализацији, обнови и очувању целина са амбијенталним вредностима, са постојећим грађевинским фондом, пре свега објеката традиционалне архитектуре, и традиционалним начином уређења окућнице;
- архитектонску обраду нових објеката (чија се изградња усмерава на неизграђен простор у оквиру постојећег грађевинског подручја) ускладити са традиционалним архитектонским мотивима и материјалима изграђеног ткива, уз очување амбијенталних вредности;
- делатности у области производње, пословања и услуга усмеравати на агрокомплекс, прераду пољопривредних производа и одрживо коришћење природних ресурса, без негативног утицаја на животну средину и заштићено подручје;
- евентуално мање проширење грађевинског подручја вршити у односу на конфигурацију терена, бонитетне карактеристике земљишта и планиране садржаје везане за развој туризма, организацију и уређење туристичких и рекреативних простора, у складу са овим Просторним планом.

Грађевинско подручје насеља уређује се за различите намене:

- становање у централним (са директним приступом на главне насељске саобраћајнице, што отвара могућност бављења пратећим услужним делатностима) или ободним насељима и деловима насеља (са претежно заступљеним економским објектима на окућницама);

- површине и објекти јавне намене (образовање и васпитање, здравствена и социјална заштита, спорт и рекреација, култура и наука, управа и администрација, комуналне делатности, јавно зеленило), са дистрибуцијом у складу са планираном мрежом насеља и јавних служби дефинисаном Просторним планом, односно просторним планом јединица локалне самоуправе;
- производне делатности и пословање – агрокомплекси, фарме, прерада пољопривредних производа и друге делатности, уз одрживо коришћење природних ресурса и без негативног утицаја на животну средину и заштићено подручје;
- саобраћајнице – одржавање постојећих и изградња нових, у зависности од потреба и уз поштовање пропозиција из Просторног плана.

2.1.1. Општа правила уређења и грађења (односе се на све зоне и намене)

Намена објеката

Основна намена: површине и објекти јавне намене, и површине и објекти остале намене

Компатибилна намена – дефинисана у посебним правилима за сваку основну намену посебно. Компатибилна намена се може градити под условом да не угрожава основну намену, намену шире зоне, јавни интерес и животну средину и да парцела својом величином, обликом, конфигурацијом терена и условима за прикључак на саобраћајну и комуналну инфраструктуру пружа те могућности, уз услов обезбеђења свих функција објекта у оквиру основне/претежне намене на парцели као и намена у окружењу. Објекти компатибилних намена мора да задовоље све нормативе и критеријуме за одговарајућу делатност. На објекте компатибилне намене примењују се урбанистички параметри као за основну намену ако посебним правилима није другачије дефинисано.

Намена објеката чија је градња забрањена: Забрањено је грађење свих објеката који би својом наменом угрозили животну средину и претежну намену. Забрањене су све делатности које би угрозиле животну средину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама, и другим штетним дејствима. Забрањена је и изградња објеката који својом величином и изгледом нарушавају амбијенталне вредности. Друге намене које нису дозвољене дефинисане су за сваку основну намену посебно.

Услови за формирање грађевинске парцеле

Грађевинска парцела може се делити парцелацијом до правилима утврђеног минимума. Промена постојеће границе парцеле може да се врши и у корист јавне површине. Може да се врши и спајање две или више постојећих парцела ради формирања грађевинске парцеле.

Новоформирана грађевинска парцела треба да има површину и облик прилагођену терену и који омогућавају изградњу објекта у складу са правилима грађења и техничким прописима. Минимална површина грађевинске парцеле дефинисана је за сваку намену посебно

Свака грађевинска парцела мора имати приступ на саобраћајницу директно или преко приступног пута (парцеле). Изузетно (ако приступ на саобраћајницу није обезбеђен директно или преко приступног пута), може се дозволити и приступ обезбеђен посредно преко других грађевинских парцела уколико постоји успостављено право службености пролаза. Приступ новоформираним грађевинским парцелама са јавне површине може се обезбедити и преко сукорисничких/сувласничких површина, односно грађевинске парцеле интерног колског/колско-пешачког приступа.

Позиционирање објекта на грађевинској парцели

Положај објекта на парцели дефинише се у односу на регулациону линију (грађевинска линија), одстојањем од границе суседних парцела, одстојањем од других објеката на парцели као и на основу позиције изграђених објеката, односно типологије градње.

Грађевинска линија је линија до које је дозвољена изградња нових објеката или доградња објекта. Грађевинске линије морају бити дефинисане тако да не представљају сметњу за функционисање објеката на парцели и постављање мреже и објеката инфраструктуре.

Подземна грађевинска линија може се утврдити и изван габарита објекта, као и у појасу између регулационе и грађевинске линије, ако то не представља сметњу у функционисању објекта или инфраструктурне и саобраћајне мреже.

Међусобна удаљеност слободностојећих и објеката у прекинутом низу, износи најмање половину висине вишег објекта, али не мање од 4,0 m, уз обавезно поштовање прописа из области противпожарне заштите. Удаљеност се може смањити на четвртину, ако објекти на наспрамним бочним фасадама не садрже отворе на просторијама за становање или пословање. Слободностојећи објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.

Урбанистички параметри

У Посебним правилима грађења прописује се индекс заузетости парцеле.

У обрачун индекса заузетости улазе сви објекти на парцели.

Висина и спратност објеката

Висина објекта је: на релативно равном терену - растојање од меродавне коте терена до коте слемена; на стрмом терену са нагибом према улици (навише) - растојање од меродавне коте терена до коте слемена; на стрмом терену са нагибом од улице (наниже) - растојање од коте нивелете пута до коте слемена.

Меродавна кота терена (нулта тачка објекта) је најнижа тачка пресека вертикалне фасадне равни објекта и планираног уређеног терена.

Планирани уређени терен представља природни терен пре изградње уз дозвољену интервенцију на терену (могућност модификације терена у односу на постојећи терен) до мах 0,9 m, која се регулише нивелацијом терена. За веће објекте и сложене структуре, меродавна кота терена се утврђује за сваку дилатацију.

Спратност објеката изражена је бројем надземних етажа и дефинисана у посебним правилима за сваку основну намену. Број спратова објекта чији су поједини делови различите спратности исказан је бројем спратова највишег дела објекта. Број спратова на нагнутом терену исказан је према оном делу зграде који има највећи број спратова.

Објекти могу имати подрумску или сутеренску етажу ако не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе.

Висина надзетка стамбене поткровне етаже износи највише 1,6 m, рачунајући од коте пода до тачке прелома вертикалне фасадне равни и косине крова. ***Поткровље*** је свака етажа под кровном косином (у зависности од нагиба кровних равни може се формирати више ових етажа), са или без надзетка, која на једном свом делу има чисту висину до таванице. Поткровни простор не сме излазити ван габарита објекта.

Кота приземља објеката одређује се у односу на коту нивелете јавног/приступног пута, односно према нултој коти објекта, и то: кота приземља нових објеката на равном терену не може бити нижа од коте нивелете јавног/приступног пута; кота приземља може бити највише 1,6 m виша од нулте коте; за објекте на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), кота приземља може бити највише 1,6 m нижа од коте нивелете јавног пута; за

објекте који у приземљу имају нестамбену намену, кота приземља може бити максимално 0,30 m виша од коте тротоара (денивелација се савладава унутар објекта).

Правила за постојеће објекте

Уколико постојећи објекат излази испред планом дефинисане грађевинске линије и не омета површину јавне намене, саобраћајну прегледност или суседа на планираној грађевинској линији, може се задржати уз могућност реконструкције, адаптације и санације, без промене габарита и волумена, а евентуална доградња, изградња и надградња дозвољени су иза дефинисане грађевинске линије.

За постојеће објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених правилима, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе ниског парапета.

Постојеће грађевинске парцеле на којима су урбанистички параметри (индекси заузетости грађевинске парцеле, спратност и висина објеката) већи од правилима утврђених вредности, задржавају постојеће параметре, без могућности доградње, већ је дозвољена само реконструкција, адаптација и санација, уколико је у складу са осталим параметрима, а ако се такав објекат уклања и замењује другим, за њега важе правила за нову изградњу.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу индекса и спратности датих овим Просторним планом, могућа је доградња/надградња/изградња, уз услова да се обезбеди потребан број паркинг места на парцели и забрану формирања отвореног степеништа за савладавање спратних висина на фасади објекта већ дограђена степеништа морају бити заштићена од спољних утицаја.

Услови заштите суседних објеката, животне средине и други услови

У току извођења радова и при коришћењу објеката, водити рачуна о техничким и еколошким условима на суседним парцелама (према техничким и другим нормативима за одређену врсту објекта), као и о безбедности објеката изграђених на њима (при ископу темеља, одводњавању површинске воде, гаражирању возила, изношењу шута, смећа и др.). Услови заштите животне средине, санитарни и хигијенски услови (емисија буке, аеро и других врста загађења), услови заштите од пожара, геомеханички, хидрогеолошки и други безбедносни услови, у складу су са одговарајућим прописима и нормативима и позитивном законском регулативом која дефинише утицај објекта и делатности.

Други објекат на грађевинској парцели

На грађевинској парцели може се градити више објеката основне и компатибилне намене. На истој грађевинској парцели могу се градити помоћни објекти који су у функцији главног објекта (гараже, оставе, стазе, платои, дечја игралишта, и други). Грађевинска линија помоћног објекта се поставља иза предње грађевинске линије основног објекта на парцели.

Помоћни објекат не сме угрозити квалитет намене на основној парцели и суседним парцелама.

Објекти на парцели могу формирати низ или прекинути низ.

Објекте техничке инфраструктуре (трафостанице, окна за пумпе и сл.) могуће је поставити у зони између регулације и грађевинске линије.

Смештај возила

Смештај возила за основну и компатибилну намену искључиво на парцели.

Паркинг површине радити од растер елемената са травом. (пластични растер за паркинг травњаке, који је потпуно безбедан за животну средину). Све отворене паркинг површине у партеру обавезно је озеленити. Приликом пројектовања примењује се слободни пејзажни стил, са уклапањем у околни природни простор, при чему се користе аутохтоне

врсте, заступљене у свим категоријама. Паркирање за објекте јавне намене може бити планирано ван грађевинске парцеле јавне намене, на јавном паркингу ван површине пута.

Архитектонско обликовање објеката

Објекти се обликују тако да носе обележја своје намене, амбијента и културног предела. Спољни изглед објекта, облик крова, примењени материјали, боје, архитектонски детаљи и други архитектонски елементи, треба да су у складу са амбијентом и да доприносе очувању визуелног идентитета и унапређењу естетских вредности простора. Не користити елементе и композиције као што су нападни фолклоризам, радикални еклектицизам, мансардни кровови и сл. Нови објекти својим пропорцијама и архитектуром треба да чине обликовну целину са суседним објектима и простором, посебно у оквиру простора изражених амбијенталних вредности, који треба планирати у стилу традиционалног наслеђа, уз обнову историјски вредних објеката. Радити косе кровове.

Обрада објеката треба да буде високог квалитета у складу са начелима унапређења енергетске ефикасности која се односе на смањење потрошње свих врста енергије, уштеду енергије и обезбеђење одрживе градње применом техничких мера, стандарда и услова планирања, пројектовања, изградње и употребе објеката, у складу са наменом објекта и карактером локације.

Објекти инфраструктуре могу бити и од других материјала осим природних (у складу са њиховом наменом и функцијом) и исте је могуће уклопити у окружење применом облога на самом објекту или непосредно уз њега од природних материјала уз услов да се не угрози основна намена објекта.

Уређивање парцеле и оградаивање

Изградња објеката подразумева уређење парцеле према њеној намени. Основно уређење обухвата нивелацију, партер, зелену површину парцеле и одводњавање ван простора суседа.

Уређење дворишта треба извести у складу са природном морфологијом терена, са што мање подзида, ограда, степеница, рампи, и других елемената који ако их има треба да буду грађени од камена и других природних материјала. При коришћењу нагиба терена није дозвољено правити усеке веће од 0,8 m, осим уколико то захтева обезбеђење стабилности терена или заштита објеката.

Оградаивање грађевинске парцеле може се вршити зиданом оградом до висине од 0,9 m (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,4 m. Зидане и друге врсте ограда постављају се на регулациону линију тако да ограда, стубови ограде и капије буду на грађевинској парцели која се оградајује. Врата и капије на уличној оградни не могу се отворати ван регулационе линије.

Суседне грађевинске парцеле могу се оградавати живом зеленом оградом која се сади у осовини границе грађевинске парцеле, или транспарентном оградом до висине од 1,4 m, која се поставља тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.

Грађевинска парцела се може преградавати у функционалне целине (стамбени део, економски део, економски приступ, стамбени приступ, окућница и сл.), с тим да висина унутрашње ограде не може бити већа од висине спољне ограде.

Зелене површине су они простори у оквиру грађевинске парцеле који се обавезно уређују вегетацијом у директном контакту са тлом. У зелене површине не рачунају се поплочане површине, растер подлоге, површине застрте песком, шљунком, туцаником, дробљеним каменом, малч и други тампони и подлоге на којима није могућ раст и развој биљака.

Зеленило мора такође бити уређено на што природнији начин, поштујући предеоне и аутохтоне обрасце. Максимално очувати и заштити високо зеленило и вредније примерке дендрофлоре (појединачна стабла и групе стабала).

Минимални проценат заступљености *зелених површина* прописује се за сваку намену посебним правилима

Одводњавање површинских вода са парцеле врши се слободним падом према риголама, односно према улици, са најмањим падом од 1,5%. Површинске воде са једне грађевинске парцеле не могу се усмеравати према другој парцели. Површинске и друге отпадне воде из економског дворишта одводе се регулисано до ђубришне јаме.

Услови грађења у зони заштитног појаса инфраструктурних коридора

Забрањена је изградња објеката у зони инфраструктурних коридора електроенергетске, водопривредне и друге инфраструктуре.

Изузетно уколико се грађевинска парцела налази у зони заштитног појаса инфраструктурног коридора електроенергетске, водопривредне и друге инфраструктуре грађење је могуће према техничким условима и уз сагласност надлежног управљача објекта инфраструктуре.

Степен комуналне опремљености, стандарди приступачности и мере енергетске ефикасности

Минимални степен комуналне опремљености

Изградња објеката је условљена одговарајућим нивоом комуналне опремљености који подразумева: обезбеђен приступ на јавну саобраћајну површину, прикључак на водоводну мрежу (до изградње водоводне мреже могућа је изградња или снабдевање водом каптирањем извора), прикључак на канализациону мрежу (до изградње канализационе мреже на парцелама се дозвољава, за потребе одвођења отпадних вода, изградња појединачних или заједничких септичких јама, у складу са нормативима прописаним за врсту објеката и услов поштовања санитарних прописа, удаљеност септичке јаме од објеката на парцели и објеката на суседним парцелама (поштујући правила грађења која прописују минималну удаљеност објеката од границе суседних парцела), прикључак на електроенергетску мрежу или алтернативни извор енергије, решено одлагање комуналног отпада.

Мере приступачности особама са инвалидитетом, деци и старим особама

Приликом пројектовања и реализације нових и реконструкције постојећих објеката и површина јавне намене, обавезна је примена техничких стандарда, урбанистичко-техничких услова из *Правилника о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама* („Службени гласник РС”, бр. 22/15)

Мере енергетске ефикасности

Објекат који се у смислу посебног прописа сматра објектом високоградње, у зависности од врсте и намене, мора бити пројектован, изграђен, коришћен и одржаван на начин којим се обезбеђују прописана енергетска својства.

Мере енергетске ефикасности:

За нове објекте

1. Смањење инсталисаних капацитета система грејања, вентилације и климатизације и повећање енергетске ефикасности система грејања:
 - за спољашње пројектне температуре ваздуха и максималну температуру ваздуха грејаног простора користити *Правилник о енергетској ефикасности зграда* („Службени гласник РС”, бр. 61/11);
 - захтеване вредности коефицијента пролажења топлоте и топлотне отпорности простора дефинисане су у *Правилнику о енергетској ефикасности зграда*;

- минимални захтеви енергетске ефикасности (енергетског учинка) за стамбене зграде, по методи поређења са најбољим праксама (*Правилник о енергетској ефикасности зграда*);
 - сертификати о енергетским својствима зграда.
Елаборат енергетске ефикасности је елаборат који обухвата прорачуне, текст и цртеже, израђен у складу са *Правилником о енергетској ефикасности зграда*, и саставни је део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање грађевинске дозволе. Енергетски пасош је документ који приказује енергетска својства зграде и морају га имати све нове зграде, осим зграда које су *Правилником о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда* („Службени гласник РС”, бр. 69/12, 44/18 – др. закон и 111/22) изузете од обавезе енергетске сертификације. Енергетски пасош чини саставни део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање употребне дозволе.
 - Редовна инспекција и одржавање котлова, система грејања и климатизације.
2. смањење потрошње топлотне енергије обезбеђивањем појединачног мерења потрошње топлотне енергије уз могућу регулацију потрошње топлотне енергије.
 3. смањење потрошње електричне енергије за грејање коришћењем:
 - опреме за грејање веће енергетске ефикасности (топлотне пумпе);
 - енергетски ефикасне опреме за сагоревање биомасе;
 - соларних колектора;
 - ефикасних термотехничких система са напредним системима регулације.
 4. изградња пасивних и нискоенергетских објеката
За постојеће објекте:
 1. смањење инсталисаних капацитета система грејања, тј. потрошње енергије за грејање и хлађење заптивањем прозора, уградњом засенчења, заменом прозора и спољних врата и топлотним изоловањем стамбених зграда.
 2. смањење потрошње електричне енергије промовисањем и подржавањем замене класичних сијалица са влакном енергетски ефикасним сијалицама.
 3. смањење потрошње електричне енергије заменом старих неефикасних уређаја ефикаснијим уређајима.
 4. енергетски пасош морају имати постојеће зграде које се реконструишу, адаптирају, санирају или енергетски санирају, осим зграда које су правилником изузете од обавезе енергетске сертификације. (*Правилник о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда*).

Фазност

Дозвољена је фазна изградња на парцели тако да свака фаза представља грађевинску и функционалну целину уз услов обезбеђења потребног броја паркинг места, уређење (партер, зеленило, одводњавање) и комунално опремање, односно обезбеђен минимални степен комуналне опремљености припадајућег дела парцеле.

2.1.2. Посебна правила уређења и грађења за површине и објекте јавне намене

Уређење јавних површина подразумева уређење простора који су планом предвиђени за објекте чије је коришћење/изградња од општег интереса, у складу са законом: јавне функције и службе, јавне зелене површине, комуналне зоне и објекти, објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре, као и објекти у функцији заштићених подручја – Центар за интерпретацију. Јавне површине и објекти су, по правилу, на грађевинском земљишту у јавној својини. Објекти јавне намене могу се градити и на грађевинском земљишту у приватној својини (предвиђеном за остале намене), уколико се задовоље сви нормативи и критеријуми за одговарајућу јавну намену и услови непосредног окружења. За реализацију објеката јавне намене ради се Урбанистички пројекат.

2.1.2.1. Јавне функције и службе

Врста и намена објеката који се могу градити: објекти образовања и васпитања, објекти здравствене и социјалне заштите, објекти спорта и рекреације, објекти културе и науке, објекти управе и администрације, објекти у функцији туризма – визиторски центри, дистрибуирани у складу са планираном мрежом насеља и јавних служби дефинисаном овим Просторним планом, односно просторним планом јединица локалне самоуправе.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: објекти и садржаји других јавних функција и служби, комунални објекти (пијаце), верски објекти, објекти у функцији заштићених подручја, објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре и јавно зеленило, компатибилне услуге.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: објекти који нису у функцији основне или компатибилне намене.

Услови за формирање грађевинске парцеле: Величина парцеле усаглашава се са потребама конкретне намене, у складу са одговарајућим прописима и техничким нормативима. Најмања ширина грађевинске парцеле је 20 m.

Положај објеката у односу на регулациону линију и границе грађевинске парцеле: Минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 3 m. Минимално растојање основног габарита објекта (без испада) и границе суседне (бочне и задње) грађевинске парцеле је 3 m, осим у центру насеља, где је могуће постављање објекта на бочној међи, уколико је ово у складу са типологијом градње центра насеља.

Међусобна удаљеност објеката: Најмања дозвољена међусобна удаљеност објеката је минимално половина висине вишег објекта, али не мање од 6 m. Удаљеност објеката јавних функција и служби од стамбених објеката износи најмање 10 m, а од објеката производних делатности најмање 30 m.

Највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 40%. Минимални проценат уређених зелених површина је 20% површине грађевинске парцеле.

Спратност и висина објеката: Максимална спратност објеката је П+1+Пк, а максимална висина 12 m. Спратност, висина и габарит објеката морају бити у складу са важећим прописима за одговарајуће делатности које ће се обављати у објекту.

Услови за изградњу других објеката на грађевинској парцели: Могућа је изградња више објеката основне или компатибилне намене као и помоћних у функцији основне или компатибилне намене (спратности до П+Пк).

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Приступ грађевинској парцели омогућити са јавне саобраћајне површине, уз обезбеђење доступности и сигурности приступа парцели. Паркирање возила се обезбеђује у оквиру грађевинске парцеле објекта, или на контактаној јавној површини (јавно паркиралиште или обележен паркинг простор у регулационом профилу саобраћајнице), уколико то дозвољава стање на терену, и то: једно паркинг/гаражно место на 100 m² корисне површине, односно према стандарду за специфичне намене.

Грађевинске парцеле јавних простора и објеката се по правилу не ограђују. Могуће је ограђивање транспарентном оградом објекта јавне намене у којима начин и организација рада то захтевају (обданишта, школе...);

Комуналне зоне и објекти

Пијаце – могуће је уређење и изградња пијаца мешовитог типа (зелена, цветна, млечна, занатска и/или робна пијаца, међусобно одвојене и обележене), која се спроводи у складу са техничким прописима за ову врсту објеката и према следећим условима:

- уређење свих објеката и површина које се налазе у склопу пијаце, вршиће се уз поштовање санитарно-хигијенских услова, услова заштите животне средине и других законом предвиђених услова за ову намену;

- уређење и опремање простора ускладити са могућношћу вишенаменског коришћења и трансформације на виши ниво снабдевања, уређења и изградње.

Гробља – уређење гробља подразумева: формирање гробних парцела/места; формирање и уређење колских и пешачких саобраћајница и прилазних путева; уређење пешачких и зелених површина; оградивање гробља. Правила грађења се утврђују за изградњу и за реконструкцију постојећих објеката. Под објектима на гробљима подразумевају се: гробне парцеле/места, капела, верски објекат, колске и пешачке саобраћајнице и прилазни путеви, пешачки трг, зелене површине, ограда гробља, јавни тоалети, чесме надстршнице, тремови и други мањи објекти у функцији погребне делатности. Правила се примењују за постојећа гробља/делове гробља са решеним имовинско–правним односима, док је за проширење постојећег гробља (или изградњу новог гробља, уколико на постојећем не постоје услове за даље сахрањивање, због попуњености, немогућности приступа, или решавања имовинског статуса), предвиђена израда одговарајућег урбанистичког плана. Урбанистичкој разради локације мора да предходи израда геолошког елабората и одговарајућег документа о утицају изградње гробља на животну средину.

Врста и намена објеката који се могу градити: Комунални објекти – пијаце и гробља.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: Садржаји и објекти у функцији основне делатности – трговина, услуге (административне и комерцијалне), угоститељство, услужно занатство.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: Изградња производних и стамбених објеката, као и оних који имају негативне утицаје на животну средину.

Услови за формирање грађевинске парцеле: Величина парцеле усаглашава се са потребама конкретне намене у складу са прописима и одговарајућим техничким нормативима.

Положај објеката у односу на регулацију и границе грађевинске парцеле: Минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 3 m. Минимално растојање основног габарита објекта (без испада) и границе суседне (бочне или задње) грађевинске парцеле је 3 m.

Међусобна удаљеност објеката: У случају када се гробље граничи са зоном становања, приликом одређивања положаја гробних парцела на неизграђеном делу гробља, ивица парцеле мора бити удаљена минимално 25 m од стамбеног објекта. Простор између гробне парцеле и границе гробља има улогу заштитног зеленог појаса и мора се озеленити високом вегетацијом.

Урбанистички параметри: Највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 80% (рачунајући манипулативне и паркинг просторе, односно површине за сахрањивање).

Спратност и висина објеката: Максимална спратност објеката је II, а максимална висина објекта 7 m.

Услови за изградњу других објеката на грађевинској парцели: На једној грађевинској парцели може бити изграђено више објеката у функцији основне делатности и компатибилне намене. Могу се градити и помоћни објекти основне или компатибилне намене.

Објекти на парцели се могу градити као објекти у низу.

Оградивање: Парцеле комуналних објеката се ограђују на начин утврђен правилницима који регулишу ову област.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Сваки објекат мора да има одговарајућу везу са приступним саобраћајницама и функционални приступ простору за паркирање. Паркинг простор предвидети у оквиру грађевинске парцеле и то једно паркинг место на 70 m² корисне површине, односно према стандарду за специфичну намену.

2.1.3. Посебна правила грађења за површине и објекте остале намене

2.1.3.1. Становање

Основне карактеристике планинског типа сеоских насеља су: релативна разбијеност, мање парцеле неправилног облика, већа искоришћеност и изграђеност парцеле, мања међусобна удаљеност суседних (стамбених и економских) објеката и заступљеност више типова сеоских домаћинстава (пољопривредног, мешовитог и непољопривредног). На развој села и организацију сеоског становања највећи утицај имају: опште економско стање локалне заједнице, месне прилике самог насеља (близина центара и важних комуникација), конфигурација терена и природно окружење (шумско подручје, природна добра, водотокови). Генерално, за села на планском подручју карактеристична је: релативна удаљеност од важних комуникација, мала насељеност, смањивање контингента радно способног становништва, велика старост становника и др. Правила за зоне становања примењују се како за централне (компактне) делове сеоских насеља, тако и за изграђене, започете или инициране насељске целине ван компактног насељског ткива.

Врста и намена објеката који се могу градити: Објекти намењени становању (пољопривредно домаћинство, мешовито домаћинство, непољопривредно домаћинство, објекти за повремено становање/викендице; препоручују се типови објеката доминантни у постојећој физичкој структури - углавном слободностојећи породични стамбени објекти), економски и помоћни, односно пратећи објекти.

Могуће је градити економске објекте, уз услов да буду задовољени сви хигијенски захтеви и прописи везани за заштиту животне средине. Економски објекти су: објекти за гајење домаћих животиња (стаје за коње и магарце, штале за говеда и биволе, живинарници, свињци, овчарници, козарници, објети за гајење кунића, голубова и украсних птица), пратећи објекти за гајење домаћих животиња (испусти за стоку, објекти за одлагање чврстог стајњака и скупљање осоке), објекти за складиштење сточне хране и пољопривредних производа (сеници, магацини за сточну храну, сило-јаме и сило-тренчеви; амбари и кошеви) и остали објекти у функцији пољопривредног газдинства (објекти за машине и возила, пушнице, сушионице, млекар, санитарни пропусник и сл.).

Могуће је градити помоћне или пратеће објекте у функцији објеката намењених становању (гараже, летње кухиње, септичке јаме, бунари, цистерне за воду и сл.).

Компатибилни садржаји и врсте објеката: трговина, услуге и сервиси, услужно и производно занатство, угоститељство, туристичке услуге у сеоском домаћинству, као и мањи производни и пословни објекти из домена прераде пољопривредних и шумских производа, одрживог коришћења природних ресурса и сл., под условом да немају негативног утицаја на животну средину. Ови садржаји могу бити у оквиру основног (стамбеног) објекта (најчешће у приземљу) или у оквиру помоћног или пратећег објекта на парцели.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: индустријске, производне, складишне и друге делатности које имају негативни утицај на животну средину и основну намену (делатности које угрожавају околину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима).

Услови за формирање грађевинске парцеле: у зависности од типа домаћинства, грађевинска парцела има: стамбени део парцеле (стамбено двориште), економски део парцеле (економско двориште) и башту.

Минимална парцела пољопривредног домаћинства садржи: стамбени део - 300 m², економски део - 400 m² и башту - 300 m² (укупно 1000 m², при чему стамбени и економски део могу да буду на посебним парцелама).

Минимална парцела мешовитог домаћинства садржи: стамбени део - 300 m², нестамбени део - 400 m² (укупно 700 m²).

Минимална парцела непољопривредног (стамбеног) домаћинства: 400 m².
Минимална парцела објекта за повремено становање (викендица): 300 m².

Минимална ширина фронта грађевинске парцеле према типу домаћинства: пољопривредна домаћинства – 20 m; мешовита домаћинства – 16 m; непољопривредна (стамбена) домаћинства – 12 m; објекти за привремено становање – 10 m.

На формираној грађевинској парцели чија је површина или ширина мања од минималне површине или ширине, може се предвидети изградња или реконструкција објеката, поштујући посебна правила зоне становања и ограничења парцеле. Код изграђених парцела могуће је вршити парцелацију по дубини, са обезбеђењем колског пролаза минималне ширине 3,5 m.

Положај објеката у односу на регулациону линију: Минимално растојање између грађевинске линије објекта (без обзира да ли се ради о изградњи, доградњи или реконструкцији) и границе парцеле јавног пута (регулациона линија) је 5 m. У зони у којој постоје изграђени објекти, претходно растојање се утврђује на основу позиције већине изграђених објеката. Грађевинска линија помоћног или пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта, осим ако конфигурација терена не условљава другачији положај. На парцели са нагибом терена од јавног пута наниже, у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут, а економско двориште иза стамбеног дворишта на нижој коти. На парцели са нагибом терена ка јавном путу, у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти, па економско двориште може бити испред стамбеног дворишта, уз јавни пут, уз увећање претходно утврђеног растојања између грађевинске и регулационе линије за мин 3 m зеленог заштитног појаса.

Положај објеката у односу на границе грађевинске парцеле: Минимално растојање габарита слободностојећег стамбеног објекта од границе бочне суседне парцеле износи: 1,5 m на делу бочног дворишта северне оријентације; 2,5 m на делу бочног дворишта јужне оријентације.

За изграђене објекте чије је растојање до границе суседне (бочне или задње) парцеле мање од претходно утврђених вредности, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори за осветљавање стамбених просторија.

За економске и помоћне објекте, минимално удаљење од границе бочне суседне парцеле износи 1,5 m. За изграђене економске и помоћне објекте чије је растојање до границе суседне (бочне или задње) парцеле мање од претходно утврђене вредности, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори за осветљавање просторија.

Минимално удаљење септичке јаме од границе суседне (бочне или задње) парцеле је 3 m.

Међусобна удаљеност објеката: Минимална међусобна удаљеност стамбених објеката на истој грађевинској парцели, или на суседним парцелама, износи 4 m.

Минимална међусобна удаљеност економских и помоћних објеката на истој грађевинској парцели, или на суседним парцелама, износи 3 m.

Међусобно растојање објекта за гајење домаћих животиња од стамбеног објекта је мин. 15 m.

Међусобно растојање ђубришта и пољског клозета од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде је најмање 20 m и то само на нижој коти.

Минимално удаљење септичке јаме од стамбеног објекта је 6 m.

Организација економског дворишта мора бити таква да се прљави садржаји (сточне стаје, ђубришта, септичке јаме, пољски клозети) постављају на најудаљенијим деловима економског дворишта и само низ ветар у односу на чисте садржаје.

Бунаре градити на вишој коти од коте економских објеката прљавих садржаја, на прописаној удаљености од њих.

Положај, габарит и локација економског објекта мора бити прилагођена просторним могућностима економског дворишта, уз обезбеђен лак приступ и везу са другим објектима и добру организацију економског простора.

Урбанистички параметри:

Стамбени део грађевинске парцеле:

- индекс заузетости = мах 30%;
- уређено зеленило = мин 30%.

Економски/нестамбени део грађевинске парцеле:

- индекс заузетости = мах 40%;
- уређено зеленило = мин 20%.

Спратност и висина објеката:

Максимална спратност стамбених објеката на парцели је П+1+Пк, а максимална висина 10 m.

Могућа је изградња подрумских или сутеренских просторија, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.

Максимална спратност економских и помоћних објеката је П+Пк, а максимална висина 7 m.

Услови за изградњу других објеката на грађевинској парцели: Могућа је изградња других стамбених објеката у стамбеном делу парцеле, као и економских објеката у економском делу парцеле. Дозвољена је и изградња помоћних или пратећих објеката у функцији стамбених или економских објеката, као и у функцији садржаја компатибилних зони становања, који не угрожавају основну намену и немају негативних утицаја на животну средину.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: За паркирање возила за сопствене потребе, возила везаних за обављање делатности компатибилних са основном наменом парцеле, помоћних возила и прикључних апарата, власници објеката обезбеђују простор на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута.

Број неопходних паркинг места се одређује у зависности од врсте објекта и то једно паркинг место за сваки стан, односно једно паркинг место на 70 m² корисне површине за нестамбене намене.

Свака грађевинска парцела мора да има одговарајућу везу са јавним путем или приступним саобраћајницама. Ширина приватног пролаза за парцеле које немају директан приступ јавном путу не може бити мања од 2,5 m (стамбени пут), односно 3,5 m (економски пут).

Архитектонско обликовање: Архитектонску обраду стамбених, економских, помоћних и пратећих објеката прилагодити традиционалној архитектури народног градитељства и традиционалном начину организације и уређења парцеле, али и потребама корисника и савременом квалитету живљења. Изградњу објеката и уређење парцела у процесу ревитализације централних делова насеља и изграђених насељских целина, прилагодити предеоном лику планинског подручја. Применити аутохтоне грађевинске материјале и архитектонски израз

2.1.3.2. Туристичка супраструктура и инфраструктура

Опита правила за површине и објекте туристичке супраструктуре

У подручју режима заштите II степена, забрањена је изградња нових физичких структура (објекти туристичке супраструктуре), осим објеката у функцији заштићених подручја (у складу са правилима за ове објекте), објеката у функцији газдовања шумама и узгоја дивљачи (у складу са правилима за шумско земљиште) и објеката у функцији водопривреде и одржавања водотокова и акумулација (у складу са правилима за водно земљиште).

У подручју режима заштите III степена, ван туристичких локалитета, забрањена је изградња нових физичких садржаја туристичке супраструктуре. Дозвољена је изградња објеката у функцији заштићених подручја, шумарства, ловства и водопривреде (аналогно

подручју режима заштите II степена), као и становања и еколошки оријентисаних делатности у сеоским домаћинствима (пољопривредног, мешовитог и непољопривредног типа), сточарства (катуни, бачије, летњи торови у функцији прегонске испаше и сл.), пољопривреде (у складу са правилима за пољопривредно земљиште) и објекти туристичке инфраструктуре. Код изградње ових објеката неопходно је придржавати се посебних режима, услова и мера заштите, прописаних овим Просторним планом, релевантним законским и подзаконским актима из области заштите природе, заштите животне средине, шумарства, ловства, пољопривреде и водопривреде, као и актима управљача заштићеног подручја и других надлежних институција.

Ове објекте градити на етно-узорима објеката народног градитељства овог подручја, од локалних материјала и уз оптимално уклапање у предео. За постојеће објекте обавезно предвидети обнову и реконструкцију у изворном облику (традиционална архитектура народног градитељства), уз употребу локалних материјала.

Површине и објекти туристичке супраструктуре су доминантни у туристичком простору. Да би се формирао и обликовао туристички простор у складу са изабраним концептом туризма, неопходно је извршити правилан избор одговарајућих програма, садржаја и обликовних елемената, који ће одредити неопходне интервенције у оквиру туристичког простора, што пре свега подразумева изградњу одговарајуће туристичке супраструктуре (*Законом о туризму*, дефинисан је појам туристичке супраструктуре: угоститељски објекти, као и галерије, изложбени и забавни објекти, који су у непосредној вези са угоститељским објектима и објектима спортско-рекреативног садржаја, или са њима чине јединствену целину). Ове интервенције обухватају: уређење, изградњу и коришћење простора за различите туристичке намене (нова изградња у духу традиционалне архитектуре, која доприноси очувању континуитета са постојећим вредностима у простору); ревитализацију (уз проширење капацитета) и комерцијализацију постојећих објеката (пре свега у оквиру сеоских домаћинстава и домаће радиности), које су формом, структуром, габаритом, просторним склопом и архитектонским обликовањем прилагођене наслеђеној структури.

Површине и објекти туристичке супраструктуре у *туристичким локалитетима*, који се налазе у подручју са режимом заштите III степена, као и ван подручја са режимом заштите, уређиваће се и градити према следећим општим правилима:

- при уређењу и изградњи у туристичким локалитетима, водити се принципом што мањег угрожавања шумског фонда и компензационог пошумљавања за посечену шуму, као и интеграције са локалним комплементарним активностима (пољопривреда, шумарство, ловна привреда, одрживо коришћење традиционалних грађевинских материјала, занатство, домаћа радиност). Такође, придржавати се посебних режима, услова и мера заштите, прописаних овим просторним планом, уредбом о заштити природног добра, релевантним законским прописима из области заштите природе, културних добара и животне средине, саобраћаја и водопривреде, као и актима управљача заштићеног простора и других надлежних институција;
- у режиму заштите III степена заштите развој туризма се базира на развоју села и унапређењу сеоских домаћинстава (ревитализација и комерцијализација), уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну комуналну и туристичку инфраструктуру и другу изградњу;
- нови садржаји туристичке супраструктуре у туристичким локалитетима планирају се ван подручја у режиму заштите, и уређују на погодним теренима (геолошки стабилним, осунчаним, заклоњеним од ветра, са препорученим нагибом до 15%), са обезбеђивањем приступа свим садржајима и уз формирање мирних зелених зона између зона туристичког смештаја и других садржаја;
- планирана туристичка инфраструктура и спортско-рекреативни садржаји имају

- приоритет у односу на садржаје туристичког смештаја и друге туристичке супраструктуре у туристичким локалитетима;
- препоручује се комбинован начин уређења туристичких локалитета – хомогене урбане структуре око мањих тргова, компактни низови дуж улица, претежно слободностојећи објекти, концентрисане традиционалне групације етно-објеката и сл. Туристички локалитети се партерно уређењу, ради функционалне и обликовне интеграције смештајних, јавних, спортско-рекреативних и других садржаја;
 - неопходно је минимално опремање туристичких локалитета планираном саобраћајном и комуналном инфраструктуром - јавне саобраћајнице и паркинзи, водоснабдевање, организовано одвожење талогатих отпадних вода на пречишћавање (до реализације система за прикупљање/одвођење/пречишћавање отпадних вода), електроснабдевање и основне ТТ инсталације. Такође, потребно је одстранити или ублажити транзитни саобраћај из туристичког ткива (изградња обилазних саобраћајница; формирање зоне заштитног зеленила дуж транзитних саобраћајница; лоцирање јавних паркинг простора у приступним зонама, одакле се успостављају добре пешачке везе ка туристичким садржајима), чиме се избегава просторни дисконтинуитет који умањује туристички квалитет простора;
 - на нивоу туристичког локалитета, утврдити обавезу детаљног испитивања микро-природних услова (инжењерско-геолошких, климатских и др.), као и социо-економске оправданости и еколошке прихватљивости изградње објеката туристичке супраструктуре;
 - категоризација и специјализација угоститељских објеката, односно стандардизација смештајних објеката, утврђује се на основу важећег *Правилника о стандардима за категоризацију угоститељских објеката за смештај* („Службени гласник РС”, број 83/16 и 30/17) и *Закона о туризму*;
 - архитектонски облици свих објеката туристичке супраструктуре у туристичким локалитетима, развијаће препознатљиви локални архитектонски израз, са енергетски рационалним просторима заштићеним од негативних екстрема планинске климе, оптимално отвореним према микро-амбијентима природног предела и са доминантном употребом изворних материјала овог поднебља, уз прилагођавање познатим узорима етно-архитектуре овог краја и уклапање у природни амбијент и морфолошке облике тла (ниске просторне структуре, уз могућност формирања реперних објеката, ради постизања визуелног композиционог акцента);
 - приоритет дати ревитализацији, адаптацији, реконструкцији и комерцијализацији постојећих објеката (посебно објеката са елементима народног градитељства), без обзира на постојећу намену. Евентуално мање проширење капацитета ових објеката, ограничити на интервенције које доприносе прилагођавању наслеђеној структури, по питању просторног склопа и архитектонског обликовања. Могућа је и изградња нових објеката на темељима и у габариту напуштених објеката (уз евентуално проширење капацитета до 50% у односу на изворне објекте). Ревитализација и комерцијализација постојећих објеката у туристичке сврхе, условљене су испуњавањем прописаних санитарно-хигијенских и комуналних услова, и ненарушавањем успостављеног режима заштите природе и предела;
 - на постојећим окућницама сеоских домаћинстава, у функцији сеоског туризма (агро-, етно, еко-туризам), могућа је изградња нових објеката туристичког смештаја и комплементарних активности (производња здраве хране, услужно занатство, мање производно занатство везано за прераду сеоских производа). Приоритет дати локацијама на којима се идентификује група објеката народног градитељства погодна за презентацију, уз могућност формирања етно-парка;
 - уређење, изградња и коришћење простора за различите туристичке намене (туристички смештај и друга туристичка супраструктура) на неизграђеним

грађевинским парцелама, могућа је, уз очување континуитета са постојећим вредностима у простору, испуњавање прописаних санитарно-хигијенских и комуналних услова, и услова заштите природе, културних добара и животне средине, као и доказану социо-економску оправданост реализације на нивоу туристичког локалитета (ово подразумева и доступност јавних служби и сервиса од интереса за туризам);

- у складу са изабраном *концепцијом туристичког развоја* и валоризацијом туристичких потенцијала који предодређују коришћење појединачних туристичких локалитета за развој појединих видова туризма, могуће је планирати туристичку супраструктуру следећег садржаја: *образовни и научни програми* (рекреативна настава; стручне екскурзије, студијски и истраживачки боравци); *програми културног, верског манифестационог туризма* (везани за културно-историјске споменике, верске објекте, етнолошке и друге антропогене вредности); *програми етно-туризма* (етно-села, етно-паркови); козметички и медицински третмани; здрава и контролисана исхрана); *програми wellness туризма* (смештај; трим, теретана, фитнес и сл.); и други програми осмишљени према циљним групама туриста, који се реализују у туристичким локалитетима, и којима се обезбеђује интеграција расположивих туристичких ресурса планског подручја у јединствену туристичку понуду.

Општа правила за објекте туристичке инфраструктуре

Да би се формирао туристички простор који представља интегрисану и функционалну целину, неопходне су интервенције у циљу формирања привлачних обележја (атракција) у оквиру туристичког простора, што подразумева изградњу одговарајуће туристичке инфраструктуре (*Законом о туризму*, дефинисан је појам туристичке инфраструктуре: објекти за информисање, предах, снабдевање, рекреацију, едукацију и забаву туриста).

Туристичка инфраструктура планског подручја обухвата:

- *пунктове за различите спортско-рекреативне активности и контролисане авантуре* - у циљу развоја програма туризма активног одмора (трекинг, авантуристичке и јахаће туре, планински бициклизам, слободно пењање, параглајдинг, планинарење, оријентиринг, посматрање птица, фотографисање природе, риболов и сл.). Ово подразумева максимално коришћење природних потенцијала, уз формирање пунктова/полигона на одговарајућим природним локацијама, са обезбеђеним приступом са јавних и некатегорисаних путева и стаза;
- *стазе којима се интензивирају туристичка кретања* - интензитет туристичких кретања повећава се саобраћајном повезаношћу природних и антропогених туристичких мотива и других туристичких пунктова, са важним путним правцима (има утицаја на величину контрактивне зоне). Ове стазе обухватају: пешачке стазе (излетничке, трекинг, планинарске), бицикличке стазе (планински бициклизам), стазе за јахање, риболовне стазе (на риболовним водама) и сл. Уређују се истовремено у функцији туризма, рекреације, заштите и презентације природних и културних вредности. Могуће их је трасирати и у подручју режима заштите II и III степена, по правилу на планинским пашњацима и шумском земљишту без просека кроз шуму, претежно на трасама шумских и пашњачких путева и стаза, уз отварање нових траса само на неопходним краћим деоницама. Уређење стаза подразумева: обавезну сигнализацију (путокази, мерна места, маркације стаза, информативне табле и др.), пратеће објекте на атрактивним локацијама у близини туристичких мотива (видиковци, отворена одморишта и наткривена склоништа са ватриштима, биваци и мања логоришта за ноћење у шаторима) и друге мањим објекте и опрему (мобиљар, елементи за рекреацију и сл.) - ови објекти се граде као мањи, приземни, рустични објекти од приручних материјала, у духу локалне традиционалне архитектуре, максимално уклопљени у предео. Профил стаза је минимум 1,6 m (пешачке), односно

- 2,25 m (бицикличестичке), са максималним нагибом до 30%, за двосмерно кретање (кружне трасе). Није неопходна додатна обрада подлоге пешачких стаза, док је за бицикличестичке стазе неопходно одговарајуће сабијање подлоге и оивичење (природним материјалима, који по изгледу, димензији и начину постављања, значајно не одступају од окружења). Премошћавање препрека (вода, јаруга и сл.) вршити постављањем одговарајуће конструкције од дрвета;
- *кампове и излетишта* - отворени садржаји на атрактивним локацијама, намењени коришћењу, истраживању и презентацији природних и створених вредности туристичког простора. Уређење излетишта (место за пикник, излетничка пољана) и кампова (ауто-камп, караван-камп, извиђачки логор, планинарски логор) подразумева: функционалну организацију, обележавање (информативне табле, путокази), опремање (мобиљар, елементи за рекреацију, надстрешнице, ватришта, отворени павиљони), ограђивање (у случају потребе за контролом приступа) и обезбеђивање простора; а када су у питању кампови и: пружање кампинг услуга (трајно или привремено постављање и коришћење опреме за камповање - шатори, камп-приколице, нисконосеће приколице, ауто-каравани), обезбеђење санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода и организованог прикупљања и транспорта отпада, као и паркирање моторних возила корисника. У Специјалном резервату природе „Ртањ” није дозвољено камповање и пружање кампинг услуга изван кампова; ван подручја специјалног резервата природе, изван кампова је могуће логоровање и то највише до 10 шатора (20 особа) истовремено на једној локацији. Камповање и пружање кампинг услуга дозвољено је искључиво у оквиру планираних грађевинских подручја, уз обезбеђивање прикључака на инфраструктуру. Капацитет кампа дефинише се бројем камп-јединица (место за подизање шатора, место за паркирање камп-приколица, нисконосећих приколица, или ауто-каравана). Максимални капацитет кампа је 70 камп-јединица (око 140 корисника). Простор кампа укључује и простор за смештај возила која вуку камп-јединице, као и возила других корисника кампа. Однос броја места за подизање шатора и других камп-јединица у оквиру кампа, није дефинисан овим Просторним планом, а може бити прописан актом управљача заштићеног подручја и других надлежних институција (уколико није прописан уредбом о заштити, или другим релевантним законским и подзаконским актима из ове области). Код изградње кампова оријентисати се на категорије **, *** и ****;
 - *пунктове транзитног туризма* - обухватају пратеће садржаје путне инфраструктуре, везане за пружање услуга из домена транзитног туризма (информисање туриста у транзиту о туристичкој понуди планског подручја) и подизање стандарда туристичког путовања, као што су: информациони пунктови (улазне станице у заштићено подручје, инфо-пунктови), станице за снабдевање горивом, сервисне станице за путничка и друга возила, одмориште (са паркингом), угоститељски објекти и сл. Ови објекти граде се, пре свега, у коридору државних путева чиме се стварају услови за обједињавање туристичке понуде ширег туристичког простора. За прикључак ових објеката на државни пут, предвидети траке за успоравање - убрзавање. Ови објекти се граде у складу са условима надлежних органа у области саобраћаја, заштите животне средине, природних добара, водопривреде, санитарне и противпожарне заштите, а уз претходну израду процене утицаја на животну средину, анализу утицаја на безбедност и функцију саобраћаја и елементе животне средине, и уз предвиђање мера за спречавање и смањење штетних утицаја;
 - *допунске, спортске и рекреативне садржаје у оквиру туристичких целина и насеља са израженим туристичким функцијама* (према просторним могућностима) - отворени терени са мањим пратећим објектима (помоћне просторије, спортска опрема, спортски клубови, школе спорта и пратеће услуге); затворени спортски објекти (мање спортске дворане са пратећим садржајима); акватички комплекси

(базени за рекреацију, затворени базени) и сл. Сви спортско-рекреативни садржаји морају бити приступачни, функционално и пејзажно уклопљени у предео, адекватно обележени, обезбеђени и опремљени. Предност дати теренима са травнатом подлогом, а бетонску подлогу свести на најмању могућу меру.

Посебна правила за површине и објекте туристичке супраструктуре

Врста и намена објеката који се могу градити: Објекти туристичке супраструктуре, различитог типа и садржаја. Ови објекти се могу реализовати као самостални објекти на парцели (основна намена) или мешовито са наменом становања (у стамбеном делу дворишта, у оквиру стамбених или пратећих објеката на парцели, као ревитализовани постојећи објекти или новоизграђени објекти у функцији туризма), према правилима за површине и објекте туристичке супраструктуре, односно за зоне становања. Најчешће су то угоститељски објекти за смештај (са или без исхране) и исхрану.

Планиране врсте туристичког смештаја обухватају: сеоско туристичко домаћинство и домаћу радиност (соба/стан за издавање - „гостинска смештајна јединица”, „гостинска кућа”, туристички апартман, етно објекат - „еколоц” и сл.), пансион, мотел, хотел, апартмански блок, етно-насеље, планинарски и ловачки дом, шумарске, ловачке и планинарске куће, одмаралиште и сличне објекте.

Табела бр. 23: Планиране врсте туристичког смештаја

врста смештаја	смештајна јединица	максимални капацитет
сеоско туристичко домаћинство, домаћа радиност	соба	20 лежаја/комплекс
	туристички апартман	20 лежаја/комплекс
	стан	20 лежаја/комплекс
	кућа	20 лежаја/комплекс
	етно-објекат	20 лежаја/комплекс
пансион	соба	40 лежаја/објекат
мотел	соба	80 лежаја/објекат
апартмански блок	туристички апартман	80 лежаја/објекат
хотел	соба	120 лежаја/објекат
	апартман	
етно-насеље	етно-објекат	120 лежаја/комплекс
планинарски дом, ловачки дом	соба	20 лежаја/објекат
шумарска кућа, ловачка кућа, планинарска кућа	соба	20 лежаја/комплекс
одмаралиште	соба	60 лежаја/објекат

- број смештајних јединица (соба, апартман), као и њихов однос у оквиру смештајних објеката или комплекса, није дефинисан овим Просторним планом, већ само максимални број лежаја по туристичком комплексу/ објекту;
- код изградње туристичких смештајних капацитета оријентисати се на категорије ***, **** и више (могућа и категорија ** за смештај у сеоским туристичким домаћинствима и домаћој радиности);
- при изградњи нових, реконструкцији и адаптацији постојећих објеката за смештај туриста и пренамени постојећих објеката друге намене у објекте за смештај туриста, препоручује се оријентација на објекте мањег смештајног капацитета („породични” хотели, пансиони и сл., до 30 лежаја), ниже спратности и развијене основе, који су формом и габаритом погоднији за уклапање у предео;
- планинарске, ловачке и шумарске куће и домови, поред намене смештаја и исхране планинара, ловаца, шумара, истраживача и осталих корисника, имају и сервисну

- намену (склањање од непогода, нужно преноћиште, контрола простора).
- у оквиру сеоских домаћинстава, приоритет је ревитализација и туристичка комерцијализација постојећих очуваних објеката, групе објеката или домаћинстава, која имају карактеристична изворна обележја, уз евентуално формирање „*етно-парка*” (уколико је могуће идентификовати групу објеката народног градитељства погодну за презентацију), у сврху развоја еко и етно туризма.
 - за смештајне јединице „*гостинска кућа*” и „*гостинска смештајна јединица*” (куће, станови и собе за издавање) препоручује се капацитет до шест лежаја (до 60 m², две собе са по три лежаја, са засебним улазом, заједничким или засебним купатилом и евентуално дневним боравком).
 - објекти типа „*еколоџ*” представљају врсту туристички смештаја која: штити природне и културне компоненте свог окружења, тако што се максимално уклапа у предео и специфични контекст окружења; током изградње и експлоатације врши минималан утицај на животну средину; користи одржива средства која обезбеђују смањену потрошње воде; задовољава своје енергетске потребе кроз енергетски ефикасну изградњу у комбинацији са савременим решењима примене „чисте” енергије (где год је то могуће); обезбеђује пажљив третман отпада и отпадних вода (коришћење биоразградивих и нетоксичних средстава, рециклажа и др.); даје допринос одрживом развоју локалне заједнице. Зато је „еколоџ” (кроз интервенције у виду реконструкције, адаптације и промене намене постојећих, или изградње нових објеката) пожељан тип туристичког смештаја у оквиру грађевинског подручја насеља на територији Специјалног резервата природе „Ртањ”. „Еколоџ” објекти су по правилу намењени екотуристима, и доприносе одрживом развоју локалних заједница у оквиру заштићених подручја, кроз заједничке програме са локалним становништвом и промовисање локалне заједнице и одрживог развоја заштићеног подручја. Развој ових објеката захтева једноставнију инфраструктуру и мању потрошњу простора у циљу задовољавања основних туристичких потреба екотуриста, а тиме и мање инвестиције.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: Становање, компатибилне јавне и услужне намене (објекти у функцији заштићених подручја, јавне службе и сервиси од интереса за туризам) и други комплементарни садржаји туристичке супраструктуре (изложбени простори, простори за информисање, предаха, снабдевање, рекреацију, едукацију и забаву туриста).

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: Све делатности које угрожавају основну намену и животну средину негативним утицајима (бука, вибрације, гасови, мириси, отпадне воде и друга штетна дејства).

Услови за формирање грађевинске парцеле: Парцела се формира (увећава или дели) према просторним могућностима, у циљу прилагођавања величине парцеле у складу са прописима и одговарајућим техничким нормативима за конкретну туристичку намену, односно потребним условима за одговарајућу врсту и категорију туристичког смештаја.

За просторе нове изградње и реконструкције, при формирању парцеле, обавезно се обезбеђује нормативни однос површине парцеле и смештајног капацитета од минимум 80 m²/лежају.

Минимална величина грађевинске парцеле:

- етно-насеље – 10.000 m²;
- хотел/мотел – 3.000 m²;
- апартмански блок/пансион – 2.000 m²;
- остали објекти туристичког смештаја (самостално, или мешовито са наменом становања, у оквиру стамбеног дела дворишта) и остали угоститељски објекти – 1.000 m².

Најмања ширина грађевинске парцеле - 20 m.

Положај објеката у односу на регулациону линију: Минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 5 m. У зони у којој постоје изграђени објекти исте

намене, растојање између грађевинске и регулационе линије утврђује се на основу позиције већине изграђених објеката. Грађевинска линија пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта на парцели. Удаљеност грађевинске линије објекта од регулационе линије државног пута, одређује се на основу прописаних заштитних појаса у складу са *Законом о путевима*.

Положај објеката у односу на границе грађевинске парцеле: Најмање дозвољено растојање габарита објекта и границе бочне суседне грађевинске парцеле, износи

- за слободностојећи објекат на делу бочног дворишта северне оријентације = 2 m;
- за слободностојећи објекат на делу бочног дворишта јужне оријентације = 3 m;
- за први или последњи објекат у непрекинутом низу, или двојни објекат у прекинутом низу на бочном делу дворишта = 4 m.

За изграђене објекте чије је растојање до границе суседне (бочне или задње) грађевинске парцеле мање од претходно утврђених вредности, у случају реконструкције, не могу се на суседним странама предвиђати отвори смештајних и стамбених просторија.

Међусобна удаљеност објеката: Минимална међусобна удаљеност објеката (слободностојећих или у прекинутом низу) на истој или на суседним грађевинским парцелама, износи половину висине вишег објекта, а не мање од 5 m, уз задовољавање противпожарног услова.

За изграђене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 5 m, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати наспрамни отвори за осветљавање смештајних и стамбених просторија. Слободностојећи објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.

Урбанистички параметри: За грађевинске парцеле се утврђује максимални индекс заузетости 30% (индекс заузетости до 40% за туристичке целине и насеља са израженим туристичким функцијама).

Минимални проценат уређеног зеленила на парцели износи 30% површине парцеле. Отворени терени за рекреацију не улазе у проценат уређеног зеленила.

Спратност и висина објеката:

Максимална спратност нових објеката туристичког смештаја и угоститељства на парцели је П+1+Пк (максимална висина је 12 m), а изузетно П+1+2Пк или П+2+Пк (максимална висина је 15 m), у циљу формирања реперних објеката, ради постизања визуелног композиционог акцента (уз обавезу израде урбанистичког пројекта).

Одступање у односу на дефинисану спратност (до изузетне максималне спратности и висине), а у циљу висинског акцентовања делова објеката, дозвољено је на максимално 15% површине основе свих објеката у грађевинском комплексу.

Максимална спратност објеката компатибилне (допунске) намене је П+1+Пк (максимална висина = 12 m).

Максимална спратност пратећих објеката на парцели је П+Пк (максимална висина је 7 m).

Могућа је изградња подрумских или сутеренских просторија, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.

Услови за изградњу других објеката на грађевинској парцели: Могућа је изградња више објеката основне и компатибилне намене на парцели. Дозвољена је и изградња пратећих/помоћних објеката у функцији основних и објеката компатибилне намене на парцели, архитектонски усклађених са њима.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Свака грађевинска парцела мора имати излаз на јавну површину (саобраћајницу), непосредно или преко приступног пута. Приступ на јавну саобраћајну површину мора бити такав да се не угрози одвијање саобраћаја на њој. Могуће је остварити више приступа на грађевинску парцелу (јавни, службени и др.).

Простор за паркирање у оквиру грађевинске парцеле. На овом простору се обезбеђује паркирање возила: за сопствене потребе власника објеката на парцели, за потребе корисника смештајног капацитета реализованог на парцели, за потребе угоститељских и других (услужних, јавних или стамбених) објеката на парцели. Паркирање на парцели се може реализовати на отвореном паркингу и у гаражи (затвореној или делимично отвореној, потпуно или делимично укопаној). Осим путничких возила, на парцели је могуће обезбедити и паркирање минибуса, аутобуса и других возила за потребе организованог туристичког превоза. Потребан број паркинг места нормирати у складу са категоријом туристичког објекта (на основу *Правилника о стандардима за категоризацију угоститељских објеката за смештај*), односно према претходно утврђеном стандарду за одговарајућу намену, али не мање од једног паркинг места по јединици смештајног капацитета, односно једног паркинг места на 70 m² корисне површине објекта.

Архитектонско обликовање: Изградња и реконструкција објеката треба да допринесе квалитету, препознатљивости и јединствености предела. При томе, треба максимално користити обликовне, пропорцијске, микроурбанистичке и остале елементе локалног градитељског наслеђа (како кроз обнову постојећих објеката, тако и кроз реминесценцију на архитектуру народног градитељства у модерном архитектонском изразу, али и кроз коришћење традиционалног склопа и начина уређења парцеле). Подразумева се коришћење локалних природних материјала за обраду фасада (малтерисање и бојење у бело; облагање зидова и трмова дрветом; облагање подрумских и сутеренских делова и сокли каменом и сл), прозора (дрвени капци и сл), кровова (кровни покривач од камене или дрвене шиндре и сл), отворених површина (камене плоче, гранитне коцке, растер елементи и озелењавање, а што мање бетонирања, асфалтирања и савременог поплочавања) и др. Максимално користити еколошки прихватљиве грађевинске материјале и могућности локације за биоклиматско пројектовање објеката.

Минимални степен опремљености комуналном инфраструктуром обухвата: приступ на јавну саобраћајну површину, могућност прикључења на водоводну, канализациону и електроенергетску мрежу.

2.1.3.3. Привредне делатности и пословање

За развој сеоских насеља и упошљавање радно способног локалног становништва, значајно је омогућити обављање привредних делатности и пословања усмерених на агрокомплекс, сточарску производњу, прераду пољопривредних, сточарских и шумских производа, а уз одрживо коришћење природних ресурса и без негативног утицаја на животну средину и заштићено подручје. Предност ће имати локације у складу са прописаним режимима заштите природе подручја СРП „Ртањ”, на постојећем грађевинском земљишту, са добрим саобраћајним приступом и обезбеђеном минималном комуналном опремљеношћу, уколико нису у супротности са условима и мерама заштите животне средине, водотока, изворишта водоснабдевања, природног или културног добра, односно правилима овог Просторног плана.

Врста и намена објеката који се могу градити: објекти производног и услужног занатства; пословно-трговински објекти; објекти за прераду пољопривредних, сточарских и шумских производа; објекти за производњу прехранбених производа и сточне хране; сточне и живинарске фарме и рибњаци.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: сервис, складишта, стоваришта и друге производне делатности које не угрожавају здравље људи и животну средину.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: производни објекти који нису у функцији пољопривреде, сточарства или шумарства, и други објекти који могу имати негативне утицаје на животну средину (објекти који подлежу обавези израде процене утицаја на животну средину, у складу са важећом Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину).

Услови за формирање грађевинске парцеле:

Најмања површина грађевинске парцеле – 3000 m² .

Најмања ширина грађевинске парцеле - 30 m.

Терен мора бити раван или благо закошен (до 10%, објекти паралелни са изохипсом).

Минимално опремање грађевинске парцеле подразумева: обезбеђење приступног пута, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикупљање отпада (посебне просторије или ограђени простор са одговарајућим посудама за сакупљање, примарну селекцију и одношење комуналног отпада и отпада који настаје у процесу производње), прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу, уређење манипулативног простора и паркинга за различите врсте возила.

Положај објеката у односу на регулациону линију: Минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 15 m. У простору између регулационе и грађевинске линије може се поставити улазни и контролни пункт. Комерцијални и административни садржаји производног или пословног комплекса (продајни, изложбени простор и сл.), по правилу се позиционирају ближе јавној површини (саобраћајници), док су производни садржаји у залеђу парцеле.

Положај објеката у односу на границе грађевинске парцеле: Минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 6 m, а од задње границе парцеле 12 m.

Међусобна удаљеност објеката: Најмања дозвољена удаљеност објеката од бочних суседних објеката у оквиру парцеле/комплекса је 8 m (12 m од објеката на суседној парцели/комплексу).

Складиштење материјала и робе на отвореном делу грађевинске парцеле не сме бити организовано у делу према јавној површини (саобраћајници), већ мора бити визуелно заклоњено објектима или зеленилом (минимална ширина заштитног зеленог појаса је 10 m).

Простор за прикупљање отпада се поставља у најудаљенијем делу парцеле, минимум 30 m од најближег објекта, супротно од правца доминантног ветра.

Позиција објеката за узгој стоке одређује се у складу са капацитетом објеката и минималним растојањем у односу на зону становања, извориште водоснабдевања и јавне путеве, према закону и правилницима о ветеринарско-санитарним условима за узгој и држање стоке.

Постројења за механичку прераду дрвета и слични објекти шумске привреде не смеју се постављати на удаљености мањој од 200 m од руба шуме.

Генерални распоред објеката према нагибу терена, као и према правцу доминантних ветрова (низ ветар) је од чистијих функција и садржаја ка прљавијим.

Урбанистички параметри: Највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле = 30%.

Као апсорбциони појас за заштиту објеката изван комплекса, али и као заштита објеката унутар комплекса од утицаја споља, као и између појединих групација или објеката појединачно, предвидети најмање 20% површине грађевинске парцеле под уређеним зеленилом.

Озелењавање и заштитна одстојања и појасеви:

- минимум 20% укупне површине парцеле заузимају зелене површине, укључујући и заштитне зелене појасеве;
- у границама грађевинске парцеле се подиже заштитни зелени појас према зонама и суседним парцелама са стамбеном и јавном наменом. Код изградње индустријских објеката који подлежу обавези израде процене утицаја на животну средину (на основу *Уредбе о утврђивању Листе I пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе II пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину*), обавезна је примена заштитних растојања и других мера заштите животне средине утврђених проценом утицаја на животну средину.

Спратност и висина објеката:

Максимална спратност објеката на парцели је П+1, а максимална висина 10, m, осим за технолошке објекте, где се може утврдити и већа висина у складу са технолошким потребама, али не виша од 15 m.

Могућа је изградња подземних етажа, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.

Услови за изградњу других објеката на грађевинској парцели: Могућа је изградња других објеката за обављање делатности на парцели, у циљу омогућавања даљег развоја и организације комплекса, етапне изградње и груписања објеката по функцијама и садржајима, или евентуалних измена, допуна и прилагођавања простора за обављање делатности. Дозвољена је и изградња помоћних или пратећих објеката везаних за делатност која се обавља на парцели, или у функцији садржаја компатибилних овој зони, који не угрожавају основну намену и немају негативних утицаја на животну средину (гараже, оставе, портирнице, надстрешнице, тремови и слично).

Организација простора треба да омогући етапну изградњу и развој комплекса, а објекте треба груписати по функцијама и садржајима.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Сваки објекат мора да има одговарајућу везу са приступним саобраћајницама и функционални приступ манипулативном простору и простору за паркирање. Сви улази треба да су контролисани (могу да садрже и портирницу, дезинфекциону баријеру, колску вагу и сл.), а комплекси ограђени, уз предвиђање најмањег потребног броја улаза. Димензија претоварних и манипулативних површина зависи од технолошког процеса, броја и типа референтних возила и механизације. Потребно је извршити потпуну диференцијацију прљавих и чистих комуникација у комплексу (путеви хране и остали путеви). Ширина колског прилаза је најмање 3,5 m или више, са потребним радијусом кривине прикључка, зависно од типа возила и ранга саобраћајнице на коју се прикључује) Паркинг и гаражни простор за возила и механизацију предвидети у оквиру грађевинске парцеле (комплекса), и димензионисати у зависности од технолошког процеса и потреба делатности које се обављају у комплексу

2.1.3.4. Верски објекти

Врста и намена објеката који се могу градити: верски објекти.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: У комплексу, поред верског објекта, може се градити: парохјски дом и други садржаји и објекти потребни за функционисање верског комплекса (канцеларијски, стамбени, пословни, туристички и сл.)..

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: Забрањује се изградња свих објеката који нису претходно наведени.

Услови за формирање грађевинске парцеле: Површина грађевинске парцеле усаглашава се са пратећим садржајима, начином коришћења и нормативима за предметне објекте.

Најмања ширина парцеле је 20 m.

Положај објеката у односу на регулацију и границе грађевинске парцеле:

Минимално растојање између регулационе и грађевинске линије је 3 m.

Минимално растојање верског објекта од граница суседних грађевинских парцела је 8m.

Индекс заузетости грађевинске парцеле:

Максималан индекс заузетости грађевинске парцеле износи 30%.

Спратност и висина објеката:

Максимална спратност објеката је П+Пк. Максимална висина објеката је 15m.

Могућа је изградња подземних етажа, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.

Услови за изградњу других објеката на истој грађевинској парцели: На једној грађевинској парцели може бити изграђено више објеката у функцији верског комплекса, као

и помоћни у функцији основне или компатибилне намене.

Типологија објеката: Објекти се раде као слободностојећи; објекти на парцели се могу формирати као објекти у низу или прекинутом низу.

Зелене површине: Минимални проценат зелених површина у директном контакту са тлом је 30% површине парцеле.

Простор за паркирање возила: Паркирање у оквиру грађевинске парцеле.

2.2. Правила грађења на пољопривредном земљишту

Пољопривредно земљиште користи се за пољопривредну производњу у складу са овим Просторним планом и не може се користити у друге сврхе. Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта од I–V катастарске класе (укључујући и V) у непољопривредне сврхе није дозвољено, осим у случајевима и под условима утврђеним Просторним планом.

Правила грађења у овом Просторном плану су конципирана тако да се (изузев у случајевима прописаним *Законом о пољопривредном земљишту*) максимално заштити од градње обрадиво плодно пољопривредно земљиште пете катастарске класе, док је на пољопривредном земљишту шесте, седме и осме катастарске класе и неплодном пољопривредном земљишту могуће планском документацијом извршити промену намене и омогућити изградњу за потребе пољопривредне делатности и компатибилних намена. Изузетно, коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе може да се врши ако то захтева општи интерес, у складу са прописима, и када је то неопходно за потребе одбране и то првенствено на земљишту слабијег бонитета.

Пољопривредно земљиште које је у складу са Просторним планом одређено као грађевинско земљиште, до привођења планираној намени, користи се за пољопривредну производњу. Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, вршиће се према условима утврђеним важећим Законом о пољопривредном земљишту.

Врста и намена објеката који се могу градити - на пољопривредном земљишту, осим у зонама у којима је Законом о пољопривредном земљишту забрањено коришћење обрадивог пољопривредног земљишта прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе у непољопривредне сврхе, као и у зонама где је и режимом заштите забрањена градња, у складу са законом. На пољопривредном земљишту шесте, седме и осме катастарске класе дозвољена је изградња:

- објеката у функцији пољопривреде – изградња појединачних економских и пословних објеката у функцији пољопривреде, као и објеката складиштења и прераде пољопривредних производа, помоћних објеката у функцији пољопривреде - гараже, кошеви, амбари, оставе, настрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила и слично;
- стамбених објеката пољопривредног домаћинства (газдинства) које се, осим пољопривредом, може бавити и еко и етно-туризмом;
- економских објеката пољопривредног домаћинства - изградња економских објеката који су у функцији примарне пољопривредне производње. Објекти који су у функцији примарне пољопривредне производње су објекти за смештај механизације, репроматеријала, смештај и чување готових пољопривредних производа, пластеници, стакленици, стаје, и то: *објекти за гајење животиња* (стаје за гајење коња, штале за гајење говеда, објекти за гајење живине, коза, оваца и свиња, као и објекти за гајење голубова, куних, украсне живине и птица); *пратећи објекти за гајење домаћих животиња* (испусти за стоку, бетонске писте за одлагање чврстог стајњака, објекти за складиштење осоке); *објекти за потребе гајења и приказивање старих аутохтоних сорти биљних култура и раса домаћих животиња, објекти за гајење печурака, пужева и риба; објекти за складиштење сточне хране* (сеници, магацини за складиштење концентроване сточне хране, бетонирани силио јаме и силио тренчеви);

објекти за складиштење пољопривредних производа (амбари, кошеви) и други слични;

- простора и објеката за развој интензивне или еколошке пољопривредне производње (помоћни објекти за потребе прегонске испаше стоке - летњи торови са надстрешницама; специјализованог ратарства - склоништа са оставама репроматеријала и алата; и сл.);
- помоћних и службених објеката за потребе других комплементарних активности – шумарства (шумске куће, лугарнице, расадници); узгоја дивљачи и рибе (хранилишта, склоништа, мрестилишта); водопривреде; саобраћаја; заштите од елементарних непогода (склоништа);
- објеката на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе;
- изградња објеката и коридора саобраћајне инфраструктуре (јавни путеви, путни објекти и саобраћајне површине, уз сагласност надлежног органа) и то првенствено на земљишту ниже бонитетне класе, као и изградња и проширење пољских путева који доприносе рационалном коришћењу пољопривредног земљишта;
- изградња комуналне инфраструктуре (јавна расвета, водовод, канализација и др.) и комуналних објеката (гробља, сточне јаме) и то првенствено на земљишту ниже бонитетне класе;
- изградња електроенергетске и друге инфраструктуре;
- регулација водотокова и изградња објеката који служе за одбрану од поплава, за одводњавање и наводњавање земљишта, или за уређење бујичних вода;
- уређење изворишта вода по претходно прибављеним водопривредним условима и сагласностима од надлежних институција за њихову експлоатацију;
- у другим случајевима ако је утврђен општи интерес на основу Закона о пољопривредном земљишту и других прописа који регулишу материју
- објеката за производњу енергије из енергије сунца (соларни парк) и енергије ветра (ветрогенератори/ветроелектрана) без промене начина коришћења пољопривредног земљишта, у складу са законом;
- станица за напајање течним горивом и гасних станица;
- због проширења грађевинског подручја, у складу са просторним/урбанистичким планом.

Изградња објеката осталих намена дозвољена је по спроведеном поступку промене намене, на основу претходно донетог одговарајућег планског документа.

На пољопривредном земљишту је, дозвољено градити објекте за које је утврђен општи интерес на основу закона, без обзира на катастарску класу пољопривредног земљишта, из члана 69 став 7 *Закона о планирању и изградњи*, односно могу се градити објекти из члана 2 (привредно-индустријски комплекси, линијски инфраструктурни објекат-линијска инфраструктура, подземни делови инфраструктуре и система за наводњавање, комунална инфраструктура, електроенергетски објекти), електронски објекти или комуникационе мреже и уређаји, и постављати трансформаторске станице 10/0,4 kV, 20/04 kV, 35/0,4 kV и 35/10 kV, мерно-регулационе станице за гас код потрошача, електродистрибутивни, електропреносни, анемометарски и метеоролошки стубови, као и стубови електронских комуникација, без обзира на класу пољопривредног земљишта, без потребе прибављања сагласности министарства надлежног за послове пољопривреде. За потребе изградње наведених објеката примењују се одредбе Закона о планирању и изградњи које се односе на парцелацију/препарцелацију и исправку граница суседних парцела, као и одредбе о одступању површине или положаја предвиђених овим планом за објекте из члана 2 (привредно-индустријски комплекси, линијски инфраструктурни објекат-линијска инфраструктура, подземни делови инфраструктуре и система за наводњавање, комунална инфраструктура, електроенергетски објекти), електронских објеката или комуникационих мрежа и уређаја, као и одредбе о непостојању потребе парцелације/препарцелације за објекте

из члана 69, ставови 2, 3, 4 и 5 Закона о планирању и изградњи, уколико су применљиве у зависности од врсте објеката.

Уколико постоји плански основ о промени намена земљишта у грађевинско земљиште примењује се одредба члана 83 став 2 Закона о планирању и изградњи, где је прописано да ступањем на снагу планског документа власници тог земљишта стичу права и обавезе прописане овим законом и подзаконским актима донетим на основу закона, без обзира на чињеницу што орган надлежан за упис на непокретностима и правима на њима није спровео промену у јавној књизи о евиденцији непокретности и права. Грађевинско земљиште коме је намена промењена у складу са ставом 2 овог члана, може се користити и у друге сврхе, до привођења земљишта планираној намени. Исто је прописано и одредбама члана 88 став 9 Закона о планирању и изградњи.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: Простори и објекти за развој интензивне или еколошке пољопривредне производње (помоћни објекти за потребе прегонске испаше стокe - летњи торови са надстрешницама; специјализованог ратарства - склоништа са оставама репроматеријала и алата; и сл.). Помоћни и службени објекти за потребе других комплементарних активности – шумарства (шумске куће, лугарнице, расадници); узгоја дивљачи и рибе (хранилишта, склоништа, мрестилишта); водопривреде; чисте енергетике; саобраћаја; заштите од елементарних непогода (склоништа).

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена - садржаји и објекти који нису наведени у претходним ставовима и све делатности које угрожавају основну намену и животну средину негативним утицајима (бука, вибрације, гасови, мириси, отпадне воде и друга штетна дејства). Забрањено је дубоко фундаирање објеката, изградња подземних етажа и употреба био-неразградивих или материјала који у фази труљења ослобађају токсичне материје. Забрањена је и изградња објеката који својом величином и изгледом нарушавају амбијенталне вредности, као и објеката који не испуњавају услове заштите природе и еколошке услове.

Услови за формирање парцеле: Пољопривредна парцела је постојећа са директном или индиректном везом са јавним путем, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену.

Обрадиво пољопривредно земљиште не може да се уситни на парцеле чија је површина мања од 0,5 ha (обрадиво пољопривредно земљиште уређено комасацијом не може да се уситни на парцеле чија је површина мања од 1 ha) у складу са важећим Законом о пољопривредном земљишту. Дозвољено је укрупњавање пољопривредних парцела при чему није ограничена горња граница величине парцеле.

Типологија објеката – Објекти намењени пољопривредној производњи су слободностојећи објекти (стамбени и производни) или групације слободностојећих објеката међусобно функционално повезаних (производни).

Положај објеката у односу на регулациону линију: Минимално растојање између објекта и границе парцеле јавног пута је 5 m од локалног пута, односно 10 m од државног пута II реда. За парцеле са индиректним прилазом јавном путу (преко приватног пролаза) положај објекта се утврђује у складу са правилима Просторног плана.

Положај објеката у односу на границе парцеле: Најмање дозвољено растојање слободностојећег објекта и границе суседне парцеле износи 3,5 m на делу северне оријентације, односно 6,5 m на делу јужне оријентације.

Међусобна удаљеност објеката: За позиционирање *производних објеката* који су у функцији пољопривреде примењују се следећа минимална заштитна одстојања:

- минимална међусобна удаљеност слободностојећих пољопривредних објеката на суседним парцелама је 10 m, а на истој парцели 15 m.
- удаљеност слободностојећих пољопривредних и суседних стамбених, јавних и других објеката високоградње, одређује се у односу на потребне услове заштите животне средине, а најмање је 30 m.

- удаљеност производних објеката у функцији пољопривреде од грађевинског подручја насеља износи најмање 100 m (не односи се на стакленике, пластенике и силосе), а од саобраћајнице у складу са Законом о јавним путевима, а не мање од 10 m.
- одстојање између стамбених објеката и ораница (воћњака) који се интензивно третирају вештачким ђубривом и пестицидима је минимум 800 m.

У заштитном појасу између границе пољопривредне парцеле и водотока од 10 m није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива.

Удаљеност објеката за узгој стоке (интензиван узгој свиња, говеда, живине), одређује се у складу са техничким нормативима и законском регулативом која третира ову област, а износи најмање 40 m од државних путева, 200 m од стамбених објеката и водотокова, односно 500 m од изворишта водоснабдевања. Ови објекти се не могу градити на заштићеним подручјима природе и водозащитним подручјима.

Позиција *објеката за узгој стоке (сточне фарме)* одређује се у складу са капацитетом објекта и положајем објекта у односу на насеље. Објекти за узгој стоке, перади и крзнаша које имају преко 50 условних грла не могу се градити на заштићеним подручјима природе и на подручју водозащитних зона.

Минимална заштитна одстојања између границе комплекса сточне фарме и објеката у суседству су:

- од стамбених зграда, државних путева 1. и 2. реда, као и речних токова – 200 m; и
- од изворишта водоснабдевања – 800 m.

Наведена растојања могу бити и већа ако то покаже процена утицаја на животну средину за фарме са преко 500 условних грла, као и објекти од општег интереса утврђени на основу закона.

Минимални капацитет основне производње уз који може да се одобри изградња објекта примарне дораде или прераде (кланица, хладњача, и сл.) износи 100 условних грла.

Изграђеним пољопривредним земљиштем сматра се пољопривредно земљиште на коме су изграђени објекти у функцији пољопривредне производње, прераде и пласмана, као и објекти становања власника/корисника парцеле. На рефералној карти бр. 1: - Посебна намена простора (P=1:25.000) су на основу ортофото снимка приказани евидентирани изграђени објекти изван грађевинског подручја. С обзиром на немогућност потпуног евидентирања свих изграђених објеката и за остале изграђене, а графички неутврђене објекте, важе иста правила за све објекте на пољопривредном земљишту.

Урбанистички параметри: Највећи дозвољени индекс заузетости парцеле је 50%.

Висина објеката: Максимална дозвољена висине је 7 m.

Услови за изградњу других објеката на парцели: Могућа је изградња више пољопривредних, помоћних и пратећих објеката на парцели.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Приступ парцели на јавну саобраћајницу се остварује непосредно, преко приступног/пољског пута, или посредством службености пролаза. За смештај возила и машина за потребе садржаја и објеката на парцели обезбеђује се простор на сопственој парцели, изван површине јавног или пољског/приступног пута.

Ограђивање и одводњавање: Дозвољено је ограђивати парцелу на којој се налази пољопривредни објекат, а ограду прилагодити врсти и намени објекта и окружењу. Одводњавање површинских вода са парцеле врши се слободним падом према јавној површини. Површинске и друге отпадне воде из парцеле одводе се регулисано до ђубришне јаме.

Архитектонско обликовање: Архитектонско обликовање објеката прилагодити традиционалној архитектури народног градитељства, али и потребама савремене пољопривредне производње. Максимално примењивати аутохтоне грађевинске материјале.

Третман постојећих објеката

За постојеће објекте изграђене на пољопривредном земљишту изван планираних граница грађевинских подручја дозвољена је:

- доградња и надградња постојећег стамбеног објекта са максималним урбанистичким параметрима за део стамбеног дворишта:
 - спратност објекта $\text{П}+1+\text{Пк}$
 - индекс заузетости стамбеног дворишта 40%
 - постојећа грађевинска линија
- доградња и реконструкција објеката економског дворишта са максималним урбанистичким параметрима:
 - спратност објекта $\text{П}+1$
 - индекс заузетости стамбеног дворишта 40%
 - међусобна одстојања објеката и одстојања од границе парцеле у складу са важећим правилником
- постојећи објекти нестамбене намене могу се реконструисати за потребе постојеће и компатибилне намене уз максималну доградњу од 10% постојећег габарита и са максималном спратношћу до $\text{П}+1$.
Обавезни услов за функционисање објекта нестамбене намене је решавање одводње отпадних вода, на еколошки прихватљив начин, унутар властите парцеле, или у складу са условима надлежног предузећа.

Претварање пољопривредног у грађевинско земљиште

Претварање пољопривредног земљишта у грађевинско земљиште је могуће само у складу са *Законом о пољопривредном земљишту*.

За изградњу објеката инфраструктуре и објеката за производњу у функцији пољопривредне производње и прераде са листе 1 *Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину* претварање пољопривредног земљишта у грађевинско земљиште је могуће само израдом Плана детаљне регулације.

За изградњу објеката у функцији пољопривредне производње, чувања, прераде и пласмана пољопривредних производа: магацини репроматеријала (семе, вештачка ђубрива, саднице и сл.), објекти за смештај пољопривредне механизације, објекти за производњу воћа и поврћа у затвореном простору (стакленици, пластеници), објекти за производњу гљива, рибњази, сушаре за воће и поврће, хладњаче, објекти за финалну прераду пољопривредних производа и објекти намењени за интензиван узгој стоке, перади и крзнаша (фарме, кланице и сл.) дозвољена је изградња без промене намене пољопривредног земљишта.

У случају формирања новог повремениог становања (викенд становања) зона се не може формирати за мање од десет објеката и за њу је обавезна израда Плана детаљне регулације, а уколико су у обухвату уређајних основа за села, важе правила прописана за свако конкретно село у оквиру уређајних основа.

Изградња мреже и објеката инфраструктуре као и објеката у функцији објеката инфраструктуре је дозвољена у коридорима саобраћајница уз сагласност надлежног управљача пута.

Изградња и формирање новог пољопривредног домаћинства изван утврђене границе грађевинског подручја насеља је могућа у складу са *Законом о пољопривредном земљишту*.

Стамбени објекти у функцији пољопривредне производње, изван грађевинског подручја, могу се градити на пољопривредном земљишту само за властите потребе пољопривредног домаћинства и у функцији обављања пољопривредне делатности.

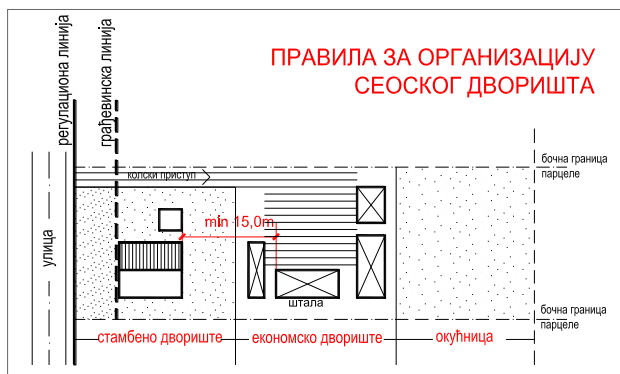
Општи услови за нове објекте на пољопривредном земљишту:

1) *за појединачне објекте у функцији пољопривреде:*

- максимална бруто површина ових објеката утврђује се према односу 1 m² бруто површине објекта на 50 m² парцеле;
- удаљеност пољопривредних објеката од насеља не може бити мања од 500 m од грађевинског подручја насеља и туристичких центара. Одредба о минималној удаљености од грађевинског подручја не односи се на стакленике и пластенике;
- пољопривредне зграде за узгој стоке не могу се планирати у насељу. Минимална удаљеност грађевина за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша од грађевинског подручја насеља износи 500 m;
- објекти за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша које имају преко 50 условних грла се не могу градити на заштићеним подручјима природе и на подручју водозащитних зона;
- остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са законом и одговарајућим подзаконским актима;

2) *за стамбене објекте пољопривредног домаћинства:*

- на пољопривредном земљишту може се организовати пољопривредно домаћинство и то са стамбеним и економским двориштем на парцели;
- изградња пољопривредног газдинства дозвољава се на парцелама индивидуалних пољопривредних произвођача у виду изградње нових или доградње и адаптације постојећих пољопривредних газдинстава;
- не дозвољава се изградња нових пољопривредних газдинстава на просторима коридора планираних инфраструктурних капацитета који су дефинисани важећом просторно планском документацијом, на просторима специјалне намене и просторима заштићених делова природе и заштићених културних добара;
- максимална бруто развијена грађевинска површина (БРГП) стамбеног објекта пољопривредног домаћинства је 200 m², а спратност је П+1+Пк;
- за пољопривредна домаћинства која се баве етно-туризмом смерштај туриста могуће је организовати у оквиру објекта домаћинства или појединачних објеката (бунгалова) у оквиру стамбеног дела дворишта, при чему је препоручена максимална површина бунгалова 30 m² а пратност П+1+Пк;
- помоћни објекти као што су летња кухиња, надстрешница, остава, гаража могу бити максимално до 50 m² површине и спратности П;
- грађевински део газдинства, односно грађевински објекти морају бити удаљени од јавних саобраћајница у складу са прописима који регулишу област саобраћајне инфраструктуре;
- препоручује се да грађевински објекти буду изграђени од чврстог материјала и да буду приземни (са подрумом/сутереном уколико услови терена дозвољавају);
- препоручује се просторно раздвајање стамбеног и економског дела газдинства, а нарочито објеката намењених сточарској производњи, као и подизање заштитног зеленила;
- ниво опремљености простора биће усклађен са могућностима дате локације и могућностима власника да финансира изградњу и опремање објеката и простора;
- препоручује се висок ниво опремљености газдинства који подразумева: изграђен приступни пут са чврстом подлогом; подигнуту ограду око грађевинског дела газдинства; обезбеђено снабдевање питком водом и изграђеност одговарајућих водоводних инсталација у стамбеном објекту и објектима сточарске производње; регулисање одвођења отпадних вода; просторно разграничење стамбеног и баштенског дела од дела намењеног сточарској производњи; уређен простор за одлагање чврстог дела сточног отпада; изграђен објекат за прикупљање осоке; поплочан дворишни плато стамбеног дела и дела намењеног за сточарску производњу;

Слика бр. 1: Правила за организацију сеоског дворишта

Стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, надстрешница, септичке јаме, бунари, ограде и слично).

Растојање грађевинске од регулационе линије за стамбени објекат износи за нови слободностојећи објекат најмање 5 m с тим да се растојање може другачије одредити кроз локацијске услове

- за стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се локацијским условима;
- најмање дозвољено растојање габарита стамбеног објекта и линије суседне парцеле износи 4 m;

3) за економске објекте пољопривредног домаћинства:

- економски објекти у економском дворишту су производни објекти за прераду пољопривредних производа и објекти за складиштење пољопривредних производа: пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране објекти за смештај стоке (сточне стаје - живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници и објекти намењени исхрани стоке, и сл);
- помоћни објекти уз економске објекте су гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила, испусти за стоку, ђубришне јаме – ђубришта, пољски клозети, и сл);
- локацијским условима утврђује се позиција економских и помоћних објеката у односу на грађевинску линију уз примену најмањих дозвољених растојања у овим правилима;
- растојања за нове помоћне и економске објекте у односу на границу суседне парцеле када се економски објекти и економско двориште суседних парцела, непосредно додирују, износи најмање 1,5 m;
- када се економско двориште једне парцеле непосредно наслања на стамбено двориште друге парцеле (за нове објекте), примењују се правила о међусобној удаљености објеката;
- међусобна удаљеност објеката износи од стамбеног објекта до сточне стаје, најмање 15 m, од стамбеног објекта до ђубришта и пољског клозета најмање 20 m;
- друга међусобна растојања економских и помоћних објеката зависе од облика организације економског дворишта, уз услов да прљави објекти буду оријентисани тако да доминантни ветрови дувају од чистих објеката;
- живи извор воде на парцели мора бити на вишој коти од ђубришта и пољског клозета, а најмање растојање износи 20 m – 25 m;

4) за објекте на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе морају се испунити следећи услови:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да имају везу са јавним путем;
- да нису за последњих 20 година служили за сточна гробља и јавно ђубриште;
- да има посебно издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу;
- препоручена величина простора зависи од обима и врсте промета животиња водећи рачуна да се просечно одређена површина повећа за 15% површине на име путева, манипулативних и санитарних објеката: по грлу крупних животиња 2 m²; по телету 1,2 m²; по овци, односно свињи преко 50 kg, 1 m²; по јагњету и прасету 0,5 m²;

- 5) за објекте инфраструктуре и саобраћајнице у складу са просторним или урбанистичким планом;
- 6) за изградњу објеката за производњу енергије из обновљивих извора (сунце, ветар) у складу са законом, просторним/урбанистичким планом;
- 7) за изградњу због проширења грађевинског подручја у складу са просторним или урбанистичким планом;
- 8) за станице за напајање течним горивом и гасне станице у складу са правилима за станице за напајање течним горивом и гасне станице из правила грађења на грађевинском земљишту из овог просторног плана, искључиво у складу са законом.

Посебни услови за појединачне објекте у функцији пољопривреде

Пољопривредним објектима сматрају се објекти намењени ратарској, сточарској, повртарској, воћарско-виноградарској, рибањачкој и осталим видовима пољопривредне производње.

Избор локације за изградњу пољопривредних објеката извршити након потпуне анализе природних карактеристика (педолошких, геолошких, метеоролошких, хидролошких, рељефа и др.).

При избору локације за изградњу пољопривредних објеката водити рачуна о квалитету земљишта и где год је то могуће објекте лоцирати на земљиштима нижих бонитетних карактеристика.

За све пољопривредне објекте већих капацитета неопходна је израда Студије утицаја објеката на животну средину.

Виноградарске и воћарске куће

На парцели плодног земљишта, која је према начину коришћења сврстана у културу воћњак, односно виноград, дозвољена је изградња воћарско-виноградарске кућице, бунара, пољског WC-а, оставе за смештај алата, воћа и поврћа, цвећа и слично, уз обезбеђивање следећих услова:

- минимална величина парцеле на којој се може одобрити изградња ових објеката износи 2500 m²;
- најмање 70% површине парцеле мора се користити као виноград, воћњак, повртњак или цвећњак;
- површина воћарско-виноградарског објекта износи максимум 30 m²;
- дозвољена је изградња надстрешнице, лође, трема, пергола испред и у склопу објекта, који уколико нису застакљени или затворени, не улазе у састав дозвољене површине објекта;
- спратност објекта је П+Пк;
- објекат може имати подрум или сутерен, уколико то геотехнички и хидротехнички услови дозвољавају;
- објекат треба градити претежно од лаких материјала, са већом употребом природног материјала, а форму објекта прилагодити традиционалном облику овог поднебља;
- кров мора бити кос без назитка (нагиб крова мин. 30°, а макс. 40°), са покривачем од црепа, ћерамиде, теголе и слично;
- минимална удаљеност од границе суседне парцеле је 1 m а од суседног објекта 10 m;
- ограда може бити жива зелена или транспарентна (жичано плетиво и сл. комбиновано са зеленилом), висине 1,4 m, која се поставља тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде;
- површина оставе за смештај грождја, воћа и поврћа, механизације и алата, може бити максимум 100 m², а спратности П (приземље);

У воћарско – виноградарским зонама могућа је изградња објеката локационо везаних за сировинску основу (прерада и финална обрада производа), као и објеката намењених

туризму (формирање атрактивног и туристичким потребама примереног туристичког производа), уз обавезну израду урбанистичког плана.

Стакленици, пластеници

У циљу побољшања пољопривредне производње на пољопривредном земљишту је дозвољена изградња или постављање стакленика и пластеника.

Минимална удаљеност оваквих објеката од међних линија је 5 m.

Парцеле се могу ограђивати транспарентном оградом висине максимално 2,2 m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1 m од међне линије.

Објекти намењени ратарско-повртарској производњи и објекти за смештај пољопривредне механизације, репроматеријала, смештај и чување готових пољопривредних производа (пољопривредне економије, машински парк)

Овим објектима сматрају се објекти за смештај пољопривредне механизације, објекти за складиштење пољопривредних производа, објекти за производњу и прераду пољопривредних производа и остали објекти у функцији ратарско-повртарске производње.

Објектима за смештај пољопривредне механизације сматрају се затворени простори и надстрешнице у којима се смешта механизација ради чување и одржавања.

Објектима за складиштење сматрају се све врсте складишта (силоси, трапови, подна складишта, хладњаче и др.).

Минимална удаљеност ових објеката од државног пута магистралног значаја је 20 m, а од државног пута регионалног значаја је 10 m.

Минимална удљеност објеката од суседне парцеле је 10 m.

Максимални индекс заузетости парцеле је 30, максимални индекс изграђености је 0,3.

Максимална спратност објеката је II, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Минимална величина парцеле за изградњу ових објеката дефинише се величином самог објекта и не може бити мања од 0,5 ha.

Парцеле се могу ограђивати транспарентном оградом висине максимално 2,2 m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1,0 m од међне линије.

Дозвољена је изградња наведених објеката уз примену хигијенско-техничких, еколошких, противпожарних и других услова и комплетну инфраструктурну опремљеност: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације, водонепропусна септичка јама и др.

Ови објекти условљени су са провером инфраструктурне опремљености и изградом процене утицаја објеката на животну средину.

Задржавају се постојећи простори ратарских економија за смештај пољопривредне механизације, уз примену законски прописаних услова.

Постојећи комплекси за ратарску производњу могу се реконструисати и дограђивати. Уређење постојећих комплекса могуће је за све случајеве у којима је дефинисан приступ комплекса на јавну саобраћајну и комуналну инфраструктуру.

За прање објеката и путева може се користити и вода која не испуњава прописане стандарде за пијаћу воду.

Одвођење отпадних вода вршиће се тако што ће се:

- атмосферске воде уливати у канализацију или у природни реципијент без пречишћавања,
- отпадне воде које настају током производног процеса или прања објеката и опреме обавезно сакупљати у водонепропусне испусте и пречишћавати пре испуштања у природне реципијенте;
- одвод отпадне воде на обрадиве површине мора бити у складу са прописима којима се уређује заштита животне средине;
- фекалне воде сакупљати у одвојене септичке јаме или испуштати у канализацију.

Фарме-објекти за узгој стоке

Фарма, према *Правилнику о ветеринарско-санитарним условима објеката за узгој и држање копитара папкара, живине и кунића* („Службени гласник РС”, бр. 81/06) јесте газдинство у коме се држи или узгаја 20 и више грла копитара, папкара (20 и више грла говеда, 100 и више грла свиња, 150 и више грла оваца и коза) или 350 и више јединки живине и кунића и може да се гради на:

- локацији која се налази на подручју и у зони која, у зависности од врсте и броја животиња, као и еколошких услова не угрожава, нити би била угрожена од стамбених и других објеката у ближој или даљој околини,
- компактном земљишту које не сме бити подводно и које мора имати добре отоке атмосферских вода,
- локацији која се налази изван зоне која може бити угрожена поплавом и клизањем терена.

Удаљеност фарми од грађевинског реона, спортско-рекреативних и других јавних комплекса, као и међусобна удаљеност фарми различите врсте стоке, мора бити у складу са Законом и правилницима који регулишу ову област.

Изградњу и реконструкцију објеката пољопривредне производње (фарми) вршити имајући у виду и следеће услове за избор локације:

- објекте треба лоцирати на мање квалитетним типовима земљишта, а уколико ово није могуће према предностима осталих локационих фактора,
- локацију одабирати у складу са морфолошким условима и потребама функционисања фарме, могућностима прикључка на саобраћајну и осталу техничку инфраструктуру (предност дати равнијим теренима када су у питању веће фарме, локацијама које имају могућност обезбеђења комбиноване исхране за крупније животиње у близини ливада и пашњака нпр., могућност лаког приступа уз атарске и друге путеве, могућност трајног решења прихвата површинских и подземних вода – у непосредној близини канала

Фарма мора да буде изграђена тако да омогући одговарајуће микроклиматске и зоохигијенске услове зависно од врсте животиња.

На фармама је дозвољена изградња економских објеката у функцији сточарске производње, уз примену санитарно-ветеринарских, хигијенско-техничких, еколошких, противпожарних и других услова, комплетну инфраструктурну опремљеност и уз примену прописа за овакву врсту објеката.

Сви објекти намењени држању и узгоју стоке морају бити пројектовани и грађени према нормативима и стандардима за изградњу ове врсте објеката.

Круг фарме мора да:

- буде довољно простран, да одговара капацитету, броју и величини изграђених објеката како би се обезбедила њихова функционална повезаност и међусобна удаљеност;
- величину парцеле дефинисати спрам капацитета и врсте производње, с тим да се мора обезбедити довољно простран круг који ће омогућити повезаност свих делова фарме;
- максимални индекс заузетости парцеле је 30, максимални индекс изграђености је 0,3;
- минимална удаљеност економских објеката од суседних парцела је 10 m;
- максимална спратност објеката је П+Пк;
- у оквиру фарме морају се обезбедити два одвојена блока и то технички део (објекти за запослене, пословни објекти, објекат за боравак као и потребни пратећи објекти - котларнице, машинске радионице, складишта, просторије за ветеринарске прегледе, посебан простор за принудна клања, одлагање уинулих животиња и др.) и изоловани производни део (објекти за узгој стоке који морају бити подељени по категоријама стоке и то за приплодне животиње, за узгој подмлатка и за тов);
- има улаз који је контролисан или под надзором и на којем се обавезно води

евиденција о уласку и изласку људи, животиња и возила из круга фарме;

- буде ограђен оградом висине максимум 2,2 m која спречава неконтролисан пролазак људи и животиња; ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1 m од међне линије;
- буде уредно и редовно одржаван.

Комплекс фарме мора бити обезбеђен свом потребном инфраструктуром: санитарном водом, унутрашњом канализационом мрежом, електроенергетским инсталацијама унутрашњим саобраћајницама, приступним путевима и др.

Повезивање фарме са мрежом јавних саобраћајница обезбедити приступним путем минималне ширине 5 m. На уласку на фарму изградити дезинфекциону баријеру минималне дужине 5 m.

Путеви (спољни и унутрашњи) морају да испуњавају следеће услове:

- прилазни путеви и путеви у кругу фарме морају да буду довољно широки и изграђени од чврстог материјала или морају да имају подлогу од шљунка;
- испред сваког објекта на фарми мора бити бетонирани или асфалтирани површина за лакше кретање возила;
- путеви у кругу фарме морају бити погодни за чишћење и прање, а уз њих мора да се налази довољан број хидраната и сливника;
- унутрашње саобраћајнице градити тако да се обезбеди кружни саобраћај и да се одвоје правци допреме хране и одвоза животиња и ђубрета: путеви који се користе за довоз животиња, хране за животиње, чистих простирки и опреме не смеју да се укрштају са путевима који се користе за одвоз стајског ђубрива, отпадних вода и лешева животиња.

Такође, фарма мора бити снабдевена довољном количином воде за пиће из јавног водовода или сопственог бунара, која мора бити контролисана и мора испуњавати стандарде прописане за пијаћу воду.

Обавезна је изградња унутрашње и спољне хидрантске противпожарне мреже.

За прање објеката и путева може се користити и вода која не испуњава прописане стандарде за пијаћу воду.

Одвођење отпадних вода вршиће се тако што ће се:

- атмосферске воде уливати у канализацију или у природни реципијент без пречишћавања;
- отпадне воде које настају током производног процеса или прања објеката и опреме обавезно сакупљати у водонепропусне испусте и пречишћавати пре испуштања у природне реципијенте;
- одвод отпадне воде на обрадиве површине мора бити у складу са прописима којима се уређује заштита животне средине;
- фекалне воде сакупљати у одвојене септичке јаме или испуштати у канализацију.

Простор за одлагање и збрињавање стајског ђубрива из објекта мора бити смештен, односно изграђен тако да се спречи загађивање околине и ширење узрочника заразних болести животиња и људи, насупрот правцу главних ветрова и мора да буде удаљен најмање 50 m од објекта за узгој животиња.

Фарма са више од 100 условних грла копитара и папкара мора да има одвојен колски и пешачки улаз.

На колском и пешачком улазу морају бити изграђене дезинфекционе баријере димензија 6,0x3,0x0,25 m и 1,0x0,5 x0,05 m и испуњене воденим раствором дезифицијенса.

Дезинфекционе баријере морају бити изграђене на начин који омогућава њихово чишћење и прање, као и испуштање раствора кроз дренажни отвор.

На фарми је неопходно обезбедити и простор, односно просторије за смештај, сортирање и складиштење хране за животиње.

Постојећи комплекси за сточарску производњу могу се реконструисати и

дограђивати. Уређење постојећих комплекса могуће је за све случајеве у којима је дефинисан приступ комплекса на јавну саобраћајну и комуналну инфраструктуру.

Постојеће фарме које не могу да задовоље прописане мере за коришћење, пренамениће се у друге садржаје везане за пољопривредну производњу.

Објекти за потребе гајења и приказивања старих аутохтоних сорти биљних култура и раса домаћих животиња

Овакви објекти се могу формирати по принципу салаша.

Уколико се на локацији граде сточне стаје, удаљеност од грађевинског реона, спортско-рекреативних и других јавних комплекса мора бити у складу са Законом и другим правилницима који регулишу ову област.

Минимална удаљеност објеката од суседних парцела је 10 m.

Максимална спратност објеката је П+Пк, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Максимални индекс заузетости парцеле је 30%, максимални индекс изграђености је 0,3.

Парцеле се могу ограђивати транспарентном оградом висине максимално 2,2 m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1 m од међне линије.

Комплекс, мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације, водонепропусна септичка јама и др.

Објекти за гајење печурки и пужева

Изградња оваквих објеката је усмерена на мање квалитетном земљишту, а у складу са нормама и правилницима који регулишу ову област.

Минимална удаљеност објеката од суседних парцела је 10 m.

Максимална спратност објеката је П+Пк, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Парцеле се могу ограђивати транспарентном оградом висине максимално 2,2 m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1 m од међне линије.

Комплекс, мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације, водонепропусна септичка јама и др.

Рибњаци

Избор локације за изградњу рибњака вршити након претходних анализа расположивих количина и квалитета воде која ће се користити за пуњење рибњака.

За подизање рибњака на обрадивом пољопривредном земљишту потребна је сагласност министарства за пољопривреду, уз следеће основне техничке услове:

- границе рибњака морају бити означене видљивим ознакама;
- рибњак мора да располаже уређајима за упуштање и испуштање воде, уређајима за регулисање нивоа воде, као и уређајима који спречавају пролаз риба, рибље млађи и икре у или из рибњака;
- рибњак мора бити заштићен од поплава;
- за уклањање смећа и штетних отпадака из рибњака мора постојати уређено место или изграђен технички уређај, који онемогућава загађење рибњака и његове околине;
- приликом изградње одвојити окна по категоријама у складу са технологијом производње, младичњаке, товилишта и зимовнике;
- у саставу рибњака морају да постоје уливно-изливни објекти, уставе, аератори, хранидбене платформе и насипи који спречавају продор спољних вода у комплекс рибњака;
- у оквиру техничког дела неопходно је обезбедити посебну просторију за ветеринарске прегледе и дневно праћење здравственог стања и прираста популације;

- уколико постоји могућност комплекс рибњака треба да буде ограђен.

Објекти намењени преради и финалној обради пољопривредних производа

Изградња производних објеката могућа је на земљишту од VI и више, бонитетне класе, ради груписања објеката, односно комплекса који у погледу простора, саобраћаја, инфраструктуре или радног процеса, могу потенцијално да угрозе стање животне средине у насељима.

Организација оваквих објеката је омогућена и на постојећем изграђеном земљишту које се користи као пољопривредна економија или фарма, а у складу са прописима и нормама који дефинишу одређену делатност.

Објекти намењени преради и финалној обради производа пољопривредне производње, се могу градити и уз пољопривредне објекте, како би се заокружио производни циклус, а у складу са прописима и нормама.

Новоформиран комплекс прераде и финалне обраде пољопривредних производа, мора имати довољно простора за потребе одвијања производног процеса, одговарајућу комуналну инфраструктуру и мора задовољити услове заштите животне средине (земље, воде и ваздуха).

Морају имати: приступни пут са тврдом подлогом мин. ширине 5 m до мреже јавних путева; морају бити снабдевени инсталацијама неопходним за производни процес; загађене отпадне воде морају се претходно пречистити пре испуштања у природне реципијенте; неоргански отпад мора се одвозити на одговарајуће депоније, а органски на даљу прераду.

У оквиру зоне, комплекса или парцеле могу се планирати пословни објекти, производни, складишни, економски, услужни и објекти снабдевања.

Индекс изграђености треба да је макс. 1 а индекс искоришћености земљишта макс. 70%.

Дозвољена спратност објеката је: за производне П, П+1; за пословне П, П+1; за складишне П и за економске П.

Узгајалишта дивљачи

У атару се дозвољава подизање и постављање објеката за прихват, негу и исхрану дивљачи током целе године, као и објекти за прехранивање током зимског периода.

Уколико се граде на пољопривредном земљишту минимална парцела комплекса је 1 ha, или се задржава постојећа парцела, поштујући прописане услове Закона о пољопривредном земљишту.

Максимални индекс заузетости парцеле је 50%. Максимална спратност објеката је П+Пк са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају. Минимална удаљеност објеката од суседне парцеле је 10 m.

Парцеле се могу ограђивати транспарентном оградом висине максимално 1,8 m. Ограда и стубови ограде се постављају на удаљености од минимум 1 m од међне линије.

Комплекс мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације, водонепропусна септичка јама и др.

2.3. Правила грађења на шумском земљишту

Шумско земљиште је земљиште на коме се гаји шума (у државној или приватној својини), земљиште на коме је због његових природних особина рационалније гајити шуме, као и земљиште на коме се налазе објекти намењени газдовању шумама, дивљачи и остваривању општекорисних функција шума, које не може да се користи у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним законском регулативом.

Врста и намена објеката који се могу градити - На шумском земљишту је забрањена градња, изузев у случајевима прописаним *Законом о шумама*, када је на шумском

земљишту, искључиво на непошумљеним површинама (чистине, пропланци, девастиране површине уз пут и сл.), осим у зонама у којима је режимом заштите забрањена градња, дозвољена изградња:

- објеката у функцији шумске привреде и ловства и узгоја дивљачи (ловно-технички објекти за лов и контролу бројног стања дивљачи) и објеката за одржавање и експлоатацију шума;
- стамбених и економских објеката сопственика шума на површини до 10 ари;
- објеката инфраструктуре и саобраћајница у складу са режимима заштите природе;
- обновљивих извора енергије у складу са законом;
- за заштиту људи и материјалних добара од елементарних непогода и у функцији одбране земље.

Евентуалну изградњу планирати на оном шумском земљишту које не ужива висок степен заштите и пружа могућност за развој шумске привреде, ловства и сл.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена - на шумском земљишту је забрањена градња, осим за намене предвиђене Просторним планом и законом (поштујући одредбе Закона о шумама и услове Јавног предузећа „Србијашуме”), уз максималну заштиту шумског земљишта у заштитним шумским подручјим.

Компатибилни садржаји и врсте објеката - На подручју Просторног плана, у оквиру шумског земљишта које није обрасло шумом, МОГУЋА ЈЕ изградња објеката компатибилних основној намени:

- објекти у функцији екотуризма, рекреације и ловства;
- објекти за коришћење обновљивих извора енергије у складу са законом и експлоатације минералних сировина, ако је површина шума и шумског земљишта за ове намене мања од 15 ha;
- пратећи објекти (шанк-барови, надстрешнице, одморишта, стазе, просторије за опрему и сл);
- објекти за заштиту људи и материјалних добара од елементарних непогода и за потребе одбране земље.

Општи услови за објекте на шумском земљишту:

Услови за формирање парцеле: шумска парцела је постојећа, са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену;

Положај објеката у односу на регулациону линију и границе парцеле: минимално растојање од објекта до границе парцеле општинског и некатегорисаног пута је 5 m, до парцеле ДП II реда 10 m, а до парцеле ДП I реда 20 m;

Урбанистички параметри: највећи дозвољени индекс заузетости = 10%; максимална бруто развијена грађевинска површина објеката на парцели износи 400 m²; максимална бруто развијена грађевинска површина ловачких кућа до 100 m², а појединачних пратећих објеката, као и објеката у функцији ловства и узгоја дивљачи је 50 m²;

Спратност (висина) објеката: максимална спратност објеката је П+Пк, при чему максимална висина објеката (до слемена) не сме прећи 9 m (7 m за пратеће објекте);

Услови за изградњу других објеката на парцели: могућа је изградња више објеката основне и пратеће намене на парцели, у оквиру прописаних урбанистичких параметара;

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: приступ парцели на јавну саобраћајницу се остварује непосредно, преко приступног/шумског пута, или посредством службености пролаза. За смештај возила и машина за потребе садржаја и објеката на парцели, обезбеђује се простор на сопственој парцели, изван површине јавног или шумског/приступног пута;

Ограђивање: ради заштите од животиња, дозвољено је ограђивање непосредног окружења објеката по процени корисника објекта, заштитном транспарентном оградом до

висине 2,2 m; ограђивање парцела на шумском земљишту није дозвољено, осим привремено у циљу заштите ретких и проређених врста дивљачи;

Архитектонско обликовање: архитектонско обликовање објеката прилагодити природном амбијенту (шумско окружење, ловиште) и традиционалној архитектури народног градитељства, уз максималну примену аутохтоних природних грађевинских материјала;

Услови заштите суседних објеката, животне средине и други услови: у току извођења радова и при експлоатацији, водити рачуна о техничким и еколошким условима на суседним парцелама.

За објекте чија се изградња дозвољава важе следећа посебна правила грађења:

- 1) за објекте у функцији шумске привреде и ловства, као и за објекте сопственика шума (на површинама до 10 ара):
 - изградња мора бити усаглашена са плановима газдовања шумама у складу са законом;
 - величина појединачних објеката макс. 100 m² у основи бруто;
 - висина објеката до П+1;
 - материјал за изградњу природан и прилагођен шумском окружењу;
 - да имају везу са јавним путем;
 - да имају решен начин одвођења отпадних вода и водоснабдевање, као и снабдевање електричном енергијом и противпожарну заштиту (са прикључцима на комуналну мрежу или индивидуално из локалних извора, у складу са прописима и хигијенским стандардима прописаним за пољопривредна газдинства);
 - остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са законом и одговарајућим подзаконским актима;
- 2) за објекте инфраструктуре и саобраћајнице и обновљиве изворе енергије у складу са законом, просторним или урбанистичким планом.
- 3) за формирање заштитних шумских појасева на контакту:
 - изграђених/планираних стамбених зона и изграђених/планираних привредних зона;
 - канала и планираних привредних зона одређује се минимална ширина од 10 m и то увек у оквиру привредних зона.

Општи услови за остале објекте на земљишту које се граничи са шумским земљиштем

Посебно се наглашава да се остале намене и објекти који ће се реализовати у контактним зонама са шумским земљиштем, А У СКЛАДУ СА РЕЖИМИМА ЗАШТИТЕ ПРИРОДЕ, морају посебно пажљиво планирати и реализовати како њихова изградња и функционисање не би угрозили стање, квалитет и заштиту шума и остваривање основних функција шуме. Посебна пажња мора да се обрати приликом изградње објеката у функцији туризма, угоститељства и рекреације, станица за снабдевање горивом, као и при планирању проширења грађевинских подручја насеља.

- 1) за објекте у функцији туризма и рекреације (у складу са планом детаљне регулације или урбанистичким пројектом)
 - могу се градити објекти наведени у поглављу *IV Правила уређења, грађења и употребе земљишта, 2. Правила грађења, 2.1. Правила грађења на грађевинском земљишту, 2.1.3. Посебна правила, 2.1.3.2. Туристичка супроструктура и инфраструктура по правилима* из тог поглавља;
 - објекти би се градити на атрактивним локалитетима - врховима брда, коса, на акропољским позицијама и у близини шуме. Поред тога, дозвољена је изградња продавница (сувенира и др. садржаја), као и дечијих и спортских демонтажних објеката;
 - локалитети за нове објекте одредили би се у даљем процесу истраживања, кроз комплексну валоризацију природних услова, техничких и економских могућности;
 - у туристичким зонама и локалитетима у брежуљкастим и планинским и шумовитим пределима могућа је изградња омладинског дома, угоститељских, спортских, и

забавних садржаја спратности приземље, а за планинарски и омладински дом, поред призмеља, могућа је изградња потковља.

- примењени материјали треба да су дрво, камен и сл. прилагођени шумском окружењу;
 - приликом пројектовања и изградње објеката водити рачуна да се исти уклопе у амбијенталну целину.
 - услов за изградњу је да комплекси имају везу са јавним путем, а за све друге опције предвиђа се обавеза израде урбанистичког плана;
 - у оквиру зона предвидети подизање појасева заштитног зеленила,
 - остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са законом и одговарајућим подзаконским актима;
 - за изградњу ових објеката неопходна је израда урбанистичког плана/пројекта а у складу са законом, а уколико је потребно документи шумско–привредних основа ће се прилагођавати планским решењима која су предвиђена Просторним планом;
- 2) за станице за напајање течним горивом и гасне станице у складу са правилима за станице за напајање течним горивом и гасне станице из правила грађења на грађевинском земљишту из овог просторног плана, искључиво у складу са законом;
- 3) за изградњу због проширења грађевинског подручја у складу са просторним или урбанистичким планом.

Посебни услови за објекте на шумском земљишту

Ловишта и ловачке куће

Изградња ловних објеката ће се вршити у складу са ловном основом регистрованих ловишта.

У ловиштима предвидети:

- изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта;
- ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи;
- изградњу ловно-производних објеката;
- подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи. Подизањем једногодишњих или вишегодишњих засада на мањим површинама у ловишту створити услове који ће пружити уточиште, заклон и исхрану дивљачи. Једногодишње ремизе заснивати од различитих група једногодишњих биљака (легуминоза, властих трава или коренасто-кртоластих биљака). Вишегодишње ремизе подизати од мешовитих вишеспратних дрвенастих врста у зависности од услова средине. Вишегодишње ремизе ће сем стварања бољих услова за заштиту дивљачи, имати економску функцију (кроз пласман дрвне масе) и већу концентрацију дивљачи на малом простору.

Ловачке куће и ловно-производни објекти на шумском земљишту се могу градити у складу са плановима газдовања шумама и посебним прописима којима се уређује област дивљачи и ловства, применом правила уређења и грађења из овог Просторног плана.

Ловачке куће

Ловачке куће, односно ловачки домови, могу се градити на шумском земљишту када је то утврђено планом развоја шумског подручја. Објекат мора бити у складу са овим Просторним планом, под условом да не изазове трајна оштећења, загађивање или на било који други начин деградирање заштићених природних добара и животне средине.

Морају се обезбедити: прикључење парцеле на јавни/некатегорисани пут, снабдевање водом, електричном струјом и водонепропусна септичка јама. Максимална БРГП објекта је 100 m², а дозвољена спратност је П+Пк. Спољашњом обрадом објекта (применом природних

материјала, примерених, пастелних боја и поштовањем карактеристика традиционалне архитектуре) тежити уклапању објекта у околни пејзаж.

Изградња ловачких кућа и ловних објеката дозвољава се само ловачким удружењима и ловачким друштвима у оквиру ловишта којим газдују.

Ловно-производни објекти - фазанерије

Ловно-производни објекти у виду фарми за производњу фазанске дивљачи могу се градити на шумском и пољопривредном земљишту. Локације и објекти за ову намену морају испуњавати ветеринарско-санитарне услове прописане за узгој ове врсте дивљачи, а изградњом објеката и делатношћу не смеју се угрозити природне вредности и животна средина.

Дозвољена спратност објеката је II, а минимална удаљеност објеката од суседне парцеле је 10 m. Комплекс мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације и водонепропусна септичка јама. Дозвољено је ограђивање транспарентном оградом, висине макс. 1,8 m, постављеној на граници парцеле, односно на удаљености од минимум 1 m од међне линије, уколико се граничи са обрадивим пољопривредним земљиштем.

Визиторски центри

(изузев Центра за промоцију планине Ртањ, за који су овим Просторним планом прописана детаљна правила уређења и грађења)

Објекте за едукативно туристичку презентацију природних вредности - визиторске центре, планирати као монтажно-демонтажне објекте чије је коришћење и изградња пратећих инфраструктурних објеката на начин којим се не угрожавају природне вредности.

Визиторски центар се састоји од осматрачнице са терасама за осматрање на одређеним нивоима али и са наткривеним простором за седење, у виду летње учионице. Спратност објеката је II, с тим што се висина осматрачница одређује по потреби. У градњи садржаја визиторског центра треба да доминира дрво и то као материјал од којих ће се изводити како конструктивни елементи, тако и фасаде, кровни покривач, па чак и урбани мобилијар. Комплексе опремити саобраћајном и осталом комуналном инфраструктуром такође у еко коинцепту, усаглашено са условима заштите природе из овог Плана

Остала правила

Уколико се Планом предвиђа промена намене површина дефинисаних планским документом у шумарству, неопходно је, према члану 22 Закона о шумама, извршити измене и допуне Основа газдовања шумама за одговарајућу газдинску јединицу. Трошкове измена и допуна сноси подносилац захтева на чију иницијативу се оне врше. Промена намене шума и шумског земљишта одређена је чланом 10 Закона о шумама. Накнада за промену намене шума и шумског земљишта дефинисана је чланом 50, а висина накнаде је уређена чланом 52 Закона о накнадама за коришћење јавних добара („Службени гласник РС”, бр. 95/18, 49/19 и 86/19 — усклађени дин.изн., 156/20 - усклађени дин.изн., 15/21 - усклађени дин.изн., 92/23 и 120/23 - усклађени дин.изн.).

Потребно је поштовати сву законску и подзаконску регулативу из области заштите животне средине и заштите природе тако да планска решења имају што мањи утицај на животну средину и амбијентални простор.

Сходно *Правилнику о шумском реду* („Службени гласник РС”, бр 38/11, 75/16, 94/17 и 87/21) сеча стабала, израда, извоз, изношење и привлачење дрвета и други начин померања дрвета са места сече, врше се у време и на начин којим се обезбеђује најмање оштећење околних стабала, подмлатка, земљишног покривача, остале флоре, фауне и објеката, као и спречавање загађивања земљишта органским горивима и моторним улем. За било какву

активност у шуми и на шумском земљишту потребно је прибавити сагласност ЛП „Србијашуме”.

2.4. Правила грађења на водном земљишту

Водно земљиште је земљиште на коме стално или повремено има воде, због чега се формирају посебни хидролошки, геоморфолошки и биолошки односи који се одражавају на акватични и приобални екосистем. *Водно земљиште текуће воде*, јесте корито за велику воду и приобално земљиште. *Водно земљиште стајаће воде*, јесте корито и појас земљишта уз корито стајаће воде, до највишег забележеног водостаја. Поред наведених, водно земљиште обухвата и *напуштено корито, пешчани и шљунчани спруд који вода повремено плави, као и земљиште које вода плави услед радова у простору* (преграђивања текућих вода, експлоатације минералних сировина и др.). *Подручје заштићено од поплава* је појас земљишта између речног корита и одбрамбеног насипа (инундационо подручје), чији је саставни део и заштитни појас са шумом или заштитним зеленилом.

Ради очувања и одржавања водних тела површинских и подземних вода и заштитних и других водних објеката, спречавања погоршања водног режима, обезбеђења пролаза великих вода и спровођења одбране од поплава, као и заштите животне средине, **зобрањено је:**

- 1) на насипима и другим водним објектима копати и одлагати материјал, напасати крупну стоку, вући посечено дрвеће, прелазити и возити моторно возило, осим на местима на којима је то дозвољено и обављати друге радње којима се може угрозити стабилност тих објеката;
- 2) на водном земљишту:
 - градити објекте којима се смањује пропусна моћ корита,
 - одлагати чврсти отпад и опасан и штетан материјал,
 - складиштити дрво и други чврст материјал на начин којим се ремете услови проласка великих вода,
 - вађење речног наноса супротно издатој водној сагласности или без водне сагласности;
 - прати возила и друге машине,
 - вршити друге радње, осим у случају: (1) спровођења мера очувања, унапређења и презентације природних вредности, (2) предузимања радњи ради заштите људи, животиња и имовине;
- 3) у поплавном подручју градити објекте на начин којим се омета протицање воде и леда или супротно прописима за градњу у поплавном подручју;
- 4) садити дрвеће на одбрамбеном насипу, у инундацијском појасу ширине најмање 10 m од небрањене ножице насипа према водотоку, а у брањеној зони супротно издатој водној сагласности;
- 5) копати бунаре, ровове и канале поред насипа у појасу ширине најмање 10 m од небрањене ножице насипа према водотоку, односно до 50 m према брањеном подручју, осим ако је њихова функција заштита од штетног дејства вода или је техничком документацијом, урађеном у складу са овим законом, доказано да није угрожена стабилност насипа;
- 6) мењати или пресецати токове подземних вода, односно искоришћавати те воде у обиму којим се угрожава снабдевање питком или технолошком водом, угрожавају минерална и термална изворишта, стабилност тла и објеката;
- 7) мењати правац и јачину тока површинске воде која природно протиче или отиче са водног земљишта које је у приватној својини;
- 8) градити објекте, садити дрвеће, орати и копати земљу и обављати друге радње којима се ремети функција или угрожава стабилност мелиорационих канала за одводњавање и у

обостраном појасу ширине од најмање 5 m од тих канала предузимати радње којима се омета редовно одржавање ових канала;

- 9) одлагати чврсти отпад и друге материјале у водотоке, акумулације, ретензије, мелиорационе и друге канале, упуштати загађене воде или друге материје и вршити радње, којима се може оштетити корито и обала водотока, утицати на промену његове трасе, нивое воде, количину и квалитет воде, угрозити стабилност заштитних и других водних објеката или отежати одржавање водног система;
- 10) вршити, без одговарајућих водних аката, интервенције у кориту (осигурање обала, преграђивање корита, проширење и продубљење корита и друго);
- 11) изводити радове који би могли угрозити стабилност бране или њену намену, као и мењати природне услове у околини акумулационих и ретензионих басена на начин којим би се проузроковало клизања терена, појаве ерозије или настајање вододерина и бујица;
- 12) изводити друге радове који би могли да угрозе стабилност и отежају одржавање регулационих, заштитних и других водних објеката.

Врста и намена објеката који се могу градити: На водном земљишту, а на основу законских прописа који регулишу област водопривреде, уз претходне услове и сагласност надлежног јавног водопривредног предузећа и у складу са условима заштите природе и животне средине, могућа је изградња: објеката у функцији водопривреде и одржавања водотокова; саобраћајних површина (јавни и приступни путеви, путеви за потребе водопривреде, уређене стазе за кретање у природи); мреже и објеката инфраструктуре у складу са Просторним планом.

Уз водна земљиште дозвољена је изградња ради рекултивације као и уређења простора који је неуређен и зарастао у жбуње чиме је онемогућен прилаз до водене површине, или рекултивација простора, који се користи за депоновање отпада, а првенствено у намену рекреације, риболова, за проширење постојеће хидрофилне вегетације, у складу са условима надлежне водопривредне организације и других надлежних органа. Уз сва водна земљиште, осим у зонама у којима је режимом заштите забрањена градња, дозвољена је:

- изградња објеката у функцији водопривреде, одржавања водотока и пловних путева, речног саобраћаја;
- изградња објеката рибњака;
- изградња објеката система за пречишћавање отпадних вода;
- изградња објеката инфраструктуре и саобраћајница, и то: саобраћајних површина (јавни и приступни путеви, путеви за потребе водопривреде, уређене стазе за кретање у природи);
- мреже и објеката инфраструктуре у складу са просторним и урбанистичким планом;
- формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта.
- изградња објеката у функцији туризма и рекреације: пратећих објеката (шанк-барова, просторија за пресвлачење), дрвених сојеница и надстрешница, објеката партерног уређења (спортских терени, опрема, мобилијар, плажа и сл.) према решењима плана и у складу са Законом.

Компатибилни садржаји и врсте објеката: партерни објекти (терени за спорт и рекреацију без ограда и трибина, са одговарајућом опремом, мобилијаром и сл.); пратећи објекти (надстрешнице, просторије за опрему, одморишта, шанк - барови, просторије за пресвлачење, стазе, дрвене надстрешнице и сл., у оквиру партерног уређења); објекти на води (воденице, ваљарице и сл.), уз обавезу израде хидрауличких прорачуна (ови објекти не смеју да утичу на пропусну моћ корита, у смислу пропуштања таласа великих вода), објекти за коришћење обновљивих извора енергије малих капацитета у складу са законом, под условом да не угрожавају изворишта, еколошке функције водотока, захтеве у погледу обезбеђивања минимално одрживих протока низводно од захвата и друге услове, и уз обавезу израде одговарајућег урбанистичког плана.

Врста и намена објеката чија је изградња забрањена: Забране и ограничења коришћења водног земљишта прописана су *Законом о водама*. На водном земљишту је забрањена изградња стамбених, угоститељских, пословних, производних и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште, или угрозити безбедност водопривредне инфраструктуре, као и објеката којима се смањује пропусна моћ корита,

Услови за формирање парцеле: Парцела је постојећа, са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. За објекте водопривреде и енергетике, могуће је формирати мање парцеле, у складу са законом.

Положај објеката у односу на регулациону линију и границе парцеле: Положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине, али и да испоштује заштитна удаљења: 5 m од општинског и некатегорисаног пута; 10 m од државног пута II реда; 20 m од државног пута I реда. Приликом позиционирања објеката поштовати правила о заштитним удаљењима објеката од рени-бунара, подводних инсталација, водозавата и др.

Урбанистички параметри: Највећи дозвољени индекс заузетости износи 20%. Максимална бруто развијена грађевинска површина објеката на парцели износи 250 m². Максимална бруто развијена грађевинска површина појединачних партерних и пратећих објеката, објеката на води и објеката за коришћење обновљивих извора енергије је 100 m².

Спратност и висина објеката: Максимална спратност објеката основне намене је II, са максималном висином од 7 m. Пратећи објекти (шанк - барови, одморишта, просторије за опрему и сл) могу бити само приземни и то бруто површине у основи до 100 m².

Услови за изградњу других објеката на парцели: Могућа је изградња више објеката основне и пратеће намене на парцели, у оквиру прописаних урбанистичких параметара.

Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и паркирања возила: Приступ парцели (објекту) за снабдевање робом/материјалом и одвожење чврстог отпада, мора бити непосредно са јавне или приступне (колске или колско-пешачке) саобраћајнице, минималне ширине 3,5 m. До објекта је обавезно обезбедити пешачки приступ. За смештај возила и машина за потребе садржаја и објеката на парцели, обезбеђује се простор изван површине јавног пута, у близини објекта

Ограђивање: Дозвољено је ограђивање објеката заштитном транспарентном оградом до висине 2,2 m.

Архитектонско обликовање: Архитектура објеката условљена је уређењем приобалне зоне. Објекти треба да буду обликовани тако да не угрожавају визуелно сагледавање воденог простора и супротне обале водотока. Обликовање објеката извести тако да позицијом, габаритима, материјалима, изгледом и начином коришћења буду уклопљени у околни простор и намену, тј. да не наруше природне вредности и пејзажне одлике простора. При архитектонском обликовању објеката предност дати традиционалној архитектури народног градитељства, уз максималну примену аутохтоних природних грађевинских материјала.

Услови заштите суседних објеката, животне средине и други услови: У току извођења радова и при експлоатацији, водити рачуна о техничким и еколошким условима на суседним парцелама (према техничким и другим нормативима за одређену врсту објекта), као и о безбедности објеката изграђених на њима (при ископу темеља, одводњавању површинске воде, изношењу шута, смећа и др.). Услови заштите животне средине, санитарни и хигијенски услови, услови заштите од пожара, безбедносни и други услови, у складу су са мерама заштите према прописима и нормативима за конкретну област, односно са законском регулативом која дефинише утицај објекта и делатности на животну средину.

За све објекте чија се изградња дозвољава важе и следећи услови и правила грађења:

- изградња дуж водотокова подлеже условима надлежне водопривреде;
- изградња је могућа уз услов да се објекти граде у зони изван дејства стогодишње

- велике воде и ван захвата поплавних таласа;
- није дозвољена изградња над резервоарима подземне воде и друге воде за пиће;
- изградња објеката миниакумулација могућа је у складу са овим Просторним планом, условима надлежне водопривреде и важећим прописима;
- објекти уз водна земљишта (у складу са законом и условима надлежне водопривредне организације) за туристичко-рекреативне сврхе, комерцијални и угоститељски могу бити максималне површине 400m², максималне спратности П+1+Пк. Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40m², максималне спратности П+Пк.
- по потреби и у складу са условима надлежне водопривреде дозвољава се формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта;
- за објекте инфраструктуре и саобраћајнице у складу са просторним или урбанистичким планом.

2.4.1. Посебна правила грађења према утврђеном режиму заштите природних вредности и санитарне заштите изворишта

За објекте чија је изградња дозвољена у складу са режимима заштите природе и зона санитарне заштите изворишта примењују се следећа правила грађења и употребе земљишта:

- за објекте који су дозвољени на пољопривредном, шумском и водном земљишту дата у поглављу IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА 2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА;
- за објекте који су дозвољени на грађевинском земљишту дата у поглављу: IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА;
- за објекте и земљиште у зонама санитарне заштите изворишта воде за пиће дата у поглављу IV ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА 1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА.

2.5. Правила грађења инфраструктурних система

2.5.1. Саобраћајна инфраструктура

Утврђивање регулативе за изградњу, реконструкцију, одржавање, заштиту и коришћење саобраћајних површина (у складу са законском регулативом, прописима и техничким нормативима из ове области, као и са условима заштите животне средине и посебним режимима заштите), обухвата: јавне путеве (државне, општинске и туристичке путеве и уличну мрежу) и њихово прикључење; инфраструктуру немоторизованог (пешачког и бицикличког) и стационарног саобраћаја; остале објекте саобраћајне инфраструктуре (аутобуска стајалишта и станице за снабдевање горивом).

Општа правила за јавне путеве и услови за њихово прикључење

- основна линија за обележавање путног појаса, регулационих линија, тротоара, банкина и коловоза је осовина пута. Осовина пута мора бити дефинисана аналитичко геодетским елементима из државне катастарске мреже. На основу успостављене осовине пута, врши се обележавање осталих елемената пута, према врсти, односно категорији пута;
- регулациони појас пута (појас регулације) јесте путна парцела (путно земљиште јавног пута) и путно земљиште других објеката инфраструктурних система. Он служи искључиво функцији пута и у истом није дозвољена изградња објеката високоградње. Приликом изградње грађевинских објеката у близини путева, мора се поштовати прописано

- растојање према категорији пута;
- регулационе линије и осовине саобраћајница представљају основне елементе за дефинисање мреже саобраћајница. Приликом израде пројектне документације могуће је вршити корекције геометријских елемената саобраћајница унутар планираних попречних профила, а у циљу побољшања услова саобраћаја (примена комплекснијих радијуса у раскрсници, увођење или продужење трака за престојавање возила, увођење нових аутобуских стајалишта, одводњавање, као и увођење свих додатних елемената пута у складу са *Законом о путевима*);
 - елементи трасе пута и раскрсница морају бити урађени у складу са важећим законима, прописима за ту врсту објеката и важећим *Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута*;
 - коловозну конструкцију димензионисати према меродавном саобраћајном оптерећењу, а према важећим стандардима и нормативима базираним на СРПС У.Ц4.012, СРПС У.Ц4.015 и у складу са *Законом о путевима* и другим пратећим прописима.
 - при пројектовању нових деоница пута или нових коловозних трака, нивелету висински поставити тако да се прилагоди изведеним коловозним површинама. Приликом пројектовања за израду новог коловоза и ојачање постојеће коловозне конструкције, користити податке о климатско хидролошким условима, носивости материјала постелице и других елемената коловозне конструкције;
 - ширина регулационих профила зависи од категорије саобраћајница, при чему ширину коловоза, пешачких и бициклистичких површина, треба дефинисати према меродавном саобраћајном оптерећењу;
 - нивелација, примењени радијуси кривина, подужни нагиб и остали пројектни елементи новопланираних саобраћајница усклађују се са граничним вредностима пројектних елемената из важећег *Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута*;
 - одводњавање се решава гравитационим отицањем површинских вода (подужним и попречним падом саобраћајница);
 - дуж свих путева обезбеђује се инфраструктура за прикупљање и контролисано одвођење атмосферских вода, са уграђеним сепараторима нафтних деривата на државним путевима који пролазе кроз заштићено подручје (Специјални резерват природе, споменици природе и зоне санитарне заштите);
 - инсталације се могу планирати на катастарским парцелама које се воде као јавно добро - путеви (својина Републике Србије) и на којима се управљач пута води као корисник, или је правни следбеник корисника;
 - **укрштање инсталација са јавним путем се изводи искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви. Заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајних тачака попречног профила пута (изузетно спољња ивица реконструисаног коловоза), увећана за по 3 m са сваке стране. Минимална дубина инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,5 m, док испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног), од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,2 m. Укрштаје планираних инсталација удаљити од укрштаја постојећих инсталација на минимум 10 m;**
 - паралелно вођење инсталација са јавним путем врши се постављањем инсталација минимално 3 m од крајње тачке попречног профила пута (ножице насипа трупа пута или спољне ивице путног канала за одводњавање, изузетно ивице реконструисаног коловоза, уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза). На местима где није могуће задовољити ове услове, мора се испројектовати и извести адекватна заштита трупа предметног пута;

- бицикличестичке стазе се могу планирати уз све јавне путеве, у складу са *Законом о путевима и Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута*;
- прикључивање прилазног на јавни пут врши се првенствено његовим повезивањем са другим прилазним или некатегорисаним путем који је већ прикључен на јавни пут, а на подручјима на којима ово није могуће, прикључивање прилазног пута врши се непосредно на јавни пут и то првенствено на пут нижег реда;
- земљани пут који се укршта или прикључује на јавни пут мора се изградити са тврдом подлогом или са истим коловозним застором као и јавни пут са којим се укршта, односно на који се прикључује, у ширини од најмање 5 m, а у дужини од најмање 40 m за државни пут I реда, 20 m за државни пут II реда и 10 m за општински пут и улицу, рачунајући од ивице коловоза јавног пута;
- контрола приступа и саобраћајних прикључака обављаће се у складу са важећим *Законом о путевима, Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута* и осталим важећим стандардима и прописима који уређују предметну материју;
- пејзажно се уређују косине усека, засека и насипа, као и друге косине у путном земљишту (озелењавају се травом, шибљем и другим аутохтоним растињем које не угрожава прегледност пута). У изграђеном простору насеља или туристичког локалитета, између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед и други засад, али тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја. Ограде, дрвеће и засади поред јавних путева, такође не смеју да угрожавају прегледност пута и безбедност саобраћаја.
- у изграђеном простору насеља или туристичког локалитета, обавезно је спровођење мера заштите од буке, вибрација и загађења ваздуха, свих постојећих стамбених, туристичких, јавних и осталих објеката и садржаја;
- рекламне табле, панои, ознаке којима се обележавају туристички објекти, природне вредности, културно-историјски споменици и други објекти, могу се постављати поред државних и општинских путева, на удаљености од 7 m од ивице коловоза (5 m за општинске путеве), односно према условима управљача пута и уз сагласност управљача заштићеног подручја;
- пројектима предвидети потребну саобраћајну сигнализацију, у складу са усвојеним режимом саобраћаја, као и потребне елементе којима се задовољава стандард приступачности јавним површинама и објектима, у складу са *Правилником о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама*. Саобраћајну сигнализацију о забрани превоза и испуштања опасних и штетних материја, као и других материја у количинама које могу трајно и у значајном обиму да угрозе природна и културна добра и друге природне вредности (изворишта, флору, фауну и др.), потребно је поставити на свим важнијим јавним путевима;
- радови на јавним путевима или у заштитном појасу, могу се изводити само уз сагласност управљача пута и управљача заштићеног подручја. Трајно и привремено депоновање дрвне грађе и другог материјала није дозвољено на јавним путевима;
- заштитни појас јавног пута, односно положај планираних објеката, предвидети на минималној удаљености од 20 m у односу на државни пут IB реда и 10 m у односу на државни пут IIA и IIB реда, рачунајући од спољне ивице путног земљишта (који је минимум 1 m од крајње тачке попречног профила државног пута), односно путне парцеле државног пута (линије експропријације, границе путног земљишта);
- смањити број прикључака локалних саобраћајница на државни пут и предвидети побољшање саобраћајног решења на саобраћајним прикључцима (раскрсницама) који се планом задржавају;

- предвидети кружне раскрснице на укрштајима државних путева и локацијама где се видно повећава безбедност саобраћаја. Раскрснице и прикључци морају бити планирани (изграђени) у складу са важећом законском регулативом, стандардима и прописима за ту врсту објеката (геометрија прикључака (раскрсница), попречни профил, ситуационо-нивелационо решење);
- постојеће саобраћајне прикључке који се налазе на удаљености која не обезбеђује проток саобраћаја на државном путу у складу са рангом пута и угрожавају безбедност саобраћаја, укинати и повезати путем сервисних или ободних саобраћајница на државни пут;
- прихватање и одводњавање површинских вода ускладити са системом одводњавања државног пута;
- прецизирати деонице са насељским и ванградским профилем пута, у складу са планираним грађевинским подручјем, према важећој планској документацији вишег реда;
- геометрија саобраћајних прикључака (раскрсница), полупречници закривљења, евентуално увођење додатних саобраћајних трака (за укључење/искључење, траке за лево скретање), хоризонтална и вертикална сигнализација на путу, биће прецизно дефинисана приликом издавања услова за пројектовање и прикључење у поступку издавања локацијских услова, у складу са важећом законском регулативом;
- за све предвиђене интервенције и инсталације које се воде кроз путно земљиште државног пута (парцелу пута), потребно је обратити се управљачу државног пута за прибављање услова и сагласности за израду пројектне документације изградњу и постављање истих, у складу са важећом законском регулативом.

Посебна правила за државне путеве

Државни путеви су високо капацитетне саобраћајнице које пролазе кроз територије и саобраћајно их повезују са мрежом европских путева, повезују привредно значајна насеља и подручја, као и подручја две или више области (територијалних јединица на нивоу региона), или су од посебног значаја за Републику. На њима се обавља путнички и теретни саобраћај и јавни превоз путника, а могу пролазити ван грађевинског подручја насеља, или кроз изграђени простор насеља или туристичког локалитета. Деоница државног пута у изграђеном простору туристичког локалитета или насеља предлаже се за јавни пут у насељу, на основу Просторног плана или одговарајућег урбанистичког плана, а у свему у складу са законом (деоницу државног пута која пролази кроз насеље одређује Скупштина општине/града, по претходно прибављеној сагласности министарства надлежног за послове саобраћаја). Изградња објеката дуж државних путева ван грађевинског подручја насеља, посебно је регулисана законом. Изградња објеката дуж државних путева у насељима/туристичким локалитетима регулисана је правилима грађења Просторног плана.

Саобраћајни прикључци на државни пут:

- утврђују се на основу услова и сагласности управљача државним путевима, преко реконструисаних постојећих саобраћајних прикључака општинских путева, или преко сервисних саобраћајница, тако да парцеле које излазе на државни пут не могу свака за себе појединачно да имају директан излаз на пут, већ се приступ таквих парцела мора остварити преко сервисне саобраћајнице на основу прибављене сагласности управљача пута;
- максимално ограничити прикључке са левим скретањима (само типа улив – излив), а све остале прикључке изградити управно на осовину пута;
- на раскрсници државног пута са другим путем или улицом (и приликом пројектовања нових прикључака на државни пут), морају се обезбедити зоне потребне прегледности у складу са важећим прописима (минимално 120 m у односу на зауставну линију на саобраћајном прикључку). У зонама потребне прегледности забрањено је подизати засаде, ограде и дрвеће, остављати предмете, материјале, постављати постројења и уређаје и градити објекте, односно вршити друге радње које ометају прегледност јавног

пута;

- саобраћајни прикључак јавног пута (или прикључна саобраћајница) на државни пут, мора бити минималне ширине коловоза 6 m са ивичњаком (6,6 m са ивичном траком), минималне дужине 40 m и минималног радијуса кривина 12 m.

У складу са важећом законском и подзаконском регулативом, коловоз државног пута мора бити плански сачуван за реконструкцију. Реконструкција, проширење и изградња коловоза, као и други елементи државног пута (коловозне траке, заштитне траке - банке, разделне траке, тротоари у регулационом појасу државног пута у насељу и др.) планирају се у складу са *Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута* (прилог: Елементи попречног профила и табела: Граничне вредности пројектних елемената), а према заступљеним категоријама државних путева.

Услови за паралелно вођење инсталација поред државног пута:

- инсталације планирати на удаљености од минимално 3 m од крајње тачке попречног профила - ножице насипа трупа пута, или спољне ивице путног канала за одводњавање ножице насипа трупа пута, или спољне ивице путног канала за одводњавање. Није могуће предвиђати инсталације у трупу пута;
- на местима где није могуће задовољити услове из претходног става мора бити пројектована и изведена адекватна заштита трупа предметног пута;
- не дозвољава се вођење предметних инсталација по банкени, по косинама усека или насипа, кроз јаркове, или кроз локације које могу иницирати отварање клизишта.

Услови за укрштање инсталација са државним путем:

- укрштање са путем се предвиђа искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на предметни пут у прописаној заштитној цеви;
- заштитна цев мора бити постављена на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута, увећана за по 3 m са сваке стране;
- минимална дубина инсталација и заштитних цеви, од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви, износи 1,35 - 1,50 m и више, у зависности од конфигурације терена;
- минимална дубина инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање, од коте дна канала до горње коте заштитне цеви, износи 1,20 - 1,35 m;
- укрштаје планираних инсталација удаљити од укрштаја постојећих инсталација на мин. 10 m.

Услови за постављање далековода поред државних путева (паралелно вођење):

- стубове далековода и трафостанице (стубне и зидане), предвидети изван заштитног појаса државног пута у појасу контролисана иградње, поштујући ширине заштитног појаса у складу са Законом о путевима. У случају да је висина стуба већа од прописане ширине заштитног појаса пута, стубове предвидети на минималној удаљености једнакој висини стуба далековода од спољне ивице земљишног појаса (путне парцеле) државног пута.

Услови за укрштање далековода са државним путем:

- обезбедити сигурносну висину далековода изнад коловоза од најмање 7 m - 9 m (и више у зависности од напона вода према посебним прописима који регулишу ту материју), рачунајући од површине, односно горње коте коловоза државног пута до ланчанице, при најповољнијим температурним условима, са предвиђеном механичком и електричном заштитом;
- предвидети угао укрштања надземног високонапонског далековода са државним путем од 90° (изузетно, одступање од 90° у складу са важећим техничким прописима);
- планирани далековод мора бити трасиран тако да не угрожава нормално одвијање и безбедност саобраћаја, у складу са техничким и свим важећим законским прописима и нормативима који регулишу ову материју, као и са условима надлежних институција;
- потребно је имати у виду, да све будуће промене при реконструкцији, грађењу, или извођењу других радова на предметној деоници државног пута, представљају стечену

обавезу за инвеститора да о свом трошку измести објекат далековода, или га прилагоди насталим променама;

- уколико се при извођењу радова причини штета на коловозу или трупу пута, као и путном објекту државног пута, инвеститор је дужан да надокнади штету.

Посебна правила за општинске и туристичке путеве

Општински пут је јавни пут који повезује поједине делове јединице локалне самоуправе са центрима и зонама активности или становања, или је од посебног значаја за саобраћај на њеној територији. Општински путеви су намењени јавном и индивидуалном путничком саобраћају, могу се повезивати на мрежу државних путева, а пролазе ван грађевинског подручја насеља или кроз изграђени простор насеља или туристичког локалитета. Туристички пут повезује туристичке локалитете и пунктове, међусобно и са непосредним окружењем. Основне техничке карактеристике ових путева:

- оријентациона ширина појаса регулације износи око 15 m (у насељу мин. 10 m);
- минимална ширина коловозних трака: 2 x 2,75 m ван насеља, а у насељу 3 m (изузетно 2,75 m, уз оивичење ивичним тракама ширине 0,25 m);
- минимална ширина коловоза: 5,5 - 6,0 m (изузетно 5 m);
- минимална ширина заштитне траке (банкине): 2 x 1,2 m (изузетно 1 m), са тврдим застором (у насељу – разделне траке/заштитно зеленило, исте ширине);
- минимална ширина тротоара (у регулационом појасу пута у насељу): 2 x 1,5 m, са ивичњацима (изузетно једнострано тротоар ширине мин. 2 m). Физичко раздвајање саобраћаја моторних возила од немоторизованог (пешачког) саобраћаја треба омогућити разделним тракама.

Посебна правила за уличну мрежу

Улице у насељима су јавни путеви чији је основни задатак да врше дистрибуцију изворног и циљног саобраћаја у оквиру одређених урбанистичких зона. То је јавна површина намењена кретању (или мировању) возила свих видова моторног саобраћаја, бициклиста, пешака и инвалида. Уличном мрежом се омогућава комуникација људи, проток робе и смештај инсталација комуналне инфраструктуре. Регулациона линија улице јесте линија која дели јавну површину улице од осталог земљишта. Ширина улице је растојање између регулационих линија улице. По функционалном значају и улози у просторној организацији насеља, улична мрежа се може поделити на сабирне улице (повезују примарне јавне путеве са локалним улицама) и локалне улице (стамбене и приступне улице, које омогућавају непосредан приступ објектима и садржајима у насељима или туристичким локалитетима). Према врсти саобраћаја који се у њима одвија, улична мрежа се може поделити на улице са диференцираним саобраћајним површинама и интегрисане улице (није раздвојен колски и пешачки саобраћај). Основне техничке карактеристике уличне мреже:

- минимална ширина појаса регулације: 3,5 m (интегрисана приступна улица); 7 m (приступна улица); 8,5 m (стамбена улица); 10 m (сабирна улица);
- минимална ширина коловозних трака: 2 x 2,75 m (сабирна улица), 2 x 2,5 m (стамбена и приступна улица); 1 x 3,5 m (интегрисана приступна улица);
- минимална ширина коловоза: 5,5 m (сабирна улица), 5 m (стамбена и приступна улица); 3,5 m (интегрисана приступна улица);
- минимална ширина тротоара: 2 x 1,5 m, са ивичњацима (изузетно 1 x 1,5 m).

Посебна правила за пешачки саобраћај

Пешачке површине (тротоари) су саставни елемент попречног профила саобраћајница у насељима, а намењене су искључиво за саобраћај пешака. Оне се физички издвајају у посебне површине, којима се обезбеђује заштита од осталих видова моторног саобраћаја, изузев код интегрисаних улица. Саобраћајни и слободни профили пешачких

стаза предвиђају се са одвајањем разделним зеленим појасом у односу на коловоз државног пута. Ширина тротоара зависи од намене и атрактивности околног простора и интензитета пешачких токова, а у складу са поглављем 3, одељак 3.5.7. Бициклички и пешачки саобраћај *Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута*. Приликом уређења и изградње јавних површина и објеката (као и код реконструкције), изградњом тротоара потребне ширине, спуштањем ивичњака тротоара (посебно на пешачким прелазима), и изградњом предвиђених рампи и држача уз пешачке комуникације и степеништа на прилазима објектима, омогућује се несметано кретање особама са посебним потребама у простору, што подразумева и несметано коришћење јавних површина, као и приступ јавним садржајима, а у складу са *Правилником о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама*.

Посебна правила за бициклички саобраћај

Бицикличке површине (бицикличке стазе и бицикличке траке) могу бити саставни елемент свих јавних путева, у складу са *Законом о путевима* и поглављем 3, одељак 3.5.7. Бициклички и пешачки саобраћај *Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута*. Оне могу бити физички раздвојене (разделним тракама) од моторизованог саобраћаја, а код реконструкције постојећих саобраћајница могуће их је организовати уз ивицу коловоза. Саобраћајни и слободни профили бицикличких стаза предвиђају се са одвајањем разделним зеленим појасом у односу на коловоз државног пута. Ширина бицикличке стазе у регулационом појасу јавног пута одређује се у складу са меродавним саобраћајним оптерећењем, а у регулационом појасу државног пута у насељу не може бити мања од 2x1,5 m.

Посебна правила за стационарни саобраћај

Организовано паркирање возила представља један од предуслова за функционисање саобраћајног система. Према просторном критеријуму, разликује се организовање паркирања на сопственој парцели и на јавној површини. За паркирање возила за сопствене потребе, власници објеката по правилу обезбеђују манипулативни простор и паркинг места на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута, по установљеним нормативима. Паркирање возила је могуће обезбедити и на јавним паркиралиштима (јавне саобраћајне површине намењене за паркирање моторних возила и уређене саобраћајном сигнализацијом, које су доступне свим корисницима, под условима одређеним актом надлежног органа јединице локалне самоуправе) и паркинг местима у регулационим профилима саобраћајница, уколико то не ремети моторни и пешачки саобраћај, као и посебне режиме заштите простора. Стационарни саобраћај се не предвиђа у регулацији државног пута (уз државни пут је могуће формирање паркиралишта, али ван регулације пута).

Потребан број паркинг места (ПМ) за постојеће и планиране објекте, утврђује се према препорученим нормативима за одговарајућу намену објекта:

- становање - 1ПМ/70 m² корисног простора (1ПМ/1 стан),
- пословање - 1ПМ/70 m² корисног простора (1ПМ/1 локал),
- трговина - 1ПМ/70 m² корисног простора (1ПМ/1 локал),
- угоститељство - 1ПМ/8 столица,
- објекти туристичког смештаја - 1ПМ / 2-10 кревета (у зависности од категорије),
- јавне функције и службе - 1ПМ/70 m² корисног простора,
- остале намене - у складу са *Правилником о општим правилима за парцелацију, регулацију и изградњу*.

Посебна правила за аутобуска стајалишта

Аутобуска стајалишта на државним и осталим јавним путевима и уличној мрежи се реализују према следећим правилима:

- аутобуска стајалишта на државним путевима, у складу са чл 85 *Закона о путевима* изградњу није могуће реализовати у коловозној траци (без проширења), већ је неопходно извести проширење коловоза за стајалиште, у ширини од 3,5 m.
- почетак (крај) аутобуског стајалишта на државним путевима мора бити на минималној удаљености од почетка (завршетка) лепезе прикључног пута у зони раскрснице.
- дужина прегледности на деоници државног пута у зони аутобуског стајалишта, мора износити најмање 1,5 пута више од дужине зауставног пута возила у најнеповољнијим временским условима вожње, за рачунску брзину од 50 km/h.
- дужина укључне траке са државног пута на аутобуско стајалиште износи 30,5 m, а дужина укључне траке са аутобуског стајалишта на државни пут износи 24,8 m;
- аутобуска стајалишта на уличној мрежи могуће је реализовати у коловозној траци (без проширења);
- дужина ниша аутобуских стајалишта мора износити 13 m (за један аутобус);
- коловозну конструкцију аутобуских стајалишта пројектовати са једнаком носивошћу као и коловозну конструкцију пута уз који се стајалиште пројектује;
- попречни нагиб коловоза аутобуских стајалишта пројектовати са минималним падом од 2% од ивице коловоза пута;
- уколико се пројектују упарена (наспрамна) аутобуска стајалишта, прво стајалиште позиционира се са леве стране у смеру вожње (у супротној коловозној траци), при чему подужно растојање два наспрамна аутобуска стајалишта (од завршетка стајалишта са леве стране до почетка стајалишта са десне стране) мора износити минимално 30 m;
- изузетно, наспрамна аутобуска стајалишта могу се пројектовати тако да се у смеру вожње прво позиционира стајалиште са десне стране пута, али тада растојање између крајњих тачака аутобуских стајалишта (од краја десног-првог до почетка левог стајалишта) мора износити минимално 50 m.
- аутобуска стајалишта планирати у складу са саобраћајно-безбедносним карактеристикама и просторним потребама, на прописаној удаљености у односу на раскрснице, смакнута, ван коловоза предметних државних путева, у складу са *Законом о путевима*;
- положај и димензионисање аутобуских стајалишта предвидети у складу са рачунском брзином на деоници и важећим прописима;
- локацију за изградњу стајалишта одредити у зависности од дужине прегледности у односу на уливну тачку стајалишта и у зависности од пројектне брзине.
- предвидети даље функционалне везе пешачких токова са аутобуских стајалишта.

Посебна правила за станице за снабдевање горивом

Станице за снабдевање горивом и други пратећи путни објекти (сервиси за путничка и друга возила и сл.), могу се градити у коридору државног пута, у складу са противпожарним прописима и условима надлежних органа у области саобраћаја, заштите животне средине, заштите природних и културних добара, водопривреде и санитарне заштите. Неопходна је претходна израда процене утицаја на животну средину, анализа утицаја на безбедност и функцију саобраћаја, загађење ваздуха, воде и земљишта, појаву буке и вибрација, уз предвиђање мера за спречавање и смањење штетних утицаја. За прикључак ових објеката на државни пут, предвидети траке за успоравање - убрзавање.

2.5.2. Водна инфраструктура

Посебна правила за водоводну мрежу

Водоводна мрежа треба да задовољи следеће опште услове:

- трасе планираних водоводних линија водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби слободним површинама;
- техничке услове и начин прикључења новопроекттованих водоводних линија, као и прикључење појединих објеката, одређује надлежно комунално предузеће;
- водоводне линије затварати у прстен, што омогућује сигурнији и бољи начин водоснабдевања;
- код подземних укрштања са водотоцима, водоводне линије се морају водити кроз заштитне цеви, тако да горња ивица заштитних цеви мора бити минимум 1,5 m испод нивелете дна нерегулисаних корита, односно минимум 0,8 – 1,0 m испод нивелете дна регулисаних корита, на местима прелаза;
- мрежу трасирати испод коловоза на 1 m од ивице коловоза, а ако за то не постоје услови (па цевовод мора да прелази преко парцела, мимо улице) строго пазити да се приликом израде рова за полагање цевовода не угрозе суседни објекти, имајући у виду и планирану изградњу на тим потезима;
- дубина укопавања је минимум 1 m према условима конфигурације терена (минимална дебљина слоја земље изнад горње ивице цеви је 1 m). Минимална дубина укопавања разводних водоводних мрежа је 1,2 m;
- мрежу полагати, ако је то могуће, на супротној страни пута од планиране или изведене електро и тт мреже;
- ако се у истом рову полажу водови других инсталација морају се задовољити минимална прописана заштитна растојања;
- за полагање водоводне мреже кроз путно земљиште и испод водотокова, потребно је прибавити посебне услове надлежних органа и организација;
- врста и класа цевног материјала за водоводну мрежу који ће бити уграђен, треба да испуни све потребне услове у погледу очувања физичких и хемијских карактеристика воде, притиска у цевоводу (хидраулички прорачун) и његове заштите од спољних утицаја у току полагања, монтаже и експлоатације;
- хидранте у насељеним местима поставити према важећем *Правилнику о техничким нормативима за инсталације хидрантске мреже за гашење пожара* („Службени гласник РС”, број 3/18);
- у циљу рационализације потрошње потребно је увести систем евидентирања потрошње воде код крајњих корисника. У новим објектима са више стамбених/пословних јединица, извршити раздвајање водомера за сваку јединицу;
- за подручја где не постоји организовано снабдевање пијаћом водом, дозвољава се изградња бунара, или локалне (сеоске или приватне) водоводне мреже, са бунаром или каптажом. Извориште локалног водовода мора бити одабрано, испитано, каптирано и заштићено од загађења (успостављањем зоне непосредне заштите изворишта и ограђивањем), уз обавезу обезбеђења квалитативних карактеристика вода, све у складу са законском регулативом. Изградња локалних водовода се врши према посебним условима надлежних органа у области водопривреде и санитарне заштите, заштите животне средине, природних и културних добара. Одржавање и контрола квалитета воде локалног водовода се мора поверити специјализованој професионалној служби или јавном комуналном предузећу;
- ограничити количину захватања изворских вода у складу са законском регулативом (ради очувања еколошких параметара слива и омогућавања природног обнављања подземних вода као ресурса), уз корективне параметре на основу детаљних хидрогеолошких истраживања на нивоу сливног подручја;

- за сва изворишта водоснабдевања и објекте дистрибутивног система, спровести мере санитарне заштите дефинисане *Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања.*

Посебна правила за канализациону мрежу

Канализациона мрежа треба да задовољи следеће опште услове:

- код канализационе мреже насеља користити сепаратни систем канализације. Обавезно је канализационе мреже насеља у зонама санитарне заштите изворишта;
- трасе колектора, сабирне фекалне и кишне канализације, водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби слободним површинама;
- канализациона мрежа за употребљене воде се по правилу поставља у осовини коловоза саобраћајнице или уз ивицу коловоза, на супротној страни од водоводне мреже, док се канализациона мрежа за атмосферске воде по правилу поставља у осовини коловозне траке, супротне од траке за водоводну мрежу;
- нову кишну канализацију упоредо изводити са реконструкцијом и изградњом саобраћајница. Воду из дренажа уводити у кишну канализацију. Атмосферске воде са кровних равни и загађених слободних површина, могу се без третмана испуштати у реципијенте. Зауљене и загађене атмосферске воде, треба пречистити пре испуштања у реципијенте;
- отпадне воде из производних делатности, могу се увести у канализацију тек после предтретмана;
- мрежу трасирати испод коловоза на минимум 1 m дубине укопавања (мерено од темена цеви), са обавезним каскадама, ако конфигурација терена захтева. Ако цевовод мора да се поставља преко парцела (мимо улице), строго пазити да се приликом израде рова за полагање цевовода не угрозе суседни објекти, имајући у виду и планирану изградњу на тим потезима;
- ако је то могуће, мрежу полагати на супротној страни пута од планиране или изведене електро и тт мреже. Ако се у истом рову полажу водови других инсталација морају се задовољити минимална прописана заштитна растојања;
- код подземних укрштања са водотоцима, канализација се мора водити кроз заштитне цеви, тако да горња ивица заштитних цеви мора бити минимум 1,5 m испод нивелете дна нерегулисаних корита, односно минимум 0,8 – 1,0 m испод нивелете дна регулисаних корита, на местима прелаза;
- минимална дубина укопавања треба да је таква, да канализација може да прихвати отпадне воде из свих објеката који су предвиђени да се прикључе на њу, а не мање од 1 m;
- за извођење радова на полагању мреже на трасама изван насеља, као и испод капиталних објеката, важе иста правила као код полагања водоводне мреже;
- пречник цеви зависи од планираног броја корисника који се прикључују на канализациону мрежу (за мин. пречник фекалне канализације усвојити $\varnothing 200$ mm, иако прорачун покаже мању вредност). Избор грађевинског материјала од кога су начињене цеви, пад цевовода и остале техничке карактеристике, одређују се на основу хидрауличног прорачуна;
- за контролу рада канализације и могућност благовремене интервенције, на месту вертикалног прелома цевовода, промене хоризонталног правца пружања цевовода и улива бочног огранка, предвидети ревизионе силазе;
- ископ рова, разупирање зидова рова, полагање и међусобно повезивање цеви, затрпавање цевовода и рова (песком и ископаним материјалом), испитивање цевовода и пуштање у рад, извршити на основу важећих техничких прописа и услова за ову врсту радова и инсталација;
- постројења за пречишћавање отпадних вода (ПШОВ) градити са таквим степеном

пречишћавања употребљених вода, који обезбеђује очување прописане класе водотока који служи као реципијент. Предвидети уградњу и редовно одржавање одговарајуће опреме (најбоље доступне технике пречишћавања отпадних вода. Термин „најбоља доступна техника” се користи у законодавној пракси Европске Уније – Best Available Technique (BAT), на пример постројења са биофилмом). Локација се одређује на основу урбанистичког пројекта у складу са Законом о планирању и изградњи, коју прате одговарајуће студије и пројектно-техничка документација, Не смеју се угрозити постојеће водоизвориште и подземне воде. Изливање ефлуента свих корисника канализационог система ППОВ мора бити у одговарајући реципијен, који мора бити стални и највећи водоток. Отпадне воде које се пречишћавају морају да пређу терцијарни третман. Степен пречишћавања, као и режим испуштања тих вода, регулисани су *Законом о водама* и *Уредбом о категоризацији водотокова* („Службени гласник СРС”, број 5/68). Омогућити фазну изградњу постројења. Капацитете и габарит постројења одредити хидрауличким прорачуном. Прилаз постројењу обезбедити са јавне површине (јавног пута), при чему постројење треба да има одговарајућу заштитну зону. Надзор, контрола рада и одржавање постројења се мора поверити специјализованој професионалној служби или јавном комуналном предузећу;

- за подручја где не постоји организовано одвођење отпадних вода, дозвољава се изградња прописних, водонепропусних септичких јама, са организованим пражњењем и одвожењем садржаја до постројења за пречишћавање отпадних вода. Обавезна је изградња непропусних јама за осоку, код појединачних локација пољопривредних домаћинстава, уз обавезу надлежних комуналних служби да обезбеде пражњење јама и одвожење талога до локација предвиђених за ту намену;
- техничке услове и начин прикључења новопроектване канализације, као и прикључење појединих објеката, одређује надлежно комунално предузеће.

Посебна правила за регулацију водотокова

При решавању даљег регулисања водотокова морају се поштовати одредбе Закона о водама, услови надлежних органа у области водопривреде и других надлежних органа у области заштите животне средине, природних и културних добара, саобраћаја и санитарне заштите, уз обавезу израде одговарајуће студијске и техничке документације (претходни радови, претходна студија оправданости са генералним пројектом, студија оправданости са идејним пројектом и студијом о процени утицаја пројекта на животну средину и друга пројектна документација у складу са законом). Остали услови за регулацију водотокова:

- трасу уређеног водотока усагласити са инфраструктурним, саобраћајним, стамбеним и другим објектима;
- меродавни протицај за димензионисање корита регулисаног водотока, одређује надлежна водопривредна организација;
- са обе стране регулисаног водотока оставити заштитни појас минималне ширине 5 m, због могућих интервенција.
- сва укрштања саобраћајница са водотоковима, спровести тако да зазор од коте велике воде, (вероватноће појаве $Q_{1\%}$), до доње ивице конструкције буде минимално 1,0 m;
- код подземних укрштања са водотоцима и јаругама, инфраструктурне мреже се морају водити кроз заштитне цеви, тако да горња ивица цеви буде минимално 1,5 m испод нивелете дна нерегулисаних корита, односно минимално 0,8 – 1,0 m испод нивелете дна регулисаних корита, на местима прелаза;
- нивелете планираних мостова, пропуста и прелаза преко водотокова, морају бити тако одређене, да доње ивице конструкције имају потребан зазор изнад нивоа меродавних рачунских вода;
- уређење водотокова ван насеља, вршити применом натуралне регулације.

2.5.3. Електроенергетска инфраструктура

Целокупну електроенергетску мрежу градити у складу са законима, важећим техничким прописима, препорукама, нормама и условима надлежних предузећа.

Надземни водови

На потезу постојећих надземних водова у оквиру подручја плана уводи се зона ограничења изградње, у оквиру заштитног појаса далековода 110 kV, 35 kV, 10 kV и 1 kV.

Заштитни појас за надземне електроенергетске водове, са сваке стране вода од крајњег фазног проводника, има следеће ширине:

1. за напонски ниво 1 kV до 35 kV:
 - а) за голе проводнике 10 m, кроз шумско подручје 3 m;
 - б) за слабо изоловане проводнике 4 m, кроз шумско подручје 3 m;
 - в) за самонесеће кабловске снопове 1 m;
2. за напонски ниво 35 kV - 15 m;
3. за напонски ниво 110 kV, укључујући и 110 kV - 25 m.

Надземни водови 110kV

Изградњу нових објеката и усаглашавање постојећих обзиром на сигурносну висину и сигурносну удаљеност од далековода свих напонских нивоа извести за сваки конкретан случај у свему према условима надлежних институција и према посебној планској документацији;

У случају градње испод, или у близини далековода 110 kV потребна је сагласност предузећа „Електромержа Србије” а.д., при чему важе следећи услови:

- сагласност би се дала на елаборат који инвеститор планираних објеката треба да обезбеди, у коме је дат тачан однос далековода и објеката чија је изградња планирана, уз задовољење горе поменутих прописа и закона, а исти може израдити пројектна организација која је овлашћена за те послове. Трошкови израде елабората падају у целости на терет инвеститора планираних објеката;
- приликом израде елабората прорачуне сигурносних висина и удаљености урадити за температуру проводника од +80°C, у складу са техничким упутством акционарског друштва „Електромержа Србије” а.д. Београд, ТУ-ДВ-04. За израду елабората користити податке из пројектне документације далековода, које власник далековода доставља на захтев, као и податке добијене геодетским снимањем које се обавља о трошку инвеститора планираних објеката;
- елаборат доставити у минимално три примерка (два примерка остају у трајном власништву акционарског друштва „Електромержа Србије” а.д. Београд, као и у дигиталној форми;
- у елаборату приказати евентуалне радове који су потребни да би се међусобни однос ускладио са прописима *Закону о енергетици* („Службени гласник РС”, број 145/14, 95/18 - др. закон, 40/21, 35/23 - др. закон и 62/23);
- *Закону о планирању и изградњи*;
- *Закону о заштити од нејонизујућих зрачења* са припадајућим правилницима;
- *Правилнику о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV* („Службени лист СФРЈ”, бр. 65/88 и „Службени лист СРЈ”, бр. 18/92);
- *Правилнику о техничким нормативима за електроенергетска постројења називног напона изнад 1000 V* („Службени лист СФРЈ”, број 4/74, 13/78 - др. правилник, „Службени лист СРЈ”, број 61/95 - др. правилник);

- *Правилнику о техничким нормативима за уземљења електроенергетских постројења називног напона изнад 1000 V („Службени лист СРЈ”, број 61/95);*
- *SRPS N.CO.105 - Техничким условима заштите подземних металних цевовода од утицаја електроенергетских постројења („Службени гласник РС”, број 91/09);*
- *SRPS N.CO.101 - Заштита телекомуникационих постројења од утицаја електроенергетских постројења - Заштита од опасности („Службени гласник РС”, број 91/09);*
- *SRPS N.CO.102 - Заштита телекомуникационих постројења од утицаја електроенергетских постројења - Заштита од сметњи („Службени гласник РС”, број 91/09);*
- *SRPS N.CO.104 - Заштита телекомуникационих постројења од утицаја електроенергетских постројења - Увођење телекомуникационих водова у електроенергетска.*

Претходно наведени услови важе приликом израде:

- елабората о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода.

У случају да се планира постављање стубова јавног осветљења у заштитном појасу далековода, потребно је исте уважити при изради елабората:

- елабората утицаја далековода на потенцијално планиране објекте од електропроводног материјала. Овај утицај за цевоводе, у зависности од насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености до 1000 m од осе далековода.
- елабората утицаја далековода на телекомуникационе водове. Овај утицај, у зависности од специфичне отпорности тла и насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености до 3000 m од осе далековода у случају градње телекомуникационих водова.

У случају да се елаборатом утврди колизија далековода и планираних објеката са пратећом инфраструктуром потребно је да се:

- приступи склапању уговора о пословно-техничкој сарадњи ради регулисања међусобних права и обавеза између акционарског друштва „Електро mreжа Србије” а.д. Београд и свих релевантних правних субјеката у реализацији пројекта адаптације или реконструкције далековода, у складу са претходно наведеним законима;
- о трошку инвеститора планираних објеката, а на бази пројектних задатака усвојених на Стручном савету акционарског друштва „Електро mreжа Србије” а.д. Београд уради техничка документација за адаптацију или реконструкцију и достави акционарском друштву „Електро mreжа Србије” а.д. Београд на сагласност;
- о трошку инвеститора планираних објеката, евентуална адаптација и реконструкција далековода (односно отклањање свих колизија констатованих елаборатом) изврши пре почетка било каквих радова на планираним објектима у непосредној близини далековода;
- пре почетка било каквих радова у близини далековода о томе обавесте представници акционарског друштва „Електро mreжа Србије” а.д. Београд.

У заштитном појасу испод, изнад или поред електроенергетског објекта могу се градити објекти, изводити друге радње или засађивати дрвеће и друго растиње, ако те радње нису у супротности са планским актом, наменом земљишта, прописима о изградњи објеката, условима прописаним законом или техничким нормативима и другим прописима.

Власник или носилац других права на непокретности који намерава да изводи грађевинске радове у зони заштите енергетског објекта, пре доношења захтева за издавање грађевинске дозволе, дужан је да прибави сагласност енергетског субјекта. Сагласност се издаје по испуњености услова енергетског субјекта које инвеститор објекта/радова доказује достављањем елабората овереног од стране овлашћеног лица у складу са законом.

Остали општи технички услови:

- приликом извођења радова као и касније приликом експлоатације планираних објеката, водити рачуна да се не наруши сигурносна удаљеност од 5 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 110 kV;
- испод и у близини далековода не садити високо дрвеће које се својим растом може приближити на мање од 5 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 110 kV, што мора важити и у случају пада дрвета;
- забрањено је коришћење прскалица и воде у млазу за заливање уколико постоји могућност да се млаз воде приближи на мање од 5 m од проводника далековода напонског нивоа 110 kV;
- забрањено је складиштење лако запаљивог материјала у заштитном појасу далековода;
- нисконапонске, телефонске прикључке, прикључке на кабловску телевизију и друге извести подземно у случају укрштања са далеководом;
- приликом извођења било каквих грађевинских радова, нивелације терена, земљаних радова и ископа у близини далековода ни на који начин се не сме угрозити статичка стабилност стубова далековода. Терен испод далековода се не сме насипати;
- све металне инсталације (електро-инсталације, грејање и сл.) и други метални делови (ограде и сл.) морају да буду прописно уземљени. Нарочито водити рачуна о изједначењу потенцијала.

Ови услови односе се на све постојеће објекте у коридору, као део општих правила

У постојећим коридорима далековода и кабловских водова могу се изводити санације, адаптације и реконструкције ако то у будућности због потреба интервенција и ревитализација електроенергетског система буде неопходно.

Водови 0,4 kV – 35 kV

У заштитном појасу дистрибутивних, средњенапонских водова дозвољена је градња инфраструктурних објеката од јавног интереса уз претходну сагласност оператора дистрибутивног система.

Свака градња у близини и испод водова 35 kV, 10 kV и 0,4 kV, као и у близини трансфор-маторских станица 10/0,4 kV условљена је:

- *Правилима о раду дистрибутивног система („Службени гласник РС”, број 71/17 и 14/19);*
- *Законом о енергетици;*
- *Законом о планирању и изградњи;*
- *Законом о заштити од нејонизујућих зрачења са припадајућим правилницима;*
- *Законом о коришћењу обновљивих извора енергије („Службени гласник РС”, број 40/21 и 35/23);*
- *Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV;*
- *Правилником о техничким нормативима за изградњу нисконапонских надземних водова (“Службени лист СФРЈ” број 6/92);*
- *Правилником о техничким нормативима за електроенергетска постројења називног напона изнад 1000 V;*
- *Правилником о техничким нормативима за уземљења електроенергетских постројења називног напона изнад 1000 V;*
- техничким препорукама ЕД Србије (ТП-1, ТП-3, ТП-7).

У случају потребе за измештањем електроенергетског објекта:

- приступити изради пројектног задатка, који усваја стручни савет „Електродистрибуције Србије”;
- приступити изради техничке документације, која се подноси на ревизију стручном

- савету „Електродистрибуције Србије”. Пројекат се израђује о трошку инвеститора;
- приступити склапању Уговора о реализацији измештања електроенергетског објекта, о трошку инвеститора.

Инвеститор је у обавези да поштује услове за паралелно вођење и укрштање електроенергетских каблова са осталим инсталацијама који се детаљно наводе у даљем тексту.

Остали општи технички услови :

- најкасније осам дана пре почетка било каквих радова у близини електро-енергетских објеката Инвеститор је у обавези да се у писаној форми обрати Служби за припрему и надзор одржавања „Електродистрибуција Србије” д.о.о. Београд, надлежни Огранак Електродистрибуције, у коме ће навести датум и време почетка радова, одговорно лице за извођење радова и контакт телефон;
- грађевинске радове у непосредној близини електроенергетских објеката вршити ручно, без употребе механизације и уз предузимање свих потребних мера заштите;
- приликом извођења радова као и касније приликом експлоатације планираних;
- објеката водити рачуна да се не наруше сигурносни размаци, задати наведеним законским и подзаконским актима;
- приликом извођења било каквих грађевинских радова нивелације терена, земљаних радова и ископа, не сме се угрозити статичка стабилност електро-енергетских објеката. Уколико настану промене које се односе на ситуацију трасе - локације предметног објекта, инвеститор је у обавези да промене пријави и затражи издавање нових услова;

Сви планирани подмени каблови се полажу у профилима саобраћајних површина према регулационим елементима датим на графичком прилогу.

Дубина полагања планираних каблова је 0,8 m у односу на постојеће и планиране нивелационе елементе терена испод кога се полажу.

На прелазу испод коловоза саобраћајница као и на свим оним местима где се очекују већа механичка напрезања тла каблови се полажу кроз кабловску канализацију (заштитну цев).

При затрпавању кабловског рова, изнад кабла, дуж целе трасе, треба да се постави пластична упозоравајућа трака.

Након полагања каблова трасе истих видно обележити.

Трафостанице

Трафостанице 10/0,4 kV градити као стубне, монтажобетонске, контејнерског типа или у оквиру објекта. Монтажнобетонска трафостаница мора имати најмање два одељења и то:

- одељење за смештај трансформатора;
 - одељење за смештај развода ниског и високог напона.
- Свако одељење мора имати независан приступ споља.

Коте трафостанице морају бити у нивоу околног терена са обезбеђеним приступним путем до најближе јавне саобраћајнице најмање ширине 3 m, носивости 5,0 t.

Просторија у коју се смешта трафостаница мора испуњавати услове грађења из важећих законских прописа пре свега *Правилника о техничким нормативима за заштиту електроенергетских постројења и уређаја од пожара* („Службени лист СФРЈ”, број 74/90).

Пројектом грађевинског дела решити топлотну и звучну изолацију просторије.

У непосредној близини трафостаница не смеју се налазити просторије са лако запаљивим материјалом, котларница, складишта и сл.

Кроз просторије трафостанице не смеју пролазити инсталације водовода, канализације и парног грејања.

Међусобно приближавање и укрштање енергетских каблова

На месту укрштања енергетских каблова вертикално растојање мора бити веће од 0,2 m при чему се каблови нижих напона полажу изнад каблова виших напона.

При паралелном вођењу више енергетских каблова хоризонтално растојање мора бити веће од 0,07 m. У истом рову каблови 1 kV и каблови виших напона, међусобно морају бити одвојени низом опека или другим изолационим материјалом.

Приближавање и укрштање енергетских и телекомуникационих каблова

Дозвољено је паралелно вођење енергетског и телекомуникационог кабла на међусобном размаку од најмање (ЈУС Н. Ц0. 101):

- 0,5 m за каблове 1 kV и 10 kV;
- 1,0 m за каблове 35 kV.

Укрштање енергетског и телекомуникационог кабла врши се на размаку од најмање 0,5 m. Угао укрштања треба да буде најмање 30°, по могућству што ближе 90°. Енергетски кабл, се по правилу, поставља испод телекомуникационог кабла.

Уколико не могу да се постигну захтевани размаци на тим местима се енергетски кабл провлачи кроз заштитну цев, али и тада размак не сме да буде мањи од 0,3 m.

Размаци и укрштања према наведеним тачкама се не односе на оптичке каблове, али и тада размак не сме да буде мањи од 0,3 m.

Телекомуникациони каблови који служе искључиво за потребе електродистрибуције могу да се полажу у исти ров са енергетским кабловима на најмањем размаку који се прорачуном покаже задовољавајући, али не мањем од 0,2 m.

При полагању енергетског кабла 35 kV препоручује се полагање у исти ров и телекомуникационог кабла за потребе даљинског управљања трансформаторских станица које повезује кабл.

Приближавање и укрштање енергетских каблова са цевима водовода и канализације

Није дозвољено паралелно вођење енергетских каблова изнад или испод водоводних и канализационих цеви.

Хоризонтални размак енергетског кабла од водоводне и канализационе цеви треба да износи најмање 0,5 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,4 m за остале каблове.

При укрштању, енергетски кабл може да буде положен испод или изнад водоводне или канализационе цеви на растојању од најмање 0,4 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,3 m за остале каблове.

Уколико не могу да се постигну размаци према горњим тачкама на тим местима енергетски кабл се провлачи кроз заштитну цев.

На местима паралелног вођења или укрштања енергетског кабла са водоводном или канализационом цеву, ров се копа ручно (без употребе механизације).

Приближавање и укрштање енергетских каблова са гасоводом

Није дозвољено паралелно полагање енергетских каблова изнад или испод цеви гасовода.

Размак између енергетског кабла и гасовода при укрштању и паралелном вођењу треба да буде најмање 0,8 m.

Размаци могу да се смање до 0,3 m ако се кабл положи у заштитну цев дужине најмање 2 m са обе стране места укрштања или целом дужином паралелног вођења.

На местима укрштања цеви гасовода се полажу испод енергетског кабла.

Приближавање енергетских каблова дрворедима

Није дозвољено засађивање растиња изнад подземних водова.

Енергетске кабловске воде треба по правилу положити тако да су од осе дрвореда удаљени најмање 2 m.

Изнад подземних вода планирати травњаке или тротоаре поплочане помичним бетонским плочама.

2.5.4. Термоенергетска инфраструктура

Гасификација

Развој гасификације, сходно смерницама из планске документације ширег подручја и развојним плановима дистрибутера, усмерава се на изградњу гасовода радног притиска 16 bar из правца Бољевца или Сокобање.

При изради планске документације потребно је поштовати сва прописана растојања од планираних гасних инсталација у складу са: *Правилником о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar* („Службени гласник РС” бр. 86/15) и *Правилником о условима за несметан и безбедан транспорт природног гаса гасоводима притиска већег од 16 bar* („Службени гласник РС”, бр. 37/13, 87/15).

Правила за изградњу и реконструкцију дистрибутивних гасовода

Технички услови за изградњу дистрибутивних гасовода од полиетиленских цеви максималног радног притиска до 4 bar дефинисани су *Правилником о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar*, *Правилником о условима за несметан и безбедан транспорт природног гаса гасоводима притиска већег од 16 bar* и Интерним техничким правилима за пројектовање и изградњу гасоводних објеката на систему ЈП Србијас, (Нови сад, Октобар 2009 године).

При избору трасе гасовода мора се осигурати:

- 1) да гасовод не угрожава постојеће или планиране објекте, и планирану намену коришћења земљишта у складу са планским документима;
- 2) рационално коришћење подземног простора и грађевинске површине;
- 3) испуњеност услова у погледу техничких захтева других инфраструктурних објеката у складу са посебним прописима;
- 4) усклађеност са геотехничким захтевима.

Дистрибутивне гасоводе потребно је планирати у регулационом појасу саобраћаница, у јавном земљишту, у зеленим површинама или тротоарима, и трасе синхронизовати са осталим инфраструктурним водовима.

Транспортни гасоводи од челичних цеви МОР 50 bar

Изградња нових објеката не сме угрозити стабилност, безбедност и поуздан рад гасовода.

Ширина експлоатационог појаса гасовода за пречник $150 < DN \leq 500$ mm износи 12 m (6 m са обе стране осе гасовода) и у овом појасу је забрањено градити све објекте који нису у функцији гасовода. У овом појасу је забрањено изводити радове и друге активности (постављање трансформаторских станица, пумпних станица, подземних и надземних резервоара, сталних камп места, возила за камповање, контејнера, складиштења силиране хране и тешко-транспортнујућих материјала, као и постављање ограда са темељом и сл.) изузев пољопривредних радова дубине до 0,5 метара, без писменог одобрења оператора транспортног система. У експлоатационом појасу гасовода забрањено је садити дрвеће и друго растиње чији корени досежу дубину већу од 1 m, односно, за које је потребно да се земљиште обрађује дубље од 0,5 m.

Забрањено је градити објекте намењене за становање или боравак људи, на растојањима мањим од 30 m.

Минимално потребно растојање при укрштању подземних линијских инфраструктурних објеката са гасоводом је 0,5 m.

Минимална растојања од путева, железничких колосека, подземних линијских инфраструктурних објеката и регулисаних водотокова или канала је предвидети у складу са чланом 19. *Правилника о условима за несметан и безбедан транспорт природног гаса гасоводима притиска већег од 16 bar:*

	ПРИТИСАК 16 ДО 55 bar (m)				ПРИТИСАК ВЕЋИ ОД 55 bar (m)			
	DN ≤150	150 < DN ≤ 500	500 < DN ≤1000	DN > 1000	DN ≤150	150 < DN ≤ 500	500 < DN ≤1000	DN > 1000
Некатегорисани путеви (рачунајући од спољне ивице земљишног појаса)	1	2	3	5	1	3	3	5
Општински путеви (рачунајући од спољне ивице земљишног појаса)	5	5	5	5	10	10	10	10
Државни путеви II реда (рачунајући од спољне ивице земљишног појаса)	5	5	7	10	5	10	10	15
Државни путеви I реда, осим аутопутева (рачунајући од спољне ивице земљишног појаса)	10	10	15	15	10	15	25	50
Државни путеви I реда - аутопутеви (рачунајући од спољне ивице земљишног појаса)	20	20	25	25	50	50	50	50
Железнички колосеци (рачунајући од спољне ивице пружног појаса)	15	15	15	15	50	50	50	50
Подземни линијски инфраструктурни објекти (рачунајући од спољне ивице објекта)	0,5	1	3	5	3	5	10	15
Регулисан водоток или канал (рачунајући од брањене ножице насипа)	10	10	10	10	25	25	25	25

Минимална растојања осталих објеката од ГМРС планирати у складу са чланом 13. *Правилника о условима за несметан и безбедан транспорт природног гаса гасоводима притиска већег од 16 bar:*

Грађевински и други објекти	Објекти који су саставни делови гасовода (удаљености у m)						
	МРС, МС и РС			Компресорске станице	Блок станице са испуштањем гаса	Чистачке станице	
	Зидане или монтажне		На отвореном или под надстрешницом				
	≤30.000 m ³ /h	>30.000 m ³ /h	За све капацитете	≤2 mlrd m ³ /год.	>2 mlrd m ³ /год.	За све капацитете	
Стамбене и пословне зграде*	15	25	30	100	500	30	30
Производне фабричке зграде и радионице*	15	25	30	100	500	30	30
Складишта запаљивих течности*	15	25	30	100	350	30	30
Електрични водови	За све објекте: висина стуба далековода + 3 m						

Грађевински и други објекти	Објекти који су саставни делови гасовода (удаљености у m)						
	MPC, MC и PC			Компресорске станице	Блок станице са испуштањем гаса	Чистачке станице	
	Зидане или монтажне		На отвореном или под надстрешницом				
	≤30.000 m ³ /h	>30.000 m ³ /h	За све капацитете	≤2 mlrd m ³ /год.	>2 mlrd m ³ /год.	За све капацитете	
(надземни)							
Графо станице*	30	30	30	30	100	30	30
Железничке пруге и објекти	30	30	30	30	100	30	30
Индустријски колосеци	15	15	25	25	50	15	15
Државни путеви I реда - аутопутеви	30	30	30	30	100	30	30
Државни путеви I реда, осим аутопутева	20	20	30	20	50	30	20
Државни путеви II реда	10	10	10	10	30	10	10
Општински путеви	6	10	10	10	20	15	10
Водотокови	Изван водног земљишта						
Шеталишта и паркиралишта*	10	15	20	15	100	30	30
Остали грађевински објекти*	10	15	20	30	100	15	15

* - ова растојања се не односе на објекте који су у функцији гасоводног система

Минимална растојања надземне електро мреже и стубова далековода од подземних гасовода су:

	паралелно вођење (m)	при укрштању (m)
≤ 20 kV	10	5
20 kV < U ≤ 35 kV	15	5
35 kV < U ≤ 110 kV	20	10
110 kV < U ≤ 220 kV	25	10
220 kV < U ≤ 440 kV	30	15

Минимално растојање из става 1. овог члана се рачуна од темеља стуба далековода и уземљивача.

Стубови далековода не могу се постављати у експлоатационом појасу гасовода.

На укрштању гасовода са путевима угао осе гасовода према путу мора износити између 60° и 90°.

Минимална дубина укопавања гасовода, мерена од горње ивице цеви, је 0,8 m за класу локације I, 1 m за класу локације II, III и IV, а код укрштања са путевима је 1,35 m до горње коте коловозне конструкције пута.

Дистрибутивни гасовод од челичних цеви MOP 16 bar

Изградња нових објеката не сме угрозити стабилност, безбедност и поуздан рад гасовода.

Минимално растојање темеља објеката од гасовода је 3 m.

При планирању саобраћајница и уређењу терена потребно је поштовати прописане висине надслоја у односу на укопан гасовод у зависности од услова вођења (у зеленој површини, испод коловоза и сл.).

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у зеленој површини је 0,8 m.

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у тротоару (рачунајући од горње ивице цеви до горње коте тротоара) је 1 m.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама, оса гасовода је по правилу под правим углом у односу на осу саобраћајнице. Уколико то није могуће извести дозвољена су одступања до угла од 60°.

Испод коловоза саобраћајница минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције, без примене посебне механичке заштите, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће, износи 1,35 m.

Испод коловоза саобраћајница минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције када се гасовод механички штити полагањем у заштитну цев, износи 1 m, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће.

При паралелном вођењу гасовода са другим инсталацијама, потребно је поштовати *Правилник о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar.*

Минимална дозвољена растојања спољне ивице подземних челичних гасовода 10 bar <MOP ≤ 16 bar и челичних и ПЕ гасовода 4 bar < MOP ≤ 10 bar са другим гасоводима, инфраструктурним и другим објектима су:

	Минимално дозвољено растојање (m)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Гасоводи међусобно	0,20	0,60
Од гасовода до водовода и канализације	0,20	0,40
Од гасовода до вреловода и топловода	0,30	0,50
Од гасовода до проходних канала вреловода и топловода	0,50	1,00
Од гасовода до нисконапонских и високонапонских ел.каблова	0,30	0,60
Од гасовода до телекомуникационих и оптичких каблова	0,30	0,50
Од гасовода до водова хемијске индустрије и технолошких флуида	0,20	0,60
Од гасовода до резервоара* и других извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета највише 3 m ³	-	3,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета више од 3 m ³ а највише 100 m ³	-	6,00

	Минимално дозвољено растојање (m)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета преко 100 m ³	-	15,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета највише 10 m ³	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета више од 10 m ³ а највише 60 m ³	-	10,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета преко 60 m ³	-	15,00
Од гасовода до шахтова и канала.	0,20	0,30
Од гасовода до високог зеленила	-	1,50
* растојање се мери до габарита резервоара		

Није дозвољено паралелно вођење подземних водова изнад и испод гасовода.
Није дозвољено постављање шахта изнад гасовода.

Дистрибутивни гасовод од полиетиленских цеви MOP 4 bar

Изградња нових објеката не сме угрозити стабилност, безбедност и поуздан рад гасовода.

Минимално растојање темеља објеката од гасовода је 1 m.

При планирању саобраћајница и уређењу терена потребно је поштовати прописане висине надслоја у односу на укопан гасовод у зависности од услова вођења (у зеленој површини, испод коловоза и сл.).

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у зеленој површини је 0,8 m.

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у тротоару (рачунајући од горње ивице цеви до горње коте тротоара) је 1 m.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама, оса гасовода је по правилу под правим углом у односу на осу саобраћајнице. Уколико то није могуће извести дозвољена су одступања до угла од 60°.

Испод коловоза саобраћајница минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције, без примене посебне механичке заштите, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће, износи 1,35 m.

Испод коловоза саобраћајница минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције када се гасовод механички штити полагањем у заштитну цев, износи 1 m, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће.

При паралелном вођењу гасовода са другим инсталацијама, потребно је поштовати *Правилник о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar.*

Минимална дозвољена растојања спољне ивице подземних челичних и ПЕ гасовода MOP ≤ 4 bar са другим гасоводима, инфраструктурним и другим објектима су:

	Минимално дозвољено растојање (m)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Гасоводи међусобно	0,20	0,40
Од гасовода до водовода и канализације	0,20	0,40

Од гасовода до вреловода и топловода	0,30	0,50
Од гасовода до проходних канала вреловода и топловода	0,50	1,00
Од гасовода до нисконапонских и високонапонских ел.каблова	0,20	0,40
Од гасовода до телекомуникационих и оптичких каблова	0,20	0,40
Од гасовода до вода хемијске индустрије и технолошких флуида	0,20	0,60
Од гасовода до резервоара* и других извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета највише 3 m ³	-	3,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета више од 3 m ³ а највише 100 m ³	-	6,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета преко 100 m ³	-	15,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета највише 10 m ³	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета више од 10 m ³ а највише 60 m ³	-	10,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета преко 60 m ³	-	15,00
Од гасовода до шахтова и канала.	0,20	0,30
Од гасовода до високог зеленила	-	1,50

* растојање се мери до габарита резервоара

Није дозвољено паралелно вођење подземних вода изнад и испод гасовода.

Није дозвољено постављање шахта изнад гасовода.

Минимална хоризонтална растојања подземних гасовода максималног радног притиска 16 bar од надземне електро мреже и стубова далековода су:

Називни напон	Минимално растојање	
	при укрштању (m)	при паралелном вођењу (m)
1 kV ≥ U	1	1
1 kV < U ≤ 20 kV	2	2
20 kV < U ≤ 35 kV	5	10
35 kV < U	10	15

Минимална хоризонтална растојања MPC, MC и PC од стамбених објеката и објеката у којима стално или повремено борави већи број људи су:

Капацитет m ³ /h	MOP на улазу		
	MOP ≤ 4 bar	4 bar < MOP ≤ 10 bar	10 bar < MOP ≤ 16 bar
до 160	уз објекат (отвори на објекту морају бити ван зона опасности)	3m или уз објекат (на зид или према зиду без отвора)	5m или уз објекат (на зид или према зиду без отвора)

Капацитет m ³ /h	MOP на улазу		
	MOP ≤ 4 bar	4 bar < MOP ≤ 10 bar	10 bar < MOP ≤ 16 bar
од 161 од 1500	3m или уз објекат (на зид или према зиду без отвора)	5m или уз објекат (на зид или према зиду без отвора)	8 m
од 1501 до 6000	5 m	8 m	10 m
од 6001 до 25000	8 m	10 m	12 m
преко 25000	10 m	12 m	15 m

Растојање из табеле се мери од темеља објекта до темеља MPC MC, односно PC. Минимална хоризонтална растојања MPC, MC и PC од осталих објеката су:

Објекат	MOP на улазу		
	MOP ≤ 4 bar	4 bar < MOP ≤ 10 bar	10 bar < MOP ≤ 16 bar
Коловоз градских саобраћајница	3 m	5 m	8 m
Локални пут	3 m	5 m	8 m
Државни пут	8 m	8 m	8 m
Интерне саобраћајнице	3 m	3 m	3 m
Јавна шеталишта	3 m	5 m	8 m
Извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	10 m	12 m	15 m
Извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова	10 m	12 m	15 m
Трансформаторска станица	10 m	12 m	15 m
Надземни електро водови	0 bar < MOP ≤ 16 bar:		
	1 kV ≥ U	Висина стуба + 3 m*	
	1 kV < U ≤ 110 kV	Висина стуба + 3 m**	
	110 kV < U ≤ 220 kV	Висина стуба + 3,75 m**	
	400 kV < U	Висина стуба + 5 m**	
* али не мање од 10 m. ** али не мање од 15 m. Ово растојање се може смањити на 8 m за водове код којих је изолација вода механички и електрично појачана			

Посебне мере заштите изграђених гасовода при извођењу радова:

У случајевима кад се локацијски услови издају само на основу планског документа (без прибављања услова) потребно је предвидети посебне мере заштите изграђених гасовода.

У појасу ширине по 5 m са сваке стране, рачунајући од осе транспортног гасовода максималног радног притиска 50 bar, на местима укрштања и паралелног вођења, предвидети извођење свих земљаних радова ручним ископом. Уколико се Пројектант одлучи за други

начин ископа на овим локацијама, потребно је предвидети посебне мере заштите које се морају образложити како би се доказало да њихова примена обезбеђује исти ниво безбедности за лица која обављају радова, као и за гасовод, као ручни ископ.

У појасу ширине по 3 m са сваке стране, рачунајући од осе дистрибутивног гасовода максималног радног притиска 16 bar и 4 bar, на местима укрштања и паралелног вођења, предвидети извођење свих земљаних радова ручним ископом. На растојању 1 m до 3 m ближе ивице рова од спољне ивице гасовода, могуће је предвидети машински ископ у случају кад се пробним ископима („шлицовањем”) недвосмислено утврди тачан положај гасовода и кад машински ископ одобри представник ЈП „Србијагас” на терену.

Уколико на местима укрштања и/или паралелног вођења дође до откопавања гасоводне цеви, оштећена изолациона трака се мора заменити новом. Замену обавезно изводе радници ЈП „Србијагас” о трошку инвеститора, а по достављању благовременог обавештења.

колико на местима укрштања и/или паралелног вођења дође до откопавања гасоводне цеви и оштећења гасовода о овоме се хитно мора обавестити ЈП „Србијагас” ради предузимања потребних мера које ће се одредити након увида у стање на терену.

У случају оштећења гасовода, које настане услед извођења радова у зони гасовода, услед непридржавања утврђених услова, као и услед непредвиђених радова који се могу јавити приликом извођења објекта, инвеститор је обавезан да сноси све трошкове санације на гасоводним инсталацијама и надокнади штету насталу услед евентуалног прекида дистрибуције гаса.

Приликом извођења радова грађевинска механизација мора прелазити трасу гасовода на обезбеђеним прелазима урађеним тако да се не изазива појачано механичко напрезање гасовода.

Употреба вибрационих алата у близини гасовода је дозвољена уколико не утиче на механичка својства и стабилност гасовода.

У зони 5 m лево и десно од осе гасовода не дозвољава се надвишење (насипање постојећег терена), скидање хумуса, односно промена апсолутне коте терена која је постојала пре извођења радова.

Приликом извођења радова у зонама опасности и код ослобођене гасоводне цеви потребно је применити све мере за спречавање изазивања експлозије или пожара: забрањено је радити са отвореним пламеном, радити са алатом или уређајима који могу при употреби изазвати варницу, коришћење возила који при раду могу изазвати варницу, коришћење електричних уређаја који нису у складу са нормативима прописаним у одговарајућим стандардима SRPS за противексплозивну заштиту, одлагање запаљивих материја и држање материја које су подложне samozапалењу.

Инвеститор је обавезан, у складу са *Законом о цевоводном транспорту гасовитих и течних угљоводоника и дистрибуцији гасовитих угљоводоника* („Службени гласник РС”, бр. 104/09), да 10 дана пре почетка радова у заштитном појасу гасовода, обавести ЈП „Србијагас” у писаној форми, како би се обезбедило присуство нашег представника за време трајања радова у близини гасовода.

Контрола спровођења мера из ових услова врши се о трошку Инвеститора.

Заштита гасовода – израда пројектно–техничке документације

Уколико постоји потреба за изградњом саобраћајница и објеката у оквиру плана за које се не може обезбедити поштовање услова о потребним удаљењима и нивелационим растојањима од гасних инсталација, потребно је предвидети заштиту гасовода - постављање гасовода у заштитну цев, механичку заштиту гасовода и/или измештање гасовода. Измештање дистрибутивних гасовода се може извести само у јавну површину. За измештени гасовод је потребно обезбедити плански основ са елементима за детаљно спровођење за нову трасу гасовода.

За заштиту гасовода за коју је неопходна интервенција на гасоводу потребно је пре усвајања плана прибавити начелну сагласност ЈП „Србијагас”. Прибављена начелна

сагласност је привремена до склапања Уговора о измештању са ЈП „Србијагас” којим се дефинишу све међусобне обавезе Инвеститора објекта у оквиру плана и ЈП „Србијагас”.

Склапање Уговора се покреће на основу обраћања Инвеститора објекта у склопу плана тзв. Писмом о намерама за склапање Уговора о измештању, а све у складу са чланом 322 Закона о енергетици.

Измештање гасовода и/или изградња дела гасовода се ради у посебном поступку (по посебној грађевинској дозволи).

Сви трошкови приликом извођења радова на заштити гасовода и измештању гасовода и/или изградња дела гасовода (као последице измештања гасовода) падају на терет Инвеститора новопроектваног објекта у оквиру плана.

Топлификација

У складу са обновљивим изворима енергије планирати изградњу котларница на биомасу у подручју плана или његовом окружењу, где је то могуће, а у складу са потребама.

Обновљиви извори енергије

Употреба обновљивих извора енергије утиче позитивно на заштиту животне средине, смањење потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, смањење топлотних губитака и повећање коришћења локалних енергетских ресурса.

Планирати коришћење соларне енергије, применом разних врста пасивних соларних система (у којима објекат представља пријемник који захвата и чува највећи део енергије) и активних соларних система (који захватају енергију инсталисањем посебне опреме).

Планирати коришћење биомасе за загревање простора сагоревањем биомасе, когенерацијску производњу енергије (топлотне и електричне), као и за самосталну производњу електричне енергије и производњу биогорива.

Коришћење геотермалне енергије планирати у областима нискотемпературне примене, коришћењем технологије топлотних пумпи којима се може се обезбедити енергетски ефикасно грејање и хлађење објекта.

Коришћење обновљивих извора енергије планирати у складу са условима заштите животне средине, природних и културних добара. Примена ових извора енергије треба бити подржана регулативним и подстицајним мерама државе, како би се остварили очекивани позитивни ефекти на смањење негативних утицаја на животну средину, смањење потрошње електричне енергије за грејање, економску исплативост примене ових извора енергије и ефикасније коришћење енергије.

Соларне електране

За тачну оцену оправданости реализације соларних електрана на Планском подручју неопходно је спровести детаљна мерења расположивог потенцијала сунчеве енергије. Расположив потенцијал сунчеве енергије мора да је висок и погодан за коришћење како активних тако и пасивних соларних система.

Постављање објекта за коришћење обновљивих извора енергије – соларне енергије, вршиће се на основу документа којим ће се дефинисати територије погодне за постављање соларних електрана. Планирану изградњу соларних електрана на катастарским парцелама потребно је разрадити кроз одговарајући плански документ или урбанистичко–техничку документацију (урбанистички пројекат, пројекат парцелације/препарцелације). На основу техно-економских анализа извршиће се предлог оптималног концепта техничког решења соларних електрана за сваку локацију, којим ће се дефинисати економска оправданост и динамички план израде техничке документације за сваку предложену соларну електрану понаособ. Анализа потенцијала сунчеве енергије потребно је да обухвати:

- енергетски потенцијал локација предметних пепелишта у примени сунчеве енергије за производњу електричне енергије;

- анализу метеоролошких и климатских параметара са главних метеоролошких станица које су од значаја за површине које се анализирају;
- анализу метеоролошких и климатских параметара који су од значаја за изградњу соларних електрана у протеклом периоду;
- израду мапе сунчевог зрачења за изабрано подручје;
- оцену погодности одабраних локалитета за примену технологија коришћења сунчеве енергије.

За потребе прикључења соларне електране, на преносни систем у месту прикључења изван постојећег разводног постројења, плански основ за издавање локацијских услова за изградњу далековода и разводног постројења се обезбеђује израдом урбанистичког пројекта.

На потребној површини, у зависности од техничко-технолошког решења, може се планирати изградња фотонапонских соларних електрана одговарајућег капацитета која ће производити електричну енергију коришћењем методе конверзије неакумулираног сунчевог зрачења у једносмерну струју преко одговарајућих соларних панела на бази полупроводничке технологије (PV) или у складу са технологијом која буде примењивања у време израде техничке документације. Овако добијена једносмерна струја се преко фреквентног претварача (инвертора, односно регулатора) претвара у наизменичну струју на напонском нивоу од 400V~.

Соларна електрана је предвиђена као објекат мрежног система („grid on”), односно у паралелном раду са електроенергетским системом и/или за сопствене потребе. Обезбеђена је висока доступност електране на мрежи и могућност једноставног проширења електране, децентрализовано решење је флексибилно, јер се лако може смањити или повећати снага електране са кораком од 1 MW.

Изабрано децентрализовано решења соларне електране подразумева велики број инверторских јединица малих појединачних снага распоређених по површини електране, а с тим у вези мање губитке у кабловима, нижу цену уградње и транспорта, брзу замену појединачног инвертора, ниже губитке у преносу енергије и конекцијама на вишим волтажама. Максимални ниво ефикасности са ниском сопственом потрошњом електране.

Овим решењем постиже се следеће:

- смањење потребе површине за изградњу електране;
- смањење дужина ограде и саобраћајница;
- постиже се уштеда у изградњи и коришћењу електране;
- смањењем пада напона, при скраћењу дужине каблова и с обзиром на важећу „Feed-in” тарифу остварује се значајна уштеда на годишњем нивоу;
- боља компактност електране, једноставнија изградња и одржавање;
- мања и компактнија површина за извођење геолошких/геотехничких радова;
- занемарљиви утицаји на животну средину.

Усвојено техничко решење чини стринг систем коришћењем инвертора, децентрализованих трафостаница распоређених по пољу са заједничким РП постројењем.

Панели са конструкцијом се постављају на земљишту хоризонтално у реду на растојању и под углом усвојеног техничког решења. Такође, услед развоја нових технологија, носећа конструкција панела може бити и покретна (ротаторски систем) тако да прати путању сунца, у циљу ефикасније производности електране; фотонапонски модули се ротирају по једној или две осе и у контексту грађевинске конструкције имају променљиву вредност површине хоризонталне пројекције објекта. На објектима, панели се постављају на основу усвојеног техничког решења.

У случају трајног престанка рада соларне електране предвиђа се демонтажа. Поступак демонтаже је у техничком и нормативном смислу једноставан и уобичајен за ову врсту објеката.

Ради добијања потребне што равније површине за постављање панела искрчиће се шибље и површине под дрвећем, с тим што ће млада шума остати нетакнута и заштићена. Предвиђени су дренажни канали како би се спречила ерозија земљишта, одрони и клизишта.

Прикључење на преносни, односно дистрибутивни систем електричне енергије вршиће се у складу са условима оператера преносног, односно дистрибутивног система.

Оправданост изградње соларних електрана, као и производни капацитети (разматраће се варијанте електране исте просторне диспозиције, али различите појединачне називне снаге фотонапонских модула), оптимална електрична конфигурација постројења, условљеност прикључења на 110 kV напонски ниво, смањење преносних губитака, као и фазност изградње мора се анализирати кроз даљу израду техничке и планске документације.

Разрадом кроз урбанистичку и урбанистичко-техничку документацију утврдиће се правила уређења и правила грађења чијом ће се применом обезбедити резервација простора за будућу производњу енергије из ОИЕ.

Погодности:

- близина великих водених површина (акумулација Боговина) игра позитивну улогу у соларном зрачењу јер представља рефлектујуће површине, које увећавају вредности индиректног сунчевог зрачења услед рефлексије.
- како се технологија не базира на конверзији топлотне енергије, проблеми настали услед прегревања окружења су редуковани на минимум (за разлику од термосоларних електрана).

Основна ограничења су:

- неповољни утицај соларне електране се огледа пре свега у покривању биљног света (ниског растиња) и неопходној употреби биоцидне заштите што је посебно важно и осетљиво питање уколико постојећу вегетацију у окружењу чине ретке врсте заштићене законом;
- близина еколошких коридора птица (мада је фотонапонска соларна електрана повољније решење од термосоларне електране у том смислу);
- неповољни утицај на вегетацију се може такође негативно одразити и на друге екосистеме (узрочно-последични утицаји на инсекте – лептире, кретање ситних глодара, водоземаца и рептила);
- како је систем соларне електране под перманентним напоном чија је безбедност од примарног значаја неопходно је претходно решити постојања насеља у непосредној близини одлагалишта/депоније;
- тело депоније чини растресити неконсолидовани материјал неповољан из аспекта темељења грађевинских конструкција, али и по питању неједнаког слегања код потконструкције панела;
- нужно је пажљиво позиционирати фотонапонске модуле тако да не буду у сенци с обзиром на присутне влажне шуме и заштитно зеленило на локацији;
- удаљеност места могућег прикључивања на преносни систем за које се може гарантовати поуздани прихват испоручене енергије.

Правила грађења

На обухваћеним површинама унутар ван граница СРП, према овим правилима грађења могуће је грађење зграда, првенствено монтажног типа и полагање одговарајуће инфраструктуре само за техничке и технолошке потребе у сврху производње енергије из обновљивих извора – основна намена. Изван уређених локација у склопу соларне електране и ветропарка, не предвиђа се грађење зграда и других грађевинских објеката, а трасе интерних путева и прелазак мрежа енергетске, комуналне и друге инфраструктуре је могућ само уз услове Акционарско друштво „Електропривреда Србије”, као имаоца јавних овлашћења и под условима који неће угрожавати функционисање планираних енергетских објеката.

Соларне електране, на земљишту и објектима, планирати као фотонапонске, у мрежном/паралелном режиму рада или за сопствене потребе. Постављање фотонапонских панела урадити уз максимално енергетско искоришћење локације, појединачне снаге која је расположива на тржишту. Соларни панели се постављају у редовима различите дужине, условљено техничким решењем и конфигурацијом терена, и на одговарајућој потконструкцији у функцији стабилности и носивости у зависности од техничког решења (анкер блокови, анкер стубови, бетонски темељи, кровна констуркција итд) у свему према условима из геомеханичког елабората.

За везу електране са преносном/дистрибутивном мрежом, предвидети изградњу одговарајућег разводног постројења и опреме.

Разводно постројење је масивни приземни објекат, односно може имати и већу висину или више етажа ако је тако технолошким процесом и уградњом опреме захтевано.

Подземне високонапонске и нисконапонске каблове постављати у ров према важећим прописима.

При затрпавању кабловског рова, изнад кабла дуж целе трасе, треба да се поставе пластичне упозоравајуће траке, изнад кабла према важећим прописима.

Ширина рова је различита и зависи од броја каблова. Код полагања већег броја каблова у заједничком рову обезбедити минималне дистанце међу њима.

Одвођење атмосферских вода ће се решити нивелацијом терена, односно формирањем благог нагиба од 1%, према природним односно прокопаним каналима за прикупљање атмосферских вода путем којих ће се оне одводити ван површине соларног парка.

Саобраћајно решење, уколико је потребно, у оквиру локације соларне електране решити интерном мрежом саобраћајница, мале фреквентности унутар простора соларне електране. Саобраћајни токови су присутни у фази изградње, због потребе монтаже трафостаница и разводног постројења и допремања опреме. Саобраћајни токови су присутни и у фази експлоатације за пролаз ватрогасног возила услед пожара, као и код сервисних потреба, као пролаз за лака возила за потребе чишћења панела.

Предвидети потребан број улаза са капијама. По целом обиму соларне електране изводи се жичана ограда са челичним стубовима висине 2,55 m постављеним на растојању од 2,50 m. Плетена жица је висине 2,00 m. Врхови стубова су повезани са три реда бодљикаве жице. На сваком десетом стубу и у угловима поставити коснике за стабилизацију.

За осветљење комуникационих путева на површини Соларне електране планирати потребан број челичних округлих стубова за спољашње осветљење, висине 4,50 m, са два сегмента. На сваки стуб монтира се типска рефлекторска светиљка за монтажу на стуб јавног осветљења.

Правила парцелације и препарцелације

Промена граница постојећих парцела и формирање нових се врши на основу општих правила за парцелацију и препарцелацију и на основу посебних правила за одређену намену, дефинисаних овим правилима грађења. Новоформиране парцеле треба да имају геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње. Подела постојеће парцеле на две или више мањих парцела врши се под следећим условима:

- подела се врши у оквиру граница парцеле;
- приступ на јавну површину новоформираних парцела мора се остварити преко парцеле приступног пута;
- поделом се не могу формирати парцеле које су субстандардне у погледу величине и начина градње у односу на непосредно окружење, односно планирани тип изградње.

На парцелама које су планиране као површине јавне намене, дозвољена је парцелација и препарцелација у складу са функционалном организацијом планираних енергетских објеката, у складу са условима и сагласностима надлежних институција и у складу са правилима грађења.

Обезбеђења приступа објектима, мрежа инфраструктуре, кабловски електроразвод

Приступ свим просторним целинама је преко постојећих прикључних саобраћајница, а приступ појединачним објектима преко мреже постојећих интерних, планираних сервисних и транспортних путева.

Приликом пројектовања и извођења трасе кабловског електроразвода потребно је придржавати се свих норматива, стандарда и техничких прописа за ову врсту радова, а трасу прописно обележити.

Планирана постројења за производњу енергије из ОИЕ прикључују се на дистрибутивни електроенергетски систем како следи.

Опрема и инфраструктура соларних електрана

Након одобрене снаге, соларне електране на подручју Плана прикључиваће се на преносни/дистрибутивни систем у свему према Условима за пројектовање и прикључење надлежног Оператора преносног/дистрибутивног система.

Изградња објеката за смештај опреме на месту прикључења електране на ПСЕЕ/ДСЕЕ, изградња електроенергетских објеката у ПСЕЕ/ДСЕЕ до места прикључења електране на ПСЕЕ/ДСЕЕ, опремање места прикључења електране на ПСЕЕ/ДСЕЕ као и опремање мерног места у искључивој је надлежности оператора преносног/дистрибутивног система.

На месту прикључења електране на ПСЕЕ/ДСЕЕ уграђује се мерни уређај за обрачунско мерење предате и преузете електричне енергије између електране и ПСЕЕ/ДСЕЕ.

Електрана се пројектује и изводи у складу са важећим техничким прописима и стандардима, као и правилима о раду преносног/дистрибутивног система.

Инсталације и уређаји у електрани морају бити прилагођени важећем стандарду .

Предвидети опрему која треба да омогући даљински надзор и комуникацију и која комуницира са даљинском станицом на месту прикључења електране на ПСЕЕ/ДСЕЕ коришћењем оптичког кабла.

Соларне фотонапонске електране имају технологију која стално напредује те је потребно применити савремена техничка решења која задовољавају све услове и међународне стандарде. Претходни опис даје типска решења која су примењивана задње деценије док нове технологије укључују решења која имају померљиве осе конструктивних система (тзв. „трекере”) чиме се остварује побољшана производност у односу на конвенционалне системе и постижу бољи параметри исплативости. У том смислу свако предвиђено решење треба да задовољава прописане услове планском документацијом, релевантним законима који уређују проблематику грађења и енергетике, као и пратећим подзаконским актима и пројектантским нормативима. Конкретно решење треба базирати на испуњености ових услова и што повољнијим параметрима оправданости (нижа специфична производна цена електричне енергије из соларних фотонапонских система).

Препоруке за употребу обновљивих извора

- Користити савремене типове опреме (панела) који најмање угрожавају животну средину и страдање дивљих врста своде на најмању могућу меру;
- Предвидети обавезу да се простор соларне електране огради и обезбеди како би се ограничио приступ људима и дивљим животињама;
- Све електричне инсталације неопходно добро изоловати и обезбедити како би се спречило страдање дивљих животиња;
- Предвидети да у случају напуштања предметне локације, односно престанка рада соларног постројења, инвеститор обавезан да, што је пре могуће, евакуише инсталирану опрему, уклони све објекте и у целини санира локацију и доведе је у стање блиско првобитном.

Ветроелектране

За тачну оцену оправданости изградње ветроелектрана на потенцијалним локацијама неопходно је спровести детаљна мерења брзине и правца ветра, како би се показала оправданост такве инвестиције. Према Закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту. Приликом одређивања локације за ветроелектране посебна пажња биће посвећена ризику по животну средину (бука, утицај на птице, слепе мишеве и пејзаж) и процени прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине, пре свега Закона о заштити природе, и европских стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана (израда стратешких процена утицаја на животну средину и студија о процени утицаја на животну средину), што се посебно односи на заштићена и еколошки значајна подручја.

Ветроелектране се могу градити ван: грађевинских подручја, заштићених природних и културних вредности и на пољопривредном земљишту.

За искоришћавање енергије ветра, поред неопходних климатских карактеристика (брзина, учесталост, смицање и правац ветра - за тачну оцену оправданости изградње ветроелектрана на потенцијалним локацијама, неопходно је спровести детаљна мерења параметара ветра, геомеханичка својства терена, сеизмолошки аспекти), један од важних фактора је и постојећа путна инфраструктура и приступачност терена на ком се планира изградња ветроелектрана.

Важни критеријуми за одабир локација ветроелектрана су, поред покривености територије средњенапонском и високонапонском електроенергетском мрежом, и

- утицај на животну средину и биодиверзитет-неугрожавање флоре и фауне, избегавање градње у границама постојећих и планираних заштићених природних добара и других еколошки значајних подручја и у њиховој непосредној близини, а све у складу са Законом о заштити природе, европским стандардима и искуствима у изградњи ветроелектрана а кроз израду Стратешке процене утицаја на животну средину и Студије о процени утицаја на животну средину;
- довољна удаљеност ветрогенератора од насеља и стамбених објеката како би се избегло повећање интензитета буке и ефекта треперења сенки планиране ветроелектране у складу са важећом законском регулативом;
- довољна удаљеност од инфраструктурних објеката (електронских комуникационих мрежа и опрема, радарских система, линијских инфраструктурних објеката и др).

Уколико у периоду спровођења овог Просторног плана, услед технолошког развоја, дође до могућности постављања модела ветрогенератора већих димензија, Просторни план се може примењивати уз поштовање наведених услова за минимално удаљење темеља ветрогенератора од државног пута, уз обавезну израду и верификацију урбанистичког пројекта.

Услови за изградњу ветрогенератора у близини државних путева

Заштитни појас и појас контролисане градње су предвиђени тако да најближи садржаји објеката високоградње, морају бити удаљени мин. 40 m од границе путног земљишта државног пута IА реда. У односу на планиране ветрогенераторе, дефинисан је заштитни појас у коме је остварено безбедно удаљење дозвољене зоне грађења у оквиру појединих локација ветрогенератора, а што је дефинисано у односу на укупну висину стуба и елисе у вертикалном положају (VG_{max}): $VG_{max} + 40$ m, за државни пут I А реда За висину планираних ветрогенератора, ова вредност износи: 280 m (240+40 m), за државни пут I А реда.

Приликом евентуалног подземног полагања инсталација поред и испод државних путева потребно је обратити пажњу на:

- укрштање: предвидети искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на пут, у заштитиној цеви;

- заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута увећана за по 3 m са сваке стране;
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте износи 1,5 – 2 m;
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање, од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,2 m;
- приликом паралелног вођења инсталације морају бити постављене мин. 3 m од крајње тачке попречног профила пута;
- не дозвољава се вођење инсталација по банкини, по косинама усека или насипа, кроз јаркове и локације које могу бити иницијалне за отварање клизишта;
- уколико буде планирано укрштање инсталација са трасом државног пута IIА реда, предвидети га на местима постојећих пропуста на траси пута или новим за које је потребно исходovati посебне услове управљача пута.

У односу на јавне путеве, општинске и некатегорисане који су у надлежности локалне самоуправе потребно је испоштовати следеће услове:

- полагање предметних инсталација мора бити на дубини од најмање 0,8 m од најниже тачке терена;
- трасе предметних инсталација пројектовати у оквиру катастарских парцела постојећих некатегорисаних путева што ближе регулационој линији некатегорисаног пута, а не по осовини пута;
- предметна инсталација не сме да угрожава стабилност пута као и да омета одржавање предметне деонице пута;
- паралелно вођење и укрштање инсталација које се постављају извести у складу са важећим прописима о дозвољеним растојањима са другим инсталацијама;
- прелазе са једне на другу страну пута и подземних и надземних инсталација пројектовати под правим углом у односу на осовину пута;
- планирана траса прикључног далековода до места прикључења на постојећу електромрежу мора бити предвиђена тако да не угрожава нормално одвијање и безбедност саобраћаја у складу са свим техничким и законским прописима и нормативима који регулишу ову материју и условима надлежних институција;
- с обзиром на технологију извођења радова потребно је планирати ојачање коловозне конструкције свих путева преко којих пролазе планиране инсталације
- врсту коловозне конструкције и коловозног застора прилагодити планираним оптерећењима;
- саобраћајнице које се користе за транспорт у току изградње ветроелектране потребно је конструисати за меродавно возило, односно све радијусе прилагодити криви трагова меродавног возила.

Услови за изградњу ветрогенератора у близини далековода

У складу са међународним стандардом EN 50341-3-4 и осталим међународним правилницима и усвојеним праксама приликом избора ветрогенератора потребно је водити рачуна о следећем:

- да минимално потребно растојање између хоризонталне пројекције најближег фазног проводника далековода у неотклоњеном стању, као и било ког дела прикључно-разводног постројења, од осе најближег ветрогенератора износи $H_{\text{oserotora}} + D/2 + 10$ m, где је D пречник елисе ротора.
- да би овај услов могао да се примени, на адекватан начин заштитити све фазне проводнике и заштитну ужад на далеководима од еолских утицаја и вибрација услед рада ветрогенератора. Заштиту предвидети у било ком затезном пољу постојећих и планираних далековода на коме је мин. потребно растојање између хоризонталне пројекције најближег фазног проводника далековода у неотклоњеном стању и

хоризонталне пројекције најближе тачке ротора ветрогенератора, мање од $3xD$, D је пречник елисе ротора. Препорука је да и мин. растојање пратеће инфраструктуре и инсталација, од било ког дела стуба далековода буде 12 m, што не искључује израду Елабората.

Остали општи услови:

- водити рачуна да се не наруши сигурносна удаљеност од 7 m за запослене, опрему или машине у односу на проводнике далековода напонског нивоа 400 kV;
- не садити високо дрвеће у близини далековода које се растом може приближити на мање од 7 m у односу на проводнике далековода напонског нивоа 400 kV, као и у случају пада дрвета;
- забрањено коришћење прскалица ако постоји могућност да се млаз приближи на мање од 7 m од проводника далековода напонског нивоа 400 kV;
- забрањено складиштење лаког запаљивог материјала у заштитином појасу далековода;
- нисконапонске, телефонске и друге прикључке извести подземно у случају укрштања са далеководом;
- прикључење извести подземно у случају укрштања са далеководом.
- приликом грађевинских радова у близини далековода не сме се угрозити статичка стабилност стубова далековода;
- терен испод далековода се не сме насипати;
- све металне инсталације и метални делови морају бити уземљени, водити рачуна о изједначавању потенцијала;
- могуће постављање анемометарског мерног стуба пре почетка изградње, али по потреби и у току експлоатације Ветроелектране или друге опреме у функцији испитивања, припреме, изградње или експлоатације Ветроелектране. Висина метеоролошког анемометарског стуба одређује се у зависности од технологије мерења, геотехничких услова и конструктивног решења, а у складу са условима директората цивилног ватдухопловства и надлежне институције за заштиту природе.

Пракса је да се у постојећим коридорима ДВ и ТС могу изводити санације, адаптације и реконструкције, ако буде потребе у будућности због интервенција и ревитализација електроенергетског система.

Заштитни појас којим је остварено безбедно удаљење дозвољене зоне грађења у оквиру појединих локација ветрогенератора од постојећих и планираних далековода, а које је дефинисано у односу на максималну висину ветрогенератора (VG_{max}) износи: 250 m ($155+85+10$ m) Поред наведеног услова дефинисана је и зона додатне заштите далековода која заузима ширину заштитног појаса у вредности $3xE$, где је E дужина елисе. Дакле, уколико се неки од планираних ветрогенератора нађе на удаљењу мањем од 3 дужине елисе од крајњег проводника, потребно је извршити додатну заштиту свих ужади и проводника, постојећег или планираног далековода у надлежности ЕМС АД од еолских утицаја и вибрација.

Уколико у периоду спровођења овог Плана детаљне регулације, услед технолошког развоја, дође до могућности постављања модела ветрогенератора већих димензија, План детаљне регулације се може примењивати уз поштовање наведених услова за минимално удаљење осе стуба Ветрогенератора од постојећих и планираних далековода уз обавезну израду и верификацију урбанистичког пројекта.

Ветрогенераторе се постављају тако да је:

- темељ Ветрогенератора (подземни и надземни део) мора бити у границама катастарске парцеле;
- трајна платформа за приступ ветрогенератору мора бити обезбеђена у границама катастарске парцеле;
- подземне инсталације као и сви други инфраструктурни објекти у функцији ветрогенератора морају бити постављени у границама катастарске парцеле;

- изградњом напред наведених објеката и инсталација, у нивелационом смислу не смеју бити угрожене суседне катастарске парцеле, односно сви насипи и усеци морају бити обезбеђени (шкарпе, потпорни зидови, габиони и сл.) у границама катастарске парцеле на којој се изводе радови. Одводњавање са изграђеног платоа мора бити решено тако да не угрожава суседне парцеле.
- зона дозвољене изградње у оквиру које је дозвољено постављање темеља ветрогенератора је дефинисана на мин. 1 m од граница према суседним парцелама, мин. 2 m од регулационе линије према некатегорисаним путевима и 5 m од регулационе линије према општинским путевима.
- објекти ветрогенератора, односно темељи стубова ветрогенератора, не могу се постављати у оквиру зоне заштите насељеног места, а која се дефинишу кроз анализу моделовања просторне дисперзије буке и треперења сенки на насељена места на минималном удаљењу од границе грађевинског подручја насељеног места. Резултати ове анализе се детаљно приказују у оквиру Стратешке процене утицаја на животну средину.
- висина објекта се одређује у односу на коту приступне саобраћајнице на месту колског приступа парцели. Ово правило се не примењује за ветрогенераторе, за које су дозвољене висине дефинисане у складу са техничким карактеристикама одређеног типа ветрогенератора.
За постројења за складиштење енергије:
 - темељи носеће конструкције за постројење које је контејнерског типа морају бити у границама зоне дозвољене изградње;
 - средњенапонски каблови као и сви други инфраструктурни објекти у функцији постројења за складиштење енергије морају бити постављени у границама катастарске парцеле;
 - изградњом напред наведених објеката и инсталација, у нивелационом смислу не смеју бити угрожене суседне катастарске парцеле, односно сви насипи и усеци морају бити обезбеђени (шкарпе, потпорни зидови, габиони и сл.) у границама катастарске парцеле;
 - одводњавање са изграђеног платоа мора бити решено тако да не угрожава постојећи атарски/некатегорисани пут као ни суседне парцеле.
 - висина контејнера се одређује у односу на коту приступне/интерне саобраћајнице одређеној групацији панела, а биће одређена у складу са технолошким захтевима произвођача и техничким решењем у циљу најрационалнијих ефеката производње.
Правила за формирање интерних саобраћајница:
 - могућа је реализација интерних (приступних) саобраћајница у оквиру земљишта остале намене преко којих ће се реализовати приступ парцелама јавне мреже саобраћајница, а које ће се реализовати кроз пројекте парцелације или препарцелације.
 - за сваку приступну саобраћајницу може бити формирана посебна грађевинска парцела. Обзиром на конфигурацију терена, минимална ширина коловоза приступне саобраћајнице је 6 m. У укупну ширину перцеле је потребно урачунати земљиште за реализацију припадајуће шкарпе.
- Елементе саобраћајница предвидети у складу са оптерећењем и планираном врстом саобраћаја. У нивелационом смислу обавезно поштовати нивелацију улица у које се уклапа предметни простор. При изради нивелационог решења нових саобраћајних површина предвидети гравитационо отицање површинских вода. За интерне саобраћајнице које обезбеђују прилаз паркинг простору, а које ће уједно служити и за потребе снабдевања, противпожарне и комуналне потребе предвидети коловозне конструкције са подлогом и асфалтним застором сходно саобраћајном оптерећењу које се очекује.

2.5.5. Електронско-комуникациона инфраструктура

Планираним радовима не сме доћи до угрожавања механичке стабилности и техничких карактеристика телекомуникационих (у даљем тексту: ТК) објеката и каблова, ни до угрожавања нормалног функционисања ТК саобраћаја. Постојећим кабловима мора увек бити обезбеђен адекватан приступ ради њиховог редовног одржавања и евентуалних интервенција.

Пре почетка извођења радова потребно је, у сарадњи са надлежном службом Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд, извршити идентификацију и обележавање трасе постојећих подземних ТК каблова у зони планираних радова (помоћу инструмента трагача каблова, и по потреби пробним ископима на траси), како би се утврдио њихов тачан положај, дубина и евентуална одступања од траса дефинисаних издатим условима.

Заштиту и обезбеђење постојећих ТК објеката и каблова треба извршити пре почетка било каквих грађевинских радова и предузети све потребне и одговарајуће мере предострожности како не би, на било који начин, дошло до угрожавања механичке стабилности, техничке исправности и оптичких карактеристика постојећих ТК објеката и каблова.

Грађевинске радове у непосредној близини постојећих ТК објеката и каблова изводити искључиво ручним путем без употребе механизације и уз предузимање свих потребних мера заштите (обезбеђење од слегања, пробни ископи,...).

У случају евентуалног оштећења постојећих ТК објеката и каблова, или прекида ТК саобраћаја услед извођења радова, извођач радова је дужан да надокнади целокупну штету по свим основама (трошкове санације и накнаду губитка услед прекида ТК саобраћаја).

Уколико планирана изградња условљава измештање постојећих ТК објеката/каблова, неопходно је урадити Техничко решење (Пројекат измештања, заштите и обезбеђења постојећих ТК каблова) у сарадњи са надлежном службом Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд. Такво техничко решење мора бити саставни део пројекта (техничке документације) за изградњу/реконструкцију објекта.

Извод из пројекта који садржи поменуто Техничко решење са графичким прилогом и предмером и предрачуном материјала и радова, са издатим Техничким условима треба доставити обрађивачу услова, ради добијања сагласности.

Уколико се за предметне радове не ради пројекат, то не ослобађа инвеститора обавезе да изради Техничко решење/Пројекат измештања, заштите и обезбеђења постојећих ТК каблова и да на њега тражи сагласност Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд.

Радови на заштити и обезбеђењу, односно радови на измештању постојећих ТК објеката и каблова, изводе се о трошку инвеститора објекта/радова. Обавеза инвеститора је и да регулише имовинско правне односе и прибави потребне сагласности за будуће трасе ТК каблова, пре почетка радова на њиховом измештању.

Уколико се за предметне радове не ради пројекат, а изградња условљава измештање постојећих ТК објеката у обиму који излази из обухвата постојећих грађевинских и употребних дозвола за ТК објекте, инвеститор је обавезан да уради пројекат измештања ТК објеката са свим потребним сагласностима и условима за добијање употребних дозвола.

Измештање треба извршити на безбедну трасу, пре почетка радова на изградњи за коју се траже услови.

Приликом избора извођача радова на измештању постојећих ТК објеката и каблова водити рачуна да је извођач регистрован и лиценциран за ту врсту делатности и да буде са листе квалификованих извођача радова Предузећа за телекомуникације “Телеком Србија” а.д. Београд.

Обавеза инвеститора је да извођачу радова, поред остале техничке документације достави и копију издатих услова (текст и графички прилог) и Техничко решење измештања, заштите и обезбеђења постојећих ТК објеката и каблова угрожених изградњом, на које је

Предузеће за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд дало своју сагласност. За непоступање по наведеним условима инвеститор радова сноси пуну одговорност.

Инвеститор, односно извођач радова је у обавези да се најмање 10 дана пре почетка извођења радова на измештању, заштити и обезбеђењу постојећих ТК каблова, који се изводе пре грађевинских радова на изградњи предметног објекта, у писаној форми обрати Предузећу за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд, надлежној извршној јединици у чијој је надлежности одржавање ТК објеката и каблова у зони планиране изградње, са обавештењем о датуму почетка радова и именима надзорног органа и одговорног извођача радова.

Предузеће за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд ће са своје стране одредити стручно лице ради вршења надзора над радовима на измештању, као и на заштити и обезбеђењу постојећих ТК каблова. Приликом извођења радова обавезно је присуство стручног надзора од стране Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд.

По завршетку радова инвеститор/извођач радова је у обавези да у писаној форми обавести Предузеће за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд да су радови на изградњи објекта завршени. А у случају када је инвеститор урадио пројекат измештања ТК објеката, инвеститор је обавезан да Предузећу за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд достави сву потребну документацију за добијање употребне дозволе.

По завршетку радова на измештању ТК објеката/каблова потребно је извршити контролу квалитета изведених радова. Инвеститор је дужан да уз захтев за формирање комисије за контролу квалитета, достави техничку документацију изведеног стања, геодетски снимак и потврду Републичког геодетског завода о извршеном геодетском снимању водова, податке о представнику инвеститора и извођача радова који ће присуствовати раду комисије.

Инвеститор је у обавези да по завршетку радова на измештању ТК објеката/каблова изврши пренос основних средстава за новоизграђени део у корист Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд, како би у складу са законом могло да се спроводи њихово редовно одржавање.

Инвеститори су у обавези да се накнадно, посебним захтевом, обратe за издавање услова за изградњу и прикључење објеката на мрежу Предузећа за телекомуникације „Телеком Србија” а.д. Београд.

Сви инвеститори су дужни да се придржавају *Закона о електронским комуникацијама* („Службени гласник РС”, бр. 44/10, 60/13 - одлука УС, 62/14, 95/18 – др. закон и 35/23– др. закон), као и *Упутства о реализацији техничких и других захтева при изградњи електронске комуникационе мреже и припадајућих средстава у стамбеним и пословним објектима Републичке агенције за електронске комуникације* (РАТЕЛ) од 25. јануара 2013. године, и омогуће равноправне услове за пословање свих телекомуникационих оператора.

У складу са горе поменутиm, инвеститори су у обавези да електронске комуникационе мреже и припадајућа средства пројектују, граде или постављају, користе и одржавају:

- у складу са прописаним техничким и другим захтевима;
- у складу са законом којим се уређује просторно планирање и изградња, прописима којима се уређује област заштите животне средине, као и област заштите културних добара;
- тако да се не изазивају сметње у раду других електронских комуникационих мрежа, припадајућих средстава и електронске комуникационе опреме.

Приликом изградње пословних и стамбених објеката, сходно члану 43. Закона о електронским комуникацијама, инвеститори су у обавези да изграде пратећу инфраструктуру потребну за постављање електронских комуникационих мрежа, припадајућих средстава и електронске комуникационе опреме до просторија корисника, у складу са прописаним техничким и другим захтевима.

Сви планирани каблови се полажу у профилима саобраћајних површина према регулационим елементима датим на графичком прилогу.

Мрежу градити у кабловској канализацији или директним полагањем у земљу.

На прелазу испод коловоза саобраћајница као и на свим оним местима где се очекују већа механичка напрезања тла каблови се полажу кроз кабловску канализацију (заштитну цев).

При укрштању са саобраћајницом треба тежити да угао укрштања буде 90° али не мањи од 30° .

Дозвољено је паралелно вођење енергетског и телекомуникационог кабла на међусобном размаку од најмање (ЈУС Н. ЦО. 101) 0,5 m за каблове 1 kV и 10 kV.

Укрштање енергетског и телекомуникационог кабла врши се на размаку од најмање 0,5 m. Угао укрштања треба да буде најмање 30° , по могућности што ближе 90° ; Енергетски кабл, се по правилу, поставља испод телекомуникационог кабла.

Уколико не могу да се постигну захтевани размаци на тим местима се енергетски кабл провлачи кроз заштитну цев, али и тада размак не сме да буде мањи од 0,3 m.

Телекомуникациони каблови који служе искључиво за потребе електродистрибуције могу да се полажу у исти ров са енергетским кабловима, на најмањем размаку који се прорачуном покаже задовољавајући, али не мање од 0,2 m.

Дубина полагања каблова не сме бити мања од 0,8 m.

Дозвољено је паралелно вођење телекомуникационог кабла и водоводних цеви на међусобном размаку од најмање 0,6 m.

Укрштање телекомуникационог кабла и водоводне цеви врши се на размаку од најмање 0,5 m. Угао укрштања треба да буде што ближе 90° а најмање 30° .

Дозвољено је паралелно вођење телекомуникационог кабла и фекалне канализације на међусобном размаку од најмање 0,5 m.

Укрштање телекомуникационог кабла и цевовода фекалне канализације врши се на размаку од најмање 0,5 m. Угао укрштања треба да буде што ближе 90° а најмање 30° .

Дозвољено је паралелно вођење телекомуникационог кабла и гасовода на међусобном размаку од најмање 0,4 m.

Од регулационе линије зграда телекомуникациони кабл се води паралелно на растојању од најмање 0,5 m.

3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈЕ ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ „ЦЕНТРА ЗА ИНТЕРПРЕТАЦИЈУ ПЛАНИНЕ РТАЊ – ВИЗИТОРСКИ ЦЕНТАР”

Циљ израде детаљне разраде за „Центар за интерперацију планине Ртањ – Визиторски центар” (у даљем тексту: Визиторски центар) је просторни развој у складу са потребама и захтевима заштите простора и социо-економског развоја. У том смислу очување природних и културних вредности простора представља најважнији критеријум при конципирању намене простора. У складу са тим заштићена подручја ће се штитити и развијати искључиво у складу са прописаним режимима коришћења простора што се нарочито односи на подручје планине Ртањ и њене обронке ка Бољевцу и Сокобањи. У циљу промоције и едукације поменутих вредности планирана је изградња Визиторског центра, који је предмет детаљне разраде.

Начин за развој тзв. „зеленог туризма” у овом делу сокобањске општине је итерпретација планине Ртањ кроз активности визиторског центра „Ртањ”. У циљу целогодишњег активирања туристичких доживљаја на широј територији око Сокобање, покренута је идеја реализације Центра за интерперацију планине Ртањ (визиторски центар). У оквиру центра би се адекватним инфраструктурним пројектима и технолошким елементима опреме обезбедила самосталност функционисања и одрживост у економском смислу. Приоритетна концепција би била заснована на промоцији природних вредности,

наслеђу и активностима из области еколошких активности. Како атрактивност овог простора почива на очуваном, а ретким природним карактеристикама, тако су и пласирање аутохтоних производа са географским пореклом, едукацију туриста, продужавање туристичке сезоне мотиви око којих се развија идеја визиторског центра. Развој предметног простора потребно је реализовати кроз процесе заштите животне средине и његовог планског увођења у туристичку експлоатацију.

Поред тога кључни производи у складу са Стратегијом развоја туризма Републике Србије од 2016 - 2025. године су: здравствени, spa & wellness, манифестације, МІСЕ туризам, специјални интереси и кружне туре.

Обухват детаљне разраде је катастарска парцела број 238, у катастарској општини Мужинац, укупне површине 3,8354 ha. Предметни обухват је део Специјалног резервата природе „Ртањ”, који је под режимом заштите III степена.

Специјални резерват природе по дефиницији је подручје са неизмењеном или незнатно измењеном природом, од нарочитог значаја због јединствености, реткости или репрезентативности, а које обухвата станиште угрожене дивље врсте биљака, животиња и гљива, без насеља или са ретким насељима у којима човек живи усклађено са природом, намењено очувању постојећих природних одлика, генског фонда, еколошке равнотеже, праћењу природних појава и процеса, научним истраживањима и образовању, контролисаним посетама и очувању традиционалног начина живота

III степен заштите подразумева проактивну заштиту простора који са околином представља значајну просторну целину за очување природних вредности подручја. У режиму заштите III степена заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

У постојећем стању, предметна парцела је неизграђена, у највећем делу озелењена различитим врстама зеленила како по типологији тако и по квалитету. Налази се у подножју саме кречњачке пирамиде са врхом Шиљак, на потесу Базар, релативно равном терену, са благим нагибом, који је у паду до путне конфигурације (КП бр. 7771 КО Мужинац).

Природно благо свакако потенцијално представља атракцију за туристе и основ за развој туристичких производа. У даљем развоју Сокобање са околином, потенцијале и ресурсе планине могуће је ставити у функцију туризма једино кроз одрживо коришћење њених ресурса, уз што мањи утицај антропогеног фактора на природу Ртња.

С обзиром на површину обухвата, третираног детаљном разрадом, комплетан простор се сагледава као **једна карактеристична целина**, са планираном јавном наменом – **едукативне/образовне активности**.

Табела бр. 24: Намена површина

Катастарска парцела	Целина	Намена површина	Компатибилна намена	Површина (ha)
КП бр. 238 КО Мужинац	Целина 1	Едукативне/образовне активности Јавна намена	Становање	3,8354

Према концепцији развоја туризма, туризам кроз едукативно/образовне активности ће бити алтернативна делатност на просторима под режимима заштите, сеоским подручјима и сл., као и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју. На тај начин ће се активирати развој комплементарних активности и структура (села, пољопривреде, мале привреде, јавних служби и објеката, инфраструктуре и др.), подржати и унапредити заштиту и културолошку презентацију природе, природних и културних вредности, као темељних ресурса и услова укупног, здравственог, еко, етно и других видова

туризма, производње еко-хране и сл. У том смислу постаје основа развоја предметног простора који је предмет детаљне разраде, чије непосредно окружање располаже атрактивним мотивима за туристичку и рекреативну тражњу. Понуда туристичког подручја заснива се на следећим доминантним видовима туризма: планински туризам и рекреација, планина Ртањ, са богатом и разноврсном туристичком понудом првенствено у летњој и делом и зимској сезони, уз културни, сеоски, ловни, еколошки и друге специјализоване видове туризма; сеоски туризам - са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране и етно-занатских производа.

Постојећа туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо унапређена и функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања и коришћења садржаја понуде у простору; развијаће се атрактивни и профитабилни програми постојеће и нове туристичке понуде за привлачење домаћег и иностраног капитала.

Табела бр. 25: Урбанистичка регулација

Намена објеката и простора	Едукативне/образовне активности
Компатибилне намене	Становање
Правила парцелације	Мин. површина парцеле: постојећа површина парцеле Мин. ширина фронта према приступној саобраћајници: постојећа
Положај објеката на парцели - хоризонтална регулација	Минимално удаљење од границе парцеле 10,0 m Катастарска међа=регулациона линија у контактном делу са парцелом некатегорисаног пута Према графичком прилогу
Смештај возила	На грађевинској парцели
Процент зеленила	60%

Регулациони елементи

Границу обухвата плана дефинише цела КП бр. 238, КО Мужинац у површини од 3.83.92 ha. Аналитичка разрада плана је обухватила дефинисање зоне изградње (125 m x 50 m), која је приказана аналитички координатама преломних тачака у Гаус-Кригеровој пројекцији у складу са прибављеним подацима дигиталног катастарског плана, и исте су део графичког прилога.

Услови за саобраћајно и инфраструктурно опремање

Приступ Визиторском центру планиран је туристичким путем (парцела постојећег некатегорисаног пута), који се простире јужном, западном и северном страном комплекса. Туристички пут се преко планираних и постојећих општинских путева повезује на мрежу државних путева. Експлоатационе карактеристике пута унапредити коришћењем природних материјала.

На парцели предвидети паркинг простор према капациту и нормативима за ову категорију објеката.

Водоснабдевање и канализација

У близини наведене парцеле не постоји водоводна и канализациона мрежа, односно потребна хидротехничка инфраструктура, потребно је планирати водоснабдевање из сопственог бунара, који ће се налазити на парцели (или окружењу) као и колектор за прикупљање кишнице за водоснабдевање планираних објеката техничком водом. Воду за пиће обезбедити путем набавке или уколико постоје технички услови, из сопственог бунара.

Санитарне и отпадне воде прикупити у систем канализационе инфраструктуре, која ће бити прикључена на планирану септичку јаму са биоротором, која се мора реализовати у оквиру предметне парцеле.

Електроенергетске инсталације

У предметном обухвату као и његовој близини не постоји електроенергетска мрежа на коју би објекат могао да буде прикључен. Снабдевање објекта електричном енергијом

предвидети из сопствених соларних панела, дизел електричног агрегата или других алтернативних извора електричне енергије.

Сва електрична опрема у објекту, а посебно инсталација унутрашњег и спољашњег осветљења, мора бити високо енергетски ефикасна.

Термотехничке инсталације

За потребе загревања објеката планирати индивидуалне системе са енергетима попут биомасе или сл.

Обновљиви извори енергије представљају потенцијал који би, уз рационално коришћење, могли да смање увозну зависност земље и штетне последице на животну средину. Због тога је, у циљу одрживог економског развоја, уз стабилну енергетску политику, неопходно ангажовање и коришћење обновљивих извора енергије (енергије биомасе, сунца и ветра).

Обновљиве изворе енергије могуће је користити за грејање и хлађење простора (топлотне пумпе уз коришћење геотермалне енергије) и грејање санитарне воде (соларни колектори и топлотне пумпе). Котларнице као енергент могу користити биомасу. Уколико постоји потреба за изградњу котларница тачну локацију, приступ и развод топловода треба обрадити планом детаљне регулације. Соларна енергија се уз соларне колекторе може користити и за производњу електричне енергије, коришћењем фото-напонских панела, који се најчешће постављају на кровове објеката.

Законом о планирању и изградњи соларни колектори који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу дефинисани су као објекти за које није потребно прибављати акт надлежног органа за градњу, док су електране које користе обновљиве изворе енергије инсталиране снаге до 50 kW дефинисане као објекти који се граде на основу решења којим се одобрава извођење радова, које издаје орган надлежан за издавање грађевинске дозволе. Системе који користе обновљиве изворе енергије градити у складу са прописима који се односе на ову врсту објеката и инсталација, и препорукама произвођача опреме.

Потенцијали: потенцијал коришћења нових и обновљивих извора енергије;

Ограничења:

- нерационално коришћење енергије (нарочито електричне енергије) и велика специфична потрошња енергије по јединици производа;
- високо учешће традиционалних чврстих горива у производњи топлотне енергије код индивидуалних потрошача;
- недовољна искоришћеност обновљивих извора енергије.

Услови за уређење зелених и слободних површина на парцели

Зеленило предметног комплекса је неопходно максимано очувати како би се задржала аутентичност и обезбедило несметано функционисање процеса у природном битопу односно природна равнотежа.

У складу са циљевима заштите природе у оквиру СРП „Ртањ”, потребно је у оквиру постојеће вегетације обезбедити:

- максималну заштиту високог зеленила и вреднијих примерака дендрофлоре (појединачних стабала), шумских екосистема, ливада и пашњака;
- ревитализацију постојећих као и успостављање нових природних и блиско природних станишта унутар уређених површина;
- заштиту, ограничено коришћење и контролу приземне вегетације посебно самониклог лековитог биља;
- прибавити услове и сагласност надлежних институција за извођење радова који изискују сечу одраслих, вредних примерака дендрофлоре, односно имају негативан утицај на станишта ретких, угрожених и заштићених биљака;
- прибавити услове и сагласности надлежних институција за извођење радова који изискују нову садњу, посебно дрвенастих примерака алохтоних (нових) врста;
- сви елементи мобилијара и инфраструктуре морају бити уклопљени у постојећи амбијент, како би се сачувао предеони образац.

Сви радови који подразумевају веће интервенције у простору на постојећим зеленим површинама (изложбени простор, Ботаничка башта..) морају се детаљно разрадити кроз хортикултурни пројекат.

Заштита животне средине, технички, санитарни и безбедоносни услови

Општи режим чувања и унапређења животне средине односи се на очување природних вредности СРП „Ртањ” у оквиру режима заштите природе III степена. Забрањене су све радње које би на било који начин угрозиле животну средину и здравље људи, односно угрозили природно добро.

Код увођења програма пословања, обавезно се дефинише карактер програма и мере заштите на локацији, са свим елементима заштите у оквиру објекта, инсталација, опреме, парцеле и захвата. Са искључењем из програма реализације свих оних који по условима коришћења и заштите, односно намени, не одговарају карактеру целине, односно према потреби се ради документација са аспекта заштите животне средине. Основни безбедоносни услови везани су за примену сеизмичких прописа, противпожарних прописа, услова из геолошке подлоге и услова заштите од ратних разарања. Код већих радова потребно је извршити испитивања стабилности терена.

Са аспекта заштите животне средине и природних вредности најважније је обезбедити минималне комуналне захтеве: обезбеђење начина одвођења и управљања отпадним водама и управљање отпадом у циљу заштите земљишта и водоносних слојева. У руралним крајевима начин прикупљања фекалних отпадних вода успоставља се кроз изградњу водонепропусних биојама.

У оквиру комплекса неопходно је успоставити систем управљања отпадом, постављањем стандардних контејнера или канти за генерисање комуналног отпада. Како систем прикупљања отпада не покрива комплекс детаљне разраде, начин одношења отпада биће дефинисан планом и програмом Управљача природног добра. Услов при лоцирању контејнера за комунални отпад је да буде уз саобраћајницу (да буде доступна возилу које ће односити отпад), на равној чврстој подлози. Стандард је 1 контејнер на изграђених 1000 m² пословног простора.

С обзиром да ће се у оквиру комплекса генерисати биљни отпад, у циљу тежње за смањењем укупне количине биоразградивог отпада који иде на депоније, предлаже се организовање процеса компостирања – органска разградња биљних остатака, квашењем и разгртањем, при чему настаје компост који се може користити као органско ђубриво и или као његов додатак.

Заштита од удеса

Мере заштите од удеса спроводити у складу са:

- *Законом о заштити од пожара* и
- *Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама.*

Мере енергетске ефикасности изградње

Унапређење енергетске ефикасности подразумева следеће активности:

- примена модела континуираног, системског и одрживог управљања енергијом и енергетским ресурсима, односно енергетски ефикасног пројектовања и изградње, што доприноси смањењу потрошње енергената и ресурса, као и смањењу емисије штетних гасова у атмосферу;
- обезбеђивање ефикасног коришћења енергије, узимајући у обзир микроклиматске услове локације, намену, положај и оријентацију објекта, као и могућност коришћења обновљивих извора енергије;
- сертификат о енергетским својствима зграда (енергетски пасош) морају имати све нове зграде. Категорије зграда за које се издаје енергетски пасош, одређене су према претежној намени дефинисаној поменутиим прописом;
- унапређења енергетске ефикасности која се односе на смањење потрошње свих врста енергије, уштеду енергије и обезбеђење одрживе градње применом техничких мера, стандарда и услова планирања, пројектовања, изградње и употребе објеката, у складу са

наменом објекта и карактером локације.

За нове објекте

1. Смањење инсталисаних капацитета система грејања, вентилације и климатизације и повећање енергетске ефикасности система грејања:
 - a) за спољашње пројектне температуре ваздуха и максималну температуру ваздуха грејаног простора користити *Правилник о енергетској ефикасности зграда*;
 - b) захтеване вредности коефицијента пролажења топлоте и топлотне отпорности простора дефинисане су у *Правилнику о енергетској ефикасности зграда*;
 - c) минимални захтеви енергетске ефикасности (енергетског учинка) за стамбене зграде, по методи поређења са најбољим праксама (*Правилник о енергетској ефикасности зграда*);
 - d) сертификати о енергетским својствима зграда.
Елаборат енергетске ефикасности је елаборат који обухвата прорачуне, текст и цртеже, израђен у складу са *Правилником о енергетској ефикасности зграда* и саставни је део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање грађевинске дозволе. Енергетски пасош је документ који приказује енергетска својства зграде и морају га имати све нове зграде, осим зграда које су *Правилником о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда* изузете од обавезе енергетске сертификације. Енергетски пасош чини саставни део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање употребне дозволе.
 - e) редовна инспекција и одржавање котлова, система грејања и климатизације.
2. смањење потрошње топлотне енергије обезбеђивањем појединачног мерења потрошње топлотне енергије уз могућу регулацију потрошње топлотне енергије.
3. смањење потрошње електричне енергије за грејање коришћењем:
 - опреме за грејање веће енергетске ефикасности (топлотне пумпе),
 - енергетски ефикасне опреме за сагоревање биомасе,
 - соларних колектора,
 - ефикасних термотехничких система са напредним системима регулације.

4. изградња пасивних и нискоенергетских објеката

Остале мере заштите

Основни безбедносни услови везани су за примену сеизмичких прописа, противпожарних прописа и мера заштите од ратних дејстава и елементарних непогода, који су обавезни код пројектовања и изградње објеката.

Правила архитектонског обликовања

Визиторски центар гради се са циљем формирања туристичког центра где би се вршила интерпретација природних и културних вредности планине Ртањ, Специјланог резервата природе, као и културног наслеђа (материјална и нематеријална културна баштина локалног становништва које живи у сеоским насељима у непосредној близини и на обронцима ове планине).

Како су визиторски центри уобичајено сачињени из више целина, кроз техничку документацију потребно је планирати објекат са вишенаменским просторијама у оквиру којих би обезбедиле следеће активности:

- природњачке/културно-историјске изложбе
- пројекциону мултимедијалну салу за предавања и филмске представе
- продајно-изложбени део - сувенирница (пласман производима са географским пореклом и ручно прављеним на Ртњу),
- ресторан са концептом са дегустацијом локалних производа потенцијално уз радионицу и представљање традиционалних начина припреме производа.

Поред просторија основне намене, у оквиру Визиторског центра „Ртањ”, планирати све пратеће економске и административне просторије у складу са потребама корисника центра.

Објекат треба бити **обликован** и пројектован у функционалном и обликованом смислу у складу са прописима који уређују област заштите животне средине, савременим трендовима за овакву врсту објеката.

Материјализација – Изградњу објекта планирати у традиционалном или монтажном систему уз обавезу формирања фасадних платана уз примену дрвених елемената реализованих у традиционалној или савременој форми архитектонског обликовања. Спољашња и унутрашња материјализација објекта, као и кровна конструкција морају бити од квалитетних материјала, да задовоље пре свега трајност у наведеној микроклиматској зони, са таквом завршном обрадом, која мора да задовољи, не само критеријуме стабилности, већ и функционалне, естетске и критеријуме заштите од пожара, лако доступна за одржавање у току експлоатације објекта.

Партерно уређење парцеле са пратећим садржајима - вртним уређењем и растињем – ботаничком баштом и баштом лековитог биља, постављање макета и модела атрактивних делова планине, али и са пратећим садржајима, као што су паркинг простор за приступна возила, сопствени паркинг, паркинг простор за електрична возила којима се превозе туристи од Визиторског центра „Ртањ” до одређених локалитета у оквиру Специјалног резервата, заштитно зеленило, мобилијар (клубе, судови за одлагање отпада...) потом пешачке стазе, тротоари. Нормативи за паркирање се одређују према начину коришћења објекта, односно, према важећим правилницима за доминантну делатност, као и врсти превоза до објекта с обзиром на приступачност терена и ненарушавање предеоних карактеристика – једно паркинг место на 70 m² корисног простора за основну намену (за компатабилну намену – породично становање: једно паркинг место на 1 стан).

У обликовању елемената спољашњег мобилијара користити доминантно природне материјале.

Табела бр. 26: Урбанистичка параметри

Типологија објеката	Слободностојећи
Други објекат на грађевинској парцели	На парцели се може лоцирати два или више објеката основне и пратеће намене у оквиру индекса изграђености
Индекси заузетости:	10%
Спратност	По+П+1(Пт)

Минимални степен комуналне опремљености подразумева обезбеђен излаз на јавни пут и капацитет паркирања, одлагање комуналног отпада, прикључење на електроенергетску мрежу, систем водовода и канализације. Управљање отпадом на локацији мора бити у складу са *Законом о управљању отпадом* и подзаконским актима.

V ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

1.1. Институционални оквир имплементације

Имајући у виду принципе и препоруке Просторног плана Републике Србије, националних стратегија и европских политика у области одрживог социо-економског и просторног развоја, заштите природе и културних добара, одређен је оквир примене (спровођења) Просторног плана.

На подручју Просторног плана је, поред очувања и унапређења природних и културних вредности на националном нивоу, потребно плански подржати активности локалне заједнице на просторном и урбанистичком уређењу и комуналном опремању, заштити животне средине и развоју рекреације и туризма и помоћи власнике и држаоце природних ресурса (вода, шума и пољопривредног земљишта) у њиховом рационалном и еколошки безбедном коришћењу.

Развојем планског подручја ће се интегрално управљати, што подразумева: обезбеђење трајне заштите и унапређења природних и културних добара; очување резервисаног простора за функционисање постојеће и даљи развој водопривредне и енергетске инфраструктуре и објеката; утврђивање елемената за интегрално управљање и заштиту вода; стварање услова за реализацију компензација локалном становништву кроз развој комуналне инфраструктуре, активности и функција јавног значаја, као и стимулацију постојећих традиционалних делатности (пре свега пољопривреде) и развој нових делатности (привреде и туризма) компатибилних са функцијама и заштитом природних и културних добара; успостављање ефикасније контроле заштите, коришћења и изградње простора.

Институционална одговорност на заштити и одрживом коришћењу овим подручјем првенствено припада: министарству надлежном за послове заштите природе, Заводу за заштиту природе Србије, управљачу природног добра (ЈП „Србијашуме”), локалним самоуправама у обухвату Просторног плана, као и становништву које живи на овом подручју.

Управљање Специјалним резерватом природе подразумева ефикасно планирање, праћење стања, предузимање мера и активности на унапређивању, развоју и коришћењу природних вредности подручја сагласно утврђеним мерама и условима заштите.

1.2. Учесници у имплементацији

Водећи учесници у имплементацији Просторног плана су делегирани у складу са својим надлежностима и делокругом рада и то на нивоу републичких ресорних органи, јавних предузећа и установа, посебних организација и, коначно јединице локалне самоуправе Сокобања и Бољевац. Уколико је пројектима предвиђено заједничко (регионално) деловања и ЈЛС или насеља ван обухвата Плана (нпр. насеље Сокобања) актери ће бити и друге ЈЛС у окружењу, као и други заинтересовани субјекти који у реализацији планских решења виде шири интерес.

Кључни субјекат спровођења Просторног плана је управљач СРП ЈП „Србијашуме”. Послови управљача, његова овлашћења, обавезе и финансирање законом су уређени. Главни управљачки документ је план управљања који, у складу са Законом о заштити природе, има респективну снагу, односно представља меру са којом се морају ускладити просторни и други планови и програми. Овај план ће свакако бити и шири контекст који ће Управљачу

омогућити боље сагледавање читавог регионалног контекста и још више унпредити план управљања СРП.

Управљање заштитом, развојем и уређењем простора у складу са планским решењима и правилима утврђеним Просторним планом подразумева активности на заштити, уређењу и изградњи простора и развој информационах и мониторинг система и унапређење контролних система у различитим областима, које ће у складу са законом обезбедити:

- *Влада Републике Србије*: кроз уредбе о заштити и начину коришћења СРП ;
- *Министарство надлежно за грађевинарство, саобраћај и инфраструктуру*: реализује пројекте изградње саобраћајне инфраструктуре; обезбеђује финансијска средства из буџета Републике Србије, претприступних фондова ЕУ, донација и др.;
- *Агенција за просторно планирање и урбанизам Републике Србије / главни републички урбаниста*: даје сагласност на просторни план јединице локалне самоуправе; издаје информације о локацији за објекте из члана 133. Закона;
- *Министарство надлежно за заштиту животне средине, Завод за заштиту природе Србије и ЈП „Србијашуме”*, као управљач СРП: означавање просторних јединица са режимима заштите природе на терену; спровођење мера заштите тих режима; праћење стања природних вредности и ефеката примене мера и режима заштите природе; даља истраживањима и учешће у дефинисању политике просторног развоја и презентације природних вредности и културних добара;
- *министарство надлежно за послове културе, Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе Крагујевац*: мониторинг ефеката примене мера и режима заштите културних добара; даља истраживања и учешће у дефинисању политике просторног развоја и презентације културних добара;
- *министарство надлежно за пољопривреду, шумарство и водопривреду*: управља пољопривредним земљиштем у државној својини; додељује средства за извођење радова и праћење реализације годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта;
- *Републичка дирекција за воде* која се бави политиком водопривреде, уређењем водних режима;
- *Управа за шуме* која се бави спровођењем мера заштите шума и дивљачи;
- *министарства надлежна за пољопривреду и заштиту животне средине, у сарадњи са управом јединице локалне самоуправе и управљачем СРП*: израда катастра загађивача пољопривредног земљишта и водотока, и успостављање мониторинга коришћења пољопривредног земљишта;
- *министарство надлежно за шумарство, у сарадњи са управљачем природног добра* кроз успостављање информационог и мониторинг система о шумама;
- *министарство надлежно за послове трговине, туризма и телекомуникација* које спроводи подстицајне мере и обезбеђује материјалне и друге услова за развој и промоцију туризма, теучествује у интегралном планирању развоја туризма и комплементарних делатности;
- *министарство надлежно за планирање развоја туризма, у сарадњи са управама јединица локалне самоуправе*: формирање информационог система о туризму и утицајима туризма на животну средину, као и активностима, садржајима и осталим елементима туристичке понуде;
- *остала министарства Владе Републике Србије*: обезбеђивање средстава за израду и реализацију планова, програма и пројеката из својих области; праћење реализације приоритетних планских решења;
- *Завод за заштиту природе Србије*: израђује студију заштите СРП; прати стање заштићеног природног добра и предузима мере његове активне и пасивне заштите; пружа стручну помоћ управљачу; врши представљање и популарисање природних вредности СРП;

- *Републички завод за заштиту споменика културе*: израда студије валоризације научно образовних, културно-историјских и туристичких потенцијала непокретних културних добара и евидентираних непокретности; дефинисање граница заштићене околине културних добара;
- *ЈП „Србијашуме”* осим управљања СРП врши заштиту, унапређење, коришћење и управљање државним шумама, шумским земљиштем и другим шумским потенцијалима; пружа стручну помоћ власницима приватних шума;
- *ЈП „Путеви Србије”*: одржавање, заштита, коришћење, развој и управљање државним путевима I и II реда;
- *ЈП „Електропривреда Србије”* и *„Електромрежа Србије” а.д.* - учествују у реализацији приоритетних планских решења у области електроенергетике;
- *локалне самоуправе*: спречавање незаконите изградње, нарочито у СРП; надзор над стањем комуналних објеката; пружање комуналних услуга и обављање комуналних делатности; приоритетно прикупљање и одношења отпада из зона заштите, туристичких локалитета и насеља на подручју СРП; одржавање и управљање локалним путевима; доносе просторне планове ЈЛС и урбанистичке планове; учествују у обезбеђењу финансијских средстава, пореских олакшица, стимулативних мера; организују едукацију из различитих области; доносе програме заштите и мониторинга животне средине; доносе програме развоја туризма и др.;
- *управљач СРП*: доноси план управљања заштићеним подручјем и остале активности у складу са законом;
- *невладине организације*: учествују у јавној расправи о предлогу акта о проглашењу заштићеног подручја; учествују у представљању и популарисању природних вредности СРП и др.

Поред наведених учесника, неопходно је анимирати и организовати учешће других актера у имплементацији Просторног плана, у првом реду власнике непокретности, привредна предузећа, асоцијације произвођача и друге актере.

Управљање заштитом, развојем и уређењем простора у складу са планским решењима и правилима утврђеним Просторним планом, подразумева и низ институционално-организационих мера које треба да предузимају управе јединица локалних самоуправа, месне заједнице и приватни сектор, у сарадњи са републичким ресорним органима, републичким и регионалним организацијама, невладиним организацијама и асоцијацијама грађана, и управљачем природног добра, и то:

- организационо и кадровско јачање служби јединица локалне самоуправе (потенцијално и управа и/или организација на регионалном/међуопштинском нивоу управљања) ради контроле коришћења, изградње и уређења простора, управљања заштитом животне средине и развоја партнерства са невладиним организацијама и другим субјектима заинтересованим за заштиту и презентацију културних и природних добара;
- иницирање координираног управљања животном средином јединица локалне самоуправе у обухвату Просторног плана;
- побољшање координације локалних јавних предузећа за комуналне делатности и урбанизам и катастра непокретности, у погледу обједињавања активности на побољшању инфраструктурне опремљености и комуналне уређености подручја;
- институционално организовање субјеката развоја туризма ради установљења и координације интегралног развоја туристичке понуде (информатичко-маркетиншка подршка повезивању понуде природних и предеоних вредности, културних добара и других туристичких мотива у окружењу);
- формирање пољопривредно-туристичких задруга или субјеката села које могу организовати и контролисати квалитет услужно-туристичких програма домаћинства удружених у сеоску кооперативу, и др.

Управљање заштитом, развојем и уређењем подручја Просторног плана би требало да се заснива на координисаном деловању државне управе, локалних самоуправа и других

корисника простора, путем јавног институционално-организационог аранжмана за примену компензационих шема и програма.

2. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план ће се спроводити на следећи начин:

- 1) директно спровођење Просторног плана, кроз издавање информације о локацији и локацијских услова за делове територије Просторног плана који нису обухваћени разрадом урбанистичким плановима/пројектима, као и на основу детаљне разраде планских решења (*Центар за интерпретацију планине Ртањ – Визиторски центар*) која је саставни део Просторног плана;
- 2) индиректно (посредно) спровођење Просторног плана, кроз израду нових одговарајућих докумената просторног и урбанистичког планирања и примену донетих докумената просторног и урбанистичког планирања који нису у супротности са овим просторним планом, и то:
 - a) примена планских решења других просторних планова подручја посебне намене, чији се обухват преклапа са подручјем Просторног плана:
 - *Просторни план подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, бр. 43/99)* - примењује се у делу који није у супротности са овим Просторним планом. Напомиње се да је донета *Одлука о изради новог ППППН подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, бр. 46/22)*;
 - *Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, бр. 14/09)* - примењује се у делу који није у супротности са овим Просторним планом, односно, у делу који је изван обухвата Просторног плана.
 - b) примена просторних планова јединица локалне самоуправе:
 - *Просторни план општине Бољевац, „Службени лист општине Бољевац”, број 10/10 (донета је Одлука о изради новог ППО Бољевац „Службени лист општине Бољевац”, број 11/23)*;
 - *Просторни план општине Сокобања („Службени лист општине Сокобања”, број 13/12 и 49/21)*;Ове планове је неопходно ускладити са овим Просторним планом, а евентуалне корекције основне намене (основних категорија земљишта одређених Просторним планом) у обухвату Просторног плана, није могуће извршити у поступку усклађивања, односно измене и допуне просторних планова јединица локалне самоуправе, односно кроз директну примену ових планова или израдом уређајних основа за сеоска насеља.
 - c) примена донетих урбанистичких планова (изван обухвата СРП), уз обавезу усклађивања са Просторним планом. До њиховог усклађивања, урбанистички планови ће се примењивати у деловима у којима нису у супротности са Просторним планом:
 - *План детаљне регулације за насеље Ртањ („Службени лист општине Бољевац”, број 14/14) – општина Бољевац*;
 - *План детаљне регулације индустријске зоне „Мирово” („Службени лист општине Бољевац”, број 13/10) – општина Бољевац*;
 - *План генералне регулације Бољевац („Службени лист општине Бољевац”, број 15/2 из 2011. године)*;
 - *План детаљне регулације за туристичко-пословну зону „Мирово” (Службени лист општине Бољевац”, број 43/23)*;
 - *План детаљне регулације за измештање дела пута на кп. бр. 6608 КО Мирово и*

дела пута на кп. бр. 5619 КО Мирово (Службени лист општине Бољевац”, број 33/16)

- d) разрада планских решења Просторног плана, кроз израду одговарајућих докумената просторног и урбанистичког планирања изван граница СРП „Ртањ“ за:
- туристичке целине и насеља са израженом туристичком функцијом;
 - објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге преко 100 kW; соларна фотонапонска постројења/соларне електране инсталисане снаге преко 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу).

Поред наведеног, планска решења Просторног плана ће се разрађивати и кроз разраду планских решења Просторног плана, кроз израду урбанистичких пројеката ван граница СРП за:

- туристичке целине у функцији зимског туризма и изградњу туристичке инфраструктуре (ски стазе, и друга туристичка инфраструктура);
- делове насеља са потенцијалном туристичком функцијом (потенцијални туристички локалитети);
- објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге 50 kW - 100 kW; соларна фотонапонска постројења/соларне електране инсталисане снаге 50 kW - 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу).

Урбанистички пројекат се може израдити и за изградњу објеката јавне намене за потребе утврђивања јавног интереса, без измене планског документа, изузев за утврђивање јавног интереса за пројекте у заштићеним подручјима (чл. 60. ст. 2. Закона о планирању и изградњи).

Директно спровођење Просторног плана, обухвата изградњу породичних стамбених, пољопривредних и економских објеката и њима потребних објеката инфраструктуре који се граде у селима у обухвату СРП (на планираном грађевинском земљишту у оквиру режима заштите III степена), као и ван граница СРП, уколико за то није потребно утврђивање јавног интереса.

Надлежни органи јединица локалних самоуправа чији су делови територије у обухвату Просторног плана, донеће одлуку и покренути поступак усаглашавања (измене и допуне) донетих планских докумената са овим Просторним планом, у року који не може бити дужи од две године од дана доношења Просторног плана. Такође, донеће одлуке о изради урбанистичких планова (за подручја изван СРП) туристичких целина и насеља са туристичком функцијом, према динамици утврђеној локалним програмима развоја туризма. Одлуке о изради урбанистичких планова за које је обавезно утврђивање јавног интереса и других објеката у складу са Просторним планом, надлежни орган јединице локалне самоуправе донеће у складу са развојним плановима и програмима Управљача СРП и другим секторским плановима и програмима.

3. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Урбанистички планови којима ће се вршити даља разрада и спровођење планских решења Просторног плана а који се налазе ван граница СРП, као плански основ имају овај Просторни план (просторни планови јединица локалне самоуправе нису плански основ за даљу разраду и спровођење на подручју Просторног плана). Дефинисани обухвати урбанистичких планова су прелиминарног карактера и у зависности од потребе, могуће их је мењати.

Донети урбанистички планови на подручју Просторног плана, могу се примењивати у

деловима у којима нису у супротности са Просторним планом, уз обавезу усклађивања са Просторним планом (или измена и допуна, односно израда нових планова), у року од 24 месеца од дана ступања на снагу уредбе о утврђивању Просторног плана.

У погледу заштите непокретних културних добара, неопходна је израда *студије о валоризацији непокретних културних добара на планском подручју*, којом ће се утврдити релевантни подаци о свим објектима и локалитетима, обрађени тако да се на основу њих могу утврдити конкретни појединачни услови и мере заштите, границе и обухват заштите објекта и локалитета, са студијом о карактеру предела (у којој ће се добити елементи за додатне услове и мере заштите, као и границе и обухват заштићене околине). На основу валоризације културно-историјских, научно-образовних и туристичких потенцијала непокретних културних добара, одредиће се приоритетни објекти и локалитети, као и активности у погледу предузимања мера на њиховој заштити, ревитализацији и презентацији.

Планска решења ће се спроводити следећим *секторским плановима и програмима*:

- планом управљања СРП „Ртањ” за период од 10 година и годишњим програмима управљања (ЈП, Србијашуме”);
- средњорочним и годишњим програмима истраживања и заштите непокретних културних добара (Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе).
- средњорочним и годишњим програмима уређивања грађевинског земљишта за подручја јединица локалних самоуправа (надлежни орган јединице локалне самоуправе);
- средњорочним и годишњим програмима заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта (надлежни орган јединице локалне самоуправе);
- средњорочним и годишњим програмима развоја туризма (надлежни орган јединице локалне самоуправе у сарадњи са туристичким организацијама);
- средњорочним и годишњим програмима изградње, рехабилитације и одржавања државних (ЈП „Путеви Србије”) и општинских путева (надлежни орган јединице локалне самоуправе);
- плановима за проглашење ерозивних подручја и плановима одбране од поплава од бујичних вода (надлежни орган јединице локалне самоуправе);
- програмима мониторинга квалитета и заштите животне средине (надлежни орган јединице локалне самоуправе);
- ревизијом основе газдовања државним шумама и израдом програма газдовања шумама приватних сопственика (Управа за шуме, ЈП „Србијашуме” и надлежни орган јединице локалне самоуправе).

У изради планске и друге развојне документације у контактної зони и зони утицаја Просторног плана, треба узети у обзир циљеве, критеријуме, мере заштите и уређења утврђене овим Просторним планом, и обезбедити планиране функционалне везе са планским подручјем.

Уколико дође до конфликта интереса у односу на посебне намене простора, међународне обавезе Републике Србије и друга стечена права и обавезе, неопходно је да надлежни орган обезбеди усаглашавање на потребном нивоу.

4. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ

Планска решења су дефинисана на два временска нивоа, према степену обавезности. Плански хоризонт до **2035. године** обухвата планска решења која представљају стратешку оријентацију у оквиру дате временске компоненте плана, па чак и ван ње (услед сложености реализације, поједина планска решења ће обухватити и период иза планског хоризонта). Период до **2029. године** обухвата приоритетна планска решења, за која постоје аргументи о неопходности и оправданости реализације са социјалног,

економског и еколошког становишта, а која могу да се остваре тренутним економским и институционалним капацитетима.

Имплементација Просторног плана садржи листу приоритетних активности на основу функционалног сагледавања развојних потреба подручја посебне намене, које ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, одрживом развоју туризма и функционалној интеграцији СРП „Ртањ” у шире окружење, а које треба да се реализују до 2029. године, по областима:

Заштита природних и предеоних вредности и културних добара:

- успостављање, обележавање и спровођење мера заштите просторних јединица СРП „Ртањ”, са режимом заштите I, II и III степена, уз ажурирање катастра непокретности овог подручја;
- припрема и доношење плана управљања и годишњих програма управљања СРП;
- израда и реализација геоинформационог система и мониторинга заштићених вредности на подручју СРП;
- активирање главних улазних станица у СРП;
- валоризација и утврђивање статуса за евидентиране просторе и објекте са архитектонско- грађевинским и културно-историјским својствима од интереса за заштиту културних добара (потенцијална културна добра);
- израда програма и пројеката заштите, ревитализације и уређења традиционалних сеоских објеката и целина које је могуће туристички активирати (у форми етно-парка, уз могућност пресељења и груписања репрезентативних типова народног градитељства), а након етнографског истраживања планског подручја;

Туризам:

- валоризација и боља организација коришћења туристичких потенцијала и туристичке понуде (излетничко-рекреативни, планинарски и сеоски и етно туризам и др.)
- презентација туристичког брэнда „Ртањ”, чиме се стварају предуслови за препознативост планског подручја као пожељне туристичке дестинације;
- проглашење туристичких простора на планском подручју, односно резервација и заштита простора за ову намену;
- умрежавање са суседним и даљим регионима у јединствени туристички простор Источне Србије;
- реконструкцију, адаптацију и изградњу неопходне туристичке и пре свега саобраћајне инфраструктуре која би омогућила већу приступачност туристичким локалитетима на локалном и регионалном нивоу;
- мотивисање реконструкције и изградње смештајних капацитета на атрактивним туристичким дестинацијама;
- спровођење перманентне, мултидисциплинарне едукације стручњака и становништва у вези значаја и улоге туризма;
- унапређење маркетинга туризма кроз промотивно-информационе програме, који обухватају промоцију нових и постојећих туристичких брэндова;
- трасирање и обележавање туристичких стаза и рута (пешачке, бицикличке);
- повезивање туристичких мотива и пунктова, са туристичком сигнализацијом и неопходним опремањем система видиковаца, излетишта и одморишта, инфо-пунктова и др.;
- повезивање афирмисаних и потенцијалних туристичких локалитета туристичким путевима;
- обједињавање туристичке понуде са афирмисаним дестинацијама у окружењу и заједнички наступ на привлачењу домаће и иностране туристичке тражње;
- развој јединственог туристичког информационог система и примена TSA (Tourism Satellite Account) индикатора, како би се економски резултати туризма на планском подручју могли мерити, вредновати и упоређивати са другим туристичким

дестинацијама у земљи и иностранству;

Коришћење природних ресурса и привредни развој:

- оснивање ефикасне саветодавне пољопривредне службе и организовање перманентне обуке пољопривредника по питању примене правила добре пољопривредне праксе у условима заштићеног подручја;
- подршка удруживању пољопривредника у кластере ради заједничког улагања у капацитете за дораду, прераду и складиштење, увођења савремених стандарда и система контроле квалитета хране, заштите географског порекла производа и др.;
- усаглашавање и ревизија општих и посебних шумских основа, и израда годишњих планова газдовања и пошумљавања (по газдинским јединицама), уз инвентуру приватних шума;
- унапређење постојећих и развој нових еколошки прихватљивих привредних активности и њихова диверзификација и равномеран размештај, у складу са успостављеним режимима заштите;
- подршка развоју микро/мини производњих погона (унутар пољопривредних газдинстава) и порасту запослености локалног становништва у области производње, откупа и прераде пољопривредних и шумарских производа у сеоским домаћинствима (обезбеђење просторних, саобраћајних и инфраструктурних услова, као основна стимулација).

Демографски развој, развој насеља и јавних служби:

- обезбеђивање планских основа (израда планске документације) за уређење грађевинског подручја насеља, на начин и према приоритетима утврђеним Просторним планом;
- реализација посебних програма надлежних органа и институција, од значаја за развој и организацију јавних служби.

Инфраструктурни системи:

- у складу са планском концепцијом свих инфраструктурних система;

Заштита животне средине:

- израда интегралног катастра загађивача животне средине и формирање јединственог информационог система мониторинга ваздуха, воде, земљишта и буке на планском подручју (а посебно на подучју Специјалног резервата природе);
- успостављање контроле поступања са отпадом свих категорија у складу са важећим прописима (прикупљања и одвожење отпада на регионалну депонију);
- побољшање нивоа и стандарда комуналне опремљености насеља на руралном подручју, уз унапређење рада надлежних служби које се баве решавањем проблема комуналне хигијене и комуналног опремања.

Приоритетне активности до 2029.године (према Плану управљања СРП „Ртањ”) су:

- **Заштита СРП „Ртањ”:** основни и трајни задатак управљача је чување СРП „Ртањ” и спровођење прописаних режима заштите утврђених актом о проглашењу, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, контрола посетилаца и корисника, пружање помоћи, савета и услуга, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. Ради спровођења ове активности (задатка) неопходно је унапређе рада и опремања чуварске службе, сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине, средстава из накнада за коришћење заштићеног подручја и сопствених средстава обављања делатности и других институција што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2020 – 2029. година;
- **Израда и доношење неопходне планске и друге документације:** Плана управљања за период од 10 година (2020-2029), Годишњег програма управљања, Извештаја о

- остваривању годишњег Програма управљања, Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби, шумских, ловних основа и других основа и планова газдовања природним ресурсима (носилац израде - *субјект*: управљач и други корисници природних вредности за чије је коришћење неопходна израда планских аката; *динамика*: до 2029. године);
- **Обележавање СРП „Ртањ”**: Обележавање спољне границе СРП „Ртањ”, границе режима заштите првог и другог степена, односно њихово обнављање, постављање и обнављање ознака-табли и информативних табли и улазних капија и станица (*субјект*: управљач уз помоћ, у суфинансирању Министарства заштите животне средине, средстава из накнада за коришћење заштићеног подручја и сопствених средстава обављања делатности и других институција што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2020 – 2029. година). Управљач ће извршити обележавање заштићеног подручја у складу са *Правилником о обележавању заштићених природних добара* („Службени гласник РС”, број 30/92, 24/94 и 19/96), односно његову спољну границу и границе површина на којима су утврђени режими заштите I и II степена. Такође планираће се и одржавање граница и обележених локалитета;
 - **Уређење СРП „Ртањ”** обухвата постављање и обнављање путоказа, столова са надстрешницима, израду и постављање корпи за отпатке, израду и постављање ложишта за пикник, уређење и обележавање пешачких и бициклических стаза; кошење траве на местима где су излетишта, видиковци и др, уклањање комуналног отпада, мере гајења и заштите шума, уређење појединих локација за приступ особа са посебним потребама, успостављање осматрачница за птице и дивљач (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине, средстава из накнада за коришћење заштићеног подручја и сопствених средстава обављања делатности и других институција што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2020 – 2029. година);
 - **Израда програма управљања отпадом на подручју СРП „Ртањ”**: у складу са овлашћењима управљача планираће се активности на уклањању дивљих депонија и комуналног отпада у сарадњи са локалним комуналним предузећима, као и измештање дивљих депонија и комуналног отпада ван граница заштићеног подручја.
 - **Заштита од пожара**: у области заштите од пожара, управљач ће сагласно Закону о заштити од пожара и Закону о ванредним ситуацијама, урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. ЈП „Србијашуме”, сагласно *Закону о шумама*, ради и ажурира Планове заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара.
 - **Праћење стања природних вредности**: у сарадњи са научно-истраживачким институцијама планира се реализација следећих пројеката: (1) Идентификација станишта биљних и животињских врста са листе NATURA 2000; попис и картирање одабраних станишта ендемита, стеноендемита, ретких и угрожених биљних и животињских врста; (2) Праћење здравственог стања шума и анализа стања шумских екосистема као основ за планирање одрживог управљања и обезбеђивање природи блиског газдовања шумама; (3) Успостављање мониторинга квалитета животне средине (вода, ваздух и земљиште); (4) Одрживо коришћење лековитог биља; (5) Идентификација инвазивних врста биљака, мапирање њиховог станишта, мере контроле њиховог ширења и сузбијања; (6) утврђивање стања објеката гео наслеђа и мере за њихово очување (профил плитководног развића горње креде, врх Шиљак са падинама, крашке јаме Звечани пропаст и Јама у Јалов дел и крашко Врмџанско језеро

- објекти геонаслеђа Србије); (7) утврђивање стања објеката културног наслеђа и мере за њихово очување; (8) мониторинг птица и других врста фауне;
- **Успостављање еколошке мреже**, односно подручје Специјалног резервата природе „Ртањ” налази се у обухвату еколошке мреже - еколошки значајног подручја „Ртањ” (47) као Емералд подручје значајно за очување европске дивље флоре и фауне на основу Бернске конвенције, подручје од међународног и националног значаја за заштиту птица – ИВА подручје (Important Bird Areas), међународно значајног подручја за биљке ИРА (Important Plant Areas) и одабрано подручје за дневне лептире – РВА подручје (Prime butterfly Area). *Законом о заштити природе* дефинисана је обавеза успостављања еколошке мреже у Србији и утврђивање начина управљања, у складу са међународним уговорима, чиме се наша земља приближава испуњавању захтева Европске уније и програму NATURA 2000. У циљу остваривања постављеног задатка управљач ће интензивно сарађивати са Заводом за заштиту природе Србије, Министарством заштите животне средине и другим институцијама и субјектима, који ће бити задужени за успостављање Еколошке мреже у Србији.
 - Циљ успостављања еколошке мреже је обезбеђивање и достизање повољних услова за живот угрожених биљних и животињских врста, као и њихових станишта спровођењем мера заштите, очувања и одрживог коришћења – који се дефинишу посебним плановима управљања. Еколошке мреже су значајне и за развој локалних заједница, с обзиром да подразумевају присутност и делатност човека у складу са заштитом природе, односно одрживог развоја локалних заједница.
 - Подручје Ртња је испунило критеријуме за номинацију за Емералд подручја и налази се међу 61 идентификованим подручјем, које чини Емералд мрежу у Србији.
- **Заштита предела:** мерама просторног и урбанистичког планирања, спречавањем појава противправне изградње објеката, адекватним планирањем и доследним спровођењем радова у шумарству и пољопривреди, пажљивим еколошким лиценцирањем пројеката развоја туризма, ефикасним текућим одржавањем чистоће и уредности очуваће се и унапредити пејзажна обележја заштићеног подручја.
- **Комплетирање и унапређење постојеће инфраструктуре:** у циљу спровођења свих мера заштите, одрживог коришћења и развоја Специјалног резервата природе „Ртањ”, један од приоритета је комплетирање и унапређење постојеће инфраструктуре (саобраћајне, водопривредне, канализационе, електро-енергетске и телекомуникационе).
- **Промоција и презентација вредности и значаја СРП „Ртањ”:** управљач ће самостално и у сарадњи са туристичким организацијама, организацијама цивилног друштва и другим институцијама, промовисати вредности заштићеног подручја и израђивати промотивне материјале и публикације у аналогном и дигиталном облику, WEB презентације, израђивати информативне пунктове и навигационе апликације за обилазак Ртња, планинарење и друго (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине, средстава из накнада за коришћење заштићеног подручја и сопствених средстава обављања делатности и других институција што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2020 – 2029. година).

Мере унапређења **туристичке делатности** превасходно ће се односити на излетнички, рекреативни, сеоски и етно туризам, те културно-манifestациони, дечји и омладински, научно-истраживачки, еколошки, ловни и риболовни туризам.

Основне *мере* у развоју одрживог туризма су:

- преуређење смештајних капацитета;
- изградња и уређење пратећих садржаја, (услуге, комуникације, рекреација);
- обogaћивање етно-програма и садржаја;

- увођење и развој рекреативно-образовних програма;
- уређивање и опремање излетишта, видиковаца, пешачких и планинарских стаза;
- туристичко и комунално опремање села;
- образовање становништва за специфичне еколошке и традиционалне етнолошке, угоститељске, пољопривредне и услужне програме и услуге;
- уређење и одржавање општинских, туристичких, шумских и атарских путева.

Актери који би подржавали предлог мера за унапређење туристичког производа и развој одрживог туризма: локалне самоуправе и институције, месне заједнице и локално становништво; ЈП „Србијашуме” као управљач Специјалног резервата природе „Ртањ”; Влада РС и државна јавна предузећа; Туристичка организација Србије и Туристичке организације општина Сокобања и Бољевац; Ловачки савез Србије, регионални и општински ловачки савези; Завод за заштиту природе Србије, Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе - Ниш.

5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Ефикасност спровођења Просторног плана зависи од координације активности различитих учесника. Успешна координација се обезбеђује мултисекторским приступом – комбинацијом мера и инструмената различитих политика, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерстава (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др).

Основне мере и инструменти различитих политика за примену решења Просторног плана за прву етапу његовог спровођења, заснивају се на постојећем систему управљања у Србији. Истовремено, сугеришу се мере и инструменти који су доступни у процесу придруживања ЕУ.

У том смислу, у спровођењу Просторног плана у обзир треба узети различите компоненте инструмента за претприступну помоћ (ИРА II), а посебно актуелне и будуће програме прекограничне сарадње (на регионалном нивоу уз сарадњу са суседним ЈЛС) и инструмент IPARD II (подршка у области руралног развоја), као и програм ЕУ ПРО (подршка развоју локалних самоуправа). Сви тематски приоритети програма од значаја су за спровођење Просторног плана и то: подстицање запошљавања, мобилност радне снаге, социјална и културна инклузија; заштита животне средине, подстицање прилагођавања климатским променама и њиховог ублажавања, спречавање ризика и управљање ризицима; подстицање туризма и културног и природног наслеђа.

Кад је реч о инструменту IPARD II, поред Мере 1 „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава - набавка нове механизације и опреме” и Мере 3 „Прерада и маркетинг пољопривредних и рибарских производа” које се реализују, у наредном периоду биће подржане и мере, односно улагања у: агро-еколошко-климатску и органску производњу; спровођење локалних стратегија руралног развоја - LEADER приступ; диверзификацију пољопривредних газдинстава и пословни развој; техничку помоћ.

Циљ програма ЕУ ПРО је да допринесе стварању услова за привлачење нових инвестиција и отварање радних места, већој конкурентности предузећа, побољшаном раду локалних самоуправа и унапређењу социјалне инклузије. Током 2023. године урађено је 5 ИТИ и 7 СУД стратегија интегралног развоја и управљања територијалним инвестицијама на основу овог програма. Импути и пројекти из ових стратегија треба да буду основ за аплицирање за средства на међународном и националном нивоу. циљу спровођења Просторног плана, дефинишу се мере и инструменти различитих политика.

1. Мере и инструменти опште економске политике, обухватају дефинисање повољних дугорочних кредита и пореских подстицаја за:

- власнике непокретности (пољопривредно земљиште и шуме), у циљу њиховог

- одрживог коришћења;
 - младе пољопривреднике који остају на селу или се враћају на село;
 - изградњу и модернизацију садржаја туристичке понуде и опреме;
 - организацију и пружање услуга јавних служби у приватном сектору;
 - развој малих и средњих предузећа, у циљу отварања нових радних места, а нарочито „старт-ап” кредити за почетнике који први пут започињу предузетничку делатност.
2. *Основне мере и инструменти политике одрживог коришћења и заштите пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде:*
- коришћење средстава из Аграрног буџета Републике за развој и унапређење пољопривредне производње;
 - обезбеђење услова дугорочног кредитирања у циљу уређења пољопривредно-шумског земљишта на подручју заштићених природних вредности, зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, као и зона посебно вредних и осетљивих екосистема;
 - унапређење пољопривредне производње (пашњачко сточарење), стварање аутентичних производа са географским пореклом и развој програма органских пољопривредних производа;
 - подизање конкурентности пољопривредне производње и очување природних ресурса, биодиверзитета, амбијенталних и културолошких вредности простора.
3. *Основне мере и инструменти политике одрживог коришћења и заштите шума:*
- унапређења стања постојећих шума и повећање степена шумовитости, удруживањем јавних средстава републичких органа, организација и јавних предузећа и средстава јединица локалних самоуправа;
 - пошумљавање и одржавање шума заштитног карактера у сливним подручјима изворишта водоснабдевања;
 - заштита и очување природних вредности и биодиверзитета;
 - ажурирање катастра непокретности и инвентура шума у државном и приватном власништву.
4. *Основне мере и инструменти одрживог коришћења и заштите вода:*
- смањење губитака у мрежи и успостављање поузданог мерног система;
 - обезбеђивање средстава јавних прихода Републике Србије и јединица локалних самоуправа за заштиту изворишта вода, развој локалних водовода и канализационе мреже, пречишћавање отпадних вода и санитацију насеља.
5. *Основне мере и инструменти политике привредног развоја:*
- стварање повољног амбијента за развој предузетништва, инвестирање и развоја малих и средњих предузећа;
 - поједностављивање административних процедура за започињање привредних активности;
 - подршка предузетништву повољним кредитним линијама, нарочито за почетнике;
 - пореске олакшице за отварање нових радних места;
 - јачање управљачких и менаџерских кадровских капацитета;
 - координација и повезивање актера и припрема стратешких програма и пројеката развоја.
6. *Основне мере и инструменти политике просторног развоја јавних служби:*
- повећање доступности и квалитета јавних служби, уз координацију активности и средстава и укључивање приватног сектора уз одговарајуће стимулације.
7. *Основне мере и инструменти политике развоја инфраструктурних система:*
- заједничко обезбеђивање средстава за развој мреже државних путева из домаћих и иностраних извора (буџет Републике Србије преко ЈП „Путеви Србије”, кредитна инострана средства);
 - заједничко обезбеђивање средстава за развој мреже локалних путева из домаћих и

иностраних извора (средства јединица локалних самоуправа, буџет Републике Србије преко ЈП „Путеви Србије”, донације, кредитна инострана средства);

- заједничко обезбеђивање средстава (буџет Републике Србије, инострани кредити, стратешки партнери, средства јединица локалних самоуправа) за реконструкцију постојеће и изградњу нове преносне и електродистрибутивне мреже, енергетске, телекомуникационе и комуналне инфраструктуре, као и за развој система управљања отпадом;
- обезбеђивање средстава (буџет Републике Србије, страна средства) за програме едукације у области енергетске ефикасности, управљања отпадом, заштите животне средине, инвестирања у сектор заштите и др.

8. *Основне мере и инструменти политике развоја туризма:*

- развој маркетиншких активности на промоцији туристичке понуде и презентацији туристичких потенцијала, активности и садржаја;
- заједничко повезивање и обезбеђивање подршке за конкурисање за коришћење средстава из буџета Републике Србије, ИПА фонда за развој туризма и комплементарних активности и других фондова за развој;
- укључивање цивилног сектора у одрживо коришћење и управљање природним и културним наслеђем.

9. *Основне мере и инструменти политике заштите животне средине, природних вредности и културног наслеђа:*

- оснивање фонда за заштиту животне средине јединице локалне самоуправе;
- обезбеђивање заједничких средстава (буџет Републике Србије, донације и др.) за реализацију програма заштите животне средине, информисања и едукације становништва, као и за спровођење програма и пројеката заштите природних и непокретних културних добара;
- резервисање простора за планиране коридоре и објекте инфраструктурних система, туристичке просторе и друге јавне садржаје, до привођења планској намени;
- прибављање земљишта за планиране објекте применом различитих модалитета инструмената и изградња у складу са правилима утврђеним овим планом и стриктно санкционисање евентуалне бесправне изградње.

За остваривање планских решења Просторног плана, на основу наведених мера и инструмената и појединих политика, дефинишу се конкретне акционе мере и инструменти:

Планско-програмске мере:

- израда програма за дугорочни развој пољопривреде и села;
- израда планских докумената у области шумарства - годишњи планови газдовања и посебне основе газдовања шумама;
- израда плана развоја туризма са предлогом мера за организовање туристичких тура;
- планска и техничка документација за инфраструктурне системе;
- израда одговарајућих урбанистичких планова за центре заједнице насеља и уређајних основа за остала;
- израда планова за проглашење ерозионих подручја и одбрану од поплава, синхронизовано за обухваћене јединице локалне самоуправе;

Организационе мере:

- израда програма за дугорочни развој пољопривреде и села;
- израда планских докумената у области шумарства - годишњи планови газдовања и посебне основе газдовања шумама;
- промоција предузетништва и простора (локација);
- удруживање пољопривредних произвођача;
- перманентна едукација становништва и стална обука предузетника у погледу могућности развоја пословања;

- унапређење организације надлежних општинских служби ради ефикасније контроле коришћења пољопривредног земљишта и успостављања агро-мониторинг система;
- оснивање савремене мреже објеката за откуп пољопривредних производа;
- формирање туристичко-информативних центара као промотивне подршке развоју туризма;
- информисање јавности о квалитету вода, земљишта, ваздуха, буци и њеном штетном дејству у животној средини;
- припрема и спровођење образовних програма и информисање пољопривредног становништва о принципима органске пољопривреде и утицајима пољопривреде на животну средину;
- формирање фонда за заштиту животне средине;

Економско-финансијске мере:

- пореске олакшице и мере кредитно-монетарне политике (у функцији развоја малих и средњих предузећа, развоја пољопривреде, изградње инфраструктурних система и сл.);
- средства локалних самоуправа за реализацију планских решења у инфраструктурном опремању развојних зона;
- коришћење средстава из предприсупних и структурних фондова ЕУ;
- примена принципа „загађивач плаћа”, по коме су сви садашњи и будући загађивачи дужни да надокнаде штету насталу загађивањем, као и коришћење средстава добијених на овај начин за инвестирање у заштиту животне средине;
- наплата накнада за коришћење природних вредности (наплаћује управљач заштићеног подручја, а користе се за спровођење мера управљања заштићеним подручјем), као и накнада за одлагање отпада, одвођење отпадних вода, емисију загађујућих материја у ваздух и др.;

Нормативно-правне мере:

- одлуке о изради урбанистичких планова/урбанистичких пројеката ;
- одлуке о изради процена утицаја пројеката на животну средину;
- одлуке о успостављању савременог катастарског премера и иновирању података по власницима, површинама и културама.

Посебно се наглашава да су планови управљања и акта о унутрашњем реду заштићених подручја, који су урађени и донети на основу закона, основни инструменти примене *Просторног плана подручја посебне намене СРП „РТАЊ”*, те да ће се управљање простором у оквиру граница заштићених природних добара вршити у складу са наведеним плановима и актима.

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Рефералне карте:

Реферална карта 1.	Посебна намена простора	Р 1:50.000
Реферална карта 2.	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	Р 1:50.000
Реферална карта 3.	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара и туризам	Р 1:50.000
Реферална карта 4	Карта спровођења	Р 1:50.000

Детаљна разрада

Детаљна карта бр.1. Центар за интерпретацију планине Ртањ - Р 1:2.500
Визиторски центар
1.1. План намене површина